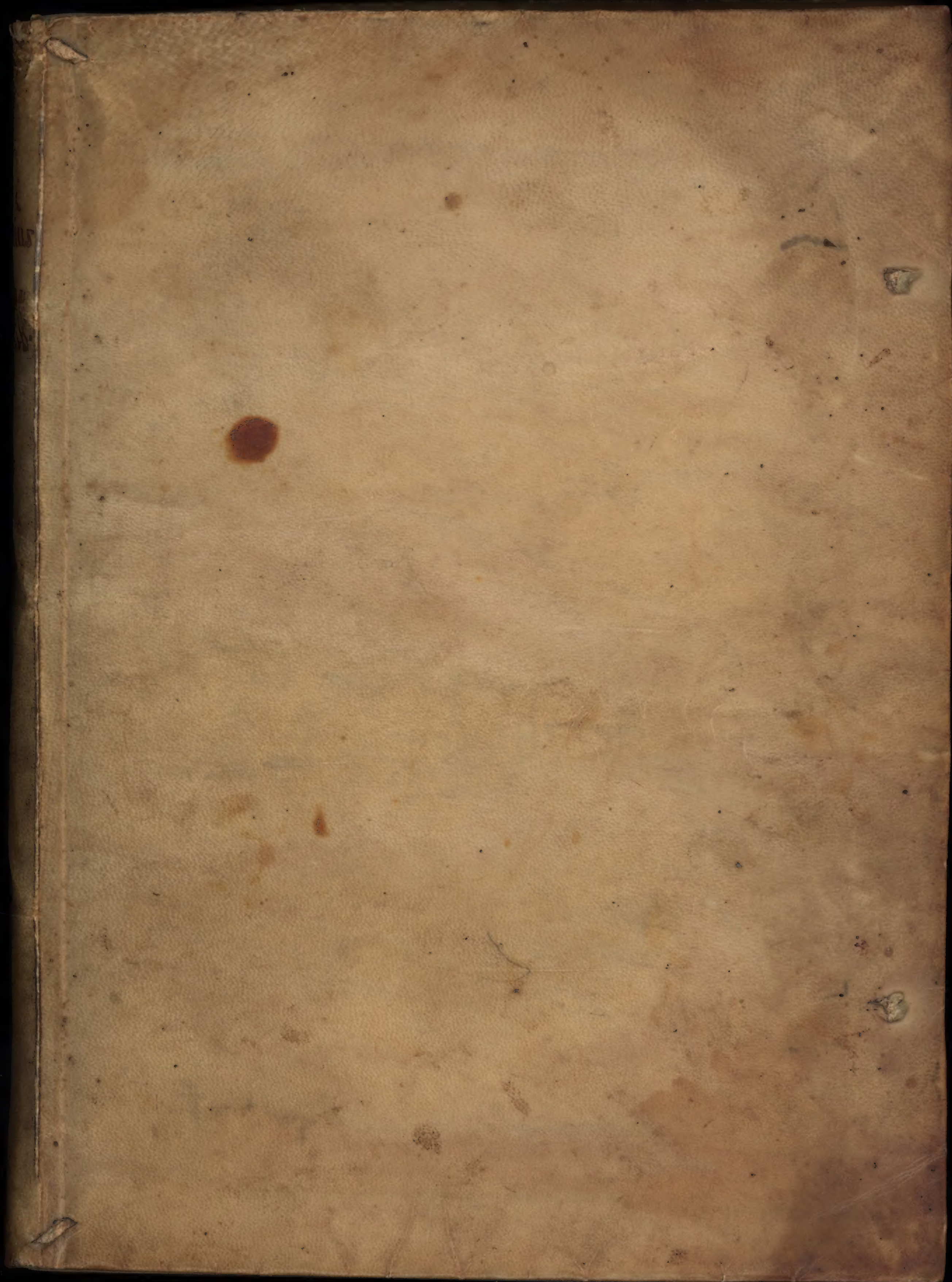

collated

25 full page woodcuts

SIE

450 -

J. Saprishkij

Tempesta
p. 44 Cr P. ?
p. 123 L p. Leonardo
Norsini (called
Parasole)

1

DE SS. MARTYRVM CRVCIATIBVS

ANTONII GALLONII ROM.
CONGREGATIONIS ORATORII
PRESBYTERI

LIBER

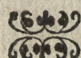
Quo potiſſimum inſtrumenta, & modi, quibus ijdem CHRISTI martyres olim torquebantur, accuratiſſime tabellis expreſſa deſcribuntur.

ROMAE
Ex Typographia Congregationis Oratorij apud S. Mariam in Vallicella. M. D. XCIV.
Superiorum Permiſſu.

SANCTISSIMO
ET BEATISSIMO
PATRI
ET D.N. CLEMENTI VIII.
PONTIFICI MAXIMO

ANTONIVS GALLONIVS
Presbyter Congregationis Oratorij
ſempiternam felicitatem.

Ibellum, Beatissime Pater, quem ſuperioribus annis de Inſtrumentis Italice conſcripſeram, deq. varijs cruciandi generibus, quibus olim inuicti Christi milites martyrij palmam ſunt conſecuti, a me hoc tempore, vt par erat, Latinitate donatum, & auctum, Sanctitati tuæ offerendum putaui. Aequum enim congruumq. viſum eſt mihi, vt opus, quo ſanctorum martyrum cum laudes, tum victoriæ continerentur, tibi, ſacroſanctæ vniuerſæq. Christi Eccleſiæ capiti, quam proprio illi

ſanguine plantarunt, dicaretur. Accipe igitur, SANCTISSIME PATER, *exiguum hoc munus, iure tibi debitum: mihiq. omnium ſacerdotum infimo Congregationis Oratorij, Beatitudini tuæ perpetuo addictiſsimæ, benedictionem vel minimam impertire ne dedigneris. Concedat tibi Deus, cuius nunc vices geris, diuturnam proſperamq. vitam, gratiæq. plenitudinem, vt post multos multosq. laboris annos eius cauſa ſuſcepti, merearis cum grege curæ tuæ demandato, ad ſempiterna Paradiſi gaudia feliciter fauſteq. peruenire.*

PETRVS

PETRVS PAVLVS
CRESCENTIVS
CHRISTIANO LECTORI.

ABES, amice lector, omnia pene tormentorum genera, quibus Christianorum hominum tentata simul & aucta fides est, breui comprehensa volumine: opus, mea quidem sententia, & ad martyrum prædicationem, & ad piorum cognitionem egregium: vel quod res tantas, nec satis ad hæc vsque tempora cognitas, in quibus vel maxime elucet fortitudo martyrum, patefacit nobis: vel quod puram ac simplicem in docendo veritatem, falsis explosis opinionibus, ostendit. Videtur enim totius historiæ virtus ea esse præcipua, si non solum præclaras eximiasq. res, sed etiam veras ostendat; ita vt legentis animum non tam rerum maximarum varietas delectet, quam veritas. Iam rei magnitudo patet ipsa per se: nam (vt vno verbo dicam quod sentio) videtur mihi totius Christianæ Ecclesiæ per tanta temporum spatia acerrime bellantis robur ac virtus vno hoc libello, quasi angusta illa quidem, sed eleganter picta regione contineri; vt nihil fere præclare gestum in Christiana militia sit, quod non vnius huiusce libelli finibus contineatur. Veritatem porro lectio ipsa declarabit. Sunt enim singula quæque (id quod inter legendum passim occurret) tum firmissimis probata rationibus, tum etiam ita grauissimorum hominum sententijs & auctoritate firmata, vt non mendacium modo, sed ipsius etiam mendacij suspicionem vitare facillime possint.

Neque vero ferendum diutius videbatur, vt ea ipsa martyrum tormenta, quibus quasi lucis quibusdam instrumentis, Christiana Ecclesia vniuersa clarissimis esset illustrata radijs, in densissimis obscuritatis tenebris iacerent: eo enim, temporum iniuria, an hominum incuria dicam? eo inquam deducta res erat, vt martyrum historias recolentes, nomina quidem tormentorum legeremus, tormenta ipsa non raro cuiusmodi tandem ea essent penitus non intelligeremus: ita fiebat,

vt quam

vt quam præcipue sectaremur in martyre constantiam, eadem nos ipsa, quibus demum tentata rationibus esset, lateret.

Itaque discussa tandem aliquando omni prorsus caligine, summa ANTONII GALLONII *opera & industria sunt in pristinum candorem splendoremq. restituta, singulaq. tabellis accuratissime delineata, vt quam tormenti speciem lectio peperisset, quasi præsentem oculis pictura proponat: solet enim non parum ad legentis delectationem confirmandam, augendamq. conferre, si id ipsum, quod rude adhuc & informe ex sola verborum adumbratione conceperis, habeas vbi sine vlla mentis hæsitatione certum possis intueri.*

Et sane quem non delectet? quem non excitet ad pietatem? quem non etiam suæ pertæsum tarditatis & ignauiæ ad Christianæ pietatis ardorem accendat talium rerum meditatio? præsertim vero, si ipsis etiam oculis aspiciat tantam veterum Christianorum in Christiana fide ac religione tuenda constantiam? Quem non etiam barbarum ac ferreum ad commiserationem emolliat tot acerbissimos intueri innocentium hominum cruciatus? illum plumbatis fustibusq. contundi, hunc ferreis vngulis excarnificari, illum trochleis, hunc equuleo torqueri, illum liquefacto plumbo, ferventi hunc pice, oleoq. perfundi, illum tedis ac facibus, hunc laminis candentibus excruciari, illum in crucem, hunc in rotam extolli, illum in ardentes flammas comburendum, hunc in profluentes aquas demergendum conijci, illum ex altissimo loco præcipitem dari, hunc sæuis bestiarum dentibus dilaniandum obyci, illi stricto gladio caput abscindi, medium huic pectus transfodi, illi guttur transfigi, huic dentes lapidibus comminui, maxillasq. confringi, oculos illi erui, linguam exsecari, manus huic, pedesq præcidi, denique plena cruore omnia, plena tormentis? Nimirum istorum erat sanguine plantanda Ecclesia, augenda confirmandaq. credentiũ fides, terra ipsa purpureo riganda imbre, vt vberrimos Christianæ Ecclesiæ fœtus ederet hominum Christianorũ. Quin potius istorum erat virtute ac robore rumpendus tyrannicæ crudelitatis & amentiæ furor, audacia comprimenda, frenanda libido, tormentum ipsum constantia superandum. Hæc enim illa martyrum constantia est, quæ vna nequissimorum Christiani nominis hostium impetum sustinuit, coniecta tela retudit, conatus repressit, vires animosq. fregit, ipsos etiam hostes debilitatos ac fractos vicit, subegit, proculcauit

culcauit. Sæuiebant Tyranni, furorem expromebant in martyres: nouis illos quotidie exquisitisq. tormentis excruciantes, oculis atque animis ebibebant sanguinem e lacero martyris corpore profluentem, carnes ipsas per summam excandescentis iræ rabiem discerptas ac laceras deuorabant: sed non frangebatur in tormentis animus sanctorum; augebatur fides, crescebat virtus, constãtia ipsa in supplicijs tamquã aurum in fornace probata clarius emicabat. Stabat Tyrannus ad sæuiendum ferox, stabat martyr ad perferendum fortis: augebat ille tormenta, hic patientiam, ille cruciatus, hic in fide constantiam; ita vt succrescentibus supplicijs, virtus etiam ipsa, diuina fauente gratia, cresceret. Quamobrem acerrimus ille fortunarum Ecclesiæ vindex, ac propugnator Laurentius ad minas Tyrãni thesauros Ecclesiæ requirẽtis erectus, magna pauperum coacta multitudine; Facultates, inquit, quas requiris, Imperator, istorum, quos vides, manus in cælestes thesauros deportauerunt. Liberum quidem, sed mite responsum. At vero medijs in tormentis longe acrior factus, non interrogatus respondit, sed ipse per se vltro in summum furentis Tyranni ludibrium & conuicium, cum semiustulatum se supposito ex igne sentiret; Assatum, inquit, est iam, versa & manduca: vt quæ satiari crudelitate libido non poterat, sacratissimarum illarum carnium ingluuie restingueretur.

Sed Laurentium forte quis in ipso adolescentiæ flore cruciatũ, robore ipso potius, quã Christiana constantia & fortitudine, subleuatũ dicet. Audiat igitur quicũque id obiecerit, audiat inquam, non virorum iam & adolescentium, sed ipsarum etiam feminarum, virginum, puellarum in supplicijs cruciatibusq. perferendis fortitudinem, robur, constantiam: Audiat (vt ceteras omittam) Agatham castissimam virginem sexus imbecillitatem Christiana virtute superantem, cuius quanto erat cum viribus sexus infirmior, tanto erit maiori stupore & admiratione digna constantia. Tentatur modis omnibus a Quintiano impurissimo homine Agathæ purissimæ virginis pudicitia, verbis, blanditijs, suasionibus, minis; sed remoueri virginis animus a proposito sancto non potest. Verbis verbera adduntur, a minis ad manus venitur: quid plura? colaphis cæditur, torquetur equuleo, excruciantur latera candentibus laminis admotis: at illa immota & stabilis, super solidissimam Christianæ fidei petram fundata, in confessione Christi, & seruãda virginitatis sententia firmiter perseuerat. demũ mamillæ,

Quin-

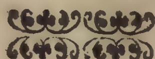
Quintiani ſceleſtiſsimi hominis iuſſu, abſcinduntur: quo in vulnere cum ſeſe continere amplius intra ſe virginis conſtantia non poſſet, eumdem ipſum Quintianum appellans, in hæc verba prorupit: Crudelis Tyranne, num non te pudet eam amputare partem in femina, quam tu ipſe, impudens, in matre ſuxiſti? O magnum Christiani roboris teſtimonium, o intrepidam in tormentis conſtantiam, o inauditam in femina virtutem. armatum virum inermis femina petit, contemnit, ſuperat, vincit. ſed quid mirum? plus erat in femina virtutis ac roboris, quam in homine illo armato: nam veniebat ille in haſta & gladio, hæc in nomine Domini Ieſu, quo duce non exhorrebat ſupplicia, quo adiutore non timebat quid faceret ſibi homo: & licet aduerſus illam immaniſsimorum hoſtium caſtra conſiſterent, atrox exurgeret bellum, tamen in vno Ieſu ſperabat, qui docuerat manus eius ad prœlium, & digitos eius ad bellum. Sed quid ego Laurentium, quid Agatham memorem? ſexcenti ſunt in Chriſtiana militia Laurentij, mille Agathæ; vt eorum omnium recenſere numerum, nedum ſingulorum res præclare geſtas referre, ſi velis, non poſsis. Nota omnibus, perſpectaq. eſt martyrum virtus, & conſtantia, ipſis etiam non obſcura tortoribus, quos plerumque defatigatos ac laſſos vires antea deficiebant ad torquendum, quam martyrem virtus deficeret ad perferendum. Stabant medijs in tormentis martyrum corpora, excruciabantur latera, diſſecabantur membra, animus certe in Dei ſinum iam iam euolaturus ad cæleſtem beatamq. patriam anhelabat: nãque prægustantes iam diuinam illam æternæ beatitudinis dulcedinẽ, quam mox erant adepturi, propoſitamq. futuræ victoriæ palmã intentis oculis intuentes, intelligebant vere non eſſe condignas paſsiones huius ſæculi ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, & momentaneum hoc & leue noſtræ tribulationis æternum gloriæ pondus operari in cælis. Quare inuictiſsimus ille protomartyr Stephanus inter lapidum crepitantium turbinem, inter obruentium ſaxorum fragorem, inter vociferantium hominum ſtrepitum, per ſummam animi ſui quietem ac pacem, cæleſtis gloriæ ſpecie obiecta, Video, inquit, cælos apertos, & Ieſum ſtantem a dextris virtutis Dei. Non ſentiebat coniectos lapides, non iactata conuicia, ſed verſari ſibi videbatur in viola & roſa. Et ſane quis non flores, o bone Ieſu, quis non violas ac roſas tormenta, ſuppliciaq. omnia dixerit ſuauiſsima diuini amo-

ris

ris tui dulcedine condita? hac vna tormentorum vim leniebat, acerbitatem absorbebat, sopiebat crudelitatem: hac denique sola repleti interiore dulcedine martyres gaudebant in tormentis, lætabantur in supplicijs, exultabant in cruciatibus, in ipsis gestiebant pœnis; vt non tormenta sibi, sed delicias, non cruciatus, sed voluptates, non pœnam, sed suauitatem sentire viderentur. Doceat id nos Vincentius inter ceteros athleta Christi fortissimus: discruciatur ille varijs sæuisq. tormentis, virgis cæditur, torquetur equuleo, ferreis vngulis excarnificatur: denique lacerum & apertum vndique, vulneribusq. confectum martyris corpus in acutissima testarum fragmenta conijcitur, vt a subiectis etiam torqueretur aculeis: sed o res mira, & ad propositi nostri confirmationem aptissima! repente fragmenta illa e testis rosæ ac violæ nouo miraculo factæ, duritiem & asperitatem in redolentium florum mollitiem ac suauitatem conuertunt, fitq. ægro martyris corpori stratum, quo reficeretur, non infringeretur, idoneum. Doceat hoc idem Tiburtius martyr gloriosissimus, qui per ardentes prunas fidenter ambulans, ad Tyrannum conuersus: Disce, inquit, ex hoc vno, miser, veram esse Christianorum hominum religionem: prunæ enim mihi flores videntur, quorum odore fruor, non vror calore. Sed vera sunt ista, & quæ nullam habeant in Christiano viro dubitationem, cum præsertim id ipsum satis Veritas ipsa, veritatisq. auctor Christus demonstrasse videatur, cum suauitatem in iugo passionum pollicetur. Quamobrem velim propositus tibi in hoc libro sit, Christiane lector, quasi apertus quidam & spatiosus campus pulcherrimis suauissimisq. refertus floribus, per quem iucunde vagari ad libitum possis, hinc inde percipiens suauissimā redolentium florum fragrantiam. Id si feceris, futurum facile polliceor, vt Dilectum vagando inuenias; quoniam & ipse descendit interdum ad areolam aromatum, vt ibi pascatur in hortis, & lilia colligat. hunc inuentum tene, nec dimittas, donec benedixerit tibi.

AVCTOR AD LECTOREM.

EN tibi, lector, librum auctum tradimus, quem hoc tempore Latino sermone conscripsimus, non solum innumeris fere (si loqui sic licet) antiquorum martyrum tormentis, sed etiam nostræ ætatis Catholicorum, qui pro fide Catholica mortem constanti ànimo oppetiuere: quorum si summam in cruciatibus perferendis patientiam, si inuictum animi robur, si ingentem lætitiam, si numerum, si causam cognoscere tibi libeat; vide Sanderi libros de Schismate Anglicano, deq. visibili Ecclesiæ Monarchia, item Concertationis Anglicanæ volumen, simul etiam libellum de Persecutione Anglicana, Trophæa Ecclesiæ Anglicanæ, Theatrum insuper crudelitatum hæreticorum nostri temporis, Surijq. commentarium rerum in Orbe suo tempore gestarum, & Thomæ Bozij librum 11. ac 12. primi voluminis de Signis Ecclesiæ Dei, & demum libellum Idib. Martij anno a partu Virginis M D X C I I. impressum, cui est titulus, Exemplar litterarum missarum e Germania, in quo Anglus quidam Catholicus respondet Protestanti amico petenti ipsius sententiam de edicto quodam Regio Londini nuper promulgato, in quibus multa continentur scitu dignissima, quæ ad præsentem persecutionem, Anglicaniq. Regni statum pertinent.

CHRI-

CHRISTOPHORI CASTELLETTI PRESBYTERI ROM.

IN SANCTORVM MARTYRVM TORMENTA.

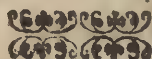

Egibus indomitis quondam, partisq. triumphis
Se iactet vero gens inimica Deo.
Nos iuuat imbelles in pulchro vulnere vitam
Fundere: sunt sæua gloria nostra neces.
Illi apices, trabeas, fasces, diademata, lauros,
Et clara a patribus stemmata ducta canant.
Nos laqueos, fustes, lapidum ostentabimus imbres,
Igniferas crates, tela cruenta, faces.
Illinc vanus honor, breuis, & quem proterit hora;
Hinc oritur solidum, perpetuumq. decus.
O vtinam rutilis, quibus hic pia lumina pascis,
Gemmis nostra olim tempora vincta micent.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA

DE SANCTORVM MARTYRVM CRVCIATIBVS.

De Cruce, stipitibus, & modis, quibus Christiani in Christi confessione perseuerantes appendebantur.

CAP. PRIMVM.

TRACTATVRI hoc libello cum de martyrij instrumentis, tum etiam de innumerabilibus pene modis, quibus gloriosissimi atque inuicti Domini nostri Iesu Christi milites pro eius honore mortem forti animo subiere; a sacrosancta cruce operis initium merito facere decreuimus: Hæc enim illa fuit, in qua Saluator Orbis, æterni Patris Filius, mortis vincula rumpens, callidum aspidem superauit, & suis fortitudinem promeruit, vt maxima cum cordis lætitia essent parati ad omnia omnino ardua ac difficillima, etiam, si sic res postulauerit, vsque ad sanguinis effusionem, & membrorum omnium crudelissimam obtruncationem. Cum igitur eius sacræ diuinæq. legis magistri ac prædicatores robur, quod in tormentis præseferebant, a cruce acceperint, a cruce librum iure decuit exordiri. Quoniam vero stipites erecti sub hoc eodem crucis nomine ab antiquis comprehendebantur, ideo & de his erit nobis ibidem agendum, sicuti & de modis, quibus sancti martyres pro Christi fide defendenda suspendebantur: nam, tam cruci affixi, quam palis alligati, erant aliquo modo pendentes.

Crucis supplicium non solum Hebræis, sed & Gentilibus quoque vsui fuit.

Nunc autem reuertentes ad crucem, dicimus, non tantum Hebræos cõsueuisse reos mortis ipsimet cruci suffigere, sed etiam Gentiles: & hoc quidem nonnullæ ipsorum auctoritates declarant; Ciceronis primum pluribus in locis, præcipue 7. Ver. & lib. de finib. bon. & mal. Valerij Maximi lib. 6. cap. 2. externorũ 3. de L. Domitio Prætore, & 8. de quæst. cap. 4. de Alexandro seruo Fannij, Titi itidem Liuij lib. 3. Curtij 9. Suetonij in Galba 9. & Senecæ de consolatione ad Martiam: quo in loco habetur, cruces non generis eiusdem extitisse; vnde huiuscemodi ibidem verba leguntur: Video istic cruces non vnius quidem generis, sed aliter ab alijs fabricatas: sunt, qui capite in terram verso suspendant: alij per obscœna stipitem agunt: alij brachia patibulo explicuerũt, &c.] Quod autem dicit; Alij per obscœna stipitem agunt] quodnam crucis genus eiusmodi fuerit, explicat idemmet Seneca lib. 17. epist. 102. crucem enim eam, dum in Mecœnatem voluptuosum inuehitur, acutam nominat. ex quibus omnibus optime colligi potest, sicut etiam ex lib. 2. epist. 14. eiusdem auctoris; ex crucibus alteram fuisse, vt illæ, quas communiter per crucis vocem intelligimus; alteram vero instar palorum acutorũ, quibus hoc tempore Turcæ ad reos vita priuandos vtuntur, adigentes illos per medium hominem vsque ad summum oris. Legatur, si placet, Seneca loco paulo ante citato, & Procopius de bello Vuandalico libro primo.

Cruces non vnius tantum generis fuerunt.

Primo crucis generi (sicuti Seneca superiore loco, multiplicia q. sanctorum Acta testantur) aliqui fuerunt affixi capitibus in terram versis, aliqui autem ad cælum eleuatis; & vtroque modo in crucem ab idolorum cultoribus tollebantur Christiani. Capite in terram verso martyrio inter alios coronatus fuit coryphæus Apostolorum Petrus, de quo hæc Origenes: Petrus ad extremum Romæ cum versaretur, capite deorsum statuto (sic enim perpeti cupiebat) cruci affixus est.] Augustinus autẽ sic: Currunt itaque vterque, id est, Petrus & Paulus, ad palmam martyrij; & vterque perueniunt ad coronam.] & paulo post: Petrus pro Christo capite deorsum verso in ligno suspenditur. Paulus pro Christo gladio trucidatur. Ille proprijs gressibus proficiscebatur ad Christum, oculisq. ad superiora respiciens, beatum spiritum de-

Orig. in Genes. apud Euseb. lib. 3. c. 1. Aug. serm. de sanct. 28.

ducebat ad cælum.] In eamdem quoque sententiam (vt alios Patres omittamus) scribit Chrysostomus homil. in Princ. Apostolorum: Gaudeas tu (inquit) Petre, cui datum est, vt ligno crucis Christi fruereris, & ad Magistri similitudinem voluisti crucifigi, non recta quidem figura, vt Christus Dominus, sed capite in terram verso, tamquam qui a terra in cælum iter faceres. Beati illi claui, qui sancta illa membra penetrarunt.] hucusque Chrysostomus. Sanctissimo huic Christi Apostolo addere possumus Calliopium, qui eodem mortis genere pro tuenda Christiana religione fortiter excellenterq. de diabolo & mundo triumphauit: itemq. & illos, quorum Eusebius meminit histor. lib. 2. c. 8. in fine. Et hæc de cruci affixis, pedibus ad cælum tendentibus.

Pedibus autem ad terram demissis (vt rem nostram prosequamur) passi sunt complures Christianæ legis buccinatores, Philippus videlicet & Andreas Apostoli, item Cleonicus, Eutropius, Basilissus, Theodolus, Nestor Episcopus, Timon diaconus, Alexander quidam, Phengon, Eucarpus, Timotheus, Maura, Eulalia Barcinonensis, Lucillianus, Apollonius, Faustus. Præter hos, scribit quoque Martyrologium Romanum de martyribus decem millibus crucifixis, & de Simeone quodam Episcopo similiter crucifixo, qui tunc temporis ætatis suæ annum vigesimum supra centesimum agebat.

Sanctorum Cleonici, Eutropij, & Basilissi referunt Acta Græci in Menolog. 5. Non. Martij.
Theodoli Eusebius hist. lib. 8. cap. 22.
Nestoris Surius tom. 1.
Timonis Rom. Martyr. 13. Kal. Maij.
Alexandri Surius 2.
Phĕgonis & Eucarpi idē tom. 1. ex Metaph. sub S. Clementis Ancyrani titulo.
Timothei & Mauræ Menologium. 5. Non. May.
Lucilliani idem Menolog. 3. Non. Iunij.
Apollonij idem Menolog. 6. Id. Iuly.
Fausti idem 16. Kal. Augusti.
Eulaliæ nos in histor. SS. VV. CXMTh.

De primis, id est, de decem millibus in crucem sublatis, X. Kalend. Iulij, sic: In monte Ararath passio sanctorum martyrum decem millium crucifixorum.]

De altero vero, nempe de Simeone Episcopo, XII. Kalend. Martij, his verbis: Hierosolymis natalis beati Simeonis Episcopi & martyris, qui filius Cleophæ, & propinquus Saluatoris, secundum carnem, fuisse traditur. Hic Hierosolymorum Episcopus post Iacobum fratrem Domini ordinatus, in persecutione Traiani multis supplicijs affectus, martyrio consummatus est, omnibus qui aderant, & Iudice ipso mirantibus, vt centum viginti annorum senex crucis supplicium fortiter constanterq. pertulisset.] Tractat de eodemmet S. Episcopo Eusebius histor. 3. cap. 26. & lib. item 8. cap. 8.

Modus quo Gentiles ad Christianos crucifigendos vtebantur.

Præparabant a principio crudelitatis ministri (vt nonnulla ex Actibus supra citatis, & præcipue Pionij indicant) malleum, clauos ferreos, & crucem ex ligno compositã, quam continuo in terra locabant, & interdũ funes aliquos deferre solebant, ad manus ac pedes in crucẽ agendorum extendendos: deinde sanctos martyres, siue alios ex eorum vana religione alicuius criminis reos, vestibus denudatos, in ligno ponentes, quatuor (vt probabilius videtur) clauis eos in ipso suspendebant: quo facto, stipitem simul cum cruci affixis, desuper eleuabant, & in excauatum foramen erigentes, sic eos, ad acerbiorem cruciatum, permanere vsque ad putrefactionem relinquebant, vti Valerius Maximus lib. 6. cap. 2. externorum 3. atque alibi non obscure innuit. Ex his itaque discere possumus, fuisse Hebræos a Gentilibus discrepantes in corporibus cruci affixorum deponendis e ligno: hi etenim (vt modo notauimus) ea in patibulo pendere, donec putrescerent, sinebant. At Iudæi non sic, quoniam eadem die, iuxta legis mandatum Deut. 21. e ligno deponebant, & loco conuenienti funerabant.

Quomodo differrent Hebræi a Gẽtilibus in corporibus cruci affixorum deponendis e ligno.

De palo acuto.

De alio vero crucis genere, quod initio capitis palum esse acutum Senecæ auctoritate demonstrauimus, parum in hoc nostro libello pertractabimus, cum hactenus non potuerimus in martyrum antiquorum historijs huiusmodi supplicium inuenire: nisi forte tale velimus nuncupare illud, quo gloriosissimi Christi athletæ præacuta sude per media viscera transuerberabantur; & de hoc, diuino fauente numine, capitulo vltimo peragemus: vel illud, de quo Theodoret. hist. Eccl. lib. 5. cap. 38. his verbis: Vbi autẽ videt eum, id est, S. Beniamin, hunc cruciatum habere pro ludo, aliam rursus arundinem in membrum genitale intrudi mandat: quæ sæpius extracta, insertaq. dolores ei incussit inexplicabiles. Post efferatus Tyrannus, virgam robustam, crassam, & propter ramos vndique eminentes valde asperam, in imam alui sedem insigi iubet.] hæc ille. Verum a Turcis (vt legitur lib. 7. de signis Eccl. c. 3.) Hadrianus ex ordine S. Dominici

Immanes cruciatus.

minici, & vigintisex alij palis fuerunt infixi, de quo tormenti genere meminit Procopius de bello Vuandalico lib. 1. pag. 180. Ac de his hactenus.

De stipitibus.

Fuerunt cultui dæmonum deditis stipites magno vsui in varijs Christianorum cruciamentis: ipsis enim sanctos martyres toto corpore vt plurimum nudatos, clauis ferreis affigentes, vel certe funibus ligantes, vngulis, vncis, aut pectinibus immisericorditer excarnificabant, sagittis configebant, fustibus, alijsq. flagellorum instrumentis cædebant, morsibus ferarum obijciebant, euellebant dentes, excidebant linguam, mulieribus mamillas amputabant, denique alijs diris modis eosdem palis astrictos cruciare non desistebant.

De stipitibus & eorum vsu.

Confirmant hæc quamplurima sanctorum martyrum Acta, Gregorij nimirum Thaumaturgi, Pionij, Polycarpi, Primi & Feliciani, Mauritij & sociorum, Symphronij, Philemonis, Blandinæ, Marci, Marcelliani, Gaianæ, & Febroniæ virginum, & aliorum vtriusque sexus fere innumerabilium. hoc idem etiam ex antiquis scriptoribus indicant inter alios Cicero 7. in Verrem, Valerius Maximus lib. 3. cap. 8. de Fuluio, & lib. 5. cap. similiter 8. de L. Bruto, & Suetonius Tranquillus in Claudio c. 34.

Sciendum hoc loco est, Martyres, qui palis, clauis ferreis firmati, torquebantur, fuisse ijsdemmet quandoque etiam funibus ligatos, & hoc ad maiorem forsitan ipsorum cruciatum. Videat lector, si vult, aliqua ex Actis sanctorum paulo ante citatis, speciatim Pionij, Primi, Marci, Mauritij, Marcelliani, & Polycarpi.

Acta Gregorij Surius ex Metaphr. tom. 1. Pionij idē ab eod. tom. 1. Polycarpi vetera nostræ bibliothecæ manuscripta. Primi & Feliciani Petrus lib. 5. c. 99. Mauritij & sociorum Surius tom. 4. Symphronij & sociorum Petrus lib. 6. c. 144. Philemon. Petrus lib. 3. c. 183. Blandinæ Euseb. lib. 5. c. 2. Marci & Marcelliani Petrus lib. 5. c. 124. Gaianæ Surius ex Metaphr. tom. 5. sub S. Gregorij Armenij inscriptione. Februniæ Lipom. 7. Sur. 3. & Menolog. Plurium martyrum Rom. Martyrol. 8. Id. Ian.

De columnis, atque arboribus eidem pene vsui accommodatis.

Quamuis consuescerent dæmonum cultores supplicijs sæpisme afficere morti addictos stipitibus ligatos; de nostris tamen inuenitur quandoque scriptū, fuisse eos aut columnis, aut arboribus, vel funiculis colligatos, vel clauis affixos, ipsis sic iubentibus, excruciatos.

De

De columnis testes sunt Acta Torpetis martyris a Petro lib. 5. cap. 8. relata, & Eusebius histor. 8. cap. 11. & denique columna illa in basilica S. Sebastiani extra Vrbem religiose asseruata, quæ ex antiqua Christianorum traditione illa esse creditur, in qua idem beatus martyr pro Christi fidei confessione sagittis percussus fuit.

De arboribus vero testes Acta similiter martyrũ, Zoe a Surio descripta tom. 1. sub S. Sebastiani nomine, Paphnutij ab eodem Surio tom. 2. Papæ a Menologio 17. Kal. Aprilis, & Victoris & Coronæ a Petro lib. 4. cap. 168. & a Lipom. tom. 7. a Surio 3. & a Mombritio 2.

De diuersis suspendendi generibus.

De suspensionibus sanctorum martyrum.

Cum hactenus a nobis de cruce actum sit, & de stipitibus, reliquum est vt tandem in hac vltima huius capitis parte de modis suspendendi inuestigemus, quo pacto videlicet SS. martyres pro sacri Euangelij defensione fuerint a Gentilibus appensi; varijs enim, & quidem acerrimis modis per appensionem, ipsorum arbitratu, passi inueniuntur: nam de aliquibus legitur, vno tantum pede fuisse suspensos, & de aliquibus vtroque, aut saltem (vt scribit Nicephorus histor. 7. cap. 11.) altero pede ad caput eleuato, molliore igne supposito, vt fumo ex illa materia proueniente suffocarentur: de quibusdam alijs, vel ambobus, vel altero brachio, aut certe apicibus pollicum manuum, & pedibus simul grauia atque iniusta addita pondera. De quibusdam etiam reperitur, suspensos e muro sublime pendentes, lapidibus & collo & pedibus appositis, aut funibus corporibus alligatis, oneratos habentes humeros glebis salis, & in os ad maiorem eorum pœnam lignis immissis. De quibusdam alijs insuper deprehenditur, melle perunctos fuisse sub ardentissimo Sole stipitibus erectis astrictos, vt muscarum & fucorum aculeis torquerentur. De alijs præterea, vncis ferreis suspensos, aut laqueo, vt necarentur, sublime eleuatos eo modo, quo temporibus hisce latrones & sicarij, vt vita priuentur, leuari solent. Postremo, vel ad columnas, vultu alterius in alterum obuerso ligatos, pedibus non ad

terram

terram demiſſis, vel denique capillis appenſos, vt mulieribus pro Chriſti fide decertantibus frequenter accidebat.

De ſingulis hiſce modis crebro ſanctorum martyrum Acta loquuntur. De primo, illa Gregorij Armeniæ Epiſcopi a Metaphraſte apud Surium tom. 5. deſcripta, & Samonæ & Guriæ ab eodem etiam apud eumdem Surium tom. 6. & beatiſſimorum Ionæ ac Barachiſij a Metaphraſte item apud dictum ſcriptorem tom. 2.

Verum appendebantur ſæpe altero pede per totum diem (vt Euſebius hiſtor. 8. cap. 9. teſtificatur) mulieres Chriſtianæ, ita vt ne pudenda quidem earum in Chriſti vel maxime contemptum contegerentur. *De ſuſpenſis altero pede.*

Quantum vero attinet ad modos, quibus martyres ita cruciabantur, ſciendum eſt eos fuiſſe multos. Nam aliquando ſimpliciter altero pede; aliquando ad hæc fumus ex humida addebatur & fœtida materia, nempe ex beſtiarum ſtercore, & inſuper tortores duodecim virgis cædentes: quandoque etiam vno pede in genu deflexo, & genu ferreo iniecto vinculo: altero deinde pede ferri pondere, vt ſic miſerandum in modum diſcerperentur, grauato. Vnde in ſancti Samonæ Actis huiuſmodi verba narrantur: Præſes autem ſtatim iubet Samonam altero pede in genu inclinari, & ferreum vinculum inijci eius genui. quod cum factum eſſet, eum quidem ſuſpendit præcipitem a pede quem inclinauerat, alterum deorſum trahens pondere ferri.] hucuſque Acta.

Aliquo horum trium generum affecti martyrio inter alios leguntur præclariſſimi illi Chriſti milites, quorum paulo ante fecimus ipſi mentionem, Barachiſius ſcilicet primo, Gregorius Armenius altero, & Samona tertio. Et hæc de primo modo.

De alio ſuſpendendi genere, quod de appenſis ambobus pedibus fuiſſe diximus, mentionem faciunt nonnulla ſanctorum martyrum Acta, Venantij nempe a Petro recitata Catalogi 5. cap. 12. & ſanctarum virginum Euphemiæ, eiuſq. ſororum ab eodem Petro Catalogi 8. cap. 29. & a veteribus codicibus Aquileienſis Eccleſiæ manu exaratis, item ſanctorum Acepſimæ Epiſcopi, ac ſociorum a Metaphraſte apud Surium tom. 2. & ſan- *De appenſis ambobus pedibus.*

cti Theopompi a Petro lib. 5. cap. 33. Idem quoque demonſtrant beati Victorini Acta a Romano Martyrologio relata Nonis Septembris, & Leontij nobiliſſimi martyris a Surio tom. 3. & S. Mercurij a Metaphraſte apud nuper citatum auctorẽ tom. 6. ac denique aliorum multorum, & quidem innumerabilium: de quibus X. Kalend. Iunij ſic ſcriptum reliquit Martyrologium Rom. In Cappadocia commemoratio ſanctorum martyrum, qui in perſecutione Maximiani, confractis cruribus, necati ſunt: item eorum, qui eodem tempore in Meſopotamia appenſi pedibus in ſublime, capite verſo deorſum, ſuffocati fumo, & lento igne conſumpti, martyrium compleuerunt.]

Ceterum non vno tantum modo, ſed pluribus erant ita appenſi a ſeruis diaboli (vt ex Actibus paulo ante citatis percipi poteſt) excruciati: nam aliquādo fumo inſuper faucibus preſſi; aliquando malleis ab ijſdem capita eorum contuſa; quandoque vel ingentia ſaxa eorumdem ceruicibus alligata, vel ſaltem facibus ardentibus, hoſtilem in modum, aduſti.

Primo horum in Meſopotamiæ regione quamplures Chriſtiani perpeſſi habentur; altero Euphemia, Thecla, Eraſma, & Dorothea præclariſſimæ Chriſti virgines; tertio Theopompus, & Mercurius, & poſtremo Venantius.

De tertio appendendi genere, id eſt,
De appenſis altero brachio.

Verba faciunt de hoc tertio appendendi genere, quod de appenſis altero brachio fuiſſe affirmauimus, permulta ſanctorum martyrum Acta, inter quæ illa Samonæ & Guriæ dudum a nobis notata, adnumeramus, & Antoniæ martyris nobiliſſimæ, de qua Romano in Martyrologio IV. Non. Maij ſic litteris proditum reperitur:

Nicomediæ natalis ſanctæ Antoniæ martyris, quæ nimium torta, & varijs afflicta cruciatibus, altero brachio tribus diebus ſuſpenſa, & in carcere biennio detenta, ad vltimum a Priſcilliano Præſide in confeſſione Domini flammis exuſta eſt.] hucuſque Martyrologium Romanum.

Notari debet primum, consueuisse nonnumquam martyrum percussores alligare pedibus isto modo appensorum, vt singulæ illorum corporis compages distraherentur, grandis ponderis lapides: cuius rei præclarum firmumq. testimonium aliquæ sanctorum res gestæ dant nobis, potissimum Samonæ & Guriæ identidem in alijs propositis hoc ipso capite citatæ.

De ponderibus, quibus Iesu Christi Domini nostri athletæ cruciabantur.

Frequentissime in martyrum historijs legitur, eosdem sublime appensos, fuisse inter alia tormenta ponderibus grauatos, ex quibus quædam erant plumbea, vel ferrea (vt alio loco dicemus) & quædam alia lapidea; lapidea veluti nonnulla fidem faciunt, quæ ad hunc diem hic Romæ asseruantur in basilicis SS. Apostolorum, atque Apollinaris, & Anastasij ad Aquas Saluias non procul ab Vrbe; erant maximi ponderis lapides, nigriq. coloris, rotundi, vel oblongi, ferreum annulum saxo impactum habentes, quo funiculus ad ligandum & suspendendum ad pedes vel manus sublime pendentium immittebatur. *De ponderibus.*

Illud præterea lectorem scire volumus, quosdam in ea fuisse opinione, vt crediderint prædictos globos lapideos a Iosepho lib. de Machab. ad Polybium, Orbicularia appellatos, non fuisse inuentos inferendorum cruciamentorum causa, sed æstimandorum onerum gratia: quod quidem (vt in Notationibus ad Romanum Martyrologium probatur) minime esse potest; nam quæ erant huiusmodi, habebant (vt Isidorus lib. 16. origin. & Alciatus de ponderibus cap. 1. docent) notam numeri inscriptam, quam hos non habere apparet. *Orbicularia quænam fuerint.*

Amplius diuersa fuerunt (vt in dictis Notis ad Romanum Martyrologium scriptum habetur) hæc pondera ab illis, quæ lege 12. tabul. debitoribus exhibebantur: erant enim compedes, de quibus Gellius lib. 20. cap. 1. in fine, vbi hæc inter alia: Vincito autem neruo, aut compedibus quindecim pondo non minore; aut si volet maiore, maiore vincito.] hæc Gellius. *Varia ponderum genera.*

De quarto suspendendi genere, scilicet, De suspensis ambobus brachijs.

De appensis brachijs.

De hoc quarto suspendendi genere sermonem faciunt Acta sanctorum Procopij a Metaph. relata apud Surium tom. 4. Andochij, Thyrsi, & Felicis a Petro lib. 8. cap. 116. & Mennæ, ac sociorum eius a Metaphraste etiam apud Surium tom. 6.

Scies hoc loco, hanc fuisse Gentium consuetudinem, vt interdum, vel pedibus hoc modo appensorum grandia pondera vincirent, vel certe, vt post tergum distortis brachijs eos sublime demitterent, ac relinquerent. Quocirca Romano in Martyrologio hæc 8. Kal. Octobris de sanctis Christi confessoribus Andochio & socijs referuntur:

Augustoduni natalis sanctorum martyrum Andochij presbyteri, Thyrsi diaconi, & Felicis, qui a beato Polycarpo Smyrnensi Episcopo ab Oriente directi ad docendam Galliam, ibidem flagellis durissime cæsi, ac tota die inuersis manibus suspensi, & in ignem missi, sed non combusti, tandem vectibus eorum colla feriuntur, & ita gloriosissime coronantur.

De quinto suspendendi genere, videlicet, De suspensis pollicibus manuum.

De suspensis pollicibus manuum.

De hoc quinto suspendendi genere scribunt Iacobi & Mariani Acta a Petro recitata lib. 4. cap. 104. & a Surio tom. 2. in quibus eiusmodi de Mariano Christi milite verba narrantur:

Marianum autem fecit tormentis obnoxium, quod se lectorem tantum, sicuti erat, fatebatur. Quænam illa tormenta, quam noua, quam diaboli venenato sensu, & deijciendi artibus exquisita supplicia! Pependit Marianus ad vulnera: & quæ martyri, etiam in ipsis lacerationibus affuit gratia; sic tortus est, vt illum exaltaret & pœna. Nexus autem, qui pendentem gerebat, non manus, sed summos apices pollicum vinxerat; scilicet, vt digitorum tenuis exilitas plus in ferendis membris ceteris laboraret. Addita etiam pedibus iniusta pondera, vt discordantibus

tibus pœnis vtrinque distracta, & viscerum conuulsione resoluta, de neruis suis totius corporis compago penderet.] hæc Acta: quibus sane non obscure instruimur, vera esse, quæ de hoc quinto genere asseruimus.

De sexto genere, videlicet, De sublime pendentibus, oneribus collo & pedibus ligatis.

De hoc genere testes sunt beatissimi Seueriani martyris res gestæ, a Metaphr. apud Surium tom. 5. relatæ, his verbis: Præfectus itaque, Seueriani silentium, contemptum, sicut erat, arbitratus, grauiora in eo excogitabat, & cum eum de ligno deposuisset, deducit ad murum: cumque duos lapides maximos & grauissimos, vnum quidem collo, alterum autem alligasset pedibus, & martyrem fune cinxisset, demittit e muro sublime pendentem, vt lapidum pondere membris ei diuulsis, violenter abrumpat animam.] hucusque Acta. Et de hoc sexto genere mihi iam satis superq. dixisse videor.

De septimo, nimirum, De suspensis funibus corporibus ligatis, onustisq. humeris glebis salis, &c.

De hoc septimo genere mentionem faciunt beati Gregorij Armenij Acta a Metaphraste apud Surium tom. 5. descripta, in quibus hæc:

Cum ista fuse sacrosanctus dixisset Gregorius, ira supra modum repletus est Tyridates, & acerrime in eum fuit commotus: & vinctus quidem fuit statim vir præclarus. Deinde cum lignum ori eius immisissent, quam maximo possunt spatio, superiorem partem disiungunt ab inferiori, & eius humeros onerant glebis salis, qui est apud Armenios fossilis: deinde funibus sacrosancto corpori alligatis, cum eum sublime sustulissent, totos septem dies ei hoc acerbum producunt supplicium.] hactenus Gregorij Acta; quæ (si verum fateri velimus) dilucide quidem nobis, qualis quantave fuerit huius generis suspendendi immanitas, declarant.

De octauo genere, nempe, De astrictis melle perunctis sub ardentissimo Solis æstu, stipitibus erectis, vt morsibus muscarum & fucorum afflictarentur.

De martyribus muscarum morsibus obiectis. De hoc genere res gestæ sanctorum Mauritij, sociorumq. eius a Surio relatæ tom. 4. & Marci Arethusij a B. Gregorio Nazianzeno inuectiua 1. in Iulianum, a Theodoreto lib. 3. cap. 7. a Sozomeno histor. 5. cap. 19. a Nicephoro lib. 10. cap. 9. & a Surio pariter tom. 1.

De quampluribus modis, quibus Christiani muscarum & fucorum aculeis exponebantur. Tribus modis in martyrum historijs reperiuntur fuisse Christiani eamdem ob causam radijs Solis obiecti: aliquando simpliciter palis ligati, vt Mauritio, socijsq. eius contigit: aliquando sportis ex iunco confectis sublati in altum, vt de Marco Arethusio apud paulo ante a nobis citatos auctores legi potest; postremo (veluti B. Hieronymus in Pauli primi Eremitæ historia dat testimonium) humi positi, manibus post terga ligatis. Et hæc de his modis.

Cyphonis supplicium quale fuerit. Scribit Rodeginus antiq. lect. lib. 10. cap. 5. fuisse a veteribus hocmet supplicij genus Cyphonismus a Cyphone nuncupatum: Vnde Cyphon in Aristophanis Pluto, ait, id nominatur quod ligneum erat vinculum, siue (vt nunc etiam) ferreum, vulgus Berlinam vocat, quo quis videlicet (adde tu) ad ignominiam ligatus, detinebatur melle delibutus, sic muscis expositus. hinc fit (subiungit idem auctor) vt improbis quoque Cyphonis adhæserit nomen, & Cyphonismus pro supplicio.] deinde paulo inferius, Apud quosdam, sequitur, ita cautum animaduerto, vt quisquis per audaciam, legum placita risui habuisset, diebus viginti in archiuo (id est, in loco quo ducebantur damnati ad mortem) vinctus Cyphone perseueraret nudus, melle ac lacte delibutus, vt apibus muscisq. esset pabulum: dilapsis vero ijs, muliebri indutus veste, deturbaretur in præceps.] hæc Cœlius Rodeginus. *Soaphismus quid.* Eiusmodi etiam aliqua ex parte illud tormenti genus erat, quo Persæ (vt Eunapius in Maximo, & Zonara 1. Annalium testantur) ad delinquentes communi luce priuandos

vtebantur

vtebantur; quod quidem ſcaphiſmus ab ipſis dictum inuenitur. agit de eo Plutar. in Artaxerſe his verbis: Igitur Mitridatem ſcaphis necari iuſſit. Genus autem mortis ac ſupplicij huiuſmodi eſt. Duabus exædificatis ſcaphis inter ſe congruentibus, in altera hominem, qui ad ſupplicium datur, reſupinant, alteram deſuper imponentes ſic ambas coniungunt, vt manus ac pedes foris excludantur, reliquum vero corpus totum intus claudatur. Præbent homini cibum, ſtimuliſque oculos fodientes, veſci vel inuitum cogunt: veſcenti autem pro potu lac melli admixtum in os infundunt, faciemq. eodem conſpergunt; ſic eius oculos verſantes, ſcapham ſemper aduerſo Soli opponunt, & muſcarum inſidentium multitudine ora quotidie obteguntur. Cumq. intus ea faciat, quæ edentes, bibenteſq. homines facere neceſſitas cogit, ex corruptione & putredine varij pullulant vermes, quibus intra veſtes penetrantibus, corpus abroditur. Cum enim, perfuncto vita homine, ſuperior amouetur ſcapha, exeſa caro aſpicitur, & circa viſcera talium ferarum paſcentium, aliarumq. quotidie ſuccreſcentium multitudo apparet. Huiuſmodi ſupplicijs Mitridates excruciatus ad decimumſeptimum vſque diem calamitoſam vitam produxit, atque demum extinctus eſt.] hæc Plutarchus, a cuius verbis non differunt relata a Zonara tom. 1. Annalium, pag. 21. hæc enim ibi leguntur: Perſæ atrocitate pœnarum omnes barbaros vincunt, ſcaphis & excoriationibus ſupplicia grauiora & diuturniora reddentes. Ceterum quod de ſcaphis dixi, declarandum eſt ob imperitiores. Duas ſcaphas inter ſe pares coniungunt, ita inciſas, vt caput, manus, & pedes foras emineant; in quibus, eum qui ſupplicio afficitur, ſupinum reclinant: itaque ſcaphas clauis inter ſe compingunt: deinde potionem ex melle & lacte in os miſeri infundunt, donec ad nauſeam repleatur, eademq. & faciem & pedes & brachia eius perfundunt, & ſub dio ad Solem exponunt; & hoc quotidie faciunt. ita fit, vt muſcæ, veſpæ, & apes liquorum ſuauitate allectæ, faciei & reliquis membris e ſcaphis prominentibus inſideant, miſerum vexent, & pungant. At venter eius lacte & melle diſtentus, liquida reijcit excrementa, e quibus putrefactis lumbrici & vermes ſcaturiunt: qui vero in

ro in ſcaphis iacet, in ſordibus illis carne putreſcente, a vermibus eroſus, & crudelius & tardius interit. Hoc ſupplicij genere Paryſatis Artaxerſis & Cyri mater eum ſuſtuliſſe fertur, qui ſe Cyrum cum fratre de regno pugnantem interfeciſſe gloriatus fuerat, per dies quatuordecim excruciatum. At ſcapharum ſupplicium huiuſmodi eſt.] hactenus Zonara. In eamdem prorſus ſententiam ſcribit Rodeginus lectionum antiquarum lib. 10. cap. 5. Iſtiuſmet quoque generis cruciamenti meminit Eunapius in Maximo his verbis: Nam ſcaphiſmus ſupplicium Perſis vſitatum pro tormentis huic allatis paruũ fuerit.] ſic Sardianus. Ex hucuſque itaque dictis (niſi noſtra nos forte fallat opinio) perfacile & nullo negotio percipi poteſt, ſcaphiſmum non a ſcaphio, quod vas erat ſtercorarium, dictum eſſe, ſed a ſcaphis ligneis: & hoc quidem, partim quia prædictis in locis habetur, ambas illas ſcaphas clauis fuiſſe in vnum coniunctas atque vnitas, quod de ſcaphijs minime aſſerendũ: partim etiam quia ſcaphas illas fuiſſe, & non ſcaphia, ibidẽ legitur. Nec enim obſtat, ſi dicatur, ſcaphiſmũ non a ſcaphis deductum, ſed a ſcaphio: quia videlicet non ſemper ſcaphis exhibitum reperitur, cum aliquando corio bouis arido, quo ſic conſumendus inſuebatur, aliquæ martyrum res geſtæ, executioni mandatum, nos doceant. Nam hæc ratio, ſi his, quæ ex Plutarcho & Zonara recitauimus, fides eſt adhibenda, nullius videtur momenti: & primo, quia intra ſcaphas duas, & non ſcaphia, narrant ambo huic generi mortis adiudicatos incluſos fuiſſe: deinde, quia ſcaphiſmus (vt ex ijſdem auctoribus ſupra ſcripſimus) ille erat, in quo ſic homo totus ſuis indutus veſtibus decem & ſeptem dierum ſpatio includebatur, vt caput cum manibus pedibuſq. melle ac lacte delibutum promineret ad muſcarum & fucorum aculeos ſic perunctum: cuiuſmodi non fiebat illis, qui corio bouis inſuebantur; illorum enim per diem caput foris excludebatur, ceteris corporum partibus nudatis, & intra corium incluſis. Quocirca de Chryſantho martyre hæc in Actis eius cum manuſcriptis, tum in lucem editis leguntur: Auferentes eum ex eodem loco, excoriauerunt vitulum, & corio recenti cingunt eum nudum, & poſuerunt eum ad Solem; ſed per totum diem in æſtu nimio & flagrantiſſimo Sole nullam omnino

Scaphiſmi ſupplicium in vſu erat apud Perſas.

Scaphiſmus nõ a ſcaphio, ſed a ſcaphis dicitur.

Chryſanthus martyr nõ paſſus fuit ſcaphiſmum, ſed aliud genus cruciamenti ei aliqua ex parte ſimile.

nino potuit calefactionem sentire. Sed eadem, qua fuerat, viriditate perdurans, corium in nullo potuit Dei famulum violare. Item posuerunt catenas ferreas, & reliqua.] hucusque Acta; quibus erudimur, scaphismum ab hoc genere cruciamenti fuisse diuersum, licet ex aliqua parte illi simile, quatenus nimirum sic corio recenti inclusi radijs Solis aduersis exponebãtur, vt fortassis & obcæcarentur, & a muscis apibusq. afflictarentur, & intus ex corruptione vermium vi scaturiente, si modo diebus pluribus ita fuissent detenti, misere eorum corpora absumerentur. At de scaphismo satis.

De consimilibus cruciamentis.

Consimilia tormenta his quæ hucusque a nobis sunt declarata, multa videri queunt in Luciani dialogo, cui titulus est, Lucius, siue Asinus, vbi hæc narrantur: Mortis genus, quo hæc virgo longo dolore afficiatur, reperiũdũ est nobis.] & paulo post: Hunc asinum (inquit) interficiamus primum, tum scindamus ventrem, atque intestinis abiectis, intus virginem includamus, ita vt solum superextet caput, ne euestigio suffocetur: reliquum corpus intra ventrem lateat: quo consuto, ambos vulturibus eijciamus nouo more præparatum cibum. Aduertite, quæso, ad hoc tormenti genus. Primum viua mortuo asino inhærebit: deinde Sole vrente, in eius ventre decoquetur; insuper fame ad mortem torquebitur, neque poterit se ipsam perimere. Cetera, quibus excruciabitur, tum ex putrefacti cadaueris fœtore, tum ex vermibus scaturientibus, prætermitto. Vultures denique cadauer depasti, & viuentem quoque vna laniabunt. Ad hoc monstro simile acclamantes omnes, rem comprobauere.] hæc Lucianus. his similia scribit Apuleius de Asino aureo lib. 6. in fine his verbis: Hunc asinum iugulare crastino placeat, totisq. euacuato præcordijs per medium aluum nudam virginem insuere, vt sola facie prominente, ceterum corpus puellæ nexu ferino coerceat: tunc super aliquod saxum scruposum insititium asinum exponere, & Solis ardentis vaporibus tradere, &c.] & lib. 8. eo in loco, in quo sic habetur: Arreptum seruulũ eius, qui causam tanti sceleris] & quæ sequuntur. Deinde alia itẽ in Iulio Capitolino in Maximino atque in Macrino Imperatoribus, in Valerio Maximo lib. 9. cap. 2. de externorum crudelitate vltimo, in Suetonio Tranquillo

quillo in Caij vita cap. 27. & in quamplurimis alijs, quos, vt possimus genera appendendi, quæ supersunt, explicare, recensere omittimus.

De nono & decimo appendendi generibus, nempe De vnco suspensis, & de laqueo necatis.

De nono & decimo suspendendi generibus.

Horum duorum modorum testes sunt Acta martyrum: primi illa Niceti a Petro Catalogi 8. cap. 70. relata: alterius vero, beatorum Gorgonij & Dorothæi ab Eusebio histor. 8. cap. 6. a Nicephoro Calisto lib. 7. cap. 6. & denique a veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manu exaratis.

De vndecimo suspendendi genere, nimirum, De ligatis ad columnas, pedibus non demissis ad terram.

De vndecimo.

De hoc genere meminit Philæas Episcopus apud Eusebium histor. lib. 8. cap. 11. his verbis: Alij autem vultu alterius in alterum obuerso ligati, & columnis, pedibus non ad terram demissis, appensi, sic vti cum funes acrius retraherentur & contentius, corporis grauitate ac pondere acerbius premerentur. Neque tantisper solum, dum Præses cum illis quæstione disceptabat, illisq. examinandis vacabat, sed per totũ fere diem istud supplicij genus sustinuerunt. Quando autem ab illis ad alios profectus est, ministros ipsius auctoritati obsequentes reliquit, qui priores accurate obseruarent, si forte quisquam tormentis euictus cedere videretur; mandauitq. vt acerbe & sine remissione vlla funibus distorquerentur; & deinceps cum iamiam essent animam acturi, rursum in terram demissi, passim misere raptarētur.] hucusque Philæas: quæ verba (prout ex Græco ipsiusmet Philææ sermone in Latinum transtulit in mei gratiam admodum illustris & reuerendissimus dominus Sextilius Mazzuchius Episcopus Lessanensis) hoc modo se habent:

Alij autem ad columnas ligati sunt vultu alterius in alterum obuerso, pedibus non habentibus vbi insisterent; ita autem, vt cum funes retrò traherentur, vel sursum traherentur, vel iterum

atque

atque sæpius & intense (quæ omnia significat verbũ Græcũ ἀνελκομένων) vim corporis grauitate afferrent ; & reliqua vt supra. Ceterum quo pacto hæc sint intelligenda, cognitu est difficillimum : etenim non tantum ex se apud Eusebium obscura sunt, sed etiam a Nicephoro lib. 7. cap. 9. aliter repetita comperiuntur; hinc fit, vt & difficiles habeant explicatus, & vt in eis declarandis a diuersis alioqui doctissimis viris, quos consului, diuersæ sint adhibitæ explanationes. Sunt enim, qui opinentur eam esse verborum Philææ sententiam, vt velit docere nos, ita fuisse persecutionum temporibus Christianos sublime appensos, vt eorum pedibus, acerbioris cruciatus gratia, essent marmoreæ columnæ alligatæ: quæ quidem interpretatio nulla omnino esse videtur; cum nec verbis auctoris accommodari possit, nec difficultates, quæ ex huiusmodi explicatione emanarent, tollere queat: quomodo enim subterfugere possemus verba illa, Pedibus non habentibus vbi insisterent] non fuisse superflua? si enim columnæ erant sanctorum martyrum pedibus appensæ, pedes profecto non erant ad terram demissi: qua igitur ratione adduntur? Deinde quomodo illa alia fuisse impropria negare poterimus, videlicet, Vim corporis grauitate afferrent?] certe, si columnæ erant pedibus ligatæ, vi columnarum, non corporis grauitate martyres premebantur: cur ergo Philæas non sic in sua notata epistola posuit? Postremo quomodo deuitare, etiam aliam difficultatem ex verbis eiusdẽmet Philææ exortam, quæ scripsit ille paulo superius, ab his, quæ adduximus? namque ait: Alij pependerunt ad porticum (seu, vt textus Nicephori habet, ad fornicem, quod idem est) vna manu affixi, & articulorum, membrorumque distensionem, quæ omnem doloris superabat acerbitatem, pertulerunt. Alij autem ad columnas ligati sunt, vultu alterius in alterum obuerso, pedibus non habentibus vbi insisterent, &c.] Non igitur columnæ erant pedibus horum appensorum alligatæ, sed hoc modo appensi ipsismet vincti tenebantur, & miserandum in modum sic detenti cruciabantur. Ex his quoque aliorum interpretatio refelli potest, qua asseritur, id verba Philææ sonare, vt indicent fuisse Christi athletas vultu alterius in alterum

verso simul ligatos, & sic non columnis, sed fornicibus, pedibus ad cælum tendentibus, suspensos: hæc, inquam, explanatio, si his, quæ ex Philæa dudum recitauimus, est fides præstanda, falsa esse ostenditur; sunt enim huiusmodi: Alij ad fornicem vna manu pependerunt, alij autem ad columnas ligati] & quæ sequuntur. sine dubio igitur ab ipsa veritate aliena esse, dilucide, planeq. constat. Præterea, si pedibus ad cælum versis erant hi suspensi, cur addidit auctor, Pedibus nō habentibus vbi insisterent?] id est, situm; nam sublime pedes situm non habent, sed humi. Item si erant inter se colligati, vultu alterius in alterum obuerso; quid causæ fuit, vt non dixerit Philæas, Simul ligati, & corporum grauitate, non corporis? duos etenim martyres in vnum vinctos duo habere corpora oportet. His tādem interpretationibus reiectis, reliquum est, quid ipsi sentiamus, aperire. Dicimus itaque, auctoris mentem eam fuisse, vt insatiabilem illam crudelitatem ante omnium oculos poneret, quam inanium deorum amatores, Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, in Christianos exercuere: quamobrem hæc litteris consignata reliquit:

Alios vna manu appenderunt ad fornicem. Alij autem ad columnas ligati sunt, brachijs (vt multi Eusebij codices, quos vidi, habent) post tergum distortis, & pedibus non habentibus vbi insisterent, &c.] perinde ac diceret: Quosdam ex seruis Christi altera manu appenderunt ad fornicem; quosdam alios deinde ad ipsasmet columnas tantum, quæ fornices fulciebant. Porro hanc verborum Philææ explicationem veram esse, ex his, quæ hucusque retulimus, ita plane aperteq. apparet, vt nullo pacto noua id ratione confirmare sit opus. Verum, quod attinet ad modum, quo martyres columnis vinciebantur, nō ignorare oportet (veluti coniecturis, ex prænotatis verbis Philææ factis, ducimur ad suspicandum) fuisse huiusmodi; vt in superioribus columnarū partibus essent vel annuli ferrei, vel, quod nobis magis probatur, trochleæ aliquæ, per quas ductorij funes immitterentur, quibus postea sancti martyres, brachijs post terga distortis, & vultibus ad columnas versis, alligati sursum per totos dies a tortoribus aut traherentur, aut certe deorsum maxi-

mo

mo cum impetu ab ijsdem demitterentur, ita tamen vt numquam terram ipsam contingerent: quod quidem ideo fiebat, vt dolorem sustinerent illi vehementiorem; & post hæc cum iam iam essent animam acturi, a carnificibus, annuente Iudice, rursum ad terram demissi misere raptarentur. Lege, si libet, Eusebium, Nicephorumq. locis nuper citatis, vbi, se ita rem habere comperies. Illud postremo te scire volo, non pugnare inter se prædictos auctores in recitando Philææ sermone; quamuis alter illorum scriptum reliquerit, fuisse Christianos columnis, vultu ad eas verso, suspensos; & alter, ad se ipsos: nam vel eidem columnæ duo martyres simul vinciebantur, vnus in vna parte, & alter in alia, vel saltem pluribus, vnus in vna columna, & alius in altera viciniore; sic vt, si fieri potuisset, tam hi quam illi & columnas, & se inuicem aspexissent. Ex his ergo consequitur, prænotatos scriptores Nicephorum & Eusebium minime inter se pugnantia fuisse locutos, sed cohærentia, simulq. conformia. Atque de hoc decimo appendendi genere satis.

De postremo genere, nempe, De mulieribus Christianis capillis suspensis.

Huius postremi generis testes sunt quamplurimæ martyrum res gestæ, Eulampiæ in primis a Surio tom. 5. descriptæ, Iulianæ a nobis in historia nostra sanctarum virginū externarum, Zoæ a notato Surio tom. 1. sub sancti Sebastiani martyris nomine, Theonillæ a Surio similiter tom. 4. sub sanctorū Claudij, Asterij, & sociorum inscriptione, Euphemiæ a Petro Catalogi lib. 8. cap. 84. & demum Symphorosæ a Mombritio tom. 2. Et de modis suspendendi in nostros a Gentilibus adhibitis, hæc in præsentia visa sunt nobis dicenda. Videat lector, si alia his consimilia scire cupit, auctores, Actaq. martyrum paulo superius citata, sanctumq. etiam Gregorium Nazianzenum oratione 1. in Iulianum, vbi de Marco Arethusio hæc ille scripsit: A pueris ad pueros pendulus remittebatur, cultris pennarijs generosum illud corpus excipientes.

De postremo appendendi genere.

De Marco Arethusio.

pientes, atque hanc tragœdiam inſtar ludi habentes] & quæ ſequuntur. perinde quaſi diceret: Ad ſimilitudinem pilæ a pueris ad pueros pendens hic vir viciſſim mittebatur, &c. Eſſent alia eius generis multa, quæ, breuitati potiſſimum ſtudentes, omittere cogimur.

A D Sancti martyres in crucem, capitibus ad cælum eleuatis, tollebantur.

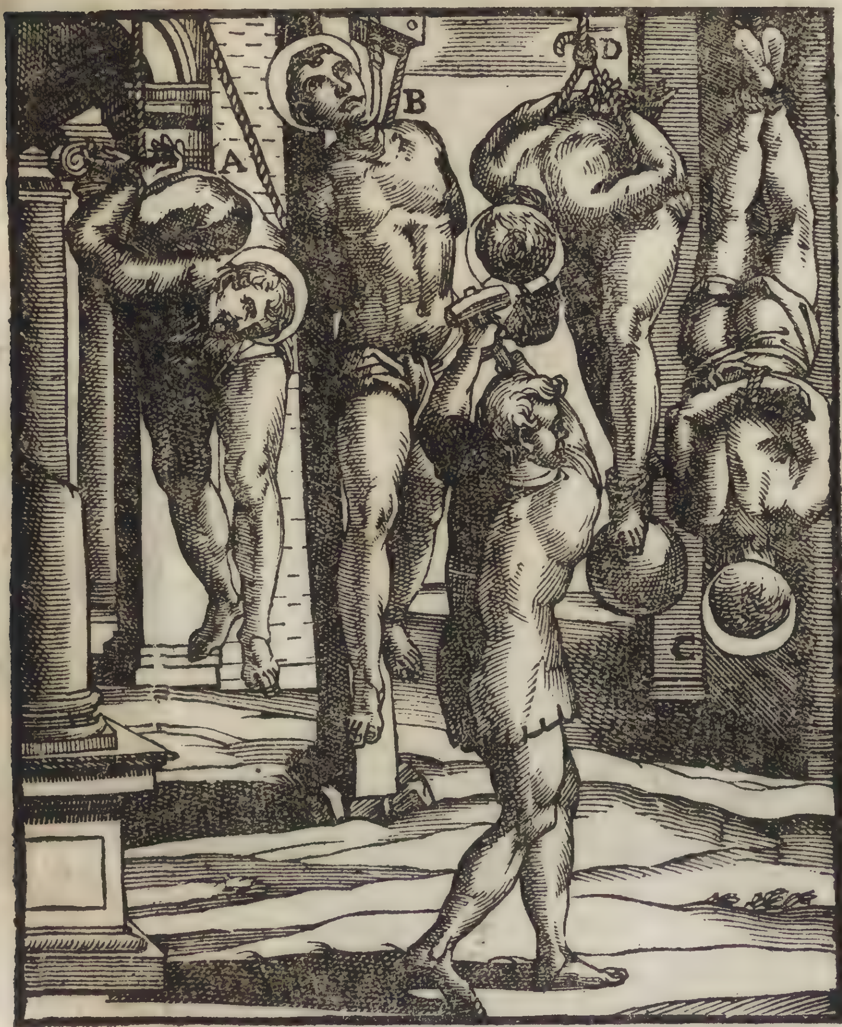
B Appendebantur quandoque brachijs post tergum reuinctis: quorum pedibus a diaboli ministris grauia pondera vinciri aliquando solebant.

C Item cruci, capitibus in terram versis, affigebantur.

E Mulieres Christianæ capillis suspendebantur.

A *Martyr pedibus suspendebatur, igne, vt suffocaretur, supposito.*
B *Martyr laqueo appenditur.*
C D *Martyres in crucem agebantur.*

A Martyr funibus corpori alligatis appensus, humeros oneratos habens glebis salis, in cuius ore lignum ad maiorem pœnam immittebatur.

B Martyr vnco suspensus.

C Martyr ambobus pedibus appensus, cuius caput malleis contundebatur.

D Postremus denique, oneribus collo & pedibus ligatis.

A Christianis quandoque suspensis lentus ignis supponebatur, vt fumo ex illo proueniente, faucibus premerentur. Hi quidem erant, qui cum sancto Propheta Dauide canere poterant: Igne, dulcissime Iesu, nos examinasti, & non est inuenta in nobis iniquitas.

A *SS. Martyres nonnumquam, vt muscarum & fucorum aculeis excruciarentur, stipitibus erectis, melle delibuti, radijsq. Solis expositi appendebantur:*

B *Aliquando vel vtroque pede, ingentibus saxis ad eorum ceruices alligatis:*

C *Vel altero pede, fumo supposito:*

D *Vel etiam apicibus pollicũ manuum, eorũ pedibus grauibus additis oneribus:*

E *Vel demum altero quoque pede in genu deflexo, & genu ferreo iniecto vinculo, altero deinde pede ferri pondere grauato.*

A Cyphonis ſupplicium.
B Martyres corio bouis incluſi radijs Solis obijciebantur.
C Scaphiſmi ſupplicium.
D Martyres quandoque humi poſiti, radijs item Solis ad maximum eorum cruciatum exponebantur.

De Rotis, Trochleis, & Torculari, instrumentis torquendi.

CAP. SECVNDVM.

EXplicatis generibus suspendendi, cruceq. & stipitibus, reliquũ est modo aggredi ad alia cruciandi instrumẽta pertractanda. At quoniã prænotata, equuleo addito, haud dubie ceteris terribiliora horribilioraq. vidẽtur: idcirco de illis erit nobis hoc loco agendum, & de equuleo capitulo post sequenti. Iam vero ad rotæ supplicium, quod enumeratis grauius reputatur, accedentes, dicimus fuisse huiusmodi genus cruciamenti Græcis vsitatum: & hoc quidem innumera nos pene eorumdemmet cum certa, tum aperta testimonia docent. Aristophanes siquidem in Pluto: In rota, inquit, te alligatum oportet dicere, quæ male egisti.] & inibi scholiastes: Rota quædam erat, in qua alligati serui puniebantur.] Ad hæc prædictus Aristophanes in Lysistrate: Heu me miserum (habet) quænam membrorũ conuulsio, quænam membrorum extensio me tenet! tamquam sim tortus in rota.] de eadẽ etiam meminit Anachreon apud Athenæum lib. 12. dicens: Multa quidem positus in ligno passus sum in ceruice, multa in rota.] Huic proxime accedunt Demosthenes in Aphobũ orat. 3. Ponamus enim (narrat) Miliã in rota torqueri.] & Plutarchus in Nicia, vt in Græcis codicibus legitur: Cum tonsorẽ rotæ alligatum amplius torquere cœpisset.] & lib. de audiendis poetis: Rotæ affixum.] & de loquacibus: Cum dereliquerint in rota alligatum] & cetera. Item Lucianus in epist. ad Stesicorum, his verbis: Qui autem circa extremitates circumcidebantur, torti sunt, & in rotis distenti.] & Suidas verbo rota: Rota, ait, erat instrumentum tortorium, & extendens corpora. Vnde Aristophanes: In rota flagellatus trahatur. Sic serui in rota ligati verberabantur. Et rursus: In rota oportet te dicere, quæ male egeras. Item torqueri in rota inquisitos, vt detegant, quæ cum alijs conscij sunt, & quæ iniuste egerunt. Similiter rota lignum quoddam erat, in quo ligati serui puniebantur.] hæc Suidas. His consentientia scribere videtur Phalaris in

vna ex suis epistolis, in qua, In rotis (legitur) flectebantur, seu vertebantur.] In horum denique confirmationem adijci possunt ea, quæ cum a quibusdam ex supradictis auctoribus, tum ab alijs de Ixione rotæ volubili alligato, & perpetuo in illa, vt pœnas meritas debitasque persolueret, volutato, narrantur. sunt hi Pindarus in Pythia ode 2. scholiastes eodem loco, & Homeri Iliados primo Didymus Odissea 21. Lucianus in Deorum dialogis in Iunone. Ouid. in inferorum pœnis describendis metamorph. 4. Propertius elegiarum lib. 4. elegia vltima, Seneca, & demum Claudianus Alexandrinus de raptu Proserpinæ lib. 2. præterea de rotæ tormento meminerunt etiam alij, nimirum Iosephus lib. de Machabæis 5. sic autem habet: Aliqui noluerunt pollutos cibos edere: hos in rota tortos, iussit interfici.] ibidem: Ad hæc rotas para, & ignẽ effla vehementius.] & cap. 8. Vt autem & rotas & fidiculas apposuerunt satellites, subiungit Tyrannus, &c.] idem cap. 9. Vnde iussi satellites seniorem ipsum adduxerunt, & tunica disrupta, ipsius manus & pedes ligauerunt loris vtrinque: vt autem qui verberabant flagellis defessi sunt, cum nihil proficerẽt, eum circa rotam erexerunt, circa quam extensus generosus iuuenis articulis disruptus est, & omnia eius membra fracta sunt.] post pauca: O scelesti ministri, dixit iuuenis: Rota non ita est vobis potentior, vt meam rationem suffocet: incidite mea membra, & ignite carnes, & torquete articulos streblis. Sic eo dicente, ignem substrauerũt, & diuiserunt, per rotam insuper extendentes. Polluebatur autem vndique rota sanguine; & cõditorium vbi strues erat carbonum, ob guttas cruorũ, qui profluebant, extinguebatur, & circa instrumenti axes circumfluebant carnes, & circumquaque incisam iam habens ossium coniunctionem. Magnanimus autem Abrameus iuuenis non ingemuit, sed ac si in igne transformaretur in incorruptionem, generose sustinebat streblas] id est, tormenta. & cap. 10. idem: Arthrembolis organis & manus & pedes illius in articulis disruperunt, & ex compagibus amouentes vectibus detruncabant, & digitos, brachia, crura, cubitos compungebant: & cum nulla ratione eum vincere possent, corium cum summis digitorum detrahebant, & statim ad rotam adduxerunt,

Streblæ instrumẽtum erant ad luxandos artus accommodatum, sicuti etiam Arthrembolæ.

xerunt, circa quam e verticulis membrorum confractus videbat suas carnes dissectas,& e visceribus guttas sanguinis defluentes.] Et cap. 10. sic: Satellites eum ligatum traxerunt ad catapultas: ad quas cum eum ligassent ad genua, & hæc cum laqueis ferreis conglutinassent, ipsius lumbum circa rotundum cuneum deflexerunt, circa quem totus circa rotam repercussus confringebatur.] & paulo post: Adiunxerunt, ait, ad rotam, in qua distensus succendebatur, & verua acuta & ignita afferebãt dorsis, & latera penetrantes,& viscera penetrando vrebant.] hæc Iosephus a Reuerendiss. Episcopo Lessanensi, de quo supra cap. præcedenti fecimus mentionem, nostris precibus Latinitate donatus: præter quẽ, de rotis etiam nonnulli alij, vt Apuleius de Asino aureo lib. 3. Nec mora, inquit, cum ritu Græciensi ignis, & rota, tum omne flagitiorum genus inferuntur.] & lib. 10. Nec rota, vel equuleus more Græcorum tormentis eius apparata iam deerant.] Cicero Tuscul. quæst. lib. 5. In eo etiam putatur dicere in rotam vitam beatam non ascendere.] hæc ille. Virgil. Aeneid. 6. Radijsq. rotarum Districti pendent.] Iulius Capitolinus in Macrino sic: Tribunum, qui excubias deseri passus est, carpento rotali superannexum per totum iter viuum atque exanimem traxit.] Ammianus Marcellinus lib. 21. S. Basilius homil. in 40. martyres, his verbis: Ignis insuper paratus, ensis in promptu, crux affixa, bothrus, rota, flagella.] & homil. in sanctum Gordium Centurionem: Corpus rotis scindatur.] Gregor. Naziãzenus orat. 22. in laudem Machabæorum, & Nicephorus lib. 7. cap. 14. de hismet rotis plura, præter hos omnes, Acta martyrum nõnulla, nominatim Pantaleemonis, alias Pantaleonis a Metaph. Surij tom. 4. relata, a Mombritio tom. 2. & a veteribus manuscriptis cum nostris, tum aliorum in sanctorum festiuitatibus mense Iulio celebrari solitis: Clementis Ancyrani ab eodem Surio ex eodem Metaphr. tom. 1. Christinæ virginis a codicibus nostræ bibliothecæ manu exaratis, a Petro lib. 6. cap. 130. & Mombritio tom. 1. Calliopij a Metaphraste Surij tom. 2. Georgij, & Catherinæ virginis a veteribus manuscriptis, & a Metaphraste prædicto, primi apud Surium tom. 2. & alterius, id est, Catherinæ, apud eumdem tom. 5. Euphemiæ item virginis a

Catapulta nonnumquã sumitur pro machina bellica ad iaciendas sagittas fabricata, sicuti balistæ ad iaciendos lapides; hic autem sumitur pro instrumento torquendi. hinc Suidas ait esse tormenti genus, dicens, vinculis manuum, catapultis pedum. & Plautus, se neruo torquebo itidẽ, vt catapultæ solent.

Bothrus (vt legimus tertio Annalium Eccl.) idem erat quod Culleus, de quo inferius suo loco.

Momb. tom. 1. & SS. Felicis ac sociorum a Petro lib. 4. cap. 83. & a Surio tom. 5.

Rotæ itaque (sicut ex martyrum historijs potissimum collegimus) non vnius tantum generis extitere, sed multiplicis: aliquæ siquidem, quæ in rebus gestis sanctorum machinæ nuncupatæ reperiuntur, latæ & magnæ, aliquæ vero arctæ: & de vtrisque erit nobis hoc loco agendum.

Quod igitur ad rotam primi generis spectat, de qua Nicephorus, & Pantaleemonis Acta; sciri debet, adinuentam fuisse, vt in montem aliquem excelsum allata, ibi conuexo eius reus vinciretur, & deinde ex eiusdemmet montis cacumine simul cum damnato per præcipitem lubricamq. viam vi deorsum, ad singula alligati membra comminuenda, demitteretur; quocirca de gloriosissimo Christi martyre Pantaleemone hæc in eius rebus gestis, quas in nostræ bibliothecæ veterũ manuscriptorum tom. 6. habemus, leguntur: Et dixerunt ei; Iube fieri rotam magnam, & tolli in altum montem, & alligari eum fac super rotam, & demitti deorsum per montem, vt carnes eius malis pœnis dissipentur, & sic spiritum reddat. Ductus est autem beatissimus Pantaleemon in carcerem, donec fabricaretur rota: cumq. facta fuisset, præcepit Iudex, vt nunciarent præcones per ciuitatem, vt congregarentur omnes expectantes perditionem beati Pantaleemonis, & iussit eum adduci. Cum autem duceretur sanctus Christi martyr, psallebat Domino in Christo: & tenentes eum ministri, ligauerunt eum super rotam; & cum cœpissent voluere rotam, statim ligaturæ ruptæ sunt, & sanctus martyr stabat incolumis; rota autem currens occidit de gentibus animas, &c.] hucusque Acta: quibus sane docemur, verissima esse quæ de primi generis rota asseruimus.

Fuerunt in Christianorum carnificina ipsis Gentilibus vsui quædam rotæ latæ, quæ conuexa, quibus ij ligabantur, habebant gladijs, clauisq. acutis, & alijs his similibus adacta. huiusmodi ergo rotis, quæ in aere pendentes stabant, martyres nudos ministri iniquitatis funiculis vinciebant, quos deinceps simul cum ipsismet rotis supra ferrea quædam terræ affixa pungentia atque scindentia maximo cum impetu iterum atque

iterum volentes, erant in caufa, vt carnes hoc fupplicio affe-ctorum miferandum in modum difcerperentur, atque dilacerarentur. In confimili rotæ tormento putamus B. virginem Chrifti Catherinam martyrio coronatam fuiffe, vt Acta, tam a Metaphrafte defcripta, quam veteribus manufcriptis contenta, aliqua ex parte demonftrant.

De Rotis alterius generis.

Rotis quoque non tantæ latitudinis, quantæ prædictæ, vtebantur dæmonum cultores ad Chrifti fideles excruciandos; in quorum conuexis fæpiffime fic acutos clauos, & id genus alia configebant, vt eorum cufpide furfum verfo ipfis eminerent rotis. his itaque hoc modo difpofitis, ligabant martyres, qui cum ab illorum acumine, tum ab aliorum quorumdam, quæ terræ fixa inerant, mifere dilaniabantur. Vnde in Actis S. Georgij a Metaphrafte Surij tom. 2. recitatis hæc narrantur: Iube igitur, Imperator, rotam afferri mucronibus vndique præfixam, ad eamq. virum fanctũ alligari, id eft (vt vetera manufcripta) fuper eã.] Deinde Acta: Paratifq. in ea gladijs dilacerari. Pendebat in aere rota, inferius autem aderant tabulæ, in quibus denfiffima erant fpicula præfixa, gladijs fimilia, partim rectas habentia cufpides, partim aduncas ad hamorum fimilitudinem, partim cultros coriarios imitantia. Cum igitur rota per girum tabulis appropinquaret, & vir fanctus tamquam agnus tenuioribus loris & funiculis ita conftrictis, vt intra carnem abfconditi inhærerent, vinctus effet, & per gladios, voluente rota, tranfire cogeretur, acutiffima eorum acie corpus exceptum dilaniabatur, & fcorpij more contortum diffecabatur.] hucufque res geftæ.

Obferuare hoc loco in primis oportet, confueuiffe Gentes, martyres rotis alligatos, virgis ac fuftibus, dum in ipfis voluebantur, crudeliter cædere: cuius rei Acta B. Clementis Ancyrani fupra citata his verbis exhibent teftimonium: Iubet Præfes rotæ martyrem, id eft, Clementem, ligari, & rotam quidem verti magno impetu, martyrem autem virgis verberari crudeliffimis: ftatimq. martyr fuerat alligatus rotæ: rota vero vertebatur celeriter

leriter: martyr autem quando erat quidem in rota ſublimi, tradebatur ijs, qui verberabant: quando vero rota eum ſub ſe ferebat, corpus eius acerbe conſcindebatur, & oſſa conterebantur.] hæc Acta, quæ plane dicta a nobis ſuperius confirmant.

Sciri inſuper debet, non ſatis Gentilibus fuiſſe ad odium ſuum in noſtros conceptum explendum, tot genera cruciamentorum, quibus Chriſtianos rotis vinctos afflictabant; quin etiam eamdem ob cauſam noua alia excogitare non deſiſtebant: hinc fiebat vt eos rotis nonnumquam mucronibus vndique affixis ligatos ſuper appoſitum ignem maxima cum velocitate ſemel atque iterum ac ſæpius circumagerent: quare eo prorſus modo, quo carnes verubus fixæ, & igni admotæ aſſari coquiq. ſolent, ita pariter ſic circumuoluti, vt Chriſti mundus panis efficerentur, aſſabantur. Vide Acta a nobis nuper notata Chriſtinæ virginis, & Calliopij martyris, in quibus hæc ſcripta comperies: Rotam, inquit, Præfectus ſcilicet, ſatellitibus ſuis, collocate, & magnum ignem ſuccendite. cui tanta vi alligatus eſt adoleſcens, vt totus diſcerperetur. Statim igitur accedens Angelus Dei, flammam carbonum extinxit; & miniſtri cum vellent rotam voluere, non poterant; delicata autem ipſius membra totam rotam ſanguine conſperſerunt; erat enim acutis gladijs circummunita.] hactenus Calliopij res geſtæ. Rotis ergo ligati martyres, & cum ipſis ſuper ignem circumacti, ad nobiliſſimam martyrij palmam fauſte, feliciter, proſpereq. peruenire meruerunt.

De martyribus radijs rotarum intextis.

Præterea mos fuit apud eoſdem impios homines, vt in ſingulis rotarum interſtitijs, prædictis adhuc arctioribus, ſic membra Chriſti fidelium vectibus primum ferreis confracta immittere atque inſerere curarent, vt quaſi intexti radijs viderentur: deinde rotas in erectorum ſtipitum terra fixorum eminentiori parte collocantes, diu hoc prorſus modo eos viuere ſinebant. Huiuſmodi cruciatu, cuius etiam meminit Gregorius Turonenſis de rebus geſtis Francorum lib. 6. cap. 35. Valentiæ in Gallia in Eccleſiaſticis tabulis affecti reperiuntur Felix presbyter, Fortunatus & Achilleus diaconi, qui a beato Irenæo Lugdunenſi Epiſcopo illuc ad prædicandum Dei verbum directi fuerant. lege eorum Acta a Petro relata lib. 4. catalog. cap. 83. a Surio

rio tom. 2. & a Martyrologijs nono Kalend. Maij.

Valde insuper nobis probatur, rotas illas, quæ (sicut in aliquibus martyrũ Actis legitur) erant vsui ad Christianorum corpora extendenda, vel fuisse trochleas, vel equuleum: his enim quæ rotulas aliquas continebant, vnde & rotæ poterant nuncupari, Christi fidelium corpora potissimum discerpebantur; vel certe non fuisse a rotis ante dictis diuersas, sicuti Calliopij res gestæ paulo ante a nobis citatæ non obscure innuere videntur: namque habent, tanta vi rotæ fuisse funiculis alligatum, vt antequam tortores eam circumagere inciperent, iam fuerit sanctus iuuenis dilaniatus totus, totusq. discerptus. Et de hoc acerrimo cruciatus genere satis.

De rotis quibus martyrum corpora extẽdebantur.

De Trochleis.

Trochlearum, quæ martyrij erant instrumenta, mentionem faciunt Eusebius historiæ lib. 8. cap. 10. & sanctorum Acta quamplurima, speciatim Crispini & Crispiniani a Surio tom. 5. recitata, Fereoli presbyteri & Ferutij diaconi a Petro catal. lib. 5. cap. 120. Quintini ciuis Romani a Surio tom. similiter 5. Sanctorum septem fratrum a Mombritio tom. 1. & a veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manu exaratis sub B. Symphorosæ eorum matris inscriptione: Benigni item presbyteri a Mombritio tom. 1. & a Petro lib. 10. cap. 3. præterea meminit etiam de trochleis Gregorius Turonensis de rebus gestis Francorum lib. 5. cap. 49. cum ait: Extensus ad trochleas, cædebatur fustibus, virgis, ac loris duplicibus.] & lib. 6. cap. 8. In terra extenditur ad trochleas, virgis ac fustibus cæditur.] & cap. 35. Tunc extensus ad trochleas, tandem loris triplicibus cæsus est.] & lib. 7. cap. 32. Rex furore succensus iussit eos ad trochleas extẽdi, & fortissime cædi, vt si vera, &c.] hæc Gregorius Turonensis, cuius citata capita si attentius spectentur, colligetur sine dubio eiusmodi tormenti genere maleficos præcipue, impiosq. homines & homicidas tortos & excruciatos fuisse: quocirca nulli mirum esse debet, si veri Dei cultores pro eius honore pugnantes a Gentibus fuerint vel trochleis extensi, vel

Quinam essent, qui trochleis excruciarentur.

si, vel eleuati; ab his etenim omnium hominum & sceleratissimi & flagitiosissimi habebantur.

Trochlea quid significet.

Trochlea quid.

Trochlea (vt ex Vitruuij lib. 10. cap. 2. 3. 4. 5. & 11. constat) tractorij generis est machina, cum æreo, aut ligneo orbiculo, siue rotula, quæ per axiculum versatur traiecto fune ductario. vtimur hac machina, vel subleuandis ad altitudinem & operum collocationes oneribus, vel demittendis, vel saltem ijsdem hinc inde asportandis, & denique haurienda e puteis aqua.

Trochlea vnde dicatur.

Ceterum trochleæ (teste Isidoro etymolog. lib. 19. cap. 11.) fiunt ad similitudinem, Θ, litteræ Græcæ octauæ, nominanturq. a trochlis, id est, rotulis. Ex his ergo consequitur, errasse ex recentioribus, qui trochleam, ergatam, id est, arganum (vt vocant) esse putarunt: nã licet non possit trochlea damnatorum corpora discerpere absque speciali alicuius adminiculo, siue pali, cui esset alligata, siue machinæ, quæcũque illa fuerit; non tamen ex hoc inferri debet, ergatam fuisse, sed tantummodo indiguisse aliquo: & hoc nos asserimus. Quoniam enim sæpissime huiusmodi cruciatus genere reorum corpora miserabiliter extendebantur; idcirco nobis valde probatur, duritiam præcipue discerpendi corporis, & commoditatem facilitatemq. tortorum spectantibus, adhibitam fuisse etiam machinulam aliquam, videlicet ergatam, aut quid simile. lege, si libet, loca Vitruuij, de quibus supra fecimus mentionem, & plane videbis trochleam non esse ergatam, nec ergatam trochleas. Denique vnum quoque te aduertere volumus, nempe figuratam esse in priori huius capitis parte ergatam cum trochlea, non quasi vnum & idem illa essent, sed vt ostenderemus probabilitate non carere, fuisse reos, ob eam quam nuper tetigimus rationem, ambobus hisce instrumentis dilaniatos. Diximus, non improbabile: quia alijs modis contingere potuit, vt forte contigit.

De trochleis quid senserint quidam ex recentioribus.

Quænã erat machinula, quæ simul cũ throcleis erat in vsu apud veteres ad damnatorum corpora discerpenda.

De modo, quo martyres trochleis dilaniabantur.

Verum modus, quo Christiani hoc instrumento torquebantur, erat huiusmodi. Defigebantur primum humi tot stipites, quot erant hoc supplicio afficiendi; deinde a constitutis ministris

martyres

martyres manibus quandoque, quandoque pedibus, hinc funibus trochlearum, hinc ſtipitibus alligabantur: quo facto, tractis iuſſu Iudicum funiculis, miſere ipſorum corpora extendebantur. hæc omnia indicant Acta filiorum B. Symphoroſæ martyris ſuperius citata, & Gregorius Turonenſis pariter lib. 6. de rebus geſtis Francorum cap. 8.

Scire hic poteris, hoc ſupplicio damnatos (vt ex rebus geſtis Quintini & Ferutij martyrum & locis Gregorij Turonenſis dudum notatis patet) fuiſſe illomet temporis ſpatio, quo trochleis diſcerpebantur, aut fuſtibus cæſos, aut facibus aduſtos, aut denique ſulphure, reſina, oleoque feruentibus, & conſimilibus perfuſos. Quamobrem in Actis B. Quintini hæc verba conſcripta reperiuntur: Tunc Præfectus tyrannico furore commotus, ſanctum Quintinum in tantum trochleis torqueri præcepit, vt membra eius a ſuis iuncturis vi duriſſima ſolui cogerentur: reſticulis inſuper ferreis eum cædi, & oleum candens, & picem, & adipem feruentiſſimum dorſo infundi iuſſit, ne quid pœnæ aut cruciatus corporeis deeſſet doloribus: ſed cum hæc necdum ſatisfacerent inſaniſſimo Rictiouaro (ſic enim nominabatur Præfectus) ad ſatiandam eius ſitis immaniſſimam rabiem, applicari etiam faces ardentes iuſſit, vt vel flammis, &c.] hucuſque res geſtæ beati martyris Quintini. *Quæ patiebantur martyres, dũ trochleis extendebantur.*

Martyres trochleis eleuati.

Poſtremo loco animaduertere poſſumus, Chriſtianos non tantum trochleis fuiſſe extenſos, verum etiam ſublime ijſdem eleuatos, eo modo, quo temporibus iſtis rei mortis, reuinctis poſt terga manibus, extorquendæ veritatis cauſa, fune eleuari ſolẽt. Hoc cruciatus genere affectus legitur ſanctus Chriſti martyr Seruus, de quo ſeptimo Idus Decemb. hæc in Martyrol. Romano: *Martyres trochleis eleuabantur.*

Tuburbi in Africa natalis ſancti Serui martyris, qui in perſecutione Vuandalica ſub Hunnerico Rege Ariano fuſtibus diutiſſime cæſus, trochleis frequenter in ſublime eleuatus, atque ictu celeri ſuper ſilices pondere corporis demiſſus, & lapidibus acu- *Sancti Serui martyrium.*

tissimis perfricatus, martyrij palmam adeptus est.] hactenus Martyrologium Romanum. de hoc eodem martyre plura Victor de persecutione Vuandalica lib. 3.

De Torculari.

De Torculari torquendi instrumento.

Premebantur Christiani torcularibus, eo prorsus modo, quo vuæ oliuæque, ad vinum atque oleum exprimendum, ijsdem premuntur. Cruciatus fuit huiusmodi martyrio præclarissimus Christi miles Ionas, de quo in Actis eius ab Isaia Adami filio scriptis Lipomani 7. & Surij 2. hæc narrantur:

Torcular afferri iusserunt, scilicet magi Persarum, & in eo sanctum, id est, Ionam, poni, vehementerq. comprimi, ac dissecari. Fecerunt ministri imperata, ipsumq. in torculari compresserunt, & omnia illius ossa confregerunt, deinde ipsum medium dissecuerunt.] hæc ibi.

De cochlea.

Ceterum interpres, vbi nos torcular posuimus, cochleã vertit; & certe, ni fallamur, minus proprie: nam (vt inquiunt Acta) positus fuit S. Ionas in ea machina, in qua compressus, singula eius ossa fuere confracta. At quis iam non videat non fuisse vertendum cochleam, sed potius instrumenti pressorij nomen, nempe, torcular? In cochlea siquidem (quæ in torculari est lignum erectum clauiculatim striatum, quo prælum, dum vertitur, aut attollitur, aut demittitur) nulla res ponitur, vt comprimatur; hoc enim (vt docet Columella lib. 8. cap. 50. & experientia ipsa pariter) fit sub tabula illi affixa, quæ prælum nuncupatur. Non debuit igitur interpres, cochleã, sed magis torcular exprimere. Verum id fortasse nõ curauit, vel quia partem pro toto desumpsit, vel quia verbis Græcis nimis addictus fuit: Græcorum namque mos est, vt nonnumquam instrumenta cum in, præpositione, cõstruant, vt verbi gratia, Diligo te in toto corde meo; & appareo tibi in vestibus albis: id est, corpore vestibus albis indutus appareo tibi; & corde, quod intra me est, eo toto, amore te prosequor. Quocirca poni in cochlea, est poni in instrumento cochleam habente; & in cochlea comprimi, est existentem in

Prælum in torculari quid sit.

machina

machina cochleam similiter habente, ea comprimi. Ceterum quia (vt diximus) plus æquo fuit interpres verbis Græcis addictus, idcirco mirandum minime est si sententiam auctoris non bene verbis Latinis expresserit: locutionem etenim Græcam ad verbum in Latinam vertit. Et de rotis, trochleis, & torculari hactenus.

A *Martyres quandoque rotis, mucronibus vndique affixis, ligati, ſuper cuſpides ferreos circumagebantur:*

B *Aliquando, quibus affixi non erant prænotati mucrones, ſuper cuſpides item ferreos.*

C *Aut ſaltem, vt miſere vitam finirent, ſuper ardentes prunas.*

D *Demum rotarum conuexis alligati, e loco ſublimi præcipitabantur.*

E *Aut rotarũ radijs intexti, ſic ad plurimos dies, vt interirent, relinquebantur.*

A Martyres torculari premebantur, eo prorsus modo, quo vuæ oliuæq. ad vinum oleumq. exprimendum premuntur.
B Trochleis extendebantur.
C Iisdem item eleuabantur.

De Equuleo martyrij instrumento, atque de quamplurimis vinculorum generibus.

CAP. TERTIVM.

MEminerunt de equuleo torquendi instrumento cum Cicero, tum alij multi: Cicero pro Deiotaro, & pro Milone, 7. item in Verrem, & Philip. 11. in Antonium: alij vero, vt Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. Quintilianus declamatione vltima, Seneca lib. 3. de ira cap. 3. & 19. & epistol. 66. & 67. Ammianus Marcellinus lib. 14. 16. & 18. & res gestæ martyrum fere innumeræ, speciatim Crescentiani a Surio sub inscriptione B. Marcelli Papæ relatæ tom. 1. Dorotheæ virginis ab eodem tom. similiter 1. & a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, Concordij martyris a Mombritio tom. 1. & a prædicto Surio tomo pariter 1. Pontiani a Petro catalog. lib. 2. cap. 102. Agathæ a Surio tom. 2. & a veteribus manuscriptis cum nostræ bibliothecæ, tum aliorum; Acta itẽ Eulaliæ virginis a nobis in historia nostra Sanctarum virginum externarum recitata; similiter Nestorij a Surio tom. 1. & a Petro lib. 3. cap. 152. Felicis & Fortunati ab eodem Petro catalog. lib. 4. cap. 83. Antoninæ a Romano Martyrologio pridie Idus Iunij, Felicolæ virginis a nobis in nostra Sanctarum virginum Romanarum historia, Processi & Martiniani a Mombritio tom. 2. Ianuarij & Paulæ a Petro lib. 5. cap. 85. Gundenæ virginis a Martyrologijs 14. Kal. Augusti, & a Petro lib. 6. cap. 112. Iustæ & Rufinæ virginum a Petro vicissim lib. prædicto cap. 117. Secundiani, Marcelliani, & Veriani a Mombritio tom. 2. & a Petro lib. 7. cap. 41. Reginæ virginis a Mombritio etiam tom. superius citato, Eusebij & Sociorum a veteribus nostris manuscriptis, & a Mombrit. tom. 1. & a Petro catalog. lib. 7. cap. 111. Genesij a codicibus tam nostræ bibliothecæ manu exaratis, quam aliorum, insuper a Surio tom. 5. a Mombritio tom. 1. & a Petro lib. 7. cap. 110. Fausti, eiusque sociorum a Martyrologijs quibusdam, & ab auctore Thesauri concionatorum par. 2. Vincentij nobilissimi martyris De equuleo

a veteribus nostris manuscriptis, atque aliorum, Alexandri Episcopi a Petro catalog. lib. 8. cap. 102. & a Romano Martyrologio 11. Kal. Octobris, Theodori militis a non excusis bibliothecæ nostræ libris, atque a Martyrologijs quinto Non. Nouembris; Maximi diaconi a Petro lib. 9. cap. 85. Bassi Episcopi ab eodem lib. 1. cap. 30. & ad extremum Marini a Mombritio tom. 2. & aliorum vtriusque sexus innumerabilium.

Ad hæc, præter auctores, Actaq. nuper citata, faciunt quoque de equuleo mentionem S. Cyprianus in epistola ad Donatum 2. & lib. de laude martyrij, & sermone de lapsis, S. Hieronymus epistola ad Innoc. 49. B. Augustinus epist. 59. ad Marcellin. Euseb. lib. 8. cap. 11. Isidor. lib. 6. etymolog. cap. vlt. Prudentius in suis hymnis sæpissime, & quidam recentiores magis diffuse, vt Sigonius lib. 3. de Iudicijs cap. 18. Iacobus Pamelius in Cyprianũ in illa verba quæ in sermone de lapsis leguntur; Nunc equuleus extenderet, nunc vngula, &c.] & alij. Cõueniunt isti, fuisse equuleum torquendi instrumentum institutum olim ad exprimendam e noxijs conscijsve veritatem. sic Cicero pro Deiotaro, vbi ait: Cum, more maiorum, de seruo in dominum ne tormentis quidem quæri liceat; in qua quæstione dolor veram vocem elicere possit etiam ab inuito; extortus est seruus, qui quem in equuleo appellare non posset, eum accuset solutus.] & pro Milone: Sed quæstiones, vt vrgent Milonem, quibusnam de seruis?] item: Facti in equuleo quæstio est, iuris in iudicio.] & Tuscul. 5. ac lib. 4. de finibus bon. & mal. & Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. externorum 2. de Zenone Eleazate, & 3. de Zenone altero, & 5. de Theodoro Syracusano, & lib. 8. cap. 4. de M. Agrij seruo, de Alexandro seruo Fannij, & demum de Philippo Fuluij Flacci. Idem affirmare videtur Ammianus Marcellinus lib. 18. dum ait: Quamquam incuruus sub equuleo staret, pertinaci tamen negabat instantia.]

Translatus est inde equuleus ad cruciandos homines, & acerbiore supplicio afficiendos: quod in Christianis martyribus patuit; quamobrem crebra eius in rebus gestis ipsorum his verbis fit mentio: Equuleo tortus, Equuleo cruciatus, In equuleo suspẽsus, In equuleum leuatus, In equuleum actus, & consimilia. In

hoc

hoc igitur, quod hucusque diximus, nempe fuisse equuleum tormenti genus, quo ad extorquendam de reis veritatem vtebantur antiqui, non differunt inter se scriptores, sed in eius dumtaxat perfecta definitione ac forma explicanda. Quidam enim, ardentem fuisse laminam, scriptum reliquerunt. Quidam alij, tormenti genus, quo vinctis superne manibus, & appensis vtrique pedi grauissimis ponderibus, pendens homo immaniter torquebatur. Alij vero, vt Sigonius, & religiosi quidam eum secuti, catastam ligneam cochleatam ad intendendum & remittendum aptam, atque ad torquendos homines, vt facti veritas eliceretur, institutam.

Sententiæ de equuleo diuersæ.

Alia opinio.

Sigonij sententia de equuleo.

Ceterum (inquit) tormenti genus erat huiusmodi: Vbi catastæ huic brachia pedesq. eius, qui torquendus erat, neruis quibusdam, qui fidiculæ dicebantur, alligauerant; tum catasta intenta, atque in altum erecta, vt ex ea, quasi ex cruce quadam, miser ille penderet, primum compagem ipsam ossium diuellebant, deinde candentes laminas eiusdem corpori admouebant; tum bisulcis vngulis ferreis latera excarnificantes, doloris acerbitatem augebant.] hæc eruditissimus Sigonius.

Alij postremo, machinam ligneam fuisse ad equi similitudinem (veluti infra diffuse explicabitur) fabricatam, cum duabus striatis rotulis in extremis excauatisq. eius partibus positis, quæ quidem per axiculos ductorijs funiculis traiectis versabantur; vnde fiebat, vt rei illis alligati varie excruciarentur, atque distenderentur. Fuit huius opinionis P. Thomas Bozius nostræ Congregationis sacerdos, in historia, quam de sanctis martyribus Papia & Mauro descripsit, nondum excusa. Hæ itaque sunt de equuleo scriptorum sententiæ, quarum quæ veræ, quæve falsæ sint, si studiose diligenterq. inspiciantur, apparebit.

Vltima opinio de equuleo.

Iam vero si primam spectemus, ceteris sine dubio minus verã esse iudicabimus: qui enim fieri potest, vt equuleũ ardentem laminam credamus, cum in omnibus fere martyrum rebus gestis, & in nonnullis antiquorum auctorum libris scriptum reperiatur, cruciandos homines in equuleo leuatos, laminis fuisse ardentibus combustos? Deinde si ad alteram & tertiam animum referamus, apertum fortasse perspicuumq. nobis nullo labore fiet,

Prima sententia de equuleo reprobatur.

Altera, & tertia opinio examinatur.

 & impro-

& improbabiles eas esse, & a veritate alienas. Etenim quonam pacto poterunt ea, quæ de equuleo maiores litteris consignarunt, illis descriptionibus accommodari? quod quidem tunc vel maxime non posse constabit, cum opinionem extremo loco relatam, quam veram putamus, rationibus comprobabimus. Est autem ea (vt ex supradictis patet) huiusmodi:

Sententia nostra de equuleo explicatur.

Equuleus apud veteres machina fuit lignea ad veri equi similitudinem fabricata, cum duabus striatis rotulis in extremis excauatisq. eius partibus inditis, quæ, cum erat aliquis in ea torquendus, per axiculos ductorijs funiculis traiectis, versabantur: quocirca fiebat, vt illis alligatus varie excruciaretur, atque distenderetur.

Vt autē clarius & dilucidius, quæ paulo ante & quæ proxime de equuleo diximus, percipiantur; sciri conuenit, consueuisse veteres hoc modo equuleū construere. Præparabant initio operis faciundi stipitem rectum, longitudinis latitudinisve conuenientis: in cuius extremis partibus, ipsorum industria aliquantulum excauatis, duas striatas rotulas, quæ per axiculos verti possent, indebant: tum deinde, vt ex omni parte eleuatus remaneret e terra, desumebant quatuor ligna eo paulo arctiora, atque minora, quæ deinceps clauis ferreis non longe ab vltimis stipitis partibus affigentes, fabricabant machinam quatuor quasi pedibus veri equi instar insistentem. Quo peracto, si quis ibi equuleo torquendus aderat, in ipsum, vi cruribus deuaricatis, conijciebatur. Post hæc tortores funiculos aliquos sumentes, illorum altero cruciandi pedes, altero manus post tergum reiectas atque distortas vinciebant. Tunc rotulis, siue orbiculis funiculos prædictos immittentes, & ad machinulam aliquam equulei pedibus affixam, succulæ (vt nobis probatur) similem, eosdem referentes, efficiebant, brachiorum ductu machinulam versantes, vt funiculi circa eam se inuoluentes, extenderentur; & deinceps, vt illis alligatus, dorso super equuleum, & facie ad cælum versa, pariter extenderetur. Verum cum iterum ac sæpius in machinula vertenda defatigari non desisterent, & ex hoc singula iam vincti membra, cunctis compagibus resolutis, essent distracta, longo temporis spatio vel sic cum permanere sinebant,

bant; vel, Iudice annnente, funiculos relaxantes, incuruum ac pendulum sub equuleo cadere, non sine maximo dolore faciebant. Quamobrem arbitratus tunc Iudex amplam condemnandi, aut absoluendi eum se nactum esse occasionem, de actis eius acerrime inquirere ac cognoscere prosequebatur. Quod si rei constantia spem ipsius fefellisset atque superasset, iubebat continuo igneas laminas, lampades, aut tædas ardentes afferri, vel etiam vngulas, vncos, & consimilia, & his vel horum saltem altero eius latera, ceterasq. corporis partes aduri, atque excarnificari, vt sic noui doloris acerbitas quæreret veritatem. Atque hæc de equulei forma & vsu. Reliquum est modo, omnia & singula quæ de ipso explicauimus, rationibus, veterumq. monumentis confirmare.

Equuleus erat veri equi instar fabricatus.

Ac primum, machinam fuisse ligneam ad veri equi similitudinem fabricatam, aperte ostendit nominis equulei interpretatio: equuleus enim pullum equinum, id est, equum recenter natum, significat. Præterea inueniuntur in hunc vsque diem quædam scamnorum genera eleuata paulisper e terra, quatuor lignis, quasi quatuor pedibus sustentata; quæ hoc nomine vocantur, vt sunt quæ vulgo, *caualletti*, dicuntur. Potest insuper demonstrari hoc idem ex descriptionibus & effectibus eidemmet equuleo ab antiquis scriptoribus attributis: vnde Cicero Tusculan. quæst. lib. 5. volens innuere sic in ipso poni reos consueuisse, vt in vero animatoq. equo immitti quis solet, dixit, de equuleo instrumento torquendi loquens: In equuleum conijciuntur.] & paucis interpositis versibus: Veluti iste in equuleum impositus.] & post: Conantem ire in equuleum,&c.] Ex his locis doctissimus Pamelius in Cyprianum collegit, fuisse equuleum, de quo hic agitur, ab equi similitudine appellatum: siquidem ait: Equuleum accipit Cicero lib. 5. Tuscul. quæst. pro tormenti genere in formam equi, in quem cōijciebantur rei.] hæc ille. Præterea hoc idē clarius significauit Pomponius poeta a Nonio Marcello relatus, his verbis: Et vbi insiliui (quod proprium est illorum qui in equos ascendunt) in cochleatum equuleum, ibi tollutim tortor.] perinde ac si diceret, Postquam ascendi in equuleum rotulas striatas habentem, inibi tollutim tortor, id est (vt Nonius Marcellus

docet) volubiliter torqueor; quod quidem ratione rotularum in eo inditarum fiebat. Ad hæc, legimus ſæpiſſime in martyrum paſſionibus, ſpeciatim in illa ſanctorum Abundij & Abundantij, quam in veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis codicibus habemus, fuiſſe Chriſtianos in equuleo leuatos, vt in eo torquerentur. ſignum eſt ergo ſatis euidens, fuiſſe equuleum (vt declarauimus ſupra) machinam ligneam equo ſimilem, & non alio modo conſtructam.

Poſtremo huic ſententiæ proxime accedere videntur S. Hieronymus ad Innoc. epiſt. 49. & Seneca: quorum ille, equuleo tortos, ſcribit, oculos in cælum conuerſos tenuiſſe: hic, in eo toto corpore proſtratos iacuiſſe: nãque ait B. Hieronymus: Cum equuleus corpus extenderet, oculis, quos tantum tortor alligare non poterat, ſuſpexit ad cælum.] Seneca autem: Hoc nobis (inquit) perſuadere conaris, nihil intereſſe, vtrum aliquis in gaudio ſit, an in equuleo iaceat.] Si igitur in equuleo rei & iacebant, & ad cælum ſuſpiciebant; probabilius eſt, inſtar equi eum fabricatum fuiſſe, quam aliter.

Dicet fortaſſe quiſpiam, prædicta Senecæ verba non ita ſe habere, vt diximus: nam Muretus in ſuis ad prænotatam epiſtolam notis, vbi, iaceat, ipſi ſcripſimus, ille, taceat, correxit: vnde inquit: In equuleo taceat: non iudicet conſcios: nihil eorum prodat, propter quæ torquetur. Melius haud dubie, quã, vt in alijs, iaceat.] Sed cum id nulla prorſus afferat ratione, legendum eſſe credimus, iaceat, & non, taceat: etenim non ſolum eiuſmodi lectio antecedentibus auctoris verbis eſt congruentior, ſed cunctis etiam Senecæ codicibus, quos vidimus, quorum aliqui peruetuſti erant, conformior; ſiquidem in illis, iaceat, ſemper legimus, & numquam, vt Mureto placuit, taceat. Et de hac prima definitionis equulei parte ſatis.

Confutatur Muretus.

Ceterum fuiſſe in eadem equulei machina rotulas aliquas ſtriatas, ex veteris poetæ Pomponij prænotato verſu elicitur, vt ex nuper dictis explicatisq. patet.

In equuleo erant rotulæ quædam.

Quod autem rei in equuleo leuati, brachijs poſt terga diſtortis, pedibuſq. eidem equuleo funiculis alligatis, & ijs machinulis quibuſdam relatis, diſtenderentur, atque diſcerperentur: hoc,

Martyres in equuleo brachijs poſt terga distortis extendebantur.

hoc, inquam, ex multis locis cognosci potest: & primum ex Eusebij historiæ libro 8. cap. 11. vbi hæc verba leguntur: Quidam enim primũ manibus a tergo colligatis ligno appensi, & machinis quibusdam membra eorum vniuersa distẽta, distractaq. &c.] Porro esse hæc de equuleo intelligenda, ea quæ continuo subsequuntur verba, non obscure indicare videntur; sunt enim huiusmodi: Deinde a tortoribus ex mãdato magistratuum per totum corpus grauiter diuexati, & non quemadmodum cum homicidis agi solet, latera solum; sed venter, tibiæ, & genæ flagris ferreis cæsæ, seu (vt alij textus habent) vngulis.] hæc ille. Deinde confirmare hoc idem quoque possumus ex B. Hieronymi epistola ad Innocentium 49. siquidem hæc in illa conscripta habentur: At vero mulier sexu fortior suo, cum equuleus corpus extenderet, & sordidas fœtore carceris manus post tergum vincula cohiberent, oculis, &c.] Præterea idem similiter ex Prudentio in B. Vincentij martyris hymno, in quo ita Tyrannus tortoribus imperat:

Vinctum retortis brachijs
Sursum ac deorsum extendite,
Compago donec ossium
Diuulsa membratim crepet.]

Et in hymno S. Romani, vbi inuictus martyr ita ex equuleo loquitur:

Miserum putatis, quod retortis pendeo
Extensus vlnis, quod reuelluntur pedes,
Compago neruis quod sonat crepantibus.]

Quomodo martyres in equuleo positi penderent, declarabitur infra.

Ex his itaque plane (vt nobis videtur) apparet, fuisse reos pedibus, distortisq. brachijs equulei funiculis vinctos, & quibusdam machinulis, ad quas hi funiculi referebantur, a tortoribus volutatis, articulatim conscissos, atque dissectos.

Machinulæ quædam erant equuleo affixæ.

Has autem machinulas fuisse in equuleo, præter id quod ex Eusebio asseruimus, posset etiam fortasse confirmari ex his, quæ habet Vitruuius lib. 10. cap. 2. 3. & 4. tractans de trochlearum vsu, atque de alijs tractorijs machinis, vt de ergata, & succulis: docet enim, ductarium funem per trochleam, quã nonnulli etiam rhecamum dicunt, traiectum, debere postremo, vt onera per

Rechamus quid sit.

ipsum

ipsum subleuari, vel dimoueri queant, ad aliquam machinam referri.

Iacebant, qui in equuleo extendebantur, toto corpore in eo prostrati, vultu ad cælũ verso.

Iacuisse autem reos toto corpore in equuleo prostratos, vultuq. ad cælum verso, dum funiculi intendebantur, indicant, & quidem non obscure, ea quæ paulo superius ex epist. S. Hieronymi ad Innoc. 49. & Senecæ *66.* retulimus. Vnum tamen aduertes (vt ex B. Hieronymi citata epistola monemur) solitos nonnumquam fuisse carnifices, crines mulierum in equuleo torquendarum, augendi doloris studio, ad eius stipitem alligare: nec mirum; quia dum a tortoribus laxabãtur funiculi, sub equuleum (veluti paulo infra ex Ammiano demonstrabitur) incuruato corpore cadebant: quocirca earum capillos, quod summi immensique animi & corporis cruciatus erat, euelli quodammodo atque extirpari oportebat.

Crines quãdoque SS. mulierum in equuleo excruciãdarum, augendi doloris causa, ad eius stipitem vinciebantur.

Quomodo rei incuruatis corporibus sub equuleũ caderent.

Quod autem funiculis, qui extensi erant, laxatis, rei incuruatis corporibus sub equulei machinam caderent, testatur (vt alios omittamus) Ammianus Marcellinus lib. *16.* Innocentes (dicens) tortoribus exposuit multos, & sub equuleo cepit incuruos.] & lib. 18. Quamquam incuruus sub equuleo staret, pertinaci negabat instantia.] quibus verbis, illisq. præcipue, quæ lib. 18. leguntur, significauit auctor, augendi doloris gratia laxatos fuisse funiculos, & non (vt Sigonio, eumq. sequentibus placuit) eiusdem remittendi causa: arbitratus est quippe vir iste lib. 3. de iudicijs cap. 18. consueuisse veteres, remittendi doloris studio, funiculos, quibus in equuleo reorum corpora erant extensa, relaxare. vnde inquit: Vt autem incitandi doloris causa equuleus aut fidiculæ tendebantur, sic eiusdem remittendi eædem laxabantur.] confirmat hanc sententiam maiorum auctoritate, inquiens: Quocirca Valerius de patientia, nempe lib. 3. cap. 3. ita scriptum reliquit: Zeno cum a Nearcho Tyranno torqueretur, esse dixit, quod secreto audire eum maxime expediret: laxatoq. equuleo, aurem eius morsu corripuit, atque abscidit. Et paulo post in Theodoro quoque (ait) viro grauissimo: Hieronymus Tyrannus tortorum manus frustra fatigauit: rupit enim verbera, fidiculas laxauit, soluit equuleum, laminasq. extinxit prius, quam efficeret, vt tyrannici odij conscios indicaret.

Funiculi in equuleo non laxabãtur remittendi doloris causa.

Et

Et Quintilianus declam. vltima, ita: An quæstionem illam fuisse credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum mouebam artifex senex, tenebam fidiculas ratione sæuitiæ, vt leniter sedibus suis remota compago per singulos artus membra luxaret.] Ex quibus verbis (subiungit idem auctor) qui in laxando equuleo leniter fidiculas remisisset, eum aliqua ex parte doloris acerbitati consuluisse apparet.] hactenus ille; cuius quidem rationes, si diligenter considerentur, eas non solum (pace ipsius dixerim) falsa quædam continere patebit, sed insuper nihil omnino concludere, manifestum fiet.

Continent primo quædam, quæ a veritate remota creduntur, nempe, fidiculas fuisse funiculos illos, quibus rei equuleo alligabantur: siquidem (vt paulo inferius demonstrabimus) erant apud veteres fidiculæ idem quod vngulæ, & hæ idem prorsus quod illæ. Nec etiam concludunt: nam tametsi concederemus fidiculas fuisse funiculos, quibus rei vinciebantur; non idcirco consequeretur eius argumenta firma validaq. esse: namque ipsa nec nobis aliqua ex parte obesse possunt, nec his qui contra sentiunt prodesse: non enim illis verbis, quibus ea fundantur, voluit Valerius Maximus indicare, funiculis relaxatis, doloris acerbitati consultum fuisse, sed potius virorum quorumdam externorum inuictum animi robur, atque constantiam; quippe ait: Cum Zeno a Nearcho Tyranno, de cuius nece consilium inierat, torqueretur, supplicij pariter, atque indicandorum gratia consciorum, doloris victor, sed vltionis cupidus, esse dixit, prædicto scilicet Nearcho, quod secreto audire eum admodum expediret: laxatoq. equuleo, posteaquam insidijs opportunũ tempus animaduertit, aurem eius morsu corripuit, nec ante dimisit, quam & ipse vita, & ille corporis parte priuaretur.] Ex his profecto verbis non colligitur laxatum fuisse equuleum remittendi doloris studio, sed ideo, vt Zeno, qui in eo torquebatur, posset Nearcho Tyranno, his, qui aderant, non audientibus, aperire secretum quoddam, sicuti ipse simulabat, illi maxime vtile ac necessarium. Non ergo Sigonius sententiam suam firmiter, vt sibi persuasit, demonstrauit.

Rationes Sigonij diluuntur.

Aduertere hic velimus lectorem, laxari funiculos (vt verba

Valerij

Valerij Maximi iam iam recitata indicant) indicio fuisse, equuleum, sicuti initio capitis asseruimus, e terra aliquantulum ex omni eius parte eleuatum extitisse. Vnde nullo pacto nobis admirationem mouere Prudentius debet, si in S. Romani martyris hymno eumdem Christi militem ex equuleo, quasi ex alto quodam ligno pependisset, ita vociferantem inducat:

Audite cuncti: clamo longe, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior.]

Nam equuleus (vt ex verbis Valerij modo adductis ostendimus) erat côuenienter subleuatus & altus. Iam vero ad rem nostram reuertentes, putamus nec alteram Valerij auctoritatem vllo modo Sigonio fauere posse; in illa enim huiusmodi verba, & quidem figurata habentur: In Theodoro quoque viro grauissimo Hieronymus Tyrannus tortorum manus frustra fatigauit. Rupit enim verbera, laxauit fidiculas, soluit equuleum, laminas extinxit prius, quam efficeret, vt tyrannicidij conscios indicaret.] hucusque Valerius Maximus. Sed quid côtra nostram sententiam ex his infertur? certe nihil: innuunt ea dumtaxat, maximam fuisse in cruciatibus perferendis Theodori constantiam; siquidem rupit verbera, id est, flagella, quibus verberabatur; laxauit fidiculas, hoc est, vngulas disiunxit, quippe quæ (vt cap. 5. explicabimus) forcipes ferrei erant. soluit equuleum, id est, funiculos, quibus ligatus erat, disrupit: laminas extinxit, &c. Spectentur, quæso, paululum attento animo singula verba, & sic rem se habere constabit, atque insuper nihil contra nos ea pugnare apparebit. Idē quoque eueniet, si Quintiliani verba, quæ ad suam sententiam confirmandam Sigonius adduxit, considerentur, quippe hoc modo se habent: An tu quæstionem illam fuisse credis, qualis vernilibus corporibus adhibetur? ideo enim equuleum mouebam artifex senex, tenebam fidiculas ratione sæuitiæ, vt leniter sedibus suis remota compago per singulos artus membra luxaret.] Et quid hæc significant? significant profecto quemdã, qui in equuleo torquebatur, leniter in eo remisseq. extēsum fuisse, vt sic leniter remisseq. pariter discerperetur: quare nihil omnino prædictæ tum Valerij, tũ Quintiliani auctoritates in nostram sententiam efficiunt. Et hæc quidem hactenus.

Fidiculæ quid essent apud veteres.

Sigonius loco nuper citato in ea fuit opinione, vt crediderit fidiculas, de quibus hic quærimus, fuisse vincula neruea, quibus reorum membra equuleo adhærebant; sicq. noxios fidiculis torqueri, idem esse, ac eosdem fidiculis equuleo alligatos intendendo, eorumdem singulas ossium commissuras summo cum dolore distrahere. In hāc quoque sentētiam scripsisse videtur Valla lib. 1. dum ait, fidiculas esse instrumentum ex duobus obliquatis lignis compactum, ita dictum vel ab extorquenda fide, vel a nerueis funibus, quibus torquendi alligantur. sic ille. Sed si ea, quæ de hismet fidiculis in Notis ad Romanum Martyrologiū * conscripta, atque firmissimis argumentis sunt comprobata, attento animo intuebimur, errasse prædictos scriptores sine dubitatione vlla intelligemus. Ceterum vt benigno lectori magis magisq. satisfaciamus, ea omnia hic recitare nobis placuit. Sunt autem huius generis:

* *XI. Kal. Febr.*

Fidiculæ quidnam fuerint, exacte S. Isidorus demonstrauit etymolog. lib. 5. cap. vlt. dicens eas esse vngulas ferreas, quibus damnati discruciabantur: quocirca, inquit, vngulæ dictæ, quod effodiant; hæ & fidiculæ, quia ijs rei in equuleo torquentur, vt fides inueniatur.] hæc Isidorus. Cum itaque fidiculis, æque ac vngulis, latera hominis in equuleo extensi finderentur, easdem vngulas ea de causa fidiculas appellatas esse, nobis par est credere, quod nimirum reorum latera & ipsa finderent, sicq. a findendo fidiculas nuncupatas esse, quasi findiculas; vel a fodicando, quia nempe reorum latera illis fodicarentur; nominatasq. esse fidiculas, quasi fodiculas: nam fodicare latera fidiculis, vsurpatum apparet ab Ammiano, sicuti paucis interpositis versibus patefaciemus.

Vngulæ cur fidiculæ dictæ.

His primum assentitur Prudentius in hymno S. Romani martyris, cum quas vocauit fidiculas, easdem vngulas dicat. sunt enim apud eum hæc verba Asclepiadis Iudicis:

Vertat ictum carnifex
In os loquentis, inq. maxillas manum,

Sulcosq. acutos, & fidiculas transferat,
Verbositatis vt rumpatur locus.]

Per fidiculas Asclepiadem intellexisse vngulas, quæ statim auctor subiungit, aperiunt his versibus:

Implet iubentis dicta lictor improbus,
Charaxat ambas vngulis scribentibus
Genas, cruentis & secat faciem rotis:
Hirsuta barbis soluitur carptim cutis,
Et mentum adusque vultus omnis scinditur.]

Hæc Prudentius. Eodem pariter sensu accipiuntur fidiculæ l. Decuriones. C. de quæst. siquidem fidiculis excruciari, vocat ibidem Imperator, cruentam conditionem. sic apud Ammianum lib. 29. vbi hæc genera cruciatuum recensens, ita testatum reliquit: Intercluduntur equulei, expediuntur pondera plumbea cum fidiculis & verberibus.] cumq. non multo post reorum maiestatis latera prædictis supplicijs fodicata affirmet, fidiculis id peractum esse iam constat. In hoc item sensu fidiculas desumere, tam apud Iosephum de Machab. lib. 5. quam apud Senecam lib. 3. de ira cap. 3. Valerium de patientia lib. 3. cap. 3. & Quintilianum declamatione vltima, vel alios si qui sint, nihil plane prohibet: immo ex Iosepho, Valerio, & Quintiliano clarissime locis citatis colligi potest, per fidiculas, eos vngulas, & non aliud quicquam significare voluisse. Atque hæc quidem pro explicatione confirmationeq. huiusce opinionis dicta sint. Verũ huic sententiæ aduersari videtur Suetonius in Tiberio, apud quem aliud genus supplicij fidiculas dictas esse habetur; namque in prænotato loco sic legitur: Excogitauerat inter genera cruciatus, etiam, vt longa meri potione per fallaciam oneratos, repente veretris deligatis, fidicularum simul, vrinæq. tormento distenderet.] hæc Suetonius: cuius nihilominus auctoritati satisfieri potest, si dicatur, fuisse eiusmodi tormenti genus, cuius ipse meminit, remotissimum ab eo quod in sanctorum martyrum rebus gestis, alijsq. citatis auctoribus, per fidiculas testatum apparet. Oppones adhuc fortasse huic nostræ opinioni Valerium lib. 3. cap. 3. sic de Theodoro loquentem: Rupit verbera, fidiculas laxauit, soluit equuleum.] Sed certe quomodo sint hæc verba interpretanda,

Fidiculæ quid apud Suetonium.

atque

atque exponenda, abunde iam demonstrauimus. Et de fidiculis satis.

Quod vero spectat ad id quod vltimo loco diximus de alijs quibusdam tormentorum generibus, quibus rei in equuleo extensi excruciabantur; obseruari est opus, hanc consuetudinem habuisse maiores, vt corpore in equuleo extenso, fidiculis, vel vngulis eiusdemmet membra finderent, vel laminis candentibus, aut consimilibus torrerent. Hæc cum habeas in nonnullis sanctorum martyrum Actis, S. Cyprianus demonstrat epist. ad Donatum his verbis: Hasta illic, & gladius, & carnifex præsto est, vngula effodiens latera & deradens, equuleus extendens, ignis exurens, ad hominis corpus vnum supplicia multa.] & lib. de lapsis: Sed cum, durissimi Iudicis recrudescente sæuitia, iam fatigatum, nunc flagella scinderent, nunc contunderent fustes, nunc equuleus extenderet, nunc vngula effoderet, nunc flamma torreret.] & lib. de laude martyrij: Hoc vero quod equuleo corpus extensum candentes stridet ad laminas, non exempti sanguinis, sed tentationis est causa.] & S. Augustinus epistola ad Marcellinum 59. Quando, ait, tantorum scelerum confessionem non extendente equuleo, non sulcantibus vngulis, non vrentibus flammis, sed virgarum verberibus eruisti?] & S. Hieronymus epist. ad Innoc. 49. pluribus. Cicero item 7. in Verrem, dum ait: Quid cum ignes, ardentesq. laminæ, ceteriq. cruciatus admouebantur?] & in Anton. Philip. 11. Ponite ante oculos vincula, verbera, equuleum, carnificem tortoremq. Samarium.] & Seneca lib. 3. de ira cap. 3. Apparatusque, inquit, illi reddendus est suus, equulei, & fidiculæ, & ergastula, & cruces, & circumdati defixis corporibus ignes, & cadauera quoque trahens vncus.] amplius Ammianus Marcellinus lib. 14. Intendebantur equulei, vncosq. parabat carnifex, & tormenta.] ad hæc Prudentius quoque in S. Vincentij martyris hymno his versibus:

Extensi in equuleo varijs tormentorum generibus affligebantur.

Extorque, si potes, fidem.
Tormenta, carcer, vngulæ,
Stridensq. flammis lamina,
Atque ipsa pœnarum vltima
Mors Christianis ludus est.] & post:

Ridebat hæc miles Dei,
Manus cruentas increpans,
Quod fixa non profundius
Intraret artus vngula.]

Et in hymno B. Romani similiter martyris:

Amor coronæ, pœnæ præuenit trucem
Lictoris artem, sponte nudas offerens
Costas bisulcis execandas vngulis.] & infra:
Non vngularum tanta vis latus fodit
Mucrone, quanta dira pulsat pleuresis:
Nec sic inusta laminis ardet cutis,
Vt febris atro felle venas exedit.]

His demum omnibus addi possunt, quæ litteris tam Valerius Maximus, quam Quintilianus locis paulo superius citatis prodidere: idem enim optime demonstrant atque confirmant.

Ex his ergo omnibus iam dilucide apparet, verissima certissimaq. esse, quæ de equuleo & declarauimus, & asseruimus. Namque descriptionibus aliorũ huiusce capitis initio adductis, nulla prorsus ratione, quæ ex antiquis monumentis de eo accepimus, accommodari queunt. Et quidem si vera potissimum est Sigonij sententia, quo pacto aptari equuleo poterunt, quæ apud Nonium poeta Pomponius scripta reliquit, nimirum reos in equuleo insilire consueuisse? & quæ Cicero Tusculan. quæst. lib. 5. nempe eosdem conijci, immitti, & ire solitos in equuleum, quod proprium illorum est, qui veros equos ascendũt? Deinde quomodo hæc alia ab Ammiano Marcellino locis supra notatis desumpta, videlicet, equuleo tortos, funiculis, quibus alligati erant, laxatis, confestim sub ipsum corpore non recto, sed incuruato cecidisse? quibus pariter adiungi possent, quæ scriptis mandauit Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. externorum 3. de Zenone quodam in equuleo torto. Amplius, quanam ratione etiam, quæ Seneca epist. 66. & 67. scilicet, iacuisse reos, dum torquerentur in equuleo, & 67. eos funiculis tensis in equuleo longiores, quam antea essent, effectos? siquidem iuxta Sigonij opinionem (vt infra magis patebit) equuleo extensi, non longiores, sed potius latiores fiebant. Præterea si verum est (vt ex S. Hierony-

mi

mi epist. 49. verum esse ostendimus) homines, cum equuleo distenderentur, facie ad cælum versa remanere consueuisse, liberum quippe illis erat oculos sursum tollere, & cælum aspicere; consequitur sententiam nostrã de equuleo longe alijs & certiorem esse, & veriorem, & antiquorum dictis congruentiorem. Ceterum accedamus nunc ad rationes Sigonij refellendas.

Diluũtur aliorũ rationes in sententiam nostram de equuleo.

Erat prima huius generis: Eusebius Ecclesiast. hist. lib. 5. c. 1. de equuleo verba faciens, innuit ipsum ligneam fuisse catastam, atque in sublime tolli solitam; ait namque: At cum tyrannica crudeliaq. illa suppliciorũ genera, per beatorum patientiã Christi virtute firmatam, frustra imposita irrogataq. viderentur; diabolus alias quasdam machinas de integro contra illos excogitauit: nempe, vt in carcerem coniecti, interdum in locis horrida caligine obsitis & plenis molestiarum misere iacerent; nonnumquam illorum pedes in crassas compedes impositi distinerentur, & ad quintum vsque foramen longa intercapedine interposita distenderentur.] Igitur, subiungit Sigonius, equuleus catasta lignea fuit: eo siquidem damnatorum corpora extendebantur. Amplius Sozomenus hist. lib. 5. c. 10. de Busiri Christiano homine ex vrbe Galatiæ Ancyra apud Myrum Phrygiæ oppidum sub Imp. Iuliano Apostata pro fide cruciato loquens: Et cũ, inquit, ad tortorium lignum adduxissent, in sublime tolli iussit.] & cap. 20. Ex Christianis in vincula conditis Theodorum adolescentem primo loco productum, ad palum, in quo supplicia solebant inferri, alligat. hic vngulis diu laceratus, &c.] Ad hæc, confirmare videtur hoc idẽ Prudentius in hymno S. Romani martyris, cũ eumdẽ beatum virũ ex equuleo hoc modo vociferantẽ inducat:

Audite cuncti: longe clamo, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior.]

Qua de causa eumdem ante pensilem virum dixerat:

Scindunt vtrumque milites teterrimi
Mucrone biulco pensilis latus viri.]

Et hæc sunt prima argumenta cum Sigonij, tum eius opinionem sequentium; quæ sigillatim a nobis enodanda ac dissoluenda erunt. Verum vt facilior eorumdem ac clarior appareat solutio, quædam ante notanda declarandaq. proponemus: Et primo,

permi-

permiſcuiſſe Sigonium, confundiſſeq. equuleum cũ cataſta, necnon & cum genere illo compedum, quo rei in carcere poſiti, iniectis ad quartum vel quintum foramen pedibus, ad iugem cruciatum ſic vincti detinebantur. Quamobrem merito reprehendendus videtur: ſiquidem cataſta (vt ex his conſtat, quæ habet Iacobus Pamelius in notis ad epiſtolã S. Cypriani martyris 33.) locum vel maxime ac proprie ſignificat eminentiorem, quem vulgo Palcum dicimus, in quo vel de reis, vel de Chriſtianis martyribus ſumebatur ſupplicium: ad quam quidem ſignificationem proxime accedit B. Cyprianus loco prædicto de cataſta mentionem faciens, & Prudentius poeta pariter in Romani martyris hymno illis verbis:

Cataſta quid ſignificet.

Audite cuncti: longe clamo, ac prædico;
Emitto vocem de cataſta celſior.]

Ad hæc, deſignat hæc eadem vox, cataſta, licet non ita proprie, machinam quamdam longæ magnæq. compedis formam habentem, qua ſerui detenti venum exponebantur. Præterea non proprie etiam ſignificat ipſamet torquendi inſtrumẽta. quocirca Prudentius periſteph. hymno 2. de Laurentio martyre ſic cecinit:

Poſtquam vapor diutius
Decoxit exuſtum latus,
Vltro e cataſta (id eſt, e crate ferrea) *Iudicem*
Compellat affatu breui:
Conuerte partem corporis,
Satis crematus iugiter.] idem periſteph. hymno 1.
Verbera poſt vim crepantum,
Poſt cataſtas igneas.]

Cataſta diuerſa eſt ab equuleo.

Cum igitur cataſta (veluti pluribus in notis ad prædictam B. Cypriani epiſtolam demonſtrauit Pamelius) locum præcipue editiorem ſignificaret, in quem cruciandi homines, vt illorum tormenta ab his qui aderant aſpici poſſent, eleuabantur; ſequitur, confundiſſe Sigonium in equulei definitione aſſignanda (vt iam perſpicuum eſt) ipſummet equuleum cum cataſta.

Dicet fortaſſe quiſpiam, per cataſtam prædictum auctorem equuleum intellexiſſe, & non aliud, cum & ipſa tortorum inſtrumen-

ſtrumenta hoc nomine in Actis ſanctorum martyrum appellata reperiantur. Sed adhuc conuincitur præmiſcuiſſe equuleum cum cataſta: ſiquidem quæ in rerum definitionibus ſeu deſcriptionibus collocantur, ſecundum propriam terminorum ſignificationem, & non aliter collocari conuenit. Præterea ſi per cataſtam mente complexus eſt ille equuleum, idem profecto fuiſſet, ac ſi eumdem definiendo, Equuleus, dixiſſet, eſt equuleus: a quo rerum vim explicandi modo & definitiones & deſcriptiones, quam maxime fieri poterit, abhorrere debent. Et hæc de cataſta.

Nunc autem agamus de genere illo compedum, quo rei in carcere poſiti, iniectis ad quartum vel quintum foramen pedibus, ad perennem cruciatum detinebantur. Senſit de hoc Sigonius loco prædicto, non aliud eſſe ab equuleo, ſed prorſus idem cum illo: quod certe dici nulla ratione poteſt: tum quia hoc damnati homines latiores fiebant, illo vero (vt ſupra ex epiſtola 67. Senecæ retulimus) longiores: tum etiam quia (vt in Notis ad Martyrologium Romanum * legitur) hoc eodem compedum genere rei in carceribus dumtaxat (ſicuti infra, cum de vinculis agemus, magis patebit) excruciabantur, illo autem (vti martyrum Acta fere innumera clamant) extra carceres, ſæpiſſimeq. in locis vrbium publicis. Præterea equuleo non ſolum reorum pedes ad foſſionem vngularum diſtēdebantur, ſed totum ſimiliter corpus, hiſce vero compedibus tantummodo pedes. diuerſæ igitur penitus erant hæ ab equuleo.

Equuleus alius erat ab illo genere compedum, quo rei ad quartum vel quintum foramen extendebantur.

** In menſem Ianuarij.*

De quampluribus modis, quibus reorum corpora extendebantur.

Sciri amplius conuenit, hoc in more antiquorum extitiſſe, vt reorum corpora pluribus modis ad ea vi quodammodo diſcerpenda diſtenderentur, equuleo nimirum, trochleis, ſuſpendioq. grauibus appenſorum pedibus additis ponderibus, & inſuper, vt ad eadem corpora diuerſis varijſq. alijs ſupplicijs afficienda, vtpote vngulis, ferreiſq. pectinibus, & ceteris generis eiuſmodi dilaniāda, vel laminis igneis, aut conſimilibus torrenda, varijs pariter vijs id conficeretur, nempe vel excruciandis in equuleū leuatis,

uatis, vel aliquo ex prædictis ſuperius cap. 1. modis appenſis, vel ſtipitibus, arboribus, aut columnis alligatis, aut ſimilibus, quæ quidem omnia ac ſingula ipſi iam abunde cap. 1. atque 2. demonſtrauimus.

De modo, quo equuleo alligati, ex eo quaſi ex alto quodam ligno pependerint; & quid ſit, reum in equuleo ſuſpendi.

Leguntur ſæpiſſime in ſanctorum martyrum paſſionibus huiuſmodi verba, Martyr in equuleo ſuſpendatur.] ex quo loquendi genere deſumpſere quamplurimi, equuleum non fuiſſe veri equi inſtar (vt diximus) fabricatum, ſed aliter. Hi fortaſſe non conſiderarunt, quæ ex antiquorum auctorum libris recitauimus, nedum hoc verbũ, ſuſpendi, denotare etiam eleuari in aliquẽ locum; namque ſi iſta ſpectaſſent, non induxiſſent quod inducere nulla ratione poterant. Martyrẽ ergo in equuleo ſuſpendi, idem eſt, ac martyrem in eum leuari. Hinc fit, vt in nonnullis ſanctorum martyrio coronatorum rebus geſtis, ſub Iudicis, aut Imperatoris nomine aliquem in equuleo torqueri iubentis, hæc verba conſcripta reperiantur: Leuetur hic in equuleum, & ibidem torqueatur.] Quocirca in Actis beatiſſimorum Abundij presbyteri, & Abundantij diaconi, quæ S. Mariæ Maioris Canonici, & nos manuſcripta habemus, hæc narrantur: Tunc Diocletianus iuſſit eos leuari in equuleo, & diu torqueri. qui cum diu torquerentur, &c.] Suſpendi igitur in equuleo, idem prorſus ſignificat, ac in eum eleuari.

Præterea confirmatur hoc idem Actis SS. virginum Reginæ a Petro relatis lib. 8. cap. 47. & Margaritæ ab eodem lib. 6. c. 120. in huius quippe rebus geſtis, cum iam in eorũ initio dictum fuiſſet, Suſpendatur Margarita in equuleo] poſtea aliquibus interpoſitis verſibus, iſta ſubduntur: Poſt dies plurimos conuenientibus populis, Iudici præſentatur, & ſacrificare contemnens, iterum in equuleo leuatur, &c.] idem igitur erat.

Martyres pendebant ex equuleo.

His denique addere poſſumus, martyres equuleo alligatos pependiſſe: ſiquidem funiculis, quibus vincti erant, laxatis, corpore ſub equuleum incuruato, cadebant: quamobrem non recto,

cto, ficuti qui fufpendio affici folent, corpore ab equulei machina penfiles quandoque fiebant, fed (vt afferuimus) curuato; cuius rei locupletiffimum teftimonium affert Ammianus Marcellinus locis fupra citatis, nempe lib. 16. & 18.

De equulei extenſione.

Reperitur nonnumquam in Ammiano Marcellino & alijs quibufdam, equuleum intendi, ac remitti confueuiffe: quod profecto fic eft exponendum, vt intelligamus eum non ratione fui, fed funiculorum dumtaxat, quibus torquendus alligatus erat: ijs fiquidem extenfis, aut laxatis, equuleus quodammodo extendi, aut laxari videbatur. innuit hoc (vt alios omittamus) Valerius Maximus lib. 3. cap. 3. de Theodoro quodam excruciato verba faciens.

Cur equuleus dictus fuerit ſtipes, & quare crux, declaratur.

Erat in equulei machina (vt fupra tetigimus) ftipes quidam oblongus, qui quatuor lignis, quafi quatuor pedibus, fuftentabatur. de hoc meminit S. Hieronymus epift. ad Innoc. 49. his verbis: Crines ligantur ad ftipitem, & toto corpore ad equuleum fortius alligato, vicinus pedibus ignis apponitur, vtrumque latus carnifex fodit, &c.] Ex hoc eodē ftipite appellauit Prudentius in Romani martyris hymno totam equulei machinam ftipitem noxialem; fic enim ibidem cecinit:

Incenſus his Aſclepiades iuſſerat
Euiſcerandum corpus equuleo eminus
Pendere, & vncis vngulisq. creſcere.] & paucis interpofitis verbis:

Iubet amoueri noxialem ſtipitem,
Plebeia clarum pœna ne damnet virum.] hæc Prudētius.

Nec folum reperitur equuleus ita vocatus, fed alio quoque nomine, nempe (vt doctiffimus Briffonius docet lib. de verborum fignificationibus) Mala manfio. Quamobrem dum ff. de pœnis legitur, Extendatur aliquis ad malam manfionem, perinde eft ac *Equuleus dictus inuenitur mala manſio.*

 fi di-

Equuleus crux dicitur.

ſi diceretur, Extendatur equuleo. Ad hæc, Crux etiam dictus inuenitur. Quocirca in Actis B. Dorotheæ virginis & martyris a Surio tom. 1. & a veteribus manuſcriptis in feſtiuitatibus Febr. recitatis, huiuſmodi verba de quodam Theophilo in equuleo torto narrantur: Ecce modo Chriſtianus ſum; quia in cruce, id eſt, in equuleo, ſuſpenſus ſum. Equuleus enim crucis quamdam ſimilitudinem gerit.] hæc ibi.

Et certe mirandum non eſt fuiſſe eum hoc modo nuncupatum. Tum quia alia tortorũ inſtrumenta cruces etiam dici quandoque legimus. Tum quia corpora eorum, qui in eo torquebantur, extendi ſolebant, non ſecus ac in crucem agendorum. Tum demum, quia ligna illa, quæ erant quaſi equulei pedes, dum ſtipiti affigebantur, quodammodo coniungebantur inter ſe, atque conſtringebantur, licet terram verſus aliquantulum diſiungerentur: ex quo contingebat, vt duo ex illis lignis eſſent tamquam duo crucis brachia, id eſt, eius tranſuerſa.

Verum rebus hiſce hoc modo expoſitis ac declaratis, reliquum eſt, vt fidenter iam argumentorum ſolutionem aggrediamur.

Primo itaque dicimus, noluiſſe Euſebium per verba illa, quæ contrarium opinantes adducunt, equuleum denotare, ſed genus illud compedum, quo rei in carcere poſiti, diuaricatis cruribus, ad quartum vel quintum foramen diſtendebantur.

Alteri deinde reſpondemus, verba Sozomeni nil contra ſententiam noſtram efficere: ſiquidem (vt diximus) Martyrem in equuleo ſuſpendi, idem prorſus erat, ac in eum eleuari; immo ipſemet Sozomenus hoc idem paulo poſt oſtẽdere videtur, dum de eodem Chriſtiano loquens, ait: In publicum locum ad equuleum deducens Buſirim, ſublimem ſuſpendi iubet. Tunc Buſiris, manibus ad caput ſublatis, ſua nudauit latera: & ad Præſidem dixit, non eſſe opus, vt lictores in ipſo tum in equulum tollendo, id eſt, eleuando, tum inde rurſus deponendo, laborem fruſtra ſuſciperent: ſe enim, &c.]

Eodem quoque modo ſatisfieri putamus alteri Sozomeni auctoritati: nec mirum, ſi equuleum quidam ex eius interpretibus palum nominarunt; quia (vt ſupra largiter copioſeq. declarauimus) dictus etiam ſtipes inuenitur. His quoque addere poſſumus,

mus, Sozomenum fortasse non semper equuleum denotare voluisse, sed & quandoque erectum palum: his namque (sicuti iam cap. 1. asseruimus) excruciandi homines alligari solebant.

Demum Prudentij verbis respondeamus,& primum ex hymno sancti Romani deprompptis, nimirum:

Scindunt vtrumque milites teterrimi
Mucrone biulco pensilis latus viri.]

Pensiles fuisse reos ab equuleo, corpore incuruato, non autem recto, vide quæ supra sunt explicata.

Deinde alijs ex eodem loco desumptis, nempe:

Audite cuncti: longe clamo, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior.]

His dicimus, per catastam (vt Pamelio loco superius notato, & alijs placuit) intellexisse Prudentium locum quemdam editiorem, quem vulgo Palcum nominamus, non autem equuleum.

Deinde, si per catastam equuleum adhuc intelligere velles, non idcirco sequeretur opinionem nostram a veritate distare: ex Valerio enim Maximo iam supra ostensum fuit, fuisse eum nonnihil eleuatum e terra. Quamobrem merito cecinit ille:

Audite cuncti: longe clamo, ac prædico,
Emitto vocem de catasta celsior.]

Verum notari posset, non fuisse catastam (vt cuidam non displicuit) nouum aliud martyrij instrumentum, sed vel locum editiorem, in quem torquendi eleuarentur, vel aliquod aliud ex tortorum instrumentis,vt cratem ferream,equuleũ, aut aliud huiusmodi. Ceterum fuisse equuleum catastæ nomine comprehensum, innuunt inter alia S. Dorotheæ virginis res gestæ a Surio tom. 1. relatæ: ibidem quippe narratur, dedisse Iudicem nomine Sapritium beatæ martyri optionem hanc, velit ne potius venerari deos, an in catasta torqueri. Et respondente Christi virgine, numquam se deorum simulacris sacrificaturam, iussit ille in equuleo torqueri. Cum igitur antea minatus ei fuisset Sapritius, nulla equulei mentione facta, catastæ supplicium; consequi ex hoc posse videtur, per catastam, equuleum denotare voluisse. Diximus, eius res gestas hoc tantummodo innuere, quia affirmare etiã possemus, per catastam ibidem non equuleum, sed lo-

cum illum editiorem intellexisse, in quem (vt supra dictum est) cruciandi martyres eleuabantur. idem etiam penitus credimus asserendum de his, quæ in Actis S. Cyriaci martyris de catasta referuntur, de qua similiter plura egimus in tractatu quem vulgari sermone de Instrumentis torquendi superioribus annis in lucem edidimus.

Acta S. Cyriaci recitant vetera manuscripta tum nostræ bibliothecæ, tum S. Mariæ Maioris.

De compedibus, varijsq. vinculorum generibus.

Quoniam paulo superius scripsimus, equuleum aliud fuisse à compedibus, quibus martyres ad quartum vel quintũ foramen, diuaricatis cruribus, distendebantur; ideo animaduertere oportet, varia apud veteres extitisse vinculorum genera, compedes nimirum, neruos, catenas, numellas, pedicas, manicas, boias, ac carcerem. horum meminit Plautus in Asinaria actu nono his verbis: Qui aduersum stimulos, laminas, crucesq. compedesq. neruos, catenas, carceres, numellas, pedicas, boias.] item de eisdem Nonius Marcellus, Festus Pompeius, S. Isidorus lib. 6. etymologiar. cap. vlt. Cælius Rodiginus lectionum antiquarum lib. 10. cap. 5. Sigonius de iudicijs lib. 2. cap. 3. & alij.

De compedibus.

Compedes quid essent.

Erant compedes ligneum instrumentum, quo captiuorum noxiorumq. pedes constringi, vinciri, atque irretiri solebant: sic autem, Isidoro auctore, dictæ, quia reorum pedes continebant. harum mentionem faciunt ex antiquis Plautus in Cap. dum ait: Vbi ponderosas crassas capiat cõpedes.] & Terentius in Phorm. actu 1. scena 5. Molendum in pistrino, vapulandum, habendæ compedes.] Horatius Epod. ode 4.

Ibericis peruste funibus latus,
Et crura dura compede.]

Et lib. 1. epist. ad Quinctium decimasexta:

Argentum tollas licet, in manicis &
Compedibus sæuo te sub custode tenebo.]

Columella lib. 8. cap. 2. Eaq. quasi compede cohibentur feri

mores

mores.] Martialis etiam lib. 5. in Zoilum:

Has cum gemina compede dedicat catenas.]

Cicero pro Rabirio: Cum esset vna Glaucia, & iam ille ex cōpedibus atque ergastulo Gracchus.] his addere possumus Eusebiū histor. lib. 6. cap. 32. & lib. 8. cap. 11. 12. & 14. loquentem de illo genere compedum, quo rei in carcere positi ad quartum aut quintum foramen distendebantur: item Nicephorum lib. 7. cap. 9. & Prudentium peristephan. hymno 4. & Acta martyrum quamplurima, vt Amphianij relata ab Eusebio lib. 8. cap. 14. & a Surio tom. 2. Trophimi a Metaphraste Lipomani 6. & Surij 5. Romani ab hoc eodem scriptore tom. 6. Georgij a Metaphraste Surij 2. atque a quodam Pisicrate martyris, vt fertur, seruo, apud eumdem loco iam notato.

Crudeliter hoc compedum genere sancti martyres excruciabantur: nam (vt locis nuper citatis monemur) ijdem post verberum perpessionem, vel vngularum fossionem, cruribus diuaricatis, vi ad quartum aut quintum eorum foramen pedibus dumtaxat distendebantur. De his hæc Prudentius peristeph. hymno 4. dum ait:

In hoc barathrum conijcit
Truculentus hostis martyrem,
Lignoq. plantas inserit,
Diuaricatis cruribus.]

Ex quo tandem (vt Eusebius lib. 8. cap. 11. docet) contingebat, vt sic distenti supini in ligno iacere necessario cogerentur; sic enim ait:
οἱ καὶ μετὰ τοὺς αἰκισμοὺς ἐπὶ τοῦ ξύλου κείμενοι διὰ τῶν τεσσάρων ὀπῶν διατεταμένοι ἄμφω τὼ πόδε, ὡς καὶ κατ' ἀνάγκην αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ ξύλου ὑπτίους εἶναι, μὴ δυναμένους διὰ τὸ ἔναυλα τὰ τραύματα ἀπὸ τῶν πληγῶν καθόλου τοῦ σώματος ἔχειν.] hoc est: Nonnulli etiam post verbera in ligno positi, & per quatuor foramina pedes alter ab altero distēti, adeo vt etiam ipsi necessario in ligno supini iacerent, cum non possent, eo quod vulnera recens inflicta ab ictibus toti corpori habebant.] Et de compedibus hactenus.

De

De numellis.

Harum Plautus meminit loco nuper citato, quæ a Nonio sic definiuntur: Numella est machinæ ligneæ genus ad noxios discruciandos olim parari solitum, quo & collum & pedes ipsorum immittebant antiqui: hoc est, ligneum erat vinculum, quo reorum pedes & colla in foramina rotunda immittebantur, & ibidem, vt se educere nequirent, constringebantur.

Verum credimus nos, fuisse numellam apud veteres vocem plurium vinculorum genera significantem. adducimur autem ad hoc asserendum Sexti Pompeij auctoritate, qui de numella verba faciens, ita scriptum reliquit: Numella genus est vinculi, quo quadrupedes alligantur: solent autem ea fieri neruo, aut corio crudo bouis vt plurimum.] hæc ille. Cum igitur aliter eam Nonius (vt supra est dictum) definiat, consequitur numellam, nisi velimus dicere horum aliquem mentitum fuisse, varia vinculorum genera denotare.

De neruo.

De neruo mentionem facit Plautus in Capt. actu 3. scena vlt. Nam noctu neruo vinctus custodibitur.] & Curcul. actu 5. scena 3. Atque ita te neruo torquebo, vt catapultæ solent.] & alibi sæpe. Item S. Cyprianus epist. 34. ad Clerum & plebem de Celerino ordinato lectore, dum de eodem Celerino scribens ait: Per decem & nouem dies custodia carceris septus in neruo ac ferro fuit: sed posito in vinculis corpore, &c.] de ijsdem insuper Cælius Rodiginus lectionum antiquarum lib. 10. cap. 5. Pamelius in prædictum Cypriani locum, & alij. Porro eum his verbis Sextus Pompeius descripsit, a quo ceteri desumpserunt: Neruum appellamus etiam ferreum vinculum, quo pedes impediuntur: quamquam Plautus eo etiam ceruices vinciri ait: Perfidiose captus eo Epol neruo ceruices probat.] hucusque Festus. Ex quibus possumus nerui definitionem hoc modo elicere: Neruus est vinculi genus, quo pedes aut ceruices impediuntur.

Hinc

Hinc forte emanauit illud Catonis apud Gellium lib. 2. cap. vlt. Fures priuatorum furtorum in neruo atque in compedibus ætatem agunt, fures publici in auro, atque in purpura.] & amplius vsitatus ille sacræ Scripturæ dicendi modus, scilicet, In neruum mitti, 2. Paral. 16. Iob 13. & 33. & Hierem. 22.

De pedicis.

Pedicæ (vt Isidorus scribit etymologiar. lib. 6. cap. vlt.) laquei erant, quibus captiuorum aut reorum pedes illaqueabantur; sic dicti a pedibus capiendis: vnde sicuti manuum vincula, manicæ a veteribus appellantur, ita pedum vincula ab ijsdem pedicæ dicuntur.

De manicis.

Manicæ, Isidoro auctore, manuum sunt vincula. De his psalmus, Ad alligandos Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis.] & Plaut. in Mustel. actu 5. scen. 1. dū inquit: Vt cum extemplo vocem continuo exiliatis, manicas celeriter connectite.] & in Cap. actu 3. scen. 5. Inijcite huic actutum manicas mastigiæ.] Virgil. Aeneid. 2. his verbis:

Ipse viro primus manicas, atque arcta leuari
Vincla iubet Priamus.]

Et demum Horatius lib. 1. epist. ad Quinctium 16.

—— *in manicis &*
Compedibus sæuo te sub custode tenebo.] & alij, quorum dicta breuitatis causa referre in præsentia omittimus.

Hæretici in Anglia hoc tempore, manicis (vt vocant) ferreis, Orthodoxos homines acerbe aspereq. diuexare non cessant. Sunt autem hæ tormenti genus, in quo quis, manibus in circulum quemdam ferreum dentatum insertis, & fortissime constrictis, suspenditur & torquetur. Porro cruciatus iste tam vehemens est & intensus, vt nisi spina dorsi parieti aliquantulum, summi vero pedum digiti pauimento nitantur, statim homo deliquium patiatur. De his si plura noscere cupis, lege Concertationem

Manicis ferreis vexantur Catholici in Anglia.

Torqueri manicis ferreis quid sit apud Anglos.

tionem

tionem Ecclesiæ Catholicæ aduersus Caluinopapistas in Ioannis Hugonis & sociorum examinatione, & Sanderi librum de schismate Anglicano, quo loco hoc cruciamenti genus chirothecas ferreas dictus auctor nominat. Et de manicis satis. Iam vero transeamus ad alia.

De boijs.

Legitur de boijs in Plauti Asinaria loco supra notato, in Isidoro etymolog. lib. *6*. cap. vlt. & in rebus gestis sanctorum, Alexandri nimirum Papæ & martyris apud Surium 4. & Balbinæ virginis apud eumdem eodē libro, & insuper apud Petrum catalog. 4. cap. 19. & vetera manuscripta. Describuntur hæ huiusmodi verbis:

Boiæ erant quasi torques damnatorum ligneæ, aut ferreæ, quæ sic reos illaqueabant, vt ferme iuga suos boues. Ab his, opinamur, non fuisse fortassis diuersa, sed eadem illa alia vinculorum genera, quæ collaria a maioribus dicta reperiuntur, de quibus ita nobis Nonius scriptum reliquit:

Collare vinculi genus.

Collare est vinculi genus, quo collum astringitur. Lucil. lib. 29. Cum manicis, catulo, collarique, vt fugitiuum deportem.] hæc ille.

Siquidem boiæ (vt S. Balbinæ, atque Alexandri Papæ Acta aperte nos docent) fuerunt priscis hominibus maximo vsui ad reorum damnatorumq. colla vincienda ac circumdanda. Amplius, osculans beata Christi virgo Balbina boias gloriosissimi martyris Alexandri Papæ, audiuit, vt prædicta Acta testantur: Desine has boias, filia, osculari, sed require B. Petri domini mei vincula, illaq. &c.]

Quocirca eadem fuisse aliquo modo constat. Igitur cum in vinculis, quibus sanctus Christi Apostolus alligatus fuit, quæ hic in basilica S. Petri ad Vincula adseruantur, cernatur in hunc vsque diem quoddam collare ferreum, atque rotundum, quo collum eiusdem astrictum fuit; sequitur fuisse hæc vel similia, vel paululum oppido inter se differentia. Ac de boijs iam satis.

De

De catenis.

Catena vinculum est ferreum, quo vel serui, vel captiui, vel animalia irretiri solent, ne effugiant: ita, Isidoro auctore, dicta, quod se capiendo teneat, quia in ea annulus annulum capit.

Vnde Liuius primo ab vrbe condita inquit: Turnum ex somno excitatum circumsistunt custodes: comprensisq. seruis, qui charitate domini vim parabant, cum gladij abditi ex omnibus locis diuerticuli protraherentur; enimvero manifesta res visa, iniectæq. Turno catenæ.] & Cicero 7. in Verrem: Iste, ait, hominibus miseris innocentibusq. inijci catenas imperat, &c.] Meminerunt de his etiam alij pene innumeri. Insuper legimus sæpissime in Actis sanctorum, fuisse Christianos persecutionũ temporibus ferreis catenis vinctos: attestantur hæc, inter alia, res gestæ S. Anastasiæ virginis Romanæ recitatæ a nobis in historia nostra Sanctarum virginum Romanarum, B. Calliopij a Metaphr. Sur. tom. 2. S. Cyriaci a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, beatissimi Chrysanthi martyris a Surio tom. 5. & a codicibus similiter nostræ bibliothecæ manu exaratis, S. Febroniæ virginis a Metaphraste apud Aloysium Lipomannũ tom. 7. Surium 3. & Mombritium 1. & præterea aliorum sanctorum vtriusque sexus innumerabilium. Porro si quis scire cupiat, quonam pacto rei antiquis temporibus catenis vincirentur, inuisat, quæso, quæ in Arcu Constantini Imperatoris ad hunc diem sculpta atque incisa cernuntur: ibi enim captiuos quosdam illis alligatos intuebitur.

Rei antiquis tẽporibus quo pacto catenis vinciebantur.

De carceribus.

Carcer, teste Isidoro lib. etymolog. 6. cap. vltimo, est, in quo custodiuntur noxij, vel vnde quis exire prohibetur, quasi coarcer, a coercendo: quod nimirum in eo asseruati ac retenti, alio ire (vt Varro ait de lingua Latina lib. 4.) prohibeantur. Verum constructum eum fuisse ab Anco Rege, scribit Liuius lib. 1. his verbis: Quiritium quoque fossa, haud paruum munimen-

Carcer a quo primo Romæ constructus.

tum a planioribus aditum locis, Anci Regis opus eſt. Ingenti incremento rebus auctis, cum in tanta multitudine hominum, diſcrimine recte an perperam facti confuſo, facinora clandeſtina fierent: carcer ad terrorem increſcentis audaciæ, media vrbe, imminens foro, ædificatur. Nec vrbs tantum hoc Rege creuit, &c.] hæc Liuius.

Carcer duplicis generis apud antiquos.

Ceterum reorum cuſtodia apud maiores duplicis extitit generis, carcer videlicet, & priuata domus. In hanc ante confeſſionem reos tradere conſueuerunt antiqui: appellabantur autem liberæ cuſtodiæ, cum apud magiſtratus domi, aut apud priuatos nobiles ponebantur cuſtodiendi, quemadmodũ de Iudice Bacchanalium ſcriptum reliquit Liuius decadis quartæ lib. 9. his verbis: Conſul rogat ſocrum, vt aliquam partem ædium vacuam faceret, quo Hiſpala immigraret.] & quæ ſequuntur. Et paucis interpoſitis verſibus: Conſules, ait, Aedilibus Curulibus imperarunt, vt ſacerdotes eius omnes conquirerent, comprehenſoſq. libero conclaui ad quæſtionem ſeruarent.] Idem oſtendit quoque Salluſtius de coniuratione Catilinæ, inquiens: Decreuit Senatus, vt abdicato magiſtratu Lentulus, itemq. ceteri in liberis cuſtodijs habeantur. Itaque Lentulus P. Lentulo Spintheri, qui tunc Aedilis erat, Cethegus Q. Cornificio, Statilius C. Cæſari, Gabinius M. Craſſo, Cæparius Gn. Terentio Senatori traduntur, &c.] quibus omnibus monemur, reos ante delictorum ſuorum confeſſionem in liberas cuſtodias tradi a maioribus conſueuiſſe; qui quidem ab ijſdem poſt confeſſionẽ in vincula publica conijci ſolebant: cuius rei teſtes ſunt Venuleius ff. de cuſtodia reorum, dum ait: Reus confeſſus, donec de eo pronunciaretur, in publica vincula conijciendus.] & Scæuola: Reus confeſſus ob ſolam confeſſionem conijci in vincula conſueuit.]

Rei ante delictorum confeſſionem in qua cuſtodia detinerentur.

De Chriſtianorũ carceribus.

Monemus hic lectorem, Chriſti fideles perſecutionũ temporibus, non tantum in Tullianum, ac Mamertini cuſtodias fuiſſe incluſos, ſed frequenter etiam apud priuatorum domos militari cuſtodia detentos. Indicant hæc innumeræ fere ſanctorum martyrum res geſtæ, ſpeciatim Stephani, atque Alexandri Romanorum Pontificum.

De

De custode Commentariensi, eiusq. munere.

Fuit autem custos quidã carceris, quem Cõmentariensem vocat Plinius lib. 7. c. 38. qui Triumuiro capitali, cuius summa carceris & animaduersionis cura fuit, parebat. Demonstrat hoc Valerius Maximus lib. 5. scribens, custodem carceris, pietatem filiæ, quæ in carcere matrem lacte sustentauerat, ad Triumuirum detulisse.

Agitur de Commentariensi a Sigonio lib. 2. de antiquo iure prouinc. cap. 2. & a Cæsare Baronio in Notis ad Rom. Martyrologiũ. Huius præcipuum munus erat, coniectos in carcerem in libello quodam scribere. colligitur hoc ex l. de his. ff. de custod. reorũ. ibidẽ enim sic legitur: Nisi intra trigesimũ diem semper Commentariensis ingesserit numerum personarum, varietatem delictorum, clausorum ordinem, ætatemq. vinctorum; Officium viginti auri libras ærario nostro iubemus inferre] & reliqua. Spectabat insuper ad eosdem vinctorum custodia, vt l. Commẽtariensis. ff. eodem. Erat præterea & aliud Commentariensium genus, ex quorum numero erant illi, quibus commentarij Imperatorum committebantur: eorum etenim manu acta apud Fiscum (sicuti Paulus asserit, l. in fraudem. §. a debitore. ff. de iur. fisc.) subscribi solebant. Inuenitur etiam Commentariensis nomen extitisse ordinis & promotionis in militia castrensi, veluti Princeps, Accensus, & Cornicularius, de quibus Cælius Rodiginus lection. antiquar. lib. 17. cap. 10. & Sigonius loco nuper citato, vbi dilucide satis de Corniculario & alijs pertractat. Et hæc de carceribus.

De quibusdam alijs vinculorum generibus.

His adiungere possumus lora, quibus (vt scribit Cælius Rodiginus lection. antiquarum lib. 10. cap. 5.) rei vinciebantur. Hinc lorarij, quorum sæpe meminit Plautus, dicebantur illi, ad quos spectabat aliquem ex conseruis iussu domini aut vincire, aut loris cædere. Vocabantur præterea hoc eodem nomine lictores, & magistratuum ministri, qui eis in prouincias proficiscentibus mi-

De loris item cap. sequenti.

Lorarij qui vocabantur.

niſtrabant, faſcesq. præferebant. lege Plaut. Epid. act. 5. ſcen. 2. Ac de vinculorum generibus, atque antiquorum equuleo iam hactenus.

De equuleo hæreticorum in Orthodoxos adhibito, deq. carceribus atque diuerſis pœnarum generibus, quibus potiſſimum ibidem detenti ab iiſdem torquentur.

Noua equulei forma in Anglia, qua homines Catholici hoc tempore ab hæreticis cruciantur.

Hæretici hoc ipſo tempore exiſtentes (vt teſtatur Sanderus de origin. & progreſ. ſchiſm. Anglic. Theatrum crudelitatum hæreticorum noſtri temporis, & libellus qui de perſecut. Anglicana inſcribitur) Cāpianum Societatis Ieſu religioſum, Scheruinum, Briantum, Ianſonium, Boſghrauium, & alios ſacerdotes, ad omnium membrorum vſque diuulſionem, & pene ad mortem ipſam, inſtrumento quodam, ab ipſis equuleo nuncupato, torſerunt. Id eſt tormenti genus, in quo ſupinum hominem primo extendunt, manuſq. ac pedes articulatim ligant; funes deinde, quibus ligatus eſt, rotis quibuſdam paulatim eo vſque trahunt, donec omnia membra luxentur. Hoc acerbiſſimo immaniſſimoq. cruciatu diuexant hi recentiores hæretici noſtri temporis (vt docet liber qui Anglicanæ Eccleſiæ trophæa nuncupatur) Catholicos in carceribus poſitos, quos etiam alijs ibidem modis affligunt: quandoque enim ſub digitorum vnguibus aculeos ferreos, longioreſq. acus infigunt: quandoque cippis ligneis (vt de quodam presbytero eodem lib. narratur) pedibus in altum erectis conſtringunt, eoſq. tamdiu ſic detinent, donec excrementorum ſuorum fœtore ſuffocentur: nonnumquam etiam inſtrumento quodam ferreo, quod globi inſtar, hominem comprimit atque rotundat, includunt, & in eo horas aliquot detinent, vel vi e carceribus educunt, & ad miniſtrorum hæreticorum conciones violenter pertrahunt, vel catenis (vt annotat Sanderus lib. 1. de ſchiſmate Anglicano, & Theatrum crudelitatum) binos & binos inuicem colligant, & ex carcere putrido in putridiorem & horridiorem transferunt.

At quoniam de carceribus Catholicorum hoc loco facta eſt mentio, adijciemus quoque de eis nonnulla, quæ ad verbum ex

libello

libello de persecutione Anglicana desumpsimus. sunt autē huius generis: Carceres omnes esse scies refertissimos Catholicis,ita vt vix sit latronibus locus. Multi recenter exædificati non sufficiunt. Turris Londinensis, proditoribus assueta, nunc abundat sacerdotibus: immo Briduelo meretricibus proprio,& scortis infami, non deest sua pars. Nuper enim virgo quædam generosa & tenera, ob fidei confessionem paulo constantiorem,fuit in eum locum a Superintendente Londinensi protrusa.

Carceres in Angliæ regno referti Catholicis.

De Briduelo.

De internis inclusorum necessitatibus & angustijs nihil audeo affirmare, ne afflictis concitem querela mea maiorem afflictionem. illud tamen commune est, prohiberi amicorum aditu, excludi sermonis & litterarum commercio,aduentantium fieri obseruationem, ne quis illis possit aut eleemosynas largiri, aut alia pietatis opera sine periculo præstare. Narrantur autem & duriora multo, maxime in ergastulis Eboracensi & Hultonensi circa victus rationem. Sed quia de custodum peculiari quadam proteruia proficisci illa possunt, non attingam his litteris tamquam communia.

Illud tamen de Lansonensi carcere Cornubiensis prouinciæ & certum est, & indignum. Cum enim sex, opinor, aut octo, in eamdem speluncam compingerentur, licet perhonestæ conditionis essent, magnaq. ex parte generosis e familijs; cibus tamen nec dabatur, nec permittebatur nisi putidus, & ostiatim emendicatus, nec vsus aquæ, præterquam corruptæ: secessus vero non alius ad corporum necessitates, quam illa ipsa, in qua discumbebant,area. Sed illud ex omnibus caput est,quod cum isti tandem de hac inhumana sæuitia cœpissent queri, minatus est vlterius ergastularius, ad equorum præsepia colligatos, se instar iumentorum deinceps pauiturum. Denique tamen amicorum assiduitate & industria factum est, vt ab hoc carcere ad Londinensem, milliaribus plus minus ducentis,custodia publica transmitterentur. Cuius quidem peregrinationis hæc erat cærimonia.

De carcere Lansonensi.

Mira inhumanitas.

Imponebantur equis tum macris, tum miseris, sine freno, sine calcare, ceterove apparatu equestri. Equi, longa serie, alter ad caudam alterius subnectebantur. Equitantibus, pedes sub equorum pectore, brachia a tergo reuinciebantur. Cum ad vrbes & oppida

Modus quo ducuntur Catholici captiui in Anglia.

oppida appropinquabatur, erat qui præcurreret renunciaturus incolis, aduentare Papiſtas, hoſtes Euangelij, & inimicos Reipublicæ. Qua voce populus excitatus, & gregatim ædibus effuſus in plateas, excipiebāt aduentantes, quibus poterant cōtumelijs.

Edmundus Campianus Societatis Ieſu in triumpho ductus.

Simili plane pompa, ad opprobrium & omne genus ludibrij compoſita, duxerunt nuper per ciuitatem Londinenſem duodecim viros Orthodoxæ fidei, quorum erant quinque presbyteri, reliqui conditionis bonæ, & fortunæ. Horum illud erat crimen, quod in eadem domo cum Edmundo Campiano Societatis Ieſu, viro doctiſſimo, & innocentiſſimo, orantes, & ſacra Catholica facientes, ſint inuenti. Cui tamquam ſeditioſo, ob æquiſſimam ſuæ fidei miniſtris oblatam diſputando defenſionem, aduerſarij volebant infamiam concitare, in eumq. finem ſpatioſam chartam maiuſculis litteris odioſiſſime deſcriptam in illo triumpho geſtare capite compulerunt. Quod ille non aliter tuliſſe dicitur, quam Chriſtus ſuæ crucis inſcriptionem pertulit, pacate, modeſtiſſime, & animo læto, vultuq. ſereno.

Tormēta quæ Catholicis dantur in turri Londinenſi.

Cauſæ leues torturæ.

Tandem cum peracta tragœdia in arcem Londinenſem perueniſſent, ſicut reliquis antea Dei ſeruis, maxime vero ſacerdotibus fecerant, ita nunc Campiano cruciatus & tormenta crudeliſſima ſubiecerunt, quibus elicere volebant, quibus in locis cōmoratus fuiſſet, quorum in ædibus hoſpitio receptus, quorum beneficio & liberalitate ſuſtentatus, ad quos diuertiſſet, apud quos ſacra & diuina peregiſſet, quibus conſilia ſua communicaſſet, quorum opera & induſtria fuiſſet vſus, & vt verbo dicam, quinam per Angliam Catholicæ fauerent religioni, & quinam animis Caluiniſmo repugnarent. O grandia piacula, de quorum vel ſola ſuſpicione homines liberi exerceantur tam exquiſita quæſtione!

Quando hoc vſpiam factitatum prius eſt? in qua vmquā Scythia vel relatu auditum, vt homines ingenui, litterati, liberaliter inſtituti, ſacris functionibus presbyterij dicati, more ſeruorum in cataſta diſtendantur, doloribus diris & cruciatibus diſtorqueantur ob ſolam conſcientiam religionis auitæ, niſi ad pœnam velint prodere ſuæ fidei participes, quod iure gentium, & naturæ officio, & communi honeſtate, omniq. religione prohibentur

bentur facere? Eſt ne hæc torturæ iuſtiſſima cauſa? eſt ne hæc ſatis efficax ad quæſtionem ratio? præſertim tam immanem,tam crudelem,tam ſeruilem de liberis? hoc ne vmquam egerunt Orthodoxi vel in perditiſſimos,aut in peruerſiſſimos hæreticos?

Certe ſi nihil aliud eſſet, quod virum oculatum & attentum de fraude hæreſis admoneret, & de latente ſub hypocriſi perditiſſima nequitia; ſi opinionum nouitas, opinantium contrarietas, pronunciatorum inconſtantia, viuendi licentia, nihil quicquam proloquerentur: tamen hoc vnum ſatis vniuerſam diſſimulationis machinam detegeret, quod ipſi qui tam recenter humanitatem omnem profeſſi ſunt, & qui Eccleſiam Chriſti Catholicam, ob æquiſſimam diſciplinam legibus iuſtiſſimis & antiquiſſimis deſcriptam, tam atrociter inſectati ſunt, nunc tantam ſæuitiam in rebus ſuo pondere leuiſſimis adhibeant, quantam vix Barbari in atrociſſimis exerceant.

Parcat dolori meo, ſi cui aſperius hoc videbor dixiſſe: iraſcor enim non tam hominibus, qui iſta perpetrarunt, quibus veniam a Deo meis precibus depoſco; quam hæreſi, quæ viros natura non crudeles, immo ſatis ad lenitatem & manſuetudinem propenſos, in tantam abegit, non dicam feritatem, ne offendam, ſed aſperam profecto iracundiam in ſuos, vt nec patriæ propinquitate, nec integritate vitæ, nec elegantia litterarum, nec ætatis flore, nec libertatis iure, nec ſacerdotij priuilegio, nec verborum deprecatione, nec lacrymarum copia, in viris innocentibus commouerentur, nec ab inferenda vi extrema & immani retardarentur. Deum Opt. Max. & potentiſſimum obteſtor, vt hoc ingens peccatum illis non imputetur, ſed potius inueniant in die Domini miſericordiam, qui in die ſuo, hoc eſt, humano, miſericordiam nullam ſuis fratribus fecerunt.

Arcta custodia castri Londinenſis, & aſperitas eiuſdem.

Mitto iam cetera, quæ hac in arce Londinenſi perpetrantur & tolerantur: quæ licet plurima & grauiſſima ſane ſint, minus tamen nobis conſtare poſſunt, propter arctiſſimam cuſtodiam, qua ſermo ab externis, & omnis afflictorũ eiulatio intercluditur. Immo non eſt mediocris aduerſariorũ in eo contentio, vt quæ clam inferuntur, non innoteſcant foris plagæ, ſed tenebris potius & caligine ſepeliantur, & denſa carcerum occulantur cæcitate. Si autem

autem erumpant aliquando, vel ipsis inuitis, & vox miserorum lugubris inaudiatur: offenduntur atrociter, & vel negant quod factum est, vel lepore quodam eleuant.

Bis nuper P. Campianus tortus est equuleo: quis aduersariorum non pernegabat? tandem tamen res innotuit, Campiano ipso in turba hominum hoc profitente. At ludus erat (inquiunt aduersarij) non serio, sed ioco fere torquebatur. Eodem modo de alijs prius tortis luserant. tam delectabile est facetis hominibus de miserorum cruciatibus iocos facere.

Hæreticorũ consuetudo mentiẽdi.

Sed habent adhuc aliud huic castro perfamiliare stratagema: vt affingant nimirũ incluso quod placuerit, & inde ad infamiam foras disseminent, aliorumq. in Catholicorum fraudes. res late patet, & abundat exemplis: sed breuitatem secuti, vnum solum aut alterum apponemus.

Campianus captus, & tormentis agitatus, confessus dicebatur quæcumque postulauerant, præsertim apud quos, & quibus in locis fuisset. Addebatur etiam ad mendacij plenitudinem, sponsionem nescio quam recantationis ab illo fuisse factam: sed hoc nemini probabile videbatur, illud autem nonnullis reddebatur subdubium ex ingenti aduersariorum asseueratione. Multi enim viri generosi & nobiles suis ædibus Londinum euocati, vrgebantur Campiana confessione, cum ille tamen (vt deinceps apparuit) ne vnum quidem verbum cruciatibus concessisset.

Simile huius est, quod eiusdem castri Præfectus affirmauit apud publicum iudicij consessum (quo ceteros exemplo in fraudem induceret) nullos esse suæ custodiæ subiectos Catholicos, qui ecclesiam aduersariorum adire recusarent; cum tamen constaret omnibus, eosdem quos ille signabat, nonnisi compulsos, & vi tractos, concionibus quibusdam affuisse, quibus tamen semper & aperte resistebant, & concionatorem a conuicijs ad argumenta deposcebant, idq. præsente Præfecto, & graues sæpe compedes iracunde minitante. Denique quot, & quanta, hoc inclusi carcere, in omni genere pressuræ sustineant, difficile est scribendo differere; illi tamen ex parte loquuntur, qui præsentes aliquando rei interfuerunt, e quorum fidissima relatione hoc vnum coniecturæ causa de reliquis adscribam.

Iuuenis * erat loco bono prognatus, & litterarũ in ſtudijs non leuiter verſatus: (doctiſſimo enim viro Harpesfeldo, qui Chriſti cauſa mortuus eſt in carcere, præceptore & domino fuerat vſus:) hic religionis & ſtudij cauſa iter in has partes deſignauerat: ad quod accinctus iam, collecta quam habuerat, vel pecunia, vel ſupellectili, ad ipſum portum transfretandi cauſa properabat. Sed re, neſcio quo caſu, diuulgata, comprehenſus eſt a magiſtratu, & Londinum remiſſus: vbi primum ſpoliatus bonis vniuerſis, & coniectus in arcem Londinenſem, ſeruabatur arctiſſime in ea parte carceris, quæ turris Becheama dicitur, excluſo quidem omni ſolatio humano, excepto ſolo lectulo, qui ægre permittebatur, ab amicis tranſmiſſo. Poſt aliquod deinde tempus, iuuenis ætate non robuſtus, liberoq. cælo & flamini aſſuetus, partim inedia, & frigoris aſperitate, partim etiam ſqualore loci, & auræ corruptela, in capitis quamdam perturbationem aut vertiginem videbatur incidiſſe. Qua re Præfecto caſtri renunciata, mirabilem adhibuit morbo medicinam. Iuſſit enim auferri lectulum, vt humo nuda diſcumberet, ad ſanitatem recuperandam. Quid multa? breui mortuus eſt inuentus, frigoris & inediæ conſumptus viribus: cuius rei illud extitit publicum teſtimonium, quod cum caligas ei ad ſepulturam detraherent, caro frigore putrefacta adhæſit caligis, & oſſibus auulſa decidebat in fruſta: miſerabile ſpectaculum inhumanæ eiuſdem feritatis & ſæuitiæ. Viuunt tamen qui hoc oculis viderunt, & nominari poſſent, niſi illis eſſet periculoſum.

**Coperus dicebatur.*

Harpesfeldi martyrium.

Turris Becheama carcer Catholicorum.

Inaudita medicina.

Et quoniam de hoc genere ſermonem cœpi, ero promiſſo meo liberalior, & vnum aliud adijciam, vt videas quam abundem copia, ſi vellem ea in his exemplis vti. Iuuenis quidam ſuperiori non diſſimilis, Catholici confeſſoris filius, frequentabat domũ nobilis & generoſæ matronæ, cuius filius matri contrarius, Caluino plenus, furebat animo, quod huius auxilio in domo materna fieri non raro Catholica ſacra ſuſpicabatur. Cum ergo quodam tẽpore hunc obuium in platea Londinẽſi haberet, exclamauit voce perquam fera, Proditorem, heu capite proditorem (hoc enim nomine Catholicos appellant ad odiũ, & hac eos afficiunt iniuſtiſſima ignominia.) Ciues audito hoc verbo, exiliunt offici-

Filius Martinus, mater Trigonia dicebatur.

nis, homini manus inijciunt, & ad Iudicum proximum tribunal abripiunt. Vbi, cum venissent, vociferator nihil habuit quod accusaret, nihil quod obijceret, præter solam suspicionem religionis Catholicæ: neque enim de facto valebat conuincere. Iudices tamen hominem non dimittebant; quia odiosissima est accusatio religionis, & adiuuanda Iudicum ipsorum interrogationibus, si quando accusatori desit quod opponat. Interrogant ergo de fidei capitibus, quid crederet, quidve sentiret: tandem argumentando extorquent, illum sentire Pontificis Romani summam esse debere auctoritatem, in rebus etiam Angliæ Ecclesiasticis.

Ad castrum ergo Londinense transmittitur, & in abditissimam specum iuxta locum tormentorum reconditur. Interim cubiculum diripitur, quod habebat in ciuitate, & distrahitur quicquid erat bonorum; simul etiam nonaginta plus minus aurei, qui alieni fuerant, & pauperrimo afflictissimoq. patri debebantur, in reliquorum societatem abripiebantur. Ille in carcere tormentis exercebatur, vt indicaret quibus in locis audiuisset Missas (nam ipse sacra facere non poterat, cum adhuc esset laicus.) Post maxima tormenta ingenti animi magnitudine tolerata (sic enim fatebatur quidam qui interfuit aduersarius) protrudebatur in antrum perobscurum & atrum, sine lumine & lectulo, sine veste necessaria. De victu autem licet facile conijcere, cum nulla pars suorum bonorum ad vitæ sustentationem permitteretur. Immo (quod horret certe animus referre) cum vir quidam pijssimus, fama huius extremæ calamitatis permotus, pecunias quasdam dono misisset, & mediante quodam incluso, particulari huius custodi tradidisset (habet enim quisque particularem in hoc castro custodem) custos acceptam pecuniam postridie retulit, affirmãs Præfectum castri nolle hunc miserum huius eleemosynæ frui beneficio. Rogatus tamen vehementissime vt aliquid in illius opem expenderet, negauit se omnino posse, exceptis solum duodecim circiter assibus, ad stramen comparandum, in quo discumberet. tam infensus erat pauperculo Præfectus.

Denique, post sex, opinor, menses hoc acerbissimo martyrij genere transactos, protractum in publicum suspendunt laqueo,

& dein-

& deinde reuiuiſcentem affligunt ceteris cruciatibus, qui Reipublicæ proditoribus infligi ſolent, & longe maiore truculentia quam ceteros. Sunt namque aduerſarij immitiores in nos, quã in quoduis genus facinoroſorum hominum: illis enim, ſi hac eadem morte mulctandi ſunt, vel largiuntur ex miſericordia, vt ſuſpendio expirent, priuſquam detruncentur, vel certe ex præcepto legis præſtant, vt ſemimortui ſaltem ſint, ad retundendos ſequentium tormentorum dolores. At Orthodoxos poſtquam ſuſpenderint, magna furoris contentione nituntur, vt abſciſſo ſtatim capiſtro, viuos, & viuaces, & integris plane ſenſibus, ad cruciatus reliquos perducant: quod tam impigre nonnumquam dextereq. perficiunt, vt plerumque non ſolum perſentiant acutiſſime, verum etiam articulatim & diſtincte loquantur poſt eruta ſibi ilia, & cum iam ipſum etiam cor carnificis digitis palpatur abripiendum. *Proteſtantiũ in Catholicos moriẽtes immiſericordia.*

Neque hoc cruẽtum ſpectaculum quicquam immittit aduerſarijs miſericordiæ; ſed ridentes ludunt, & morituris inſultant, præſertim ſi quis dolore victus gemitum ediderit (quod rariſſime tamen fit.) ita quidam eorum concionator non mediocris libro quodam impreſſo colligit, noſtros vere martyres non eſſe; quia vnus eorum (vt affirmat ipſe) in his cruciatibus eiulatum quemdam edidit tamquam infernalis canis, vt ipſiſſimis illius verbis vtar. O ſententiam concionatore dignam! O nouam noui Euangelij charitatem! Quis vmquam prædo gladiatorius huiuſmodi vocem non erubuit proferre? Quis vmquam ſicarius mentem tam immitem & barbaram demonſtrauit?

Sed profecto videntur iſti ab humano plane ſenſu degeneraſſe, & neſcio quæ viſcera feritatis induiſſe, obliti penitus illius ſententiæ: Iudicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam. Et maxime illius: Cor durum male habebit in nouiſſimo. Hoc non ſolum ex eis, quæ diximus, perſpicitur, verum etiam ex infinitis alijs, quæ nunc a me perſequenda non ſunt, ne longior ſim, quam liber patiatur. Quædam tamen ad exempli rationem annotabo, quæ rem clariſſimam & manifeſtam reddant.

Adoleſcens * quidã magnæ & honorificæ familiæ, vocatus in crimen auditæ Miſſæ, quæ ſororis in nuptijs dicebatur celebrata, ** Tiruitus Roberti Tiruiti equitis filius.*

 fugerat

ſugerat quidē e domo paterna,& Londini ſe abdiderat ſuperiore anno: vbi ex labore fugæ, & æſtatis intemperie,in grauē febrim incidit. Quod vbi cognitum eſt aduerſarijs, accurrunt ſtatim, euellere volunt ædibus, carceribus inſerere, vt erat languidus, & afflictus ægritudine. Res viſa eſt inſpicientibus cum inhumana, tum funeſta: orant, obſecrant, vt hominis ægroti rationem habeant, non addant afflictionem afflictiſſimo, vitam non effundant generoſi, nobilis, & pulcherrimi adoleſcentis: ſecuritatem offerunt,quantam velint, ſiſtituros in iudicio,quamprimum conualuiſſet: ſed non recipitur. Adſunt medici,qui affirmant actum eſſe de ſalute, ſi loco moueatur ad carceris incommoda: non curatur. Vi rapiunt hominem ad ergaſtulum, recludunt carcere; moritur biduo; ſepeliunt, nihil habentes vel penſi, vel ſcrupuli.

*Dominus Dimmocus.

Vir * illuſtris & magnanimus, peculiari quadam dignitate armorum ſpectabilis,& clariſſimi Comitis Linconienſis gener,cum paralyſi membrorum vehementiſſime nonnullis iam ab annis laboraſſet, ita vt nec domum egredi, nec loco pedem efferre poſſet, niſi ſeruorum manibus ſubleuatus: accuſatur tandem de religione Catholica apud Superintendentem illius prouinciæ (eo enim vocantur nomine,qui antiquorum Epiſcopatuum poſſeſſionibus incubant) defertur vt auitæ fidei ſuſpectus, & citatur ad iudicium tamquam Catholiciſmi manifeſte reus. At homo paralyticus non comparuit: excuſat ſe tamen diligenter per litteras, ſed non admittitur. Accurrit domum Superintendens ipſe, perluſtrat oculis hominis impotentiam, ſed non mouetur; comportari vult ad carcerem. Quid multa? nec ætas viri, nec conditionis dignitas, nec generis amplitudo, nec magnatum propinquitas, nec membrorum paralyſis ab ergaſtuli moleſtia liberare poterant.

Quid ergo? breuiſſime his incommodis moritur, ſed nec morientem dimittunt, immo diuexant & affligunt magis; adſunt enim ægrotanti, adſunt confligenti cum mortis doloribus, adſunt animam agenti, adſunt iam ſpiritum efflaturo; quieſcere non ſinunt; mori, qua ratione cupiebat, non permittunt, (cupiebat autem vniuerſalis Eccleſiæ conſuetudine) ſed obtrudunt ſe miniſtri,ſuaſq. preculas ingerunt,quas ille ſanus contem-

nebat,

nebat, ægrotus clamore respuebat, iam mutus & semimortuus vultu, signis, corporisq. gestu detestabatur. Quid hoc immitius aut crudelius fingi potest?

Sed nec illud omittendum est, quod eodem tempore, eadem in ciuitate contigit. Femina enim generosa, & iuuenis, impetrata prius venia, ad maritum religionis causa captiuum, officij, & visitandi gratia, carcerem est ingressa. Quo cognito Superintendens, tamquam in laqueum incidisset suum, iubet etiam ipsam recludi custodia: qua vel inhumanitate mota, vel perfidia territa, vel intemperie loci læsa mulier, occupatur breui a grauissimo morbo, & in manifestum vitæ periculum incidit. Cumq. iam in horas expiratura videretur, cõiux dolore percitus, vehementer obtestatur vt vel ad diem extra carcerem collocari posset, & matronarum frui auxilijs; sed non impetrat.] *Inhumanitas magna hæreticorũ.*

Hæc libellus de persecutione Anglicana; quibus persuademur maximam esse hæreticorum nostri temporis in Catholicos rabiem, maximumq. furorem, ita vt hæc tempora vel similia videantur, vel certe eadem cum illis, quibus olim a Gentilibus, præcipue a Diocletiano atque Maximiano Imperatoribus, Regibusq. Persarum, Christiani diuexabantur, vel a Vuandalis Arianis excruciabantur. Et quidem grauis atroxq. censenda est hæc in Catholicos persecutio, quæ potissimum in Angliæ Regno viget, Elizabetha impijssimi Henrici Octaui ex turpissimo Annæ Bolenæ concubitu filia iubente; eo præsertim, quia Christianam se credẽs, nefarijs funestisq. legibus ac edictis, infernis certe percita furijs, Catholicos, & religiosos veram B. Petri fidem sectantes, quotidie vrget, premit, exagitat, denique ad extremum vsque vitæ spiritum inusitatis cruciamentis supplicijsq. persequitur. Verum vt hæc magis cognoscere possis, in medium afferam quæ de eius iniquis legibus in Orthodoxos latis scribit prædictus libellus de persecutione Anglicana. sunt autem huiusmodi: *Elizabetha, Angliæ Regina nũcupata, cuius filia, eiusq. in Catholicos furor.*

Primum quidem, vt res facilius intelligatur, & reliquorum quæ dicenda sunt, manifestior existat coniectura: non erit forsan ab optima methodo alienum, si leges publicas proposuero, quas Anglia, nata & instituta a Catholicis ad Christum, in per-

niciem Catholicorum ob fidem Christianã edidit. Ex his enim non difficulter existimari poterit, quantum patiantur a priuatorum hominum libidine, odio, atque nequitia, cum publicarum legum auctoritas tantum in illos potestatis cuiuis fere calumniatori permittat.

Duo genera legũ in Catholicos. Vt ergo de legibus dicam; duo sunt earum genera, quæ diuersis temporibus in Catholicos sunt latæ. Aliæ, quæ pecunias, possessiones, ceteraq. bona, tam fortunæ, quam corporis attingunt, quæ pecuniariæ (opinor) dici possunt. Aliæ, quæ sanguinariæ potius sunt, quia mortem vniuersis offendentibus infligunt. Atque ad hanc ipsam legum partitionem sequentis orationis seriem accommodabo.

Leges pecuniariæ. Inter leges pecuniarias illa cum primis numeranda venit, quæ in postremis est edita, in eorum nimirum punitionem, qui conscientiam secuti, Protestãtium ecclesias frequentare detrectant. Hoc enim perurgent aduersarij, vt licet Catholici alterius sint religionis, licet Caluinismum animis abhorreant, licet ministrorum preces & conuentus detestentur, & eorum sacra pro nefandissimis habeant: tamen accedant, assistant, præsentes se exhibeant, etiam reluctante, etiam reclamante, etiam auersante conscientia. Et quia plurimi recusant tam atrociter in Deum & conscientias peccare suas: ideo lex ista seuerissima in homines istos scrupulosos facta est, vt quicumque ad ecclesias Protestantium venire recusauerint, officij diuini (vt loquuntur) præstandi, aut auscultandi causa, si ætatem annorum sexdecim excesserint, soluant quoquo mense suæ absentiæ libras Anglicas viginti, hoc est, aureos sexagintasex: qui autem soluendo non sunt, carceribus omnino detineantur, donec soluendi facultatem habeant. Leges reliquæ hoc ordine sequuntur.

Prima lex in recusantes ecclesias Protestantium.

2. De Missa. Qui conuictus fuerit audiuisse Missam, etiam si id secreto factum fuerit, patietur carceres per integrum annum, & tamdiu postea, quousque persoluat 211. aureos. Sacerdos vero, qui sacrum fecerit, non exibit carcere post expletum annum, nisi solutis aureis 422. atque hoc toties quoties fuerit in hoc genere ab eo peccatum.

3. De abiuratione. Omnis vir Ecclesiasticus, qui non publicam fecerit religionis

Romanæ

Romanæ deteſtationem, & auctoritatem Pontificis Romani palam non abiurauerit, amittet omnia beneficia, omnemq. dignitatem quamcumque Eccleſiaſticam.

Nullus ſcholaris, aut litterarũ ſtudioſus habere poterit locum in collegijs academicis, aut ad vllum gradum litterarium aſcendere, niſi in ingreſſu ad illud collegium, & in ſuſceptione cuiuſque gradus, eiuſdem Pontificis auctoritatem in cauſis Eccleſiaſticis abiuret. *4. Iuramenta in Academijs.*

Nemo magiſtratum publicum gerat, aut vllum officium in Republica retineat, niſi hanc ipſam ſummi Pontificis abiurationem publice præſtiterit. *5. De iuramentis magiſtratuum.*

Pupillus ad perfectam ætatem perueniens, hereditatem ſuam adire non poterit, nec eiuſdem vllis commodis gaudere, niſi prius emiſerit idem publicum iuramentum. *6. De pupillis.*

Quicumque infra dignitatem Baronis poſiti, vocati fuerint (vt non raro ſolent) ad comitia publica, quæ Parlamentum appellantur (in quo ſumma libertas ſuffragiorũ ſolebat eſſe) amittent omne ius ſuffragiorum, niſi velint publice hanc abiurationem Pontificis præſtare. *7. De comitialibus.*

Si cuiquam infra conditionem Baronis conſtituto hæc abiuratio bis oblata fuerit, & ipſe hanc eamdem ſecundo recuſauerit; amittet omnia bona & poſſeſſiones ſuas, & corpore condemnabitur ad perpetuos carceres. *8. De recuſantibus iuramẽtum.*

Qui negauerit Reginam eſſe ſupremum caput Eccleſiæ Anglicanæ in cauſis Eccleſiaſticis, eadem pœna plectetur amiſſionis bonorum omnium, & incarcerationis perpetuæ. *9. De negantibus Reginam eſſe ſupremum caput.*

Quicumque Agnos Dei (vt vocãt) roſaria, grana benedicta, medalias, crucifixos, aut aliam rem quamcumque benedictam a ſummo Pontifice, & in Angliam adductam receperit, aut retinuerit; eamdem pœnã ſuſtinebit, amiſſionis bonorum omnium, & incarcerationis perpetuæ. *10. De recipientibus res benedictas a Papa.*

Si quis pædagogum domo retinuerit ad inſtruendos pueros, qui eccleſias Proteſtantium non frequentet, aut ab Epiſcopo Caluiniano approbatus non fuerit; perdet ob eam cauſam 33. aureos ſingulis menſibus, quouſque illum eiecerit. *11. De retinentibus pædagogos Catholicos.*

Si quis ſciat aliquem, qui alterum reconciliauerit vnitati & com-

12. *De celantibus reconciliatores, vel reconciliatos.* communioni Ecclesiæ Romanæ; & si hunc reconciliatorem, aut illum alterum reconciliatum, quouis modo iuuerit, aut celauerit, ita vt infra spatium viginti dierum proxime sequentium magistratui publico vtcũque non prodiderit: amittet omnia bona sua, tam mobilia, quam immobilia, omnesq. possessiones, dum viuit, & de corpore suo statuetur ad arbitrium Reginæ.

13. *De celãtibus procuratores.* Qui nouerit aliquem procurasse alterius reconciliationem ad fidem Romanam, quamuis ipse nec reconciliauerit, nec reconciliatus sit; & si hunc procuratorem quouis modo iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit magistratui, vt supra; eiusdem pœnæ condemnabitur.

14. *De celãtibus consultores.* Qui nouerit aliquem consilium dedisse alicui, vt reconcilietur Romanæ fidei, licet ipse hoc omnino non procurauerit; & si hunc consultorem quouis modo iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt supra; eidem pœnæ fiet obnoxius.

15. *De celãtibus obedientes Papæ.* Si quis sciet aliquem persuasisse, procurasse, aut consuluisse alicui, vt obediat Romano Pontifici in causis Ecclesiasticis; & si hunc quouis modo iuuerit, celauerit, aut non prodiderit, vt supra; eadem pœna plectetur.

16. *De celãtibus promittentes obedientiam.* Qui cognouerit aliquem permisisse sibi persuaderi, vt obediat in Ecclesiasticis Romano Pontifici, vel promisisse (pro futuro tempore) quamcumque ei obedientiam; & si hunc quouis modo iuuerit, aut celauerit, aut infra viginti dies non prodiderit, vt supra; eamdem pœnam amissionis bonorum & possessionum omnium, & incarcerationis subibit.

17. *De celãtibus absoluentes.* Qui sciuerit sacerdotem aliquem absolutionem alteri dedisse, & hunc iuuerit, aut celauerit, aut satis tempore non prodiderit, vt supra; ad eamdem pœnam condemnabitur.

18. *De celãtibus auctoritatem habentes absoluẽdi.* Si quis nouerit sacerdotem habere auctoritatem absoluendi, quamuis eam non exercuerit, aut aliquem absoluerit; & si hunc iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt supra; eidem pœnæ subiacebit.

19. *De celãtibus præseferentes absoluendi auctoritatem.* Qui sciuerit aliquem præseferre, auctoritatem habere absoluendi, etiam si re vera non habeat; & hunc iuuerit, aut celauerit, aut non prodiderit, vt supra; eadem pœna inuoluetur.

20. *De celantibus absolutos.* Si quis sciat aliquem esse ab altero absolutum, siue volens petierit

tierit illam abſolutionem, ſiue ſciens ſolum permiſerit ſe abſolui non petentem; & hunc vllo modo adiuuerit, aut non prodiderit, vt ſupra; eiuſdem pœnæ reus exiſtimabitur.

Qui nouerit aliquem diſſuaſiſſe alteri religionem quæ nunc eſt publica in Anglia (hoc eſt, Caluiniſmum) ea intentione, vt eum trahat ad obediendum Pontifici, & Romanæ religioni: vel ſi ſciuerit aliquem procuraſſe, vel ſuaſiſſe, vt alteri ſic diſſuadeatur: & ſi hunc quouis modo iuuerit, celauerit, aut non prodiderit magiſtratui infra ſpatium viginti dierum, vt ſupra; eamdem pœnã toties iam deſcriptam patietur, nimirum, vt amittat omnia quæ mortalibus hæc vita dare poſſit commoda. *21. De celãtibus diſſuaſores religionis Caluinianæ.*

Atque hæc fere ſunt, quæ de legibus pecuniarijs mihi veniunt in mentem: ex quibus ſolis, ſi nullæ capitales eſſent, coniectura facilis fieri poſſit, quam ardua ſit in Anglia Catholicorum conditio, quibus tot leges tamquam laquei ad perditionem ſunt poſitæ, terrore plenæ, periculiſq. pleniſſimæ. Quis tranquillo animo eſſe poſſit, cũ de bonis vitæ neceſſarijs nequeat vel ad horam ſecuritatem ſibi promittere, circumſeptus tot minitantibus legibus, quarum pericula vitare non poteſt, niſi impius eſſe velit? Quantũ hic loci calumnijs conceditur? quantæ vires ſubminiſtrantur inuidiæ? quantæ occaſiones iniquitati porriguntur? Si quis iuuerit, aut celauerit reconciliantẽ, reconciliatum, abſoluentẽ, abſolutum, procurantem, conſulentem, diſſuadentem, aut huiuſmodi: reus eſt (inquit lex) ingentis flagitij, puniendus amiſſione bonorum omnium, atque etiam libertatis. Nihil dico de re, conſidera ſolum quantum pateant Catholici his legibus iniuſtitiæ. Si quis aliquem ex prædictis domo forſan vel inſcius reciperet, & alter ſcienter feciſſe argueret; qua ſe hic ratione defenderet? aut quo patrocinio innocentiam tueretur ſuam? Si quis alicui diſſuaderet Caluiniſmum, nulla prorſus facta Romani Pontificis mentione: quomodo conſtabit, iſtum læſæ maieſtatis reum non eſſe, hoc eſt, non ea intentione diſſuaſiſſe, vt alter, reiectis Caluini placitis, Romano ſe Pontifici, & Eccleſiæ ſubmittat? Immo (inquit) euitari facile periculum poſſet, ſi iſte aperte Puritaniſmum, Anabaptiſmum, Arianiſmum, aut etiam Atheiſmum perſuaderet. Credo equidem: nec ſane abhorret a

Ex lege 21. præcedenti.

Securius in Anglia cuiuis hæreſi quam fidei Catholicæ fauere.

probabili coniectura, particulam illam in istarum similiumq. hæreseon patrocinium fuisse a scriptore tam diligẽter appositam. O miseram conditionem nostrorum temporum!

Iniquitas legum Anglicarum in Catholicos.

Atque hæc de calumnia: quid vero de legũ istarum iniquitate dicendum esset, qua pater filium, maritus vxorem, frater fratrem, pœnitens sacerdotem, seruus dominum, ob religionem Catholicam, qua nati, qua educati, qua instituti sumus, quamq. ceteri Principes amplexantur & defendunt, accusare in Anglia, tamquam de crimine scelerato, tenentur; quorum profecto simile nulla retro transacta tempora, nulla patrum repetita memoria, nulla priorum sæculorum antiquitas viderunt? Solum hæ sunt nostrorum temporum inauditæ vertigines, locorum nouitates, humanæ mentis flexibiles voluntates, carnis & sanguinis vanissimæ cogitationes, quibus homines incõmutabilem Christi veritatem commutare suis placitis pro ratione suorum commodorum attentant.

Leges capitales in Catholicos Anglos.

Sed videamus adhuc seueriores leges, hoc est, capitales, quas supra sanguinarias ea ratione appellauerim, quod sanguini insidientur, vitamq. ipsam oppugnent. In quibus illud primum animaduersione non est indignum, omnes de sola religione esse, & tamen non solum pœnam capitis inferre, verum etiam læsæ maiestatis, quæ est omnium grauissima, & odiosissima, quippe quæ flagitiosissimo debetur sceleri, quod est proditionis. Hoc autem ideo ab aduersarijs nostris est factum, ne mors Catholicorum, martyrium videretur, sed infamia potius scelerati flagitij apud vulgus ignarum traduceretur. Etiam vt Principi facilius persuaderetur, religionem Catholicam sceptro suo infestam esse, & regnandi securitati male securam. Quo semel confirmato principio, non erat difficile, quas vellent, in Orthodoxos leges elicere, cum tamen illa abhorreret ingenio ab huiusmodi violentia & sanguinis effusione. Sed nunc ad leges ipsas accedo, quarum prima sic exoritur.

1. Cõfitentes Pontificis auctoritatem.

Quicumque dixerit, scripserit, affirmauerit, vel vllo modo etiam per cifras significauerit, vel etiam rogatus, confessus fuerit, Pontificem Romanum esse caput Ecclesiæ Anglicanæ, vel vllam habere ibi in causis Ecclesiasticis auctoritatem: reus læsæ

maie-

maiestatis existimabitur, & eadem prorsus pœna plectetur, qua Reipublicæ proditores plecti solent.

Qui ad Pontificem Romanum vlla de causa appellauerit, & bullas, aut alia instrumenta ab illo obtinuerit, & in Angliam inuexerit; eidem læsæ maiestatis pœnæ subiacebit. *2. Appellantes ad Pontificem.*

Si quis Agnos Dei (vt vocant) rosaria, grana benedicta, medalias, crucifixos, aut quamcumque rem aliam a Pontifice Romano benedictam, in Angliam importauerit: criminis læsæ maiestatis reus erit. *3. Importantes res benedictas a Papa.*

Cuicumque infra dignitatem Baronis constituto, ter oblatum fuerit iuramentum, seu abiuratio contra Pontificis Romani auctoritatem, & pro suprema potestate Reginæ in causis Ecclesiasticis, & si ille tertio iurare detrectet; eamdem pœnam læsæ maiestatis sustinebit. *4. Recusantes iurare.*

Qui vllo modo dixerit, scripserit, significauerit, vel rogatus confessus fuerit Reginam Angliæ hæreticam esse, aut schismaticam; eidem pœnæ læsæ maiestatis erit obnoxius. *5. Fatentes Reginam hæreticam, aut schismaticã.*

Si quis aliquem Ecclesiæ Romanæ vnitati & communioni reconciliauerit; eamdem pœnam læsæ maiestatis patietur. *6. Reconciliantes.*

Quicumque fuerit ab aliquo, sciens, & volens, ad eamdem vnitatem & communionem reconciliatus, eamdem pœnam sustinebit. *7. Reconciliati.*

Qui procurauerit alicuius reconciliationem ad illam vnitatem & communionem, eiusdem pœnæ reus erit. *8. Procurantes reconciliationem.*

Qui tantum consuluerit alicui, vt ad illam vnitatem & communionem reconcilietur, etiam si non procuret; eadem nihilominus plectetur pœna. *9. Consilium dantes ad reconciliationem.*

Si quis alicui persuaserit, vt Pontifici Romano in causis Ecclesiasticis obediat; eodem crimine læsæ maiestatis condemnabitur. *10. Persuadentes obedire Papæ.*

Si quis permiserit sibi persuaderi, vt sic obediat; eiusdem criminis reus censebitur. *11. Permittentes sibi persuaderi.*

Si quis procurauerit, vel consilium dederit, vt alicui sic persuadeatur; eamdem pœnam læsæ maiestatis subibit. *12. Procurantes & consulentes persuaderi.*

Si quis promiserit (pro futuro tempore) se aliquam obedientiam Romano Pontifici in causis Ecclesiasticis præstiturum; eamdem læsæ maiestatis pœnam sustinebit. *13. Promittentes obedientiam.*

14. *Absoluentes.* Si sacerdos aliquem ex Reginæ subditis absoluerit; crimen læsæ maiestatis censebitur.

15. *Habentes auctoritatem absoluendi.* Si quis habeat auctoritatem absoluendi in Anglia, licet nullum actu absoluerit; incurrit tamen læsæ maiestatis crimen.

16. *Præseferentes auctoritatem absoluendi.* Si quis præseferat habere huiusmodi auctoritatem absoluendi, etiam si non habeat; læsæ maiestatis reus existimabitur.

17. *Permittentes se absolui.* Si quis sciens ab altero absoluatur, siue ipse petierit absolutionem illam, siue absolui se permiserit non petentem; eamdem pœnam læsæ maiestatis sustinebit.

18. *Procurantes absolui.* Si quis procurauerit vt aliquis absoluatur; eidem pœnæ fiet obnoxius.

19. *Consulentes absolui.* Si quis consilium dederit, vt quis absoluatur, licet non procurauerit; eamdem pœnam sustinebit.

20 *Procurantes & consulẽtes absoluere.* Si quis vel procurauerit, vel consuluerit, vt quis absoluat, licet non vt aliquis in particulari absoluatur; eidem pœnæ subiacebit.

21. *Dissuadentes religionem Caluinianam.* Si quis dissuaserit alicui religionem illam, quæ nunc publice in Anglia tenetur, vel procurauerit vt dissuadeatur, ea intentione, vt ille, cui dissuadetur, ad obedientiam Romani Pontificis & Romanæ fidei trahatur; reus erit etiam criminis læsæ maiestatis, & eadem pœna plectetur, quæ illi crimini debetur: quæ quidem pœna huiusmodi est:

Pœna eorum qui condemnãtur læsæ maiestatis ob religionem Catholicam. Primum, vt condemnatus terraq. protractus ad locum supplicij, in maiorem cruciatum, semistranguletur laqueo: deinde vt redeunti ad se, amputentur virilia, & igne comburantur: tũ vt cultro aperiatur vẽter, & erutis ilijs, etiã cor, & viscera spiranti adhuc, & reluctanti, manu carnificis euellantur, & in ignem iuxta positum proijciantur: denique vt elixus, & in partes dissecatus, ad varias ciuitatis portas suspendatur. Bona autem sua & possessiones omnes ad fiscum transeant; nec eorum quicquam ad vxorem, liberos, & consanguineos descendat, sed vt ipsi prætereà huius vnius ob causam æterna notentur ignominia, & omnis mortui posteritas degradetur sanguine.

Iniquitas miræ ministrorum Anglorum. Sunt ne hæc sæua satis? sunt ne satis aspera in Catholicæ religionis professores? & tamen nouatores isti nostri, Euangelicæ doctrinæ nouissime repertæ buccinatores nostri, & Christianæ (si

dijs

dijs placet) mansuetudinis imitatores, clamant in dies e suggestis, libris scriptis peringeminant, sermone quotidiano magistratus & Principis auribus inculcant, nimiam esse lenitatem, periculosam esse clementiam, culpandam, & non ferendam totius regiminis in Catholicos tolerantiam. Sed vide præcipitatam hominum inuidorum & furiosorum amentiam.

Est ne vllũ scelus aut flagitiũ, quod acerbioribus possit coerceri pœnis, quã eis quas descripsi? est ne vllum genus facinorosorum hominum, quod pluribus possit sepiri legibus, includi pœnis, patere periculis, exponi damnis, quam Catholici in Anglia his legibus exponuntur? & quid tandem deliquerunt isti? aut quodnam crimen est fides auorum, & antiquorum patrum? Aduersarij aliquando communionis Catholicæ, nunc arrepta fide Caluini, Lutheri proiecta, nostraq. contempta, dominos se Orthodoxorum constituerunt, & sedibus expulsos, omni eos dignitate & loco mouerunt. At quid vlterius progrediuntur miselli? cur animas adhuc Catholicorum expetunt? quare sæuiunt in sanguinem? cur non exaturantur nisi morte, vel extrema calamitate piorum? Si de fide solum decertatur, sunt aliæ sectulæ non minus Caluino, quam nos, inimicæ: & tamen vtuntur perbeneuolis his ministris. Si aliud autem subobscure lateat, & si Verres legem repetundarum timeat: liberamus eos hac molestia, securitatem facimus, cedimus iuri nostro. Tantum petimus, ne exitio nobis sit, & odij causa sempiterni, quod aliquando patria fuerimus potiti: nisi enim hoc ipsum fuisset, ipsi iam nullam Rempublicam haberent.

Atque hæc de legibus: quarum prætextu quantum in nos possunt aduersarij, clarissime iam constat: quantum autem volunt, res ipsa demonstrat, cum hac asperitate minime contenti, duriora & acerbiora quotidie deposcant. Et tamen equidem non arbitror, tam durum esse posse aut ferreum cuiusque hominis Christiani pectus (si humanitatis sensum cum fide non exuisset) quin ijs quæ nostri patiuntur, commoueatur.

Neque enim fingi potest quicquam in vllo fere genere calamitatis luctuosum, quod in dies non perferant; neque cogitari aliquid in vlla conditione hominum acerbum, quod in dies non susti- *Conditio Catholicorum in Anglia.*

ſuſtineant. Veriſſime poſſunt cum Apoſtolo dicere: In tribulationibus, in neceſſitatibus, in anguſtijs, in plagis, in carceribus, in ſeditionibus, in laboribus. Et cum eodem Chriſti milite alio
2. Cor. 11. in loco: Periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, in labore, & ærumna. Immo illud etiam licebit addere, quod addit Apoſtolus: In mor-
Hebr. 11. tibus frequenter. Denique neque illud ab eis alienum eſt: Ludibria & verbera experti, inſuper & vincula, carceres, diſtenti ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Po-
1. Cor. 4. ſtremo & illud proprijſſime conuenit: Spectaculum facti ſumus mundo, & Angelis, & hominibus. Maledicimur, & benedicimus: perſecutionem patimur, & ſuſtinemus: blaſphemamur, & obſecramus: tamquam purgamenta huius mundi facti ſumus, omnium peripſema vſque adhuc.] hæc libellus de perſecutione Anglicana. Atque de his, deq. vinculorum generibus & equuleo hactenus.

A Martyr in equuleo.
B Martyr pendens ab equuleo.
C Lampades accensæ.
D Scorpiones. } *His torquendi instrumentis, qui in equuleum agebantur, excruciari aliquando solebant. De scorpionibus fusissime cap. 4. & de lampadibus cap. 6.*

De instrumentis, quibus martyres cædebantur.

CAP. QVARTVM.

VInculorum generibus equuleoq. explicatis, iam tempus est, vt ad varias flagellorum species declarandas nos ipsos conferamus. Sæpissime enim solebant Gentiles (sicuti nonnullæ ex rebus gestis sanctorum iam antea notatæ indicant, nominatim Crescentiani, Reginæ virginis, & Bassi Episcopi) Christianos equuleis alligatos, miserandum in modum, virgis, fustibus, alijsq. flagellis cædere; postea vngulis, vel consimilibus excarnificare; demum facibus, lampadibus, & candentibus laminis torrere. Quocirca primo loco de flagellis peragemus; deinde de vncis, vngulis, & pectinibus; postremo de facibus, lampadibus, & laminis igneis.

Quod vero attinet ad flagella; sciri conuenit, extitisse ea apud veteres multiplicis generis, nempe, lora, flagra, fustes, virgas, scorpiones, neruos, atque plumbatas.

De loris.

Meminit de loris Plaut. Epidic. act. 5. scen. 1. his verbis: Ita non omnes poterũt ex cruciatu eximere Epidicum. Periphanem emere lora vidi.] Item Terentius in Adelph. actu 2. Nam si molestus, inquiens, pergis esse, iam intro arripiere, atque vsque ad necem operiere loris] & quæ sequuntur. Cicero Philip. 8. Cum eum iussu Antonij in conuiuio serui publici loris ceciderunt.] ad hæc de ijsdem Acta martyrum quamplurima, videlicet sanctorum Asterij & sociorum recitata a Surio tom. 4. Tyrsi a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & a Metaph. Lipoman. 5. & Surij 6. Marini a Petro catalog. lib. 2. cap. 6. Eudoxij a Metaphr. apud Surium tom. 5. Eulampij, atque Euphemiæ virginis ab eodem scriptore apud eumdem Surium tom. similiter 5. & aliorum vtriusque sexus Christi martyrum.

Erant lora apud veteres, corrigiæ ex corio factæ, quibus (vt *Lora quid apud veteres.*

N ex ci-

Martyres cur loris cæsi.

ex citatis Plauti potiſſimum ac Terẽtij locis colligitur) ſerui verberari ſolebant. Quamobrem mirabile videri non debet, ſi in ſanctorum paſſionibus reperiatur frequenter, loris Chriſti fideles cæſos fuiſſe: ipſi etenim a Gentilibus tamquam plebei, infimæq. conditionis homines habebantur.

Varijs modis martyres excruciabantur loris.

Hiſce loris non ſolum (vt iam diximus) martyres vinciebantur, & cædebantur, ſed etiam diſcerpebantur: cuius rei teſtes ſunt Acta B. Tyrſi martyris nuper a nobis citata, his verbis: Statim ergo cum illi, id eſt, Præſidi, iamdiu intumeſceret animus; adoleſcentes aliquot manu valentes, vehementer inſultantes, iuſſit pugnis cædere martyrem. Deinde, cum eum loris e ſummis manibus & pedibus fortiter alligaſſent, vtrinque violenter trahebant; adeo vt ei ſoluerentur compages articulorum, membratimq. & particulatim diſcerperetur.]

Acta S. Ananiæ Menologiũ deſcribit Kal. Octobris. Iſidori Surius tom. 1. ex Metaphraſte. Agapiti Petrus lib. 7. cap. 74. Iuſti Menologium pridie Id. Iulij. Bacchi Petrus lib. 9. cap. 29. Benedictæ nos in hiſt. Virg. Rom. Probi Petrus lib. 9. c. 51. ſub S. Taraci inſcriptione. Mauritij & ſociorum Surius tom. 4. ex Metaphraſte. Nicetæ Petrus lib. 8. c. 70. Callinici ex Metaph. Surius 4. Aſterij Surius 4. Benigni Surius 6. Hieronis & ſocior. ex Metaph. Surius 6. Mẽnæ Surius 6. Tertullini Surius 4. ſub S. Stephani nomine.

De neruis, quibus pariter cædebantur martyres.

Neruus (vt cap. præcedenti oſtenſum fuit) varia denotat: nonnumquam enim quoddam vinculi genus ſignificat, quo noxij alligabantur, de quo ibidem diximus; quandoque vero flagelli genus, quo olim Chriſtiani, veri Dei amore incenſi, a Gentibus verberabantur; & de hoc nunc agimus. quod quidem animalium erat, & præcipue boum.

Hoc itaque verberati fuerunt glorioſiſſimi Chriſti athletæ, Ananias, Iſidorus, Agapitus, Iuſtus, Bacchus, Benedicta virgo, Probus, Mauritius cum ſocijs, Niceta, Callinicus, Aſterius, Benignus, Hieron, Menna, Tertullinus, alijq. permulti, quorum nomina ſunt in libro vitæ.

De fuſtibus, ac flagris.

Fuſtibus ac flagris ſæpiſſime Chriſti fideles cædebantur. Erant flagra (quorum meminit Iuuenalis ſatyr. 5. S. Cyprianus epiſt. 2. ad Donatum, & de laude martyrij, Suetonius in Othone, & Euſebius lib. 8. cap. 7. atque alij) fuſtibus tenuiora, ac ſubtiliora, virgiſq. craſſiora: huiuſmodi ſiquidem verba in 8. Codi-

cis

cis Theod. tit. 5. de curſu publico, angarijs, & perangarijs, l.2. habentur: Placet omnino, vt nullus in agitando fuſte vtatur, ſed aut virga, aut certe flagro, cuius in cuſpide infixus ſit breuis aculeus.] hæc ibi: quibus ſatis docemur, flagra apud maiores fuiſſe vt diximus.

His, præter Chriſtianos, verberari iubebantur viliores perſonæ (vt Plautus in Amphitrione actu 1. ſcen. 1. innuit) & virgines illæ Veſtales etiã, quarũ negligentia ignis Veſtæ falſæ Romanorum deæ impie conſecratus reſtingueretur. lege Valerium Max. lib. 1. cap. 1. & Liuium lib. 8. At reuertentes modo ad ſanctos Domini noſtri Ieſu Chriſti martyres, dicimus multos ex eorum numero flagris cæſos fuiſſe, atque fuſtibus; his Felix, Alexander Epiſcopus, Secundianus, Marcellianus, Priuatus Epiſcopus, Romanus, Euſebius, Vincentius, Peregrinus, Maxima, Seraphia, Baſſus Epiſcopus, Creſcentianus, Cyriacus, Sebaſtianus, Papias, Maurus, Valentinus, Maximus, Olympiades, Eraſmus, Proceſſus, Martinianus, alter item Felix, Philippus, Iulius Senator, Protaſius, Metranus, & alij.

Flagris qui cædebantur.

Felicis Acta Surius 4. ex Adone. SS. Secundiani, & ſocior. Surius eod. lib. Romani Surius item eodem cum Actis S. Laurẽtij. Euſebij & ſociorũ Petrus lib. 7. c. 111. Maximæ idem lib. 1. c. 14. Seraphiæ Surius 5. & vetera manuſcripta. Alexandri Petrus lib. 8. c. 182. Baſſi vide ſupra. Creſcentiani, & Cyriaci Surius 1. Sebaſtiani vetera manuſcripta, & Surius 1. SS. Papiæ & Mauri nos in hiſt. Virg. Rom. Valentini Sur. 1. Maximi, & Olympiadis Surius 4. cũ Actis S. Laurentij. Eraſmi Mombritius 1. SS. Proceſſi & Martiniani Mõbrit. 2. SS. Felicis & Philippi Mombr. 2. ſub ſanctæ Felicitatis nomine. Iulij Petrus 7. c. 79. Protaſij Mombr. 1. Metrani Euſeb. lib. 6. cap. 30. Neophyti Menologium 13. Kal. Febr. SS. Iuliani & Euni Euſeb. lib. 6. cap. 30. & Niceph. lib. 5. cap. 50. Petri Euſeb. lib. 8. c. 6. Marini Menologium 6. Id. Auguſti. Gorgonij & Dorotheæ Surius 6. & vetera manuſcripta. Mamantis Surius 4. ex Metaphr. Galationis idem lib. 6. ex Metaphr. Tryphonis Surius 1. ex Metaphr. Sabbatij Menolog. 13. Kal. Octob. vide Euſebium lib. 8. c. 70.

Flagris vero ſancti martyres Neophytus, Iulianus, Eunus, Petrus, Marinus, Gorgonius, Dorotheus, Mamans, Galation, Tryphon, Sabbatius, atque quamplures alij, quorum ignorantur nomina, de quibus Martyrologium Rom. 10. Kalen. Martij ſic ſcriptum reliquit:

Tyri in Phœnicia commemoratio beatorum martyrum, quorum numerum ſolius Dei ſcientia colligit: qui ſub Diocletiano Imperatore a Veturio militum magiſtro multis tormentorum generibus ſibi inuicem ſuccedentibus occiſi ſunt: primo quidem flagris toto corpore dilaniati, inde diuerſis beſtiarum generibus traditi, ſed ab illis diuina virtute nil læſi; poſt addita feritate ignis ac ferri, martyrium conſummarunt.] hactenus Martyrologium Romanum.

Sciri hoc loco debet, Chriſtianos fuſtibus, flagriſq. tamdiu

interdum cæſos fuiſſe, donec expirarent. hoc modo e vita migrarunt fortiſſimi Chriſti milites Sebaſtianus, Iulius Senator, Maxima virgo, Euſebius, Vincẽtius, Peregrinus, Sabbatius, alijq. promiſcui ſexus multi.

De fuſtibus, decimatione, alijsq. militum pœnis.

Pœnæ militum. Quoniam crebro in ſanctorum martyrum rebus geſtis legitur, Chriſtianos, & præcipue milites fuiſſe ignominiæ cauſa ad fodiendum damnatos, fuſtibus virgisq. percuſſos, cingulo militari exutos, & decimatos, quæ omnia & ſingula pœnæ erant militum Romanorum delinquentium: idcirco placuit nobis hoc loco adnotare, quænam, & quot in eos fuerint animaduerſiones: Multæ enim extiterunt, atque earum quidem aliæ leuiores, aliæ acerbiores: ſiquidem non, vt in Vrbe lex Porcia ciues Romanos a magiſtratuum virgis & ſecuribus, ſic etiam in caſtris vindicauit: aliam enim diſciplinam militarem eſſe voluerunt, aliam vrbanam, itemq. alium ad parendum terrorem exercitui, alium populo eſſe propoſitum: namque ab Imperatoris imperio nulla erat prouocatio.

Pœnæ militum hic connumerantur. Leuis in eos animaduerſio fuit, qua dedecore maculaq. dumtaxat afficiebantur, vt per ignominiam dimitti, ſtipendio legitimo ſpoliari, haſtam dare, tendendi locum mutare, extra oppidum hiemare, cibum ſtantes deſumere, foſſam fodere, diſcinctum deſtitui, hordeo paſci, venam ad ſanguinem dimittendum incidere.

Pœnæ grauiores detrimentum inferentes. Grauior, quæ detrimentum inferebat, veluti virgis cædi, venire, fuſte ſecuriq. percuti, decimari, in crucem agi; quarum omnium exempla clara certe atque illuſtria referemus ex Sigonio lib. de antiquo iure ciuium Romanorum 1. cap. 15. Et primum de ignominioſa dimiſſione factum extat apud Hirtium his verbis deſcriptum: Cæſar de ſuggeſtu conuocatis omnium legionum Tribunis, Centurionibusq. C. Auiene, inquit, quod in Italia milites Populi Romani contra Remp. inſtigaſti, rapinaſq. per municipia feciſti, ignominiæ cauſa ab exercitu meo te remoueo.]

De

De fraudatione ſtipendij ſatis notum eſſe opinamur. Siquidem ære diruti vocabantur (Nonio auctore) milites illi, quibus propter ignominiam ſtipendium, id eſt merces menſtrualis, aut annua, quæ eſſet in nummis æreis, ſubtrahebatur. Quamobrem Varro relatus ab eodem de vita populi Romani: Stipendium appellabatur, ait, quod æs militi ſemeſtre, aut annuum dabatur, cui datum non ſit propter ignominiam, ære dirutus eſſet.] & Liuius lib. 40. Cauſa ignominiæ, inquit, vti ſemeſtre ſtipendium in eum annum eſſet ei legioni decretum.]

Ceterum Feſtus, ære dirutum militem, tradit ab antiquis dictum, cui ſtipendium ignominiæ cauſa non erat datum: quod quidem æs in fiſcum, non in militis ſacculum diruebatur. Item alio loco, reſignatum, inquit æs dicitur militi, cum ob delictum aliquod iuſſu Tribuni militum, ne ſtipendium ei detur, in tabulas refertur.]

De reliquis vero animaduerſionibus, vt de haſta danda, Feſtus in hunc modum: Cenſio haſtaria dicebatur, cum militi mulctæ nomine ob delictum militare indicebatur quod haſtas daret.

De mutando tentorij loco, ſcribit Polybius, quos dedecore afficere voluerint, eos extra caſtra tendere iuſſos. Vnde apud Liuium lib. 25. Cannenſes milites queruntur ita: Nunc deteriore conditione ſumus, quam apud patres noſtros fuerunt captiui: quippe illis arma tantum, atque ordo militandi, locusq. in quo tenderent in caſtris, eſt mutatus; quæ tamen ſemel nauata Reip. opera, & vno felici prœlio recuperarunt.]

De hibernis Liuius lib. 26. Additum vtrorũque ignominiæ, ne in oppidis hibernarent, neve hiberna propius vllam vrbem decem millibus paſſuum ædificarent.]

De cibo lib. 24. idem auctor: Nomina, ait, eorum, qui detrectatæ pugnæ memores ſeceſſionem paulo ante fecerunt, referri ad me iubebo, citatosq. ſingulos iureiurando adigam, niſi quibus morbus cauſa erit, non aliter quam ſtantes cibum, potumque, quoad ſtipendia facient, capturos eſſe.]

De fodiendo teſtis eſt Plutarchus in Lucullo, antiquum ſcilicet militaris ignominiæ genus fuiſſe, vt tunicis interioribus ſolutis, foſſam fodere, inſpectante reliquo exercitu, cogerentur.

De re-

De reliquis Liuius lib. 27. Cohortibus, quæ ſigna amiſerunt, hordeum dari iuſſit; Centurioneſq. manipulorum, quorum ſigna amiſſa fuerant, diſtrictis gladijs diſcinctos deſtituit.] Hordeum item pro tritico dedecoris gratia datum narrat Polybius.

De mittendo ſanguine Gellius lib. 10. cap. 8. his verbis: Fuit hæc quoque antiquitus militaris animaduerſio, iubere ignominiæ cauſa militi venam ſolui, & ſanguinem dimittti] & quæ ſequuntur.

De grauioribus autem ceteris hæc erunt documento. Liuius de Scipione diſciplinam militarem ad Numantiam corrigente: Quem militem extra ordinem deprehendit, ſi Romanus eſſet, vitibus; ſi extraneus, fuſtibus cęcidit.] & alibi: P. Naſica & D. Bruto Conſſ. delectum habentibus, in conſpectu tyronum res ſaluberrimi exempli facta eſt. Nam C. Matienus accuſatus eſt apud Tribunos plebis, quod exercitum in Hiſpania deſeruiſſet, damnatuſq. ſub furca diu virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo venijt.] & Cicero 3. in Antonium: Si Conſul ille; fuſtuarium meruerunt legiones, quæ Conſulem reliquerunt.]

Porro Polybio auctore, hoc pacto fuſte cædebantur. Accepto fuſte Tribunus vix tantum attingebat damnatum. quod vbi factum erat, omnes, qui in caſtris reperiebantur, cædentes fuſtibus, lapidibuſque, pleroſque in ipſis caſtris conficiebant: at ſi qui euaſiſſent, ne ſic quidem ſeruari poterant, quippe quibus neque in patriam redire liceret, neque a propinquis domo recipi poſſent.

Ceterum decimationis antiquiſſimum exemplũ legitur apud Liuium ab Ap. Claudio Conſule ferociſſimi ingenij viro editum, cuius etiam libet verba apponere: Ap. Claudius Conſul, aduocata concione, inuectus haud falſo in proditorem exercitum militaris diſciplinæ, deſertorem ſignorũ, vbi ſigna, vbi arma eſſent? ſingulos rogitans, inermes milites, ſigno amiſſo ſigniferos, ad hoc Centuriones, duplicarioſq. qui reliquerãt ordines, virgis cæſos ſecuri percuſſit: cetera multitudo ſorte decimus quiſque ad ſupplicium lecti.] rationem autem huius exequendi imperij cum Polyb. lib. 6. tum Liuius exponit, vbi de Scipione pœnas de ſeditioſo exercitu apud Sucronem repetente ſcribit, & quidem ita:

ita: Præconis audita vox citantis nomina damnatorum in consilio: nudi in medium protrahebantur, & simul omnis apparatus supplicij expromebatur. deligati ad palum, virgisq. cæsi, & securi percussi.]

De cruce idem Liuius lib. 30. De perfugis grauius, quam de fugitiuis consultum. Nominis Latini qui erant, securi percussi, Romani in crucem sublati sunt.] Atque hæc quidem sunt militarium animaduersionum genera, quæ vsque ad extrema etiam penetrasse Reip. tempora, satis idoneus testis est Suetonius, cum inquit de Augusto: Cohortes, si quæ cessissent loco, decimatas, hordeo pauit; Centuriones statione deserta, itidem vt manipulares, capitali animaduersione puniuit; pro cetero delictorum genere varijs ignominijs affecit, vt stare per totum diem iuberet ante prætorium, interdum tunicatos, discinctosque, nonnumquam cum decempedis, vel etiam cæspitem portantes.] Atque hæc quidem exempla de militum pœnis satis sint. de ijsdē scribit quoque Cælius Rodiginus lectionum antiquar. lib. 10. cap. 5. Verū quod iam spectat ad milites Christianos a Gentilibus martyrio coronatos, notari potest (veluti ex eorum rebus gestis apparet) fuisse eos interdum ad fodiendam terram damnatos, vel decimatos; interdum vero, immo frequenter fustibus, virgisq. cæsos, vel discinctos, hoc est, cingulo militari spoliatos.

De militibus Christianis ad fodiendā terram condemnatis testimonium dant res gestæ S. Marcelli Papæ, in quibus hæc in ipsorum exordio describuntur: Tempore illo, quo Maximianus ex partibus Africæ redijt in vrbem Romam: volens placere Diocletiano, vt in eius nomine Thermas ædificaret: cœpit ob inuidiam Christianorum omnes milites, siue Romanos, siue alterius gentis, ad afflictionem laboris compellere, & per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fodiendam damnare.] hæc Acta. Idem etiam videre poterit lector in Actis sanctæ Seueræ virginis Romanæ.

Decimationis vero fidem faciunt res gestæ beatissimorū Christi martyrum Mauritij & sociorum a Surio tom. 5. relatæ, in quibus eiusmodi verba narrantur: Decimum quemque morti funestæ sors præbeat.] at quid aliud erat decimare, nisi decimum

quem-

quemque militum interficere? Lege, si libet, Tacitum lib. 3. ita scribentem: Decimum quemque ignominiosæ cohortis sorte ductos fuste necat.] & lib. 14. sic: Ex fuso exercitu cum decimus quisque fuste feritur, etiam strenui sortiuntur.] hucusque ille.

At alterius, hoc est, fustuarij, passiones fere singulæ sanctorum militum Christianorum, quibus pro Christi nomine breui hac atque exigua vita priuari, dulce, iucundumq. fuit.

Vnum te obseruare oportet, nimirũ non tantum milites Christianos fustibus cæsos fuisse, sed & ceteros Fideles similiter: legibus namque Romanorum (sicuti in Notis ad Romanum Martyrologium habetur) ex prudentum responsis cautum erat, vt qui se Deo plenos simularent, fustibus percuterentur. sic Paul. lib. 5. sent. tit. 21. de vaticin.

Postremo denique, testimonio sunt Acta Eustratij a Petro relata lib. 1. cap. 61. Artemij a Metaphr. apud Surium tom. 6. Hesychij a Petro similiter lib. 10. cap. 76. Marcelli cuiusdam Centurionis a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & a Surio tom. 5. Eudoxij, Zenonis, Macarij, sociorumq. mille centum & quatuor a Metaphr. Lipom. 6. ac Surij 5. sub sancti Romuli martyris titulo, itemq. SS. septem militum Orentij, Herois, Pharnacij, Firmini, Firmi, Cyriaci, & Longini a Rom. Martyrolog. & Menolog. VIII. Kal. Iulij, & aliorum: quorum Actibus, præcipue S. Marcelli, instruimur, fuisse cingulũ militare omnino idem, quod balteum. hæc enim ibi narrantur: In ciuitate Tingitana procurante Fortunato Præside, aduenit natalis dies Imperatoris. Ibi cum omnes in conuiuijs epularentur, atque sacrificarent; Marcellus quidam ex Centurionibus legionis Traianæ, profana reputans illa conuiuia, reiecto cingulo militari coram signis legionis, quæ tunc aderant, clara voce testatus est, dicens: Iesu Christo Regi æterno milito. Abiecit quoque vitem, & arma, & addidit: Ex hoc militare Imperatoribus vestris desisto.] & paulo post: Stupefacti autem milites ista audientes, tenuerunt eum, & nunciauerunt Astasiano Fortunato Præsidi legionis, qui iussit eum conijci in carcerem. Finitis autem epulis, residens in consistorio, præcepit introduci Marcellum Centurionem. introductoq. Astasianus Fortunatus Præses ei dixit; Quid tibi visum

est,

eſt, vt contra diſciplinam militarem te diſcingeres, & balteum ac vitem proijceres?] & paucis interpoſitis verſibus: Miles hic, reiecto cingulo militari, Chriſtianum ſe eſſe teſtatus, coram omni populo in deos & in Cæſarem multa blaſphema locutus eſt. ideo eum ad te direximus, vt quod de eodem claritas tua ſanxerit, iubeas obſeruari.] hæc cuſtodes de beato Marcello ad Agricolaum Iudicem, ad quem tunc, vt condemnaretur, miſſus fuerat. Cum igitur horum Actuum exordio legatur, proieciſſe Marcellum cingulum militare; & deinde inferius, dum Præſidi accuſaretur, proieciſſe eum balteum, & poſt iterum cum Agricolao de ipſomet a militibus ſermo fieret, cingulum: ſequitur profecto ex his idem omnino fuiſſe. Porro balteus, teſte Varrone de lingua Latina lib. 4. cingulum erat ex corio bullis ornatum, quod ab humero dextro ad ſiniſtrũ oblique ducebatur; ſic namque de eo ſcriptum reliquit Quintilianus lib. 11. Sinus ille, qui ab humero dextro ad ſiniſtrum oblique ducitur, velut balteus, nec ſtrangulet, nec fluat.] hæc ille.

Hic vnum obſeruet lector, nimirum tantam fuiſſe militum Chriſtianorum conſtantiam, tantumq. pariter pro Chriſti fide patiendi ardorẽ, vt ſæpiſſime de ipſis inueniatur, ſponte in Gentilium Imperatorum, aliorumq. Præſidum contemptum, cingulum militare abieciſſe. Quamobrem de S. Heſychio hæc verba leguntur: Qui cum eſſet miles, & audiſſet præceptum Maximiani, vt ſi quis non ſacrificaret idolis, cingulum militare deponeret; repente ac ſponte cingulũ ſoluit.] & de SS. Eudoxio & ſocijs: Eudoxius, zona ſtatim ablata, eam proijcit in faciem Præſidis: hoc autem viſum eſt alijs adhortatio, & zelus: & totus qui circumſtabat numerus, qui erant mille centum & quatuor, bono exemplo protinus vtentes Eudoxij, ij quoque proiecerunt zonas in faciem illius.] idem etiam habetur in rebus geſtis ſancti Marcelli, quarum verba nuper recitauimus. Atque de pœnis militum Chriſtianorum hæc hactenus.

De virgis, atque ſcorpionibus.

Frequenter de virgis, quibus rei cædebantur, mentionem facit

Plautus diuersis in locis, nimirum Asinar. actu 2. scen. 2. & actu 3. scen. 2. Capt. actu 3. scen. 4. Casin. actu 5. scen. vlt. Epidic. actu 1. scen. 1. & actu 2. scen. vlt. Bacchi. actu 4. scen. 6. Mena. actu 1. scen. 5. Milit. gloriosi. actu 2. scen. 6. & actu 3. ac 7. & alibi sæpe. Item Plinius lib. 16. cap. 18. Valerius Maximus lib. 4. cap. 1. Cicero pro Rab. necnon etiam lib. de diuinat. & de finib. bonor. & malor. S. Isidorus etymolog. 6. cap. vlt. Prudentius in S. Romani martyris hymno, Sigonius lib. 3. de iudicijs cap. 3. Baronius in Notis ad Rom. Martyrologium, atque alij multi.

Virgæ multiplicis generis.

Erant virgæ apud veteres multiplicis generis: quædam ex vlmo, & harum meminit Plautus Asinar. actu 2. scen. 2. dum ait: Ipsos, qui sibi subnectebant rure virgas vlmeas, teneo, &c.] & paulo post: Mihi tibiq. interminatus est, nos futuros vlmeos.] & actu 3. scen. 2. Vbi sæpe ad languorem tua duritia dederis octo rabidos lictores vlmeis affectos lentis virgis.] & Epidic. actu 2. scen. vlt. Quod pol ego metuo, si senex resciuerit, ne vlmeos parasitos faciat.] hæc Plautus: quibus monemur, solitos fuisse veteres virgis his vlmeis seruos vel maxime corripere.

Virgæ ex betula.

Erant insuper aliæ ex betula, de quibus sic Plinius loco superius citato litteris consignatum reliquit: Gallica hæc arbor (hoc est, betula) mirabili candore, atque tenuitate, terribilis magistratuum virgis, eadem circulis flexilis, item corbium sportis.] hactenus ille.

Virgæ ex quercu, fraxino, & salice.

Præterea quædam aliæ erant ex quercu, aliæ ex fraxino, aliæq. demum ex salice. Virgarum primi generis testes sunt Acta S. Acatij Centurionis descripta a Metaphr. apud Surium 3. & Lipomanum 7. Alterius, res gestæ cuiusdam martyris, Alexandri nomine ab eodem auctore apud eosdē tom. 3. & 7. Tertij vero generis Prudentius in S. Romani martyris hymno his versibus:

Cum puer torqueretur iussu Præsidis,
Impacta quoties corpus attigerat salix,
Tenui rubebant sanguine vda vimina.]

Possumus hoc idem confirmare ex his, quæ memoriæ tradidit Plautus Epid. act. 1. scen. 1. dum ait: Lictores duo, duo vi-

minei

minei fasces virgarum, &c.] Vimina quippe fiunt ex populorum virgis, vlmi, & sanguineorum fruticum, & betulæ, & vitis, & coryli intortæ, & salicis, quæ principatum obtinet.

De virgis ex vite confectis.

Virgis ex vite confectis cædebantur milites rei: vnde nos non latere oportet (vt optime obseruauit Sigonius de antiquo iure prouinc. lib. 2. cap. 2.) Centurionum insigne vitim fuisse, eaq. minus promptos ad parendum milites castigari consueuisse. declarat hoc Plinius lib. 14. cap. 1. Centurionum in manu vitis opimo præmio tardos ordines ad lentas perducit aquilas, atque etiam in delictis pœnam ipsam honorat.] Tacitus lib. 1. Centurio Lucillus in seditione interficitur, cui militaribus facetijs vocabulum, Cedo alteram, indiderant; quia fracta vite in tergo militis, alteram clara voce, ac rursus aliam poscebat.] hæc Tacitus. Hinc Iuuenalis etiam de Mario satyra 8. dixit:

Nodosam post hæc frangebat vertice vitem,
Si lentus pigra muniret castra dolabra.]

Et Sil. lib. 12.

Miscebat primus acies, Latiæq superbum
Vitis adornabat dextera decus.]

Et de virgis ex vite factis hæc iam satis.

De virgis ferreis, & plumbeis.

Quamuis virgæ, quibus rei cædebantur, fierent vt plurimũ ex tenuibus arborum bacillis; nonnumquam tamen ex ferro etiam, plumbove fiebant. Innuunt hoc aliqua sanctorum martyrum Acta, nempe Pauli, & Iulianæ a Metaphr. descripta Lipom. 7. & Surij 3. Cucuphatis a Surio tom. 4. Christophori, atque Callinici a Rom. Martyrologio, illius octauo Kal. Augusti, huius quarto Kal. eiusdem. Item Acatij martyris a Metaphr. apud Lipom. 7. & Surium 3.

De virgis spinosis, hoc est, de scorpionibus.

Non solum lenibus virgis solebant antiqui suos delinquentes, ac Christianos homines corripere, sed etiam nodosis, atque aculeatis, quæ quidem proprio nomine scorpiones ab ijsdem vocabantur. indicat hoc Isidorus etymolog. lib. 6. cap.vlt. inquiens: Virgæ sunt extremitates frondium, arborumque: si lenis, virga est; si autem nodosa, vel aculeata, scorpio rectissimo nomine vocatur, quia arcuato vulnere in corpus infligitur.] hactenus ille. Vnde fit, vt si occurrerit quandoque in sanctorum martyrũ passionibus inuenire, Christi fideles spinosis virgis, nodosisq. atque aculeatis cæsos fuisse, idem intelligi debeat, ac si ibidem scriptum esset, eos scorpionibus fuisse verberatos.

De virgis lenibus, vel spinosis.

Virgæ igitur (vt ex supradictis patet) erant vel lenes, vel spinosæ. Si primi generis; vel ex tenuibus arborum bacillis, aut ex metallo. Si ex arborum bacillis; vel ex vlmo, vel betula, vel quercu, aut fraxino, vel deinum ex salice. Si vero ex metallo; aut ex ferro, & quandoque ignito, aut ex plumbo. His etiã possumus addere ea quæ de virgis leguntur in rebus gestis sanctorum Hermilli atque Stratonici descriptis a Surio tom. 1. sunt autem huiusmodi:

De virgis figura triangulari.

His ira percitus Licinius iubet Stratonicum porrectum supinum virgis figura triãgulari in ventre verberari. & erat quidem hoc graue tormentum, & corporibus humanis minime tolerandum: anguli enim virgarum, non secus ac quidam enses, carnes vehementer tangebant.] hæc Acta.

Pontiani Acta Petrus refert lib. 1. c. 102. SS Zenonis, Alexãd. atque Theodori Lipo. 7. & Sur 2. Paulæ virginis Menolog. 3. Ianij. Licarionis idem Menolog. 7. eiusd. Reginæ virg. Petrus lib. 8. c. 47. Tryphonis Sur. 1. SS. Claudij & Asterij Surius 4. Hieronis Sur. 6. Aristi Surius 6. ex Metaphr.

Sciendum insuper est, non solum prædictos martyres, Acatium, Alexandrum, Paulũ, Cucuphatem, Christophorum, Callinicum, Hermillum, atque Stratonicum lenibus virgis cæsos fuisse, sed quamplures alios etiam, videlicet, Pontianum, Zenonem, Alexandrum quemdam alium, Theodorum, Paulam virginem, Licarionem, Reginam, Tryphonem, Claudium, Asterium, Hieronem, Aristum, & alios vtriusque sexus innumeros. Virgis vero nodosis, atque aculeatis, hoc est, scorpionibus (quorũ fit mentio 3. Reg. 12. & 1. Paralip. 10.) gloriosos Christi mi-

ſti milites, Baſilidem, Cyrinum, Naborem, Nazarium, Terentianum, Baſſum Epiſcopum, Claudium, Nicoſtratum, Symphorianum, Caſtorium, Simplicium, infinitoſq. alios.

SS. Baſilidis, Cyrini, Naboris, atque Nazarij Petrus lib. 5. c. 109. Terentiani Petrus 7. cap. 136. SS. Claudij, & ſocior. Surius 6. ex Adone. eſt diuerſus hic Claudius ab alio de quo ſupra fecimus mentionem.

Obſeruare præterea debemus; licet virgis cædere, ignominioſum * extiterit apud maiores animaduerſionis genus, ceteris tamen alijs (hoc minime obſtante) leuius fuiſſe: cuius rei teſtis eſt l. vn. ff. de emendat. ſeruor. & l. 2. de public. curſu. C. Theod. Fuiſſe autem ignominioſum huiuſmodi virgarum ſupplicium, conſtat ex l. Porcia, ac Symphronia, & ex antiquorum auctoritatibus. lege Ciceronem pro Rabir. atque actiones eius in Verrem, item Ioſephum de bello Iudaico lib. 2. cap. 14. vbi quaſi pro monſtro habetur, Cæſtium Florum Iudæos Romana ciuitate donatos, virgis cęcidiſſe, patibuloq. affixiſſe. Vide etiã Actuum Apoſtolorum caput 16. & epiſt. Paul. ad Philip. & Valerium Maximum lib. 4. cap. 1. de animi moderatione, Aulum Gellium lib. 10. cap. 3. & Sigonium de antiquo iure ciuium Rom. 1. c. 6.

** Virgis cædi ignominioſum erat.*

Poſtremo notari velim, Catholicos ab hæreticis noſtri temporis virgis nonnumquã cædi ſolere. Innuit hoc Sanderus lib. 3. de ſchiſmate Anglicano, dum inquit: Neque hic ſilentio prætereundum eſt, aliquot etiam plebeios, quod eccleſias & profana Proteſtantium officia adire noluerant, cum non haberent vnde mulctam pecuniariam ſoluerent, ſententia Iudicis, diu ac miſerabiliter per Vuinctonienſem tractos, ac nudos crudeliter virgis fuiſſe cæſos.] hæc ibi. modum autem, quo id conficiatur, docet Theatrum crudelitatum hæreticorum noſtri tẽporis, his verbis: Catholici carris alligati vicatim flagellantur.]

De plumbatis, quibus martyres cædebantur.

Erant plumbatæ (vt ſanctorum martyrum res geſtæ indicant, & Prudentius, atque quædam picturæ, quæ hic Romæ inuiſuntur) quoddam flagelli genus ex funiculis aut loris factum, quorum ſummitatibus glandes plumbeæ alligabantur, quo poſtea terga ac collum damnati hominis verberabantur. meminerunt de hoc flagelli genere paſſiones ſanctorum quamplurimæ, & Prudentius hymno B. Romani martyris, ſic ſcribens:

Tundatur

Tundatur tergum crebris ictibus,
Plumboq. ceruix verberata extuberet:
Persona quæque competenter plectitur,
Magniq. refert, vilis sit, an nobilis.]

Mos vero fuit apud veteres, vt viliores personæ tantum plumbatarum verberibus afflictarentur. Innuunt hoc leges: l. siquidem 2. de quæst. C. Theod. huiusmodi verba habentur: Plumbatarũ vero ictus, quos in ingenuis corporibus non probamus, sed decem primos tantum ordinis Curialis ab immanitate huiusmodi verberum segregamus.] & l. 8. de Decur. Cod. Theod. Omnis ordo Curialis ab ictibus plumbatarum habeantur immunes.] his etiam olim debitores affici consueuerunt. vide l. 4. & 7. de exaction. Cod. Theod. Viguit vero huiusmodi supplicij genus temporibus etiam Honorij Imperatoris, qui impium hæresiarcham Iouinianum contusum primum plumbo vna cum suis gregalibus damnauit exilio. testatur hoc Cod. Theod. l. 54. de hæret. Consule Notas in Rom. Martyrolog. ad mensem Martij.

Ceterum quamuis huiusmodi plumbatarũ * verbera non essent ad inferẽdam reis hominibus necem; ciuilium siquidem legum præscripto, reum vsque ad mortem cædere, vetitum erat: complures tamen inter plumbatarum ictus extremum vitæ spiritum edidisse reperiuntur. Indicant hoc Ammianus Marcellinus lib. 28. & Ambrosius epist. 17. lib. 2. edit. Rom. cum ait: Quid respondebo postea, si compertum fuerit, data hinc auctoritate, aliquos Christianorũ aut gladio, aut fustibus, aut plumbatis necatos?] hæc ille. Atqui Christiani, qui sic vitam pro Christo profuderunt, fuerunt hi, Maximus, Papias, Maurus, Seuera virgo Romana, eiusq. fratres Marcus, atque Calendius; item Geruasius, Ianuarius, Concordia, Priuatus, Seuerus, Seuerianus, Carpophorus, Victorinus, alijq. innumeri, quorum nomina breuitatis gratia prætermittimus recensere. Porro de quibusdam alijs Christi fidelibus legimus etiam plumbatarum ictibus affectis, qui tamen non idcirco ex hac vita migrarunt. fuerunt hi (vt aliquos horum enumeremus) Laurentius, Artemius, Procopius, Abdon, Senen, Gordianus, Erasmus & Theodorus Episcopi.

** Plũbatarũ verbera non erant ad inferendam necem.*

Acta Maximi Surius 6. sub S. Cæcil. nomine.
Acta Papiæ & Mauri nos in histor. SS. Virg. Rom. vbi et Acta S. Seueræ & fratrum eius.
Geruasii Petrus lib. 5. c. 126.
Ianuarij Mombrit. tom. 1.
Concordiæ Surius tom. 4. sub S. Laurentij nomine.
Priuati Petrus lib. 9. cap. 79.
SS. Seueri & socior. Surius 6.
Laurentij Surius tom. 4.
Artemij nos cum Actis S. Paulinæ eius filiæ virg. ac mart. Rom.
Procopij Surius 4. ex Metaph.
SS. Abdon & Senen Surius item 4. sub S. Laurẽtij inscriptione.
Gordiani Sur. 3.
Erasmi vetera manuscripta.
Theodori Mart. Rom. 4. Non. Iul.

De

De alijs plumbi vsibus in carnificina sanctorum martyrum.

Plumbo quoque vtebantur veteres ad reos excruciãdos duobus alijs modis: Quandoque eo liquente ipsos toto corpore nudatos perfundebant; & de hoc cruciatus genere cap. 9. tractabimus. Quandoque vero eo vtebantur non ad cædendum, vel torrendum, sed ad singulas damnatorum hominum compages distrahendas, cum videlicet reis, brachijs reuolutis sublime appensis, plumbea pondera deorsum ad eorum pedes vinciebantur. Meminit de his ponderibus plumbeis Ammian. lib. 29. dum ait: Expediuntur pondera plumbea.] Si tibi libet plura alia de his ponderibus plumbeis scire, lege res gestas sanctorum martyrum Iusti a Petro relatas lib. 10. cap. 9. & Mamantis a Metaphraste apud Surium tom. 1.

Quomodo ab antiquis rei cæderentur.

Consueuere veteres, reos cædendos primum denudare, & postea supra dorsum eorum, aut ventrem, vel demum super aliquam aliam eorumdem corporis partem virgis, aut alijs flagellorum generibus verberare; quod quidem exequebantur lictores multis modis: nonnumquam enim reos erectis stipitibus, aut columnis alligabant, & tum inde cædebant: interdum vel humi, vel saltem super acutis obeliscis terræ defixis vnius pedis magnitudine extendebant: quandoque vero eos sublime recto corpore appendebant; vel ad humeros saltem alicuius, more puerorum, & eorum natibus verbera infligebant: aut demum quatuor palis terræ fixis vi extensos alligabant, ac postea, igne ad acerbiorem cruciatum supposito, eos immisericorditer verberabant. *Munus lictorũ.*

At certe solitos olim fuisse magistratus Populi Romani lictoribus iubere, vt reos, de quibus sumẽdum erat supplicium, denudarent atque spoliarent, ostendunt aperte Acta fere singula sanctorum martyrum, nominatim Ananiæ relata a Surio tom. 5. Eulampiæ ab eodem tom. similiter 5. Secundiani a Mombritio *Martyres vestib. denudati cædebantur.*

tom. 2.

tom. 2. Trophimi a Metaphr. Surij 5. Clementis Ancyrani ab eodem Surij 1. Artemij a prædicto Surio tom. 5. Tryphonis a Surio etiam tom. 5. Domnuinæ ab eodem ſcriptore tom. 4. ſub ſanctorum Claudij & ſociorum inſcriptione; Barbaræ virginis a codicibus manu exaratis, & a Petro catalogi 1. cap. 25. Hilarij, & Tatiani ab eodem Petro catalog. 3. cap. 203. Apollinaris Epiſcopi a Surio lib. 4. Aquilinæ virginis ab eodem tom. 3. & demum Quirici & Iulittæ a Metaphr. apud Surium tom. 3.

Amplius ad hoc confirmandum, & magis magiſq. ſtabiliendum, ex veterũ monumentis adijci poſſunt multa, quibus oſtenſum pariter erit, Iudices olim, ac magiſtratus populi Romani, vt de reo ſupplicium ſumeretur, & nudari & ſpoliari reum, & virgas inſuper & ſecures expediri, lictoribus iuſſiſſe. Quocirca Liuius lib. 2. de Volerone hæc ait: Conſules ſpoliari hominem, & virgas expediri iubent. Prouoco, inquit, ad populum, Volero: quoniam Tribuni ciuem Romanum in conſpectu ſuo virgis cædi malunt, quam ipſi in lecto ſuo a vobis trucidari. Quo ferocius clamitabat, eo infeſtius circumſcindere & ſpoliare lictor.] Valerius Maximus lib. 2. cap. 2. Magiſter equitum (ſcribit) & victor, ſciſſa veſte, ſpoliatoq. corpore, lictorum verberibus laceratus.] Præterea Liuius lib. 9. de Papyrio Curſore verba faciens: Lictorem, ait, expedire ſecurim iuſſit. Ad quam vocem exanimi ſtante Præneſtino: Agedum lictor, excide radicem hanc, inquit, incommodam ambulantibus.] & Valer. Max. lib. 2. cap. 2. eamdem referens hiſtoriam, Virgas, inquit, expediri, eumq. nudari iuſſit.] Auctor lib. de viris illuſtribus cap. 31. de eodem L. Papyrio Curſore: Idem Præneſte cum Prætorem grauiſſime increpuiſſet, Expedi, inquit, lictor ſecures. Et cum eum metu mortis attonitum vidiſſet, incommodam ambulantibus radicem excidi iuſſit.] Ammianus inſuper Marcellinus lib. 30. de Præneſtino Prætore ſcriptum reliquit: Qui bello quondam Samnitico properare iuſſus ad præſidium, venerat ſegnius ad diluendum crimen exhibitum. Papyrius Curſor ea tempeſtate Dictator, ſecurim per lictorem expediri; homineque, abiecta ſe purgandi licentia, ſtupefacto, viſum prope fruticem iuſſit abſcindi.] ad hæc Liuius lib. 8. Tunc Papyrius, ait, redintegrata ira, ſpoliari

Magi-

Magiſtrum equitum, ac virgas & ſecures expediri iuſſit.] & Cicero actione in Verrem 7. Sic repente hominem proripi, atque in foro medio nudari, ac deligari, & virgas expediri iubet.] Ex his igitur iam dilucide apparet, cæſos fuiſſe reos a lictoribus veſtibus prorſus denudatos.

Martyres ſuper diuerſas corporis partes cædebantur.

Iam vero fuiſſe SS. martyres verberibus laceratos ſupra dorſum, vel ſupra ventrem, vel ſuper vtrumque, aut aliquam aliam corporis partem, dilucide oſtendunt Acta ſanctorum martyrum Clementis Ancyrani, & Ananiæ, quorum ſupra fecimus mentionem; præterea Claudij & ſociorum deſcripta a Surio tom. 3. Acatij ab eodem tom. pariter 3. Probi a Petro catalogi lib. 9. cap. 51. ſub B. Tharaci martyris inſcriptione, Gregorij inſuper, & Marini ab eodem auctore, huius lib. 2. cap. 6. & S. Gregorij lib. 1. cap. 88.

Martyres columnis & palis vincti, vel humi aut ſuper acutis obeliſcis extenſi, vel ad quatuor ſtipites alligati cædebantur.

Quod autem Chriſtiani a Gentilibus olim palis aut columnis vincti, humi, vel ſuper acutis obeliſcis terræ fixis extenſi, vel ſaltē ad quatuor ſtipites vi (vt dicitur) alligati, a lictoribus cæderentur, ex multis locis cognoſci poteſt; nempe ex quamplurimis ſanctorum martyrum Actis, vt Pauli, & Iulianæ a Surio relatis tom. 4. Torpetis a Petro lib. 5. cap. 8. & a Mombr. lib. 2. Eulampij & Eulampiæ fratrum, Clementis Ancyrani, ac Domnuinæ, atque Apollinaris, quorum paulo ſuperius meminimus; item Tertulli, alias Tertullini presbyteri, a Surio tom. 4. ſub S. Stephani Papæ nomine, Marinæ a Metaphr. Surij 4. Leontij & Theodoli a prædicto Surio tom. 3. Tryphonis a Surio etiā tom. 1. Nicetæ a Petro lib. 8. cap. 70. Athenogenis & Platonis a Metaphr. Surij 4. Alexandri a Surio tom. 3. Andronici a Petro lib. 9. cap. 51. Acatij a prænotato Surio tom. prædicto; Theogenis a Petro lib. 2. cap. 41. Anaſtaſiæ maioris a nobis in noſtra Sanctarum virginum Romanarum hiſtoria, Theonillæ a Surio tom. 3. Mercurij a veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, & a Metaphr. Surij 6. & demum Barbari militis ac martyris a Petro lib. 4. cap. 170. Legantur quæ cap. 1. de ſtipitibus, columnis, atque arboribus, ſcriptis mandauimus.

At fuiſſe ſanctos martyres (quod probandum reſtabat) pueorum more cæſos, cognoſci poteſt ex Prudentij hymno in ſanctum

Romanum ; vbi Asclepiades de Barula puero, quem inuitus Christo martyrem consecraturus erat, sic imperat:

pusionem præcipit
Sublime tollant, & manu pulsent nates,
Mox & remota veste, virgis verberent,
Tenerumq. duris ictibus tergum secent,
Plus vnde lactis quam cruoris defluat.]hæc Asclepiades.

De Cathomo. Quibus profecto monemur, idē prorsus esse dicere, Martyr cathomo cædatur, &, Puerorum more (sicuti a ludi magistris infantes verberari solent) vapulet. Namque vbi Prudentius ex Tyranni persona cecinit:

Sublime tollant, & manu pulsent nates]

Petrus lib. 10. cap. 75. eiusdem sancti res gestas referens, ita litteris conscriptum reliquit: Præfectus puerum teneri fecit, & cathomo cædi.]

Amplius ad hanc item vocem declarandam valde conducunt quæ in Notis* ad Romanum Martyrologium in medium adducuntur, quæ studiosus ac diligens lector videre poterit.

** 15. Iunij edi-ditionis Plantinianæ.*

Cathomo non tātum infantes cædebantur. Verum non solū pueri, vt Vitus, & Barula, quod pueri essent, puerorum more cæsi leguntur, sed & alij etiam vtriusque sexus prouectioris ætatis: quod quidem maioris ignominiæ irrogandæ causa factum censetur. Sic Thomas sanctissimus Episcopus apud Victorem de bello Vuandalico lib. 1. verberatus inuenitur, & Afra in eius passione apud Marcum Velserum doctissimū virum, qui eam ex antiquis exemplaribus recognouit, emendauit, auxit, notisq. accuratissimis illustrauit.

Si dicas huic sententiæ obstare, quia martyres nequaquā cathomæ, aut cathomi cæsi narrantur, quod conueniens fuisset, si nomen a corporis positu desumeretur; sed cathomo, aut cathomis: signum ergo euidens esse, verberandi instrumentū hac voce exprimi, eadem prorsus ratione, qua gladius, pugni, lora, virgæ instrumentum cædendi denotant, cum aliquem gladio, pugnis, loris, virgis cæsum dicimus:

Quibus omnibus, pace dicam viri magni & docti, qui aliter de cathomo sensit, respondere possumus; eo sensu accipiendum esse cathomo cædi, quo antiqui scriptores desumpsere; hi autē

quomodo

quomodo desumpserint, declaratur optime in Notis ad Rom. Martyrologium, & nos iam abunde supra, vt nõ opus sit amplius repetere, tam ex Prudentis hymno de S. Romano, quam ex Actis eiusdem a Petro recitatis ostendimus.

Deinde in martyrum rebus gestis sæpissime legimus modos, quibus excruciabantur, in sexto casu, vt capite plectatur, appendatur pede, brachio, policibus manuum, &c.] quocirca idẽ fuit dicere, Martyr cathomo cædatur, ac, Ad humeros alicuius appendatur, & eius natibus verbera infligantur. Posset fortassis etiam dici, Cædatur cathomo, id est, situ cathomo. Et de his satis.

De ministris, ad quos priscis temporibus reos cædere pertinebat.

Ministri, qui reos magistratuum iussu cædere solebant, lictores vocabantur: erant hi Consulis, Proconsulis, & similium ministri: Consulis, & Proconsulis, duodeni erant, aliorum seni; vno dumtaxat excepto Vrbano Prætore, cuius bini erant. Præibant singuli magistratus, portantes virgarum fasciculos cum securibus ligatos, vt quoties iussi essent, eos soluentes, virgis primum damnatum cæderent, ac deinde securi ferirent. Spectabat ergo ad hos (vt patet ex his, quæ supra diximus) vincire, cædere, ac securi reos percutere. possumus etiam hoc idem confirmare alijs testimonijs antiquorum, Ciceronis primum, actione, ni fallor, 7. in Verrem, vbi ait: Sex lictores circumsistunt valentissimi, & ad pulsandos verberandosq. homines exercitatissimi.] Item Liuij lib. 8. dicentis: Lictor deliga ad palum.] Idem omnino probat triste illud carmen, quo lictori de perduelle supplicium more maiorum sumere præcipiebatur. Id erat huiusmodi. I, lictor, colliga manus: caput obnubito: infelici arbori suspendito.] Quamobrem Liuius lib. 1. Duumuiri, ait, cum condemnassent; tum alter ex his, P. Horati tibi perduellionem indico, inquit. Lictor colliga manus.] & mox: Hunccine, aiebat, quem modo decoratum, ouantemq. victoria incedentem vidistis, Quirites, eum sub furca vinctum inter verbera & cruciatus videre potestis? quod vix Albanorum oculi tam deforme spectaculum ferre possent. I, lictor, colliga manus, quæ paulo ante armatæ Imperium

De lictoribus.

Lictores cur portarent fasces cum securibus.

perium Populo Romano pepererunt. I, caput obnube liberatoris vrbis huius:arbori infelici ſuſpēde: verbera vel intra pomœrium, modo inter illa pila, & ſpolia hoſtium; vel extra pomœrium, modo inter ſepulcra Curiatiorum.] hoc idem Cicero oratione pro Rabirio perduel. reo comprobat: Namque, inquiens, hæc tua, quæ te hominem clementem, popularemq. delectant: I, ctor, colliga manus. quæ non modo huius libertatis, manſuetudiniſq. non ſunt, ſed ne Romuli quidem, aut Numæ Pompilij; ſed Tarquinij ſuperbiſſimi atque crudeliſſimi Regis iſta ſunt cruciatus carmina, quæ tu homo lenis ac popularis libentiſſime commemoras, Caput obnubito, Infelici arbori ſuſpendito. Quæ verba, Quirites, iampridem in hac Republica, non ſolum tenebris vetuſtatis, verum etiam luce libertatis oppreſſa ſunt.] Liuius lib. 26. Id ita eſſe ratus, ait, acceptas litteras, neque reſolutas cum in gremio poſuiſſet, præconi imperauit, vt lictores lege agere iuberet.] & paulo poſt pronunciaſſe refert: Lictor viro forti adde virgas,& in eum primum lege age.]

Ad hæc quæ diximus, referri queunt, quæ de lictoribus notauit Aulus Gellius lib. 12. cap. 3. Inſuper alia etiam erant lictorum munera; ad ipſos etenim non ſolum ſpectabat vincire reos, cædere,atque ſecuri percutere,ſed etiam ſuſpendere; vnde erant illa verba: I, lictor, colliga manus, caput obnubito, arbori infelici ſuſpendito.] Præter hæc ad eoſdē quoque pertinebat populum ſubmouere; loquentibuſq. diutius, quam oporteret, ſilentium aliquando imponere; & tandem, vel reos ſuffocare, vt Plutarchus in Ciceronis vita oſtendit, ita de Lentulo loquens: Primum a Palatio Conſul Lentulum ſumit, eumq. per viam Sacram mediumq. forum adducit. Forum egreſſus Conſul, cum ad carcerem ventum eſſet, tradit lictori Lentulum, eumq. ſtrangulari iuſſit.] hactenus ille. Lictorum etiā partes erant, domos (vt 2. tom. Annal. Eccleſiaſticorum legitur) in iudicium vocandorum adire, foreſq. earum virga percutere. confirmant hæc eruditiſſimi viri Briſſonius lib. 2. de formulis, & lib. 8. & Sigonius de antiquo iure ciuium Romanorum 2. cap. 15. & lib. 2. de antiquo iure prouinc. c. 5. Ac de lictoribus hactenus.

De quibusdam alijs modorum generibus, quibus martyres a Gentibus percuti solebant.

Alapis nonnumquam, colaphis, pugnis, ac calcibus cædebantur sancti Christi martyres; lapidibus insuper vel eorum ora contundebantur, maxillæq. confringebantur, vel ijsdem obruebantur, & sic interibant. Pugnis, alapis, & calcibus percussi fuerunt gloriosissimi fidei nostræ præcones, Torpes, Marcellinus presbyter, Epipodius, Aquilina, Tatiana, Soteris, Felicitas, Pseusippus, Eleusippus, Meleusippus, Symphorosa, & Pothenus, alias Pothinus Episcopus, de quo ab Eusebio histor. 5. cap. 1. hæc verba narrantur: B. item Pothenus, cui Lugdunensis Episcopatus ministerium erat concreditum, cum nonagesimum suæ ætatis annum præterijsset, & corporis imbecillitate ita languesceret, vt vix posset propter virium infirmitatem, qua distinebatur, libere spirare; Spiritus tamen alacritate propter ardentem, qua flagrabat, martyrij cupiditatem, plurimum recreatus, ad tribunal gestabatur; & tametsi corpus eius iam præ decrepita ætate, & cruciatu morbi pene exhaustum esset, anima tamen in ipso seruabatur integra, vt per eam Christus gloriose triumpharet. Qui quidem ad tribunal, magistratibus ciuitatis eũ comitantibus, & vniuersa multitudine varias cuiusque modi vociferationes contra illum, vtpote Christianum, edente, a militibus deductus, præclarum fidei testimonium perhibuit. Cum enim a Præside rogaretur, quis esset Christianorum Deus? respondit: Si tu ea re dignus sis, cognosces. Inde igitur aspere & immisericorditer raptatus, varias plagas excepit, cum ab his, qui stabant in proximo, qui nihil eius ætatem reuerentes, manibus pedibusq. in illum contumeliose insultabant; tum ab illis, qui longius erant remoti, qui, quod singuli habebant in manibus, illud in illum coniecerunt: idq. propterea, quod omnes permagnæ culpæ & impietatis loco ducebant, si quisque petulanter illum insectari vlla ex parte omitteret: nam deorum suorum causam ita se vindicaturos arbitrabantur. Ille vix iam spiritum ducens, in carcerem coniectus fuit: ac biduo post efflauit animam.] hæc Eusebius de Pothino.

Acta Torpetis & Marcellini Petrus lib. 5. Soteris nos in histor. nostra SS. Virg. Rom. Aquilinæ Sur. 3. Tatianæ nos itẽ loco eod. Felicitatis Surius 3. Epipodij Petrus 4. cap. 80. Eleusippi & sociorum Petrus lib. 2. cap. 93. Symphorosæ Mõbrit. tom. 2.

Pothino. Simili etiam mortis genere decessit e vita Fabius martyr, de quo Surius scribit tom. 3. Acta S. Antimi presbyteri referens.

De colaphis, alapis, & palmis.

Colaphus, alapa, & palmæ an sint synonyma.

Creduntur tria hæc vocabula a quibusdam synonyma: colaphus etenim Græce, alapa Latine dicitur. atqui id non semper verum esse, certa, apertaq. testimonia docent. Matth. cap. 26. Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eũ cæciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt.] Marc. 14. Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & ministri alapis eum cædebant.] Ioan. 18. Vnus assistens ministrorum dedit alapam Iesu.] Iuuencus presbyter lib. 4.

Tunc sanctam Christi faciem sputa improba complent,
Et palmæ in malis, colaphiq. in vertice crebri
Insultant.]

Sedulius lib. 5.

Sacrilegas mouisse manus non denique passim,
Vel colaphis pulsare caput, vel cædere palmis,
Aut spuere in faciem plebs execranda quieuit.
Ille tamen patiens subiecto corpore totum
Sustinuit, nostræq. dedit sua membra saluti.
Namque per hos colaphos caput est sanabile nostrum:
Hæc sputa per Dominum nostram lauere figuram:
His alapis nobis libertas maxima plausit.]

Martialis lib. 5. epigr. 62.

O quam dignus eras alapis, Mariane, Latini.]

Alapa in quo differat a colapho.

Ex his apertissime apparet, vt alapã pro percussione, quæ palma, hoc est, manu dilatata, infligitur, sic colaphum pro pugno accipi. Confirmat hoc idem Terentius, qui Adelph. act. 4. scen. 1. cum dixisset: Ne mora sit, quin pugnus continuo in mala hæreat] non multo post adiecit: Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.] & scen. 11. Omnes dentes labefecit mihi. Præterea colaphis tuber est totum caput.]

Pugnus & palma quid sint, optime explicat Cicero lib. qui Orator

Orator inſcribitur: Zeno, ait, cum digitos cõpreſſerat, pugnumq. fecerat, Dialecticam dicebat eiuſmodi; cum diduxerat, & manum dilatauerat, palmæ illius ſimilem eloquentiã eſſe dicebat.] & lib. 2. de finib. Rhetoricam palmæ, Dialecticam vero pugno ſimilem eſſe affirmabat, quod latius loquerentur Rhetores, Dialectici autem compreſſius.] Pugnus igitur, ſiue colaphus compreſſa manu, alapa dilatata incutitur.

Pugnus & palma quid ſint.

Iam vero ſi alia cupis ſcire de hoc pœnæ atque ignominiæ genere, quo feminæ potiſſimum pro Chriſtiana fide afficiebantur, lege Gellium lib. 20. cap. 1.

De martyribus, quorum vel facies lapidibus cæſæ fuerunt, vel ora contuſa, vel demum maxillæ confractæ.

Chriſtiani, qui prænotato martyrij genere affecti fuere, ſunt hi, Papias, Maurus, Theodoſia, Felix presbyter, Apollinaris Epiſcopus, Gracilianus, Feliciſſima virgo, Hippolytus, Polycronius, & milites quadraginta, de quibus Rom. in Martyrologio 7. Id Martij hæc referuntur:

Apud Sebaſten Armeniæ natalis ſanctorum quadraginta militum Cappadocum, qui tempore Licinij Imperatoris ſub Præſide Agricolao poſt vincula, & carceres teterrimos, poſt cæſas lapidibus facies, in rigentem ſtagnum miſſi ſunt, vbi gelu conſtricta eorum corpora diſrumpebantur, ac demum crurifragio martyrium conſummarunt. Erant autem inter eos nobiliores Cyrion, & Candidus: quorum omnium præclaras glorias S. Baſilius alijq. Patres ſcriptis ſuis celebrarunt.] hucuſque Martyrologium Romanum.

Acta SS. Papiæ & Mauri nos in hiſt. noſtra SS. Virg. Rom. Theodoſiæ Sur. 3. ex Met. ſub S. Procopij nomine. Felicis Sur. 4. Apollinaris idem lib. eod. Graciliani, & Feliciſſimæ Martyrol. Rom. prid. Id. Auguſti. Hippolyti Sur. 4. Polycronij ibid. ſub S. Laurentij titulo & a Rom. Martyrolog. 13. Kal. Martij.

Scribit Polybius, ſupplicia militaria recenſens, milites antiquis temporibus non fuſtibus ſolum cæſos fuiſſe, ſed etiam lapidibus contuſos: de ceteris autem eorumdem pœnis notauimus iam ſupra, dum de fuſtibus peregimus.

De alia pæna militum Chriſtianorum.

De martyribus, qui lapidibus obruti, vitam cum morte commutarunt.

Lapidibus appetiti fuere clariſſimi viri Stephanus, Demetrius,

ac ſo-

ac socij, Cyriacus, Tranquillinus, Sisinnius, Diocletius, Florentius, præter hos gloriosissima Emerentiana, & Paula virgines, atque Mamelta.

Stephani Acta lib. Act. Apost. cap. 7. Demetrij Men. VII. Id. Augusti. Cyriaci & Paulæ virg. Petrus lib. 5. cap. 125. Trãquillini Sur. tom. 1. sub sancti Sebastiani tit. Sisinnij, Diocletij, & Florentij Sur. tom. 3. sub B. Antimi presbyteri inscriptione. Emerentianæ nos in hist. nostra SS. Virg. Rom. Mameltæ Men. III. Non. Octob.

De ingentibus saxis, quibus Christiani opprimebantur & excruciabantur.

Lapidibus etiam magnis Christi Domini nostri serui alijs modis excruciabantur: legimus enim nonnumquam eos ingentibus saxis oppressos fuisse. in Actis quippe B. Theopompi martyris a Petro relatis catalog. 5. cap. 33. hæc leguntur:

Eductus hic sanctus vir e carcere, & in terram supinus extensus, atque ad stipites ligatus, lapis magnus vix ab octo viris portatus, ventri eius superponitur: sed eleuatus lapis a se ipso diuina virtute, &c.] Et in Actis S. Victoris martyris ab eodem auctore lib. 6. cap. 122. hæc litteris consignata comperiuntur: Post triduum eductus e carcere, statuam Iouis sibi oblatam, vt ei thura incenderet, pede euertit: cui pes ille statim præscinditur, deinde molæ molendini suppositus crudeliter conteritur; verum post paululum machina ipsa diuinitus dissipata, dum adhuc martyr Domini aliquantulum palpitaret] & quæ sequuntur. Et in rebus gestis sanctissimi viri Artemij martyris a Metaphr. descriptis Surij tom. 5. in quibus huiusmodi verba narrantur: Hæc cum audisset Iulianus, & esset animus eius repletus ira; accersit lapicidas, & dixit eis: Videtis hanc petram? (ostendens quamdam præruptam ex aduerso theatri) eam in duas partes diuidite: & cum alteram partem supinam in terris deieceritis, desuper eam maleficum hunc extendite, alteraq. parte cum impetu ipsum cooperite; vt is medius interceptus, simul carnes habeat & ossa corrupta; & factis ipsis discat, cuinam resistat, & an Dei sui fruatur auxilio. Eo autem facto dicto citius, & sancto in medijs petris intercepto, tanta erat vis, quæ eum premebat, vt cũ eius ossa confringerentur, quidam sonus & fragor a multis exaudiretur. Disrupta enim sunt omnia, quæ erant intra ipsum, & contritæ sunt omnes compages eius ossium, & oculi excesserunt e sede propria. sed quamuis esset ad hanc adductus necessitatem,

tem, non neglexit tamen ad Deum canere : psallebat enim in petra, dicens : Exaltasti me, & deduxisti me, quoniam factus es spes mea, turris virtutis a facie inimici : statuisti supra petram pedes meos, & direxisti gressus meos. Accipe ergo, Fili Dei vnigenite, spiritum meum, & ne concludas me in manus inimicorum. Sic ergo cum in medio petrarum totum diem & noctem mansisset martyr; iussit sceleratus Iulianus disiungi petras, eum penitus interijsse, & nullam spiritus partem esse ei relictam præ illo nimio onere arbitrans. Ille autem amotus a petris, egressus est, incedens, & suis vtens pedibus, re vera miraculum maxime admirandum. Homo nudus, cui egressi quidem erant oculi, ossa contrita, membra & carnes petrarum complicatione compressa, eius autem intestina omnia misere effluxerant, is (o nouum & alienum spectaculum!) ambulabat, & disserebat, & loquebatur aduersus Tyrannum. Vnde is quoque stupore afficiebatur, &c.] hucusque Acta. De martyribus insuper saxis magni ponderis vita priuatis scribit Metaphr. in rebus gestis S. Iosephi apud Surium tom. 2. his verbis : Cum autem sanctum paulo longius dimouissent, & manus pone vinxissent, fossam ei fodiunt, & eum ad lumbos vsque demissum infodiunt. Deinde comprehensos circumsistunt Christianos; & pulsantes iubent eos virum inclytum appetere lapidibus. Cum quibus sacrosanctam quoque Isdandul, vt similia faceret vrgentibus, dixit illa : Nihil vmquam a sæculo tale auditum fuit, vt cogatur femina extendere manum aduersus viros sanctos, quomodo vos nunc facitis : qui aduersus inimicos quidem non decertatis, in nos autem arma tollitis; & patriam, quæ degit in pace, sanguine & cæde impletis. Illi vero obelisco longæ arundini alligato, eo sanctum pungere imperabant. Illa autem : Absit, inquit, vt ego id faciam; nam ego id prius cordi meo libenter affixero, quam per ipsum sanctum corpus vel minime attingam. Sic illa quidē virilem ostendens constantiam, conspecta est potentior, quam cogitarant parricidæ. Sanctum autem tam crebris lapidum niuibus obruerunt, vt cerneretur solum caput, reliquo corpore lapidum congerie obruto. Quod quidem caput cum quidam ex impijs vidisset

S. Isdandul.

Stimulis etiam affligebantur sancti martyres. Vide quæ cap. 9. sunt a nobis notata.

Q

ſet adhuc moueri, iubet vni ex lictoribus, vt accepto lapide, quantum poterat manus capere, in id deſuper immitteret. Quod quidem cum factum eſſet, & pondere lapidis caput eſſet contritum, beatus Chriſto tradit pretioſam animam.] hucuſque Acta. Iam vero reliquum eſt, vt poſtquam ſanctorum martyrum cruciatus, de quibus hoc quarto capite egimus, formis expreſſerimus, quintum caput feliciter aggrediamur.

Modi sunt hi, quibus sancti martyres loris, vel flagris, aut consimilibus cædebantur.

A *Vnum horum indicat,*
B *Alterum,*
C *Tertium.*

Duo alij itidem modi, quibus pariter SS. martyres cædebantur.

A *Primum ostendit atque demonstrat.*

B *Alterum: qui modus, in sanctorum martyrum rebus gestis, his verbis exprimitur, Cathomo cædatur. Vide quæ superius de cathomo scripsimus.*

A *Martyres aliquando hoc modo lapidibus premebantur:*
B *Pugnis, alapis, calcibus, alijsve modis percutiebantur:*
C *Lapidibus item quandoque obruebantur.*

De instrumentis, quibus Christi fidelium carnes Gentes discerpebant, nempe de vngulis, vncis, & pectinibus ferreis.

CAPVT QVINTVM.

TRibus distinctis instrumentis dæmonum cultui dediti (sicuti quamplurima martyrum Acta testantur) Christianos excarnificabant, vngulis nimirum, vncis, & pectinibus ferreis. Primi generis horum mentionem faciunt Tertullianus multis in locis, & præcipue lib. aduersus Gnosticos cap. 1. his verbis: Alios ignis, alios gladius, alios bestiæ Christianos probauerunt; alij fustibus interim, & vngulis insuper degustata martyria.] & in Apologet. aduersus Gentes cap. 12. Crucibus & stipitibus imponitis Christianos. Quod simulacrum non prius argilla deformat, cruci & stipiti superstructa? In patibulo primum corpus Dei vestri dedicatur, vngulis deraditis latera Christianorum.] & cap. 30. Vngulæ fodiant, cruces suspendant] & quæ sequuntur. Cyprianus ad Donatum epist. 2. Hasta, inquit, & gladius, & carnifex præsto est, vngula effodiens.] & sermone de lapsis: Nunc equuleus extenderet, nunc vngula effoderet.] Gregorius Nyssenus in B. Gregorij Thaumaturgi vita, Ligno, ait, erant erecta, in quibus eorum extensa, qui persistebant, corpora, horrendis laniabantur vngulis.] S. Augustinus epist. 158. Quando habet tantorum scelerum confessionem, non extendente equuleo, non sulcantibus vngulis.] & B. Hieronymus epist. ad Innoc. 49. Cum liuidas, inquit, carnes vngula cruenta pulsaret, & sulcatis lateribus, dolor quæreret veritatem.] & paulo inferius: Vtrumque latus (adiecit) carnifex fodit] scilicet vngulis. Prudentius in Romano: *De vngulis.*

Costas bisulcis execandas vngulis.] paulo post:
Quam si cruentæ membra carpant vngulæ.] & peristeph. 1.
Ille virgas, secures, & bisulcas vngulas.] & 5.
Tormenta, carcer, vngulæ.]

Erant vngulæ (sicut indicat illa, quæ in hunc vsque diem in ba-

ſilica Vaticana inter ſanctorum reliquias aſſeruatur, a nobis licet indignis viſa, &, vt par erat, venerata, & oſculata) genus quoddam forcipis ferreæ fabricatæ eo modo, quo iam explicaturi ſumus.

Coniungebantur primum duo ſimul ferri fruſta oblonga aliquantulum, eo prorſus modo, quo illa forcipis ferreæ fabrorum connecti copulariq. ſolent: quorum extremæ partes rotundæ erant, & prope earumdem finem paululum excauatæ; quod idcirco fiebat, vt haſtulæ aliquæ in ipſis includi atque affigi poſſent, ad maiorem commoditatem carnificum reos aut SS. martyres in equuleo poſitos, vel ſtipitibus affixos, vel ſublime appenſos diſcerpentium. Oſtendit id fragmentum quoddam haſtulæ ſemicombuſtum pariter rotundum, quod ibidem fixum cernitur. In partibus vero ſuperioribus, a coniunctione nimirum amborũ fruſtorum ferri incipiendo, vnius palmi erant longitudinis, duorum digitorum latitudinis, exiguæq. craſſitudinis, ſubtiles ſiquidem ac exiles conſtruebantur. Porro his ferrei ſex mucrones affigebantur, terni in ſingulis, hoc ordine ſeruato, vt in alterius illarum medietate duo mucrones eius ferme ſuperficiei fixi eſſent, in medietate vero alterius vnus tantummodo aduerſus duos; qui, ſi contingebat forcipes conſtringi, quia in fruſti medio affixus erat, duobus prioribus aculeis quodammodo obuiam fiebat, atque occurſabat, per eos quaſi ſe ipſum traijciendo. Amplius in ijſdem etiam partibus alij totidem mucrones in earum (vt ita dicam) captibus inerant, aculeorum ordine dumtaxat immutato. Vnde eueniebat, vt carnes illorum, quibus admouerentur, mucronibus illis & fodicarentur, & ſulcarentur. Quocirca mirandum nulla ratione erit, ſi ex ſupra citatis auctoribus aliqui, de vngulis loquentes, illas dixerint biſulcas, illisq. tamquam earum proprium attribuerint ſulcos carnibus damnatorum imprimere.

Hoc martyrij inſtrumento innumeri Chriſti milites excarnificati fuerunt, nominatim Papus, Petrus, Clemens Ancyranus, Theophilus, Theodorus, Mauritius, & ſocij, Iuſta, Rufina, Felix, Marinus, Hilarus, Eulalia Barcinonenſis, Neſtor, Epimachus, Valerianus, Maria, Eraſmus, Callinicus, & Pelagius.

Vngularum proprietas.
Acta S. Papi Menolog. 17. Kalend. April.
Petri Sur. 1.
Clementis idem lib. eod.
Theophili idem lib. prædicto, vbi etiã S. Theodori Acta deſcribit.
SS. Mauritij, & ſociorum Sur. etiam tom. 4.
Iuſtæ, & Rufinæ idem tom. 4.
Felicis Sur. item tom. eodem.
Marini Petrus lib. 2. cap. 6.
Hilari Petrus vbi ſupra.
Eulaliæ nos in hiſt. SS. virg. exter.
Neſtoris Sur. tom. 1.
Epimachi idem tom. 5.
Valeriani Petrus lib. 8. c. 33.
Mariæ idem lib. 10. c. 4.
Eraſmi vetera manuſcr. & Petr. lib. 5. c. 75.
Callinici Sur. tom. 4.
Pelagij Petrus lib. 7. c. 120.

An forcipes, quæ in basilica S. Petri asseruantur, sint scorpiones, vel vngulæ.

Opinati sunt nonnulli, genus illud forcipis ferreæ, quod in basilica Vaticana inter sanctorum reliquias asseruari paulo superius ostendimus, non vngulas, sed scorpiones fuisse: at si verum nos fateri oporteat, dicimus sic sentientes toto cælo aberrare: qui enim fieri potest, vt forcipes illas scorpiones credamus, & non vngulas, cum (veluti cap. præcedenti ostendimus) virgarum nomine illi comprehenderentur, hæ autem forcipis ferreæ dentatæ? Ad hæc, illi (vt Acta martyrum, & prænotata sacræ Scripturæ loca innuunt) erant antiquis vsui ad reos solum cædendos, hæ ad eosdem excarnificandos, & discerpendos. Confirmatur hoc idem; nam consideranti prædictæ forcipis qualitatem conditionemque, statim apparebit non fuisse eam ad damnatos homines verberandos fabricatam, sed ad discruciandos dumtaxat: etenim carnifici rei cædendi studio eam habenti præ manibus, ad hoc exequendum, opus illi erat, vt ambo ferri frusta simul constringeret: ex quo factum fuisset, vt ipsi mucrones, quia sic noxium excruciare non potuissent, frustra ibidem ac sine causa immissi, firmatiq. essent. His adiungimus etiam, vngularum proprium extitisse (veluti B. Augustinus atque Prudentius scriptis mandarunt) carnes delinquentium discerpere, & discerpendo sulcare. At quis iam non videat forcipem illam in S. Petri ecclesia asseruatam hoc facere optime potuisse? vngularum igitur genus erat, & non cuiuslibet alterius instrumenti.

Forcipes, quæ in basilica S. Petri asseruãtur, quodnam martyrij instrumentum fuerint, ostenditur.

De diuersis forcipibus ferreis martyrij instrumentis.

Quoniam supra reposuimus vngulas in numero forcipis ferreæ; idcirco in præsentia declarandum nobis restat, quotnam illæ fuerint, quæ in sanctorum martyrum carnificinis adhiberẽtur: multiplicis siquidem generis fuisse comperimus. Aliquæ erant dentatæ, quæ sex ferreis aculeis cutem martyris perforabant cũ stringerentur; quæ crudeliter nimis membra carpentes, velle-

bant, vt hæ, de quibus hoc loco agimus. Aliæ ad comprimendum & contorquendũ compoſitæ; & harũ meminit Sineſius Epiſcopus epiſt. 58. cũ de Andronici Præſidis immanitate pertractat, aitq. Niſi forcipe auribus apprehẽdendis, & labijs obtorquendis parato inſtrumento.] Aliæ rurſus ad incidendum; & harum Romano in Martyrolog. 6. Kal. Iulij mentio habetur his verbis:

Cordubæ in Hiſpania natalis S. Pelagij adoleſcentuli, qui ob confeſſionem fidei iuſſu Abdarameni Saracenorum Regis forcipibus ferreis membratim præciſus, martyrium ſuum glorioſe conſummauit.]

Forcipes, quibus S. Ioannes attonſus fuit, aſſeruantur in baſilica S. Ioann. in Lateran.

Ad hæc martyrij inſtrumenta reduci poſſunt forcipes illæ, quibus vtriuſque ſexus Chriſtiani, potiſſimum vero feminæ a miniſtris dæmonum ignominiæ cauſa tondebantur. Vide cap. 10. Actuum Ioannis Apoſtoli a Procoro deſcriptorum, & res geſtas S. Fauſtæ virginis a Metaph. apud Lipom. 5. & Surium 1. item a Mombritio tom. ſimiliter 1. & a Petro catalog. 8. cap. 97. & denique ſanctæ Charitinæ virginis Acta a Metaphr. Lipom. 6. & Surij 5. Seruantur in hunc diem forcipes, quibus B. Ioannes Euangeliſta attonſus fuit, in ſacroſancta baſilica Lateranenſi, viſu & veneratione digniſſimæ.

Modi, quibus martyres vngulis excruciabantur.

Varijs modis excarnificabantur Chriſtiani vngulis; quandoque equuleo, vel palis, aut columnis alligati; quandoque vero ſublime appenſi, capite etiam nonnumquam ad terram verſo.

De primo alteroq. horum fidem faciunt Acta Neſtoris, Marini, Theophili, Hilari, Iuſtæ, & Rufinæ ſupra citata, & Ianuarij, atque Pelagij a Petro deſcripta lib. 6. cap. 85. item Gregorij Thaumaturgi a B. Gregorio Nazianzeno loco ſuperius notato, & ſanctorum Mauritij & ſociorum a Surio tom. 4. Idem quoque indicant quæ de ſtipitibus cap. 1. tractauimus.

Poſtremi demum modi teſtimonium dãt res geſtæ ſanctorum Epimachi, & Felicis, & aliorum ſupra notatorum. Si alia cupis de vngulis, lege quæ cap. 3. de fidiculis diximus.

De vncis martyrij instrumentis.

Meminit de vncis Cicero Philip. 1. dum ait: Vncus impactus est fugitiuo illi.] & orat. pro C. Rabirio: Nos a verberibus, ab vnco, a crucis denique terrore neque res gestæ, neque acta ætas, neque nostri honores vindicabant.] Iuuenal. sat. 10. his verbis:

——— *impactus Seianus ducitur vnco.*]

Sidonius Apollin. lib. 1. epist. 7. in fine: Vncum, inquit, & Gemonias, & laqueum per horas turbulenti carnificis perhorrescens.] Horatius lib. 1. ode 35. ad Fortunam, dum sic cecinit:

Te semper anteit sæua necessitas,
Clauos trabales, & cuneos manu
Gestans ahena: nec seuerus
Vncus abest, liquidumq; plumbum.]

Insuper de eodem Seneca lib. 3. de ira cap. 3. Cadauera quoque (scribit) trahens vncus.] Suetonius in Tiberio cap. 53. Cum ei carnifex, quasi ex Senatus auctoritate, laqueos & vncos ostentaret.] Lampridius in Commodo, acclamatum habet in Commodum, ipso mortuo: Qui Senatum occidit, vnco trahatur: Qui omnes occidit, vnco trahatur: Qui templa spoliauit, vnco trahatur.] & quæ sequuntur: sæpissime namque ibi de vnco fit mentio. Item Suetonius de Vitellio scribens ait: Tandem apud Gemonias minutissimis ictibus excarnificatus, & confectus est, & inde vnco tractus in Tiberim.] præterea de eodem etiam Ammian. Marcellinus lib. 7. his verbis: Intendebantur equulei, vncosq. parabat carnifex.] & lib. 26. Vnci, & cruentæ quæstiones.] Prudentius peristeph. hymno 5.

Stridentibus laniatur vncis.]

Ad hæc, Acta S. Sebastiani martyris a veteribus manuscriptis, & a Surio tom 1. recitata, vbi hæc verba leguntur: In cloaca, quæ est iuxta Circum, quære, & ibi inuenies corpus meum pendens in vnco.] Amplius de vncis res gestæ etiam aliorũ SS. martyrum verba faciunt, vt Platonis apud Surium tom. 4. Pontiani apud eumdem tom. 1. Nicetæ apud Petrum lib. 8. cap. 70. itemque SS. Tatianæ*, Martinæ, ac Priscæ virginum Romanarum.

* *De his SS. virginibus scripsimus in historia nostra.*

Ex

Ex his ergo iam dilucide constat, solitos fuisse veteres vncis vti, non solum ad reos excarnificandos, vel pertrahendos ad pœnas, hoc est, ad scalas Gemonias, sed etiam ad eosdem sublime appendendos, & demum ad infames, multisq. flagitijs atque sceleribus astrictos, qui ex hac vita discessissent, trahendos in sentinas, ac sordium receptacula, vel in Tiberim. Quamobrem mirari desinamus, si de B. Sebastiano scriptum deprehendatur, fuisse eius corpus post obitum ipsius in cloacam Maximam vnco protractum: Christiani quippe a Gentilibus, tamquam viri flagitij dedecorisq. pleni, ac si in dedecore nati fuissent, habebantur. Optime igitur vncus circumscribi definiriq. potest hoc modo: Vncus, baculus est oblongus, siue hastula oblonga ab altero latere ferramentum habens incuruum, ac in se retortum; quod instrumenti genus in vsu Romanis erat ad pertrahendos damnatos ad scalas Gemonias, atque ad eosdem puniendos, & demum ad cadauera flagitiosorum hominum in publicas cloacas trahenda.

Christianos nihili faciebant Gentiles.

Vncus quid sit explicatur.

De martyribus vnco excruciatis, vel ad sordium receptacula protractis.

Hoc instrumenti genere excarnificati fuerunt Plato, Pontianus, Martina, Tatiana, Prisca, quorum omnium supra mentionem fecimus: eodem & Niceta appensus, & cadauer S. Sebastiani martyris in cloacam Maximam tractum.

Cloaca Maxima, in quã proiectum fuit corpus S. Sebastiani martyris.

Modi, quibus sancti martyres vnco torquebantur.

Eodem prorsus modo vnco cruciabantur Christiani, quo vngulis. ostendunt hoc (vt alia missa faciamus) Acta sanctorum Platonis atque Pontiani martyrum paulo superius notata, & quæ cap. 1. de stipitibus asseruimus.

De pectinibus ferreis martyrij instrumentis.

Ad discerpendas quoque Christi fidelium carnes ferrei pectines

ctines

ctines adhibebantur. confirmant hoc eorumdem res geſtæ, ſpeciatim Blaſij recitatæ a veteribus manuſcriptis cum noſtræ bibliothecæ, tum aliorum, Tatianæ virginis deſcriptæ a nobis in hiſtoria noſtra SS. Virginum Romanarum, Febroniæ a Metaphr. Surij 3. & Lipom. 5. Iulittæ a Surio tom. ſimiliter 3. Aquilæ a Menologio 13. Kal. Iunij, Barbaræ virginis a veteribus noſtræ bibliothecæ codicibus manu exaratis, & a Surio tom. 6. & plurium aliorum, quorum ſingula nomina ſolus Deus ſcit. Similes erant hi pectines, ſicut nomen, vſuſque illorum indicant, & denique quidam qui in peruetuſtis S. Blaſij imaginibus picti cernuntur, a veterum exemplaribus (vt docti viri opinantur) deſumpti; ſimiles, inquam, hi erant pectinibus illis, quibus lana pecti ſolet.

Pectines ferrei quomodo constructi.

Affigebatur his ferreis pectinibus haſtula quædam conuenientis longitudinis, non ſecus ac vngulis fieret: his enim martyres etiã excarnificabantur. Tria igitur erant inſtrumenta ad diſcerpendas ſanctorum martyrum carnes fabricata, vngulæ videlicet, vncus, ac pectines ferrei. Quod vero attinet ad modum, quo martyres pectinibus dilacerabantur, ſciri conuenit eo prorſus his fuiſſe ſanctos martyrio affectos, quo vngulis afficiebantur.

De teſtaceis fragmentis, quibus carnes ſanctorum dilaniabantur.

Chriſtianis nonnumquam maioris crudelitatis ſtudio carnes teſtaceis fragmentis diſcerpebantur; cuius rei gratia, dudum notatis inſtrumentis non ſolum aliquando latera eorum dilaniabantur, ſicuti latronibus fiebat, ſed etiam venter, femora, ac tibiæ. Audiamus, ſi placet, Euſebium, qui oculatus teſtis tantæ immanitatis rabiem aliqua ex parte ſuæ hiſtor. lib. 8. cap. 9. indicauit his verbis:

Apud Thebaida vero omnem narrationem ſuperat exercitata crudelitas: pro vngulis teſtas abhibebant tortores, quibus totum corpus eovſque lacerabant, donec carnis eraderent cutem.] & cap. 10. Iam vero vngulis exarari, vſitatum, ac leue ducebatur. quod tamen ſupplicij genus ſi cui fuiſſet adhibitum, non (vt

latro-

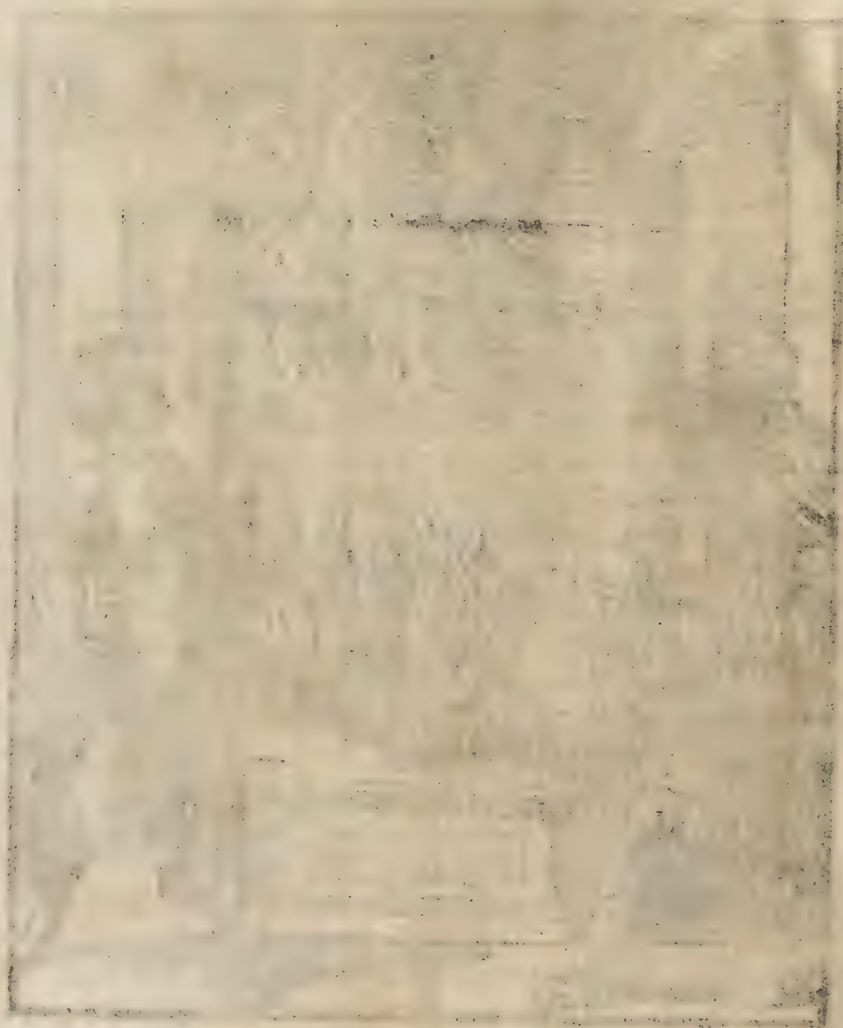
latronibus & homicidis solet) latera solum fodiebantur, sed & venter etiam, & femora, & tibiæ; denique vsque ad vngues vngula penetrabat.] hæc ille.

Extendebantur sancti ad quartum & quintum foramen.

Non contenti diaboli ministri prædictis tormentis, quibus Christi seruos afficiebant; excogitabant in dies, ipsorum cruciandorum gratia, noua alia crudelitatis & supplicij genera adinuenire; & quamuis adinuenerint multa, numquam tamen ipsis consequi potuerunt, vt debilitaretur, vel frangeretur diuina virtus Christianorum; immo fiebat, vt confirmaretur magis, magisq. clarissimis victorijs illustraretur. Tyrannorum quippe immanitas excruciare atque excarnificare illorum corpora potuit, animos vero ipsos cælesti virtute præsidioq. munitos expugnare, aut labefactare nequaquam potuit. O felicia igitur illa tempora, ac beata, o felices mortales illos, quorum talis tantaq. extitit virtus, vt pueros, infantes etiam, qui tunc vitam agebant, deterrere tormenta quantumuis grauia nequaquam potuerint: dilaniabantur fortissimi Christi athletæ vngulis, aut flagellis; postea ad intensiorem eorum cruciatum inuenere principes tenebrarum (veluti scribit Euseb. histor. lib. 5. cap. 1. lib. 6. cap. 32. & lib. 8. cap. 11. & 14.) vt vi ad quartum vel quintum foramen plagis, verberibusq. pleni distenderentur. Quod quidem cum factum esset, licet maximus illis inesset dolor, murmur tamen nullum (sicuti Ecclesia canit) nullaq. querimonia resonabat: corde namque tacito mentes illæ bene consciæ patientiam conseruabant. Si plura tibi de hoc tormenti genere scire placeat, vide quæ supra cap. 3. notauimus, ostendentes equuleum a compedibus fuisse distinctum: ibi enim multa ad hanc rem spectantia comperies.

A Vngulæ.
B Vncus.
C Ferrei pectines.
His instrumentis sancti martyres discerpebantur.

De laminis igneis, & facibus, atque ardentibus lampadibus.

CAPVT SEXTVM.

QVamuis Gentes, in Christi contemptum, flagellis, vngulisq. & consimilibus (vt cap. præcedenti dictum est) vtriusque sexus Christianos in equuleo tortos, dilaniari, extendiq. ad quartum vel quintum foramen iussissent; non tamen idcirco eorum rabies explebatur: vnde eueniebat, vt sæpissime super illorum recentiora vulnera vel viuam calcem, vel liquens plumbum, aut oleum feruens, vel aliud simile perfundi facerent, vel testaceis fragmentis eadem dilatari, aut textis ex pilis confectis valde atteri, confricariq. mandarent; vel denique laminis candentibus, facibus, atque ardentibus lampadibus eosdem sic male affectos miserandum in modum torreri decernerent. O felices illorum temporum Christianos! his siquidem cruciamentis, Idololatris nescientibus, se ipsos acceptabiles viuasq. hostias Deo viuenti, non sine ingenti lætitia, offerebant. Tractabimus igitur hoc capite de tribus hisce adurendi instrumentis, & primum de laminis igneis, deinde de facibus, postremo de lampadibus ardentibus.

Immanitas Gentilium in sanctos martyres.

Calx, & plumbū, & testacea fragmenta in sanctorum carnificina.

De laminis ardentibus.

Mentio fit de laminis ardentibus a Plauto Asinar. his verbis: Stimulos, laminas, crucesq.] a Cicerone in Verrem actione 7. Quid enim, inquit, cum ardentes laminæ, ceteriq. cruciatus admouebantur?] ab Horatio epistolarum lib. 1. epistola ad C. Nummomium Vallam 15. vbi sic ait:

Scilicet vt ventres lamna candente nepotum
Diceret vrendos correctus Menius idem.]

a Cypriano de laude martyrij: Corpus nāque (eo loco ait) extentum candentes stridet ad laminas.] a Prudentio in Vincentij martyris hymno 5. sic:

Stridensq. flammis lamina.] &c. & in Roman. hymno 10.

Nec inusta laminis ardet cutis.]
& a Victore de persecutione Vuandalica lib. 1. Tũc etenim (habet eo loco) nostræ ciuitatis venerabilis Papinianus Antistes candentis ferri laminis toto adustus est corpore.] & alibi sæpe.

Hoc cruciatus genere Acta sanctorum martyrum conferta & plena sunt, meminitq. eius frequentissime Eusebius, speciatim histor. lib. 5. cap. 1. & 3. & lib. 8. cap. 3. Porro adustiones laterum inter publicas pœnas l. 1. C. de emendat. seruor. recensentur.

Laterum adustio inter publicas pœnas recensetur.

Lamina quid.

Erat autem lamina (vti aliqui ex citatis auctoribus, & quam plurimæ sanctorum martyrum res gestæ innuere videntur) metalli cuiusuis frustum ductum magis in longitudinem, quam in latitudinem, bractea crassius. bractea quippe in hoc a lamina differt, quod illa tenuior est, suaq. spõte plicabilis, ac crepitans; lamina vero crassior, & crepitum non edit: ex ea namque armatura conficitur, & incensa homines olim torqueri solebant. Admouebatur vero huiusmodi ferri frustum igne calefactum nudis sanctorum martyrum, vel noxiorum hominum carnibus, & tamdiu ibidem detinebatur, donec eas immisericorditer combussisset. Hoc martyrij instrumento cruciati fuere gloriosissimi Christi milites Laurentius, Dioscorus, Bassus Episcopus, Vincentius, Martianus, Parmenius, Helimenes, Chrysotelus, Lucas, Mutius, Hermagoras, alijq. multi.

Bractea in quo differat a lamina.

Ad hæc Theatr. crudel. hæret. nostri temporis pluribus docet Catholicos etiam hoc tempore ab Huguenotis & Caluinistis laminis igneis fuisse adustos.

De facibus, quibus sancti martyres adurebantur.

De his facibus sermo habetur in diuersis sanctorum rebus gestis, nominatim Sabæ ductoris militum a Rom. Martyrologio relatis 8. Kal. Maij; Eulaliæ virginis, Emeritensis a nobis in historia nostra SS. Virginum externarum, Barbaræ virginis a veteribus manuscriptis nostræ bibliothecæ, & a Surio tom. 6. Primi a Petro lib. 5. cap. 99. & a codicibus nostræ bibliothecæ manu exaratis; Venantij a Petro etiam lib. 8. cap. 12. Sabini a Surio

rio tom. 2. & Agathangeli a Metaphr. Surij 1. sub S. Clementis Ancyræ Episcopi inscriptione.

Duplicis generis hæ faces apud veteres extitere: quædam confectæ ex intimioribus crassioribusq. partibus illarum arborum, quæ resinam ferunt, cuiusmodi sunt picea, teda, lariz, & pinus. meminerunt harum antiqui scriptores, Varro a Nonio Marcello relatus γεροντοδιδασκάλῳ: confluit mulierum tota Roma; quæ noctu fieri initia solita etiam nunc pinea fax indicat, & sexagesi. *Faces plurium generum.*

Adest fax inuoluta incendio.]

Et de vita Populi Romani lib. 2. Cum a noua nupta ignis in face afferretur, de foco eius sumptus fax ex pinu ablata esset, vt eam puer ingenuus afferret.] hæc ex Varrone Nonius. De ijsdem etiam Virgilius Georg. 1.

Ferro faces inspicat acutas.]

vbi per faces, tedas intelligunt expositores. Et Aeneidos 7.

Sic effata facem iuueni coniecit, & atro
Lumine fumamtes fixit sub pectore tedas.] & demum eod. lib.
Et castis redolent altaria tedis.]

Cicero pro Sexto Roscio Amerino: Agitari, & perterreri furiarum tedis ardentibus.] & in L. Pisonem: Vt in scena, P. C. videtis homines consceleratos impulsu deorum terreri furiarum tedis ardentibus.] & alibi sæpe. Præter hos commemorat etiam de eisdem Plinius lib. 16. cap. 10. pluribus verbis; Suetonius in Caligula cap. 13. cum ait: Tamen inter altaria, & victimas, adentesq. tedas.] & in Nerone cap. 34. Sæpe, inquit, confessus exagitari se materna specie, verberibus furiarum, ac tedis ardentibus.] & hæc de primo.

Alterius vero generis faces ex contortis funiculis, cera, aut pice circumdatis fiebant. harum fidem faciunt Virgilius Aeneid. 1. his verbis:

Et noctem flammis funalia vincunt.]

Cicero lib. de senect. Delectabatur cereo funali.] & lib. de Officijs: Omnibus vicis statuæ factæ sunt, & ad eas thus, & cerei.] Valerius Maximus lib. 3. cap. 6. de Caio Duellio: Epulaturus erat ad funalem cereum, præeunte tibicine.] Martialis lib. 14.

Hic

Hic tibi nocturnos præstabit cereus ignes.]

De vtriſque etiam Plutarchus in Cicerone: Funalia prӕterea per vrbis vicos elucere, lampades, faces, tedæq. in foribus figi.]

Facibus vrebantur SS. martyres.

His igitur explicatis, dicimus, vtriuſque generis facibus, hoc eſt, funalibus, & tedis, fuiſſe Chriſtianos a Gentilibus ſemiuſtulatos. De tedis teſtes ſunt Acta ſanctæ Barbaræ virginis nuper citata: namque vbi alij ſcripſere Barbarã facibus fuiſſe aduſtam, Metaphr. tedis eam excruciatam fuiſſe, memoriæ tradidit; ſic enim ſcriptum reliquit: Accenſus Præſes ad maiorem iracundiam, & non valens ſe continere, iubet ijs qui aderant, ferreis pectinibus latera virginis ſcindere, & tedis igneis membra iam lacerata vrere.] hucuſque res geſtæ.

Apud Surium tom. 6.

Præterea tedæ, ſicuti & funalia, erant temporibus illis valde in vſu, vt prænotati auctores indicare videntur, & ratio ipſa confirmat. Siquidem teda redundantior humore eſt alijs arboribus reſinam ferentibus, parcior liquidiorq. quam picea, flammiſq. (vt inquit Plinius) & lumini ſacrorum gratior. Faces igitur ex teda confectæ, erant antiquis magis vſitatæ, quam reliquæ ſimilis generis.

Facibus ex tedis magis vtebantur antiqui,

Facibus ab hæreticis cruciantur Catholici.

Hoc etiam tormenti genere (vt tradit Theatr. crudelit. hæret. noſtri temporis) affliguntur Catholici in religionis noſtræ odium ab Huguenotis, vt ibidem videre poteris.

De lampadibus ardentibus.

Sermo fit de lampadibus ardentibus (quas quidam, quia genus earum tantummodo conſiderant, cum facibus confundunt) in ſanctorum martyrum Actis, videlicet Theophili a veteribus manuſcriptis recitatis, & a Surio tom. 1. Dioſcori a Petro lib. 5. cap. 11. Felicis, ac Fortunati eius ſocij a Mombrit. tom. 1. Pantaleonis a codicibus tum noſtris, tum aliorum manu exaratis, & a Surio tom. 2. Geneſij a veteribus manuſcriptis, & a Petro lib. 7. cap. 110. Reginæ virginis a Mombritio tom. 2. Theodori presbyteri a Romano Martyrologio 10. Kal. Nouembr. Alexandri Epiſcopi a Petro lib. 8. cap. 102. Naboris a veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, Parmenij & ſociorum a Petro lib. 4.

cap.

cap. 79. Hermagoræ Epiſcopi a codicibus item noſtris manu exaratis, Mennæ a Metaphr. Surij 6. & demum Victoris & Coronæ a veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, a Petro catalogi lib. 4. cap. 168. & aliorum innumerabilium martyrum.

Reuocantur lampades (ſi fides præſtanda eſt quibuſdam, quæ hic Romæ in antiquis marmoribus ſculptæ conſpiciuntur) ad genus facis: fiebant autem hoc modo.

Lampades quid eſſent.

Deſumebantur primum vaſa quædam lata vnius palmi longitudinis, vel aliquantulum maioris, quæ deinde a ſummo ad arctiorem formam paululum præpoſteræ peruerſæq. pyramidis inſtar contrahebantur, atque adſtringebantur. Erant autem vaſa vel terrea, ſicuti indicant illa quæ ex ruinis huiuſce vrbis nonnumquam eruuntur; vel ferrea, veluti Columella innuit lib. 12. cap. 18. Poſtea vero vaſa hæc haſtulis quibuſdā quadratis & ſimul colligatis ſepta, quæ ad vaſorum ſimilitudinem & ipſæ a ſummo paulatim adſtringebantur, igne flammam emittente repleri ſolebant. Porro has haſtulas, ſi ad ea, ad quæ lampades vſui erant, animum referamus, intelligemus quinque aut ſex palmis plus minusve extitiſſe oblongas.

Ceterum hæc ſic a nobis ex antiquorum exemplis deſcripta, lampades, & non faces, id eſt, tedas, aut funalia, fuiſſe, probatur multis modis. Primo, quoniam prædictis in marmoribus conſpicitur, ibi flammam vehementiorem incipere, vbi haſtulæ deſinunt: non ergo prioris generis faces erant, ſed alterius, nempe lampades; nam ſi fuiſſent faces primi generis, haſtulæ, quæ manubrij loco ibidem inerant, cum ligneæ eſſent, fuiſſent abſque dubio ab igne illis vaſis contento combuſtæ. Ad hæc, neminem videmus, qui totos ardentes cereos in candelabris figat, ſed partem dumtaxat eorum, vt ſic facilius ardere, conſumiq. poſſint, & prælucere, vbi iacent, clarius.

Rationes pro lampadibus.

Dicet fortaſſe quiſpiam, nihil obſtare, quin fuerint primi generis faces; haſtulæ ſiquidem ideo non comburebantur, quia ferreæ, & non ligneæ erant. Sed hoc verum eſſe nulla ratione poteſt: tum quia lampadibus vtebantur antiqui ad torrendos reos in equuleo leuatos, aut ſublime appenſos, aut columnis vel ſtipitibus ligatos: leues igitur, & non graues, vt carnifices eas

præ manibus cōmodius habere poſſent, cenſendæ ſunt extitiſſe: quocirca non ex ferro, ſed ex ligno effectas fuiſſe, fateri oportet. Confirmatur deinceps vngularum exemplo; quæ licet nullius fere pōderis eſſent, tamen haſtulas leuiſſimas ſibi affixas, ad damnatos homines facile excruciandos, habebant.

Si adhuc alius diceret, fuiſſe faces primi generis, & haſtulas ligneas habuiſſe, quæ ob vaſa aliqua terrea, vel ferrea, in quibus funalia affigebantur, aduri nequibant. At neque ſic affirmari licet: tum quia fuiſſent ibidem prædicta vaſa ſuperuacanea; namque primi generis faces, hoc eſt, tedæ, vel cerei, cum ſolidæ ſint, non indigent vaſorum adminiculo; ſatis enim illis fuiſſet, haſtulis ſimul colligatis muniri, atque vallari. Tum etiam quia carnifices, quorum erat reorum carnes ipſis ſemiuſtulare, commodius hoc effeciſſent facibus extra haſtulas ſtantibus, quam ita intra eas manentibus, vt illis contingebat, ex quibus alterum genus facis deſcripſimus; ſic enim vehementiorē acrioremq. flammam emiſiſſent. Lampades igitur erant, & non funalia, vel tedæ. Corroboratur hoc idem, quoniam, ſi primi generis faces erant, conſequeretur ex hoc, ſtantibus illis (ſicuti diximus ſupra) ſecundum omnes illarum partes intra haſtulas, vt cito conſumptæ fuiſſent, earum etiam ardor, ſine mora fere aliqua repreſſus & reſtinctus remanſiſſet; quod profecto præter Gentilium opinionem extitiſſet, quorum præcipuum ardenſq. ſtudium fuit, Chriſtianos homines hoſtilem in modum, omni prorſus miſeratione remota, excruciare.

Cum igitur apud veteres nulla alia extiterint facis genera, præter cereos, tedas, & his ſimilia, ac lampades; fateri opus eſt, faces, quas ſuperius ex antiquarum exemplis deſcripſimus, cum nec tedæ, nec funalia fuerint, lampades fuiſſe. In hanc quoque ſententiam ſcribere videtur Virgilius Aeneid. 9. dum ſic cecinit:

Princeps ardentem coniecit lampada Turnus,
Et flammam affixit lateri, qua plurima vento
Corripuit tabulas, & poſtibus hæſit adeſis.]

De mo-

De modo, quo martyres lampadibus adurebantur.

Eodem prorſus modo SS. martyres lampadibus torrebantur, quo vngulis, pectinibus, & vncis excarnificabantur. dant huius rei teſtimonium multa ex Actis nuper citatis, & ea quæ a nobis cap. 1. de columnis, arboribus, atque ſtipitibus tractata ſunt.

De cruciatibus, quibus martyres de equuleo depoſiti afficiebantur.

Nouiſſime obſeruari oportet, Chriſti fideles de equuleo depoſitos, prædictis iam inſtrumentis aut excruciatos fuiſſe, aut continuo ad quartum vel quintum foramen cruribus diuaricatis diſtentos, vt cap. 3. diximus, aut nudos ſuper teſtaceis fragmentis diu volutatos, aut etiam quandoque oleo ebullienti, vel conſimilibus perfuſos; quæ omnia & ſingula oſtendunt ſanctorum martyrum Acta, Vincentij nimirum a Mombritio relata tom. 2. Ianuarij a Petro deſcripta catalog. lib. 6. cap. 85. Pelagij ab eodem auctore lib. 7. cap. 120. Felicis ac Fortunati a Petro ſimiliter catalogi lib. 4. cap. 167. Alijs etiam ſupplicijs legimus eos, de equuleo depoſitos, affectos fuiſſe, quorum ſæpiſſime in Actis ſanctorum martyrum fit mentio. Vide, ſi libet, Acta S. Mennæ a Surio ex Metaphr. tom. 1. recitata. Et de facibus, laminis, atque lampadibus hactenus.

Martyres de equuleo depoſiti dira patiebãtur.

Martyres extendebantur ad quartũ aut quintum foramen.

A *Martyres torrebantur*
B *Vel tedis,*
C *Vel funalibus,*
D *Aut ardentibus lampadibus, quarum figura etiam in equuleo pag. 95. C. exprimitur.*

A Martyres de equuleo depositi, diuaricatis cruribus, vi ad quartum aut quintum foramen distendebantur.

B Aut viua calce, oleoq. ebullienti, & consimilibus perfundebantur.

C Vel denique nudi super testaceis fragmentis premebantur, voluebanturque.

De tauro æneo, sartagine, olla, lebete, craticula, & lecto, item de sella, galea, ac tunica, alijsq. ferreis ignitis martyrij instrumentis.

CAPVT SEPTIMVM.

QVoniam superiore capite de illis martyrij instrumentis egimus, quibus damnati homines exurebãtur; reliquum est modo, vt de alijs quibusdam hic inuestigemus, quibus eodem vel consimili cruciatus genere ijdem affici solebant. Incipientes itaque a tauro æneo, dicimus extitisse apud antiquos genus tormenti immanissimum: in quem (veluti Acta S. Eustachij martyris manuscripta demonstrant, & Lucianus in dialogo, qui Phalaris primus inscribitur) per dorsum apertum (ostium enim vnũ in latere habebat) si quis ibi aderat cruciandus, conijciebatur: & postea dorso iterum concluso, ignis circum ipsum accendebatur; ex quo fiebat, vt ibidem clausi, inusitatis doloribus detenti, bouis mugitum, & plorando, & vociferando, ederent. Fuit autem hæc ænea machina sic ad veri tauri imaginem accurate expressa, vt (sicuti idẽ Lucianus loco prædicto testatur) motus illi dũtaxat & mugitus deesset, quo minus viuus crederetur. Porro eiusdem machinæ inuentor (Ouidio auctore lib. 5. de tristibus eleg. 1.) fuit quidam Atheniensis ingenio præstans, Perillus, seu Perillaus nomine: qui arbitratus se Phalari Agrigentinorum Tyranno rem valde gratam facturum, quippe qui nouis semper tormentis delectaretur, cum præcipuam præ rebus omnibus in sumendis supplicijs voluptatem capere soleret; ab hac sua spe, qua tenebatur, deceptus remansit: nam Tyranni iussu, a quo non leue munus sperabat, in taurum coniectus, primus artis suæ specimen præbuit. quocirca Ouidius de eo sic cecinit:

De tauro æneo.

Perillus inuentor tauri ænei.

Perilli mors.

Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit: infelix imbuit auctor opus.]

Propertius item lib. 2. hæc de eodem:

Et gemere in tauro, sæue Perille, tuo.]

His adiungimus Valerium Maximum lib. 9. cap. 2. de crudelitate

tate hæc de Perillo externorum 9. narrantem :

Sæuus etiam ille ænei tauri inuentor,quo inclusi subditis ignibus, longo & abdito cruciatu, mugitus resonante spiritu edere cogebantur, ne eiulatus eorum, humanæ sono vocis expressi, Phalaridis Tyranni misericordiã implorare possent: quam quia calamitosis deesse voluit, teterrimum artis suæ opus primus artifex inclusus merito auspicatus est.] hæc Valerius Maximus. Si de his plura noscere cupis, lege Phalaridis epistolam 103. Ciceronem in L. Pisonem, Plinium lib. 84. cap. 8. Ouid. de tristibus lib. 5. eleg. 1. & Lucianum in dialogo, qui Phalaris primus inscribitur; licet ibi aliqua misceantur, quæ vera non sint: fingitur enim eo loco taurum Perilli a Phalaride Delphos mitti, vt ibi in templo inter cetera donaria Deo consecretur; & quia apud omnes pro crudelissimo atque immanissimo Tyrãno habebatur, ob id ne donum hoc Delphi, vt ab impio & nefario profectum, reijceretur, oratione mendacijs referta, contra famam hanc de se diuulgatam, per legatos sese defendisse.

Lucianus in suis dialogis multa fingit de tauro æneo.

Verum non solum Perillus suæ artis experimentum præbuit, sed & Phalaris quoque: nam cum nimia eius atrocitas amplius ferri non posset, facto in eum vniuersorum ciuium impetu, correptus, eo ipso tauro, quo alios exusserat, inclusus,viuus crematus est. Quamobrem Ouidius in Ibin hæc memoriæ tradidit:

Phalaris quo mortis genere peremptus.

Vtq. ferox Phalaris, lingua prius ense resecta,
More bouis Phario clausus in ære gemas.]

Dissentire ab hoc auctore videtur Valerius Maximus, qui lib. 3. cap. 3. de patientia externor. 4. loquens de morte Phalaridis, in hæc verba prorupit: Increpitans Zeno Agrigentinis ignauiam, ac timiditatem, effecit, vt subito mentis impulsu concitati, Phalarim lapidibus prosternerent.] hæc Valerius; cui proxime, ni fallamur, accedit Cicero de officijs lib. 2. dum ait: Phalaris præter ceteros nobilitata crudelitas, qui non ex insidijs interijt, sed in eum vniuersa Agrigentinorum multitudo impetum fecit.] hucusque Cicero: cuius quidem ac Valerij verba si attente spectentur, apparebit eos ab Ouidio non differre: nam lapidibus fortasse primum appetitus fuit, & postea in bouem æneum candentem (vt Ouidio, alijsq. placuit) coniectus.

Diuersa sentire videntur ex antiquis aliqui de Phalaridis morte.

Præter

Præter hos, alij etiam permulti hoc supplicij genere affecti fuere, quorum aliqui Christianam religionem profitebantur: Gentiles quippe ea furoris rabie in Christi fideles insiluerunt, vt immanissima, ac vetera, & antiquata quæque martyrij instrumenta in illorum interitum excitauerint, atque applicuerint. Ceterum Christiani, qui in eum immissi atque inclusi fuerunt, hi sunt, Antipas, Eustachius patricius Romanus, Theopistes eius vxor, Agapius & Theopistus filij, Pelagia virgo, qui omnes (vt ipsorum Acta clamãt) alacri promptoq. animo in bouem candentem insiluerunt; nam Antipas immensas Deo gratias agens, & Eustachius cum vxore & filijs nimia lætitia exultans eum sunt ingressi, & Pelagia virgo Tarsensis hymnum illic maximo gaudio triumphans cecinit Deo.

Christiani in tauro æneo excruciati, & quinam hi fuerint.

Antipæ Acta Surius tom 2. & Lipom. 7. ex Metaphr. Eustachij vetera manuscripta, & Lipom. 6. & Sur. 5. ex Metaphr. Pelagiæ Lipom. 7. Surius 3. ex eodem Metaphr.

Præterea de quibusdam alijs Christianis martyribus legimus, fuisse candenti tauro inclusos; qui tamen, diuina eos protegente gratia, illæsi atque incolumes ex illo exiere: fuerunt ex horum numero miles quidam, Barbarus nomine, cuius res gestas Petrus descripsit catalog. lib. 4. cap. 170. & Heliodorus, de quo Græci in suo Menologio 13. Kal. Decemb. his verbis agunt:

Barbarus miles Christianus in tauro æneo in lusus non moritur.

Natalis S. martyris Heliodori ex Maghedo vrbe Pamphiliæ, Imperatore Aureliano in vrbe Roma, præsidente Aetio in Maghido ciuitate Pamphiliæ, B. Heliodorus in illa ipsa vrbe Christum prædicans, delatus est apud Præsidem. Itaque adductus, cum idolis sacrificare non pateretur, suspenditur, & laceratur: cumq. tormentorum acerbitatem sentiret, clamabat: Domine Iesu Christe, adiuua me. Statimq. e cælo voce missa, audiuit: Ne timeas; tecum enim sum. Hanc vocem, qui faces accensas tenebãt, atque insuper quatuor videntes Angelos tormentorum vim prohibentes, in Christum crediderunt, & arguentes Præsidem, in mare proiecti sunt, victoriæ coronas percipientes. Tunc iussit Præses æneum bouem accendi, atque in illum martyrem inijci: & coniecto, confestim eius precibus ardens bos ille effectus est frigidus. Ea re Iudex magis obstupuit, quod virum illum intus psalmos canentem sensit. Accedens vero ad æream illam machinam, cum vidisset scintillas modo emittentem, repente frigidam effectam; sanctum virum increpans, Tu ne, in-

Heliodori martyrium.

Heliodorus in boue æneo inclusus non læditur ab igne.

quit, ſceleſtum caput, tuis magicis artibus in ignem præualuiſti? Cui ſanctus ille; Meæ, inquit, magicæ artes, Chriſtus eſt: Præſcribe mihi,inquit, trium dierum tempus, vt mecum ipſe cogitem, quid agere debeam. Itaque remiſſione accepta, clam templum deorum adijt; cumq. Deum precatus eſſet, idola omnia repente decidentia contrita ſunt. Quod cum audiſſet Præſes, Heliodorum ad ſe ductum, furore plenus, ſuſpendi iuſſit, & clauos ignitos in eius caput defigi: cum vero Iudex vidiſſet martyrem nec multitudine, nec varietate tormentorum ſuperari, ad ciuitatem Atalenſium illum miſit: ibiq. conſtanter in confeſſione permanens, in feruentem ſartaginem immiſſus eſt; vbi ſtans, atque orans, illæſus permanſit. ex quo circumſtantes crediderunt in Dominum, dicentes: Vere magnus eſt Deus Chriſtianorum. Vt vidit Præſes multos in Heliodori Deum credidiſſe, timens ne forte e manibus eius eum eriperent, iuſſit ad vrbem Maghedo reduci: quem milites orantem & pſallentem duxerunt. Rurſus vir ſanctus interrogatus, eamdem Chriſti confeſſionem repetens, magis magisq. aſſeruit. Præſes iuſſit linguam excidi, & ſuſpenſum duabus horis cædi, & camo impoſito extra vrbem traxerunt. quibus vir ſanctus manu annuens,conſtitit ad prædicandum: qua prædicatione completa,obtruncatus eſt.] hucuſque Menologium. Iam vero de olla agamus.

Camus genus vinculi. hinc Plautus in Caſ. poſuit pro fune, quo damnati fur cæ alligantur.

De olla martyrij inſtrumento.

Meminit de olla martyrij inſtrumẽto Scriptura ſacra Machab. 2. cap. 7. Ioſephus lib. de Machabæis ad Polybium, & Acta ſanctorum, nimirum Bonifacij a Surio tom. 2. ex Metaph. recitata, & a veteribus manuſcriptis tum noſtræ bibliothecæ, tum aliorum; Iulianæ a peruetuſtis etiam codicibus manu exaratis, & a Metaphr. Surij 2. & Luciæ Romanæ a veteribus ſimiliter noſtræ bibliothecæ manuſcriptis.

Olla quid ſit.

Erat olla (ſicuti Nonius Marcellus, & prædictæ ſanctorum res geſtæ indicant) capaciſſimum vas ex ære confectum, in quod damnati homines veſtibus denudati immittebantur, vt ibidem elixarentur.

Scire

Scire hic poteris, hæc in more maiorum extitisse, vt plurima vasorum genera habuerint ad reos in ipsis excruciandos, & maxime Christianos: vtebantur enim sartagine ad eorum carnes suffrigendas, lebete & olla ad easdem elixandas. Erat olla (vt nuper tetigimus) illud vasis genus, quod nos vulgari sermone pentolam dicimus, in quo carnes elixantur. Demonstrat hoc non solum huius Latinæ vocis, ollæ, significatio, sed permulti quoque antiqui scriptores, qui per ollam hoc idem, & non aliud intellexere. sic Varro a Nonio Marcello relatus, cum ait: Simul manibus trahere lanam, necnon simul oculis obseruare ollam, pultis ne aduratur.] Plautus, teste eodem, in Amphitrione: Optimo iure infringatur aula cineris in caput.] idem etiam in Aulularia, præcipue actu 1. & Persius satyra 4. *Vasa plurium generum instrumenta carnificinæ.*

Cape, & farratam, pueris plaudentibus, ollam.]

id est (veluti expositores ibidem) pultem, quæ in ollis coquebatur, & fiebat ex farre. Amplius Columella lib. 8. cap. 8. Eius, inquit, pulli fictilibus ollis conduntur.] S. Isidorus etymologiar. lib. vlt. cap. 6. vbi de olla loquens, idem prorsus quod nos, pluribus asserit.

Erat igitur olla (vti iam explicauimus) vas amplissimum ex ære factum, in quo martyres ignominiæ gratia elixabantur; fabricatum (vt quædam peruetustæ ostendunt, quæ ex huiusce vrbis ruinis erui nonnumquam solent) ad ollarum, quibus vtimur ad cibaria coquenda, similitudinem, absque oris, cum duabus ansis, quæ vel partim quadratæ erãt, partimq. rotundæ; quadratæ ab imo ad mediũ, rotundæ a medio ad extremum: vel erant humanarũ aurium instar confectæ. ab alijs vero lateribus inerant illis duo ferri frustula paululũ excauata, alterũ aduersus alterum; quibus, ad vectes ligneos immittendos, annuli quidam ferrei (vt tortores eas manibus & facilius tenere potuissent, & quocumque eis placuisset, gestare) indebantur. Apparebunt omnia hæc & singula in ea olla, quam hic ex vna antiquarum desumptam tabella exprimendam curauimus. *Olla martyrij instrumentum quomodo fabricata.*

Modi, quibus Dei omnipotentis famuli in ollam immittebantur.

Demisso quandoque ad terram capite in ollam serui Dei immergebãtur. quocirca de S. Bonifacio martyre hæc in eius Actis leguntur: Iratus Iudex iussit afferri ollam, & eam pice impleri bulliente, & mitti in eam sanctum martyrẽ, id est, Bonifacium, verso capite. Sanctus autem martyr Christi, facto signo crucis, mersus est in ollam.] hactenus res gestæ.

Ad hæc, conijciebantur etiam in ollam sic prælo pressi, atque plicati, vt caput eorum ad genua pelleretur. huius alterius modi testis est Iosephus loco cit. his verbis: Carnificum manibus ollæ æneæ imponitur (hoc pœnali supplicio nomen est) prælo girato, hoc est, versato, sanctum caput ad genua impellitur, sicq. corpore deorsum redacto, pugil in eam, quam diximus, ollam miserrime delituit.] hæc ibi.

Prælum martyrij instrumẽtum.

Aduertat hic lector, Iosephum per prælum denotasse quoddam instrumenti pressorij genus: prælum quippe non tantum trabem illam significat, qua in torculari vua, vel oliua calcata premitur, sed etiam, Budeo teste, instrumentum pressorium, quo potissimum pannarij, chartarij, & librorum impressores vtuntur. Vnde Plinius lib. 13. cap. 12. de chartarum generibus: Premuntur, inquit, deinde prælis, & siccantur Sole, atque inter se pagellæ iunguntur.] hæc ille.

De lebete.

Erat aliud genus vasis, quo maiores (vt res gestæ martyrum testantur) ad Christianos elixandos vtebantur, lebes æneus amplissimus, in quem oleo piceq. feruentibus, plumbo ceraq. liquentibus, aut consimilibus refertum ijdem inijciebantur. legitur de eo sæpissime in Actis sanctorũ martyrũ, nominatim Sabæ a Rom. Martyrologio & Menologio descriptis VIII. Kal. Maij, Zenonis ab ijsdem libris III. Non. Septemb. Venerandæ virginis a Petro lib. 10. cap. 61. Præterea legitur quoque de lebete Machabæorum cap. 7. & in Iosephi lib. de Machab. ad Polybium.

Quod

Quod vero ad formam eius attinet, videtur nobis (vt alia missa faciamus) satis dilucide innuisse eam Ouidius Metamorphos. 2. dum inquit:

Forma lebetis qualis fuerit.

Vina dabant animos, & prima pocula pugna
Missa volant, fragilesq. cadi, curuiq. lebetes.]

In ambobus hisce instrumentis excruciati fuere quamplurimi Christi milites: in olla Bonifacius, Iuliana, Lucia, & Erasmus: in lebete Zeno, Veneranda virgo, Saba, Marinus, Pantaleemon, Paulus, & Iuliana, Eulampius, Eulampia eius soror, & Zenobius, Zenobiaq. fratres.

Acta sanctorum Bonifacij, Iulianæ, atque Luciæ qui referant, vide supra, sicuti etiã Zenonis, Sabæ, & Venerandæ virginis. Erasmi vero Acta Petrus descripsit lib 5. cap. 75. Marini idem auctor lib. 2. c. 60. Pãtaleemonis veteri manuscripta, & Surius ex Metaphraste tom. 4. Pauli & Iulianæ idem tom. 4. Eulampij & Eulampiæ idem 5. Zenobij & Zenobiæ idem etiam eodem tomo.

De sartagine martyrij instrumento.

Mentio fit de sartagine Machab. 2. cap. 7. & in quamplurimis sanctorum martyrum Actis, nempe Eleutherij Episcopi a veteribus manuscriptis, & a Metaphr. Lipom. 5. & Surij 2. relatis, cuiusdam etiam martyris, cuius nomen ignoratur a Rom. Martyrolog. 5. Kal. Augusti, & a S. Hieronymo in vita S. Pauli eremitarum nouæ legis auctoris ac magistri, in eius exordio. Item de eadem sartagine in Actis Faustæ virginis, & Eulasij a Metaphr. recitatis apud Aloysium Lipomanum tom. 5. & Surium 1. & demum Iustinæ virginis ac Cypriani a veteribus manuscriptis, & a Mombrit. tom. 2.

Erat sartago (si huius vocis significationi, prædictisq. sanctorum martyrum historijs fides est adhibenda) patella quædam ampla, quæ (vt martyrum Acta testificantur) oleo, pice, resina, ac sulphure referta, igni applicabatur; cumq. ebullire, atque efferuescere inciperet, inijciebantur in eam vtriusque sexus Christiani, qui constanter fortiterq. in Christi fidei confessione perstitissent, vt instar piscium in oleum feruens coniectorum, torrerentur, ac suffrigerentur. Quocirca in S. Romani martyris hymno hæc a Prudentio de vno ex septem fratribus Machabæis in ea cruciato scripta leguntur:

Sartago quidnã fuerit.

Martyres in sartagine suffrigebãtur vt pisces in eam iniecti.

Videbat ipsos apparatus funerum
Præsens suorum, nec mouebatur parens,
Lætata, quoties aut oliuo stridula

Sarta-

Sartago frixum torruiſset puberem.]

Sartaginis forma qualis.

Ceterum, quod ad eius formam ſpectat, in ea nos ſumus opinione, vt credamus rotundam illam fuiſſe: nam (vt experientia ipſa docet, ipſeq. pariter vſus oſtendit) ſingula vaſa, quibus vel ad elixandum, vel ſuffrigendum, aut ebulliendum vtimur, rotunda ſunt. nec profecto verti in dubium debet, vaſa, quæ nobis hodie vſui ſunt, ab antiquorum exemplaribus dimanaſſe, licet illis ſint ea perfectiora: Siquidem (vt dixit vir ille) facile eſt inuentis addere. Præterea reperiuntur aliqua vaſa peruetuſtiſſima, quæ integra in hunc diem & permanſerunt, & adhuc permanent, quæ non habent formam aliam a noſtris. cuius rei fidē faciunt ollæ, vrcei, & alia huiuſmodi, quæ ex ruinis Vrbis aliquando eruuntur. Inuiſitur vnum horum in hunc vſque diem in eccleſia S. Laurentij extra mœnia, illud nimirum, quo fortiſſimus Chriſti athleta Laurentius militem quemdam Imperatoris, Romanum nomine, baptizauit. Cum igitur vaſa, quibus nos vtimur, a vaſis priſcorum dimanauerint, & hæc noſtris ſimillima valde fuerint; conſequitur ex his, ſartaginem, de qua hic loquimur, circularis figuræ extitiſſe. Amplius antiqui ſcriptores in ſuis vaſis deſcribendis vſi ſunt verbis quæ hoc idem omnino oſtendunt, vt patet ex Ouid. loco citato. Sartago igitur apud veteres circularis extitit figuræ.

Vrceus, quo ſanctus Laurentius baptizauit Romanum militem, eſt hic in Vrbe.

Modus, quo martyres in ſartagine torquebantur.

Dupliciter Chriſtiani in ſartagine torrebantur: nonnumquā enim toto corpore, vultu ad cælum verſo, in eam conijciebantur; & tunc, quia aliqua debet eſſe proportio inter inſtrumentum excruciandi, & hominē in eo excruciatū, dicerem fuiſſe iniectos in ſartaginem, quæ magis ad oui ſimilitudinem, quam ad perfecti circuli formam acceſſiſſet: nonnumquam vero (veluti S. Euphemiæ Acta atteſtantur a Petro lib. 8. cap. 84. relata) non toto corpore, ſed per membra ſingula; quamobrem hæc ibi litteris conſignata habentur: Mandauit Priſcus Proconſul eam, id eſt, ſanctam virginem, ferris membratim diuidi, & in ſartagine diuiſa membra torreri, &c.] Porro fuiſſe hanc ſartaginem, ſicuti

noſtræ

noſtræ ſunt, figuræ circularis, quia probabile alicui forte videri poſſet, vt probabile aſſeramus.

Furcæ ferreæ in ſanctorum carnificina.

Ad hæc notabit lector, ſanctos martyres, dū in ſartagine torrebantur, furcis quibuſdam ferreis ibidem compreſſos fuiſſe: par enim atque vna ratio eſſe cratis ferreæ videtur, atque ſartaginis; nam & in hac, & in illa Chriſtiani adurebantur. Sicuti igitur qui in craticula aſſabantur, furcis in ea ferreis (vt ſancti Laurentij Acta inquiunt) coarctari a carnificibus ſolebant; ſic qui in ſartagine cruciabantur, ijſdem compreſſos fuiſſe, affirmare eſt opus.

Eulaſij Acta, Fauſtæ, Cypriani, atque Iuſtinæ qui referant, vide ſupra.
Cononis Acta Petrus lib. 5. c. 62.
Marini idem Petrus lib. 2. c. 6.
Eleutherij Lipom. 5. & Sur. 2. ex Metaphr. Mombritius tom. 1. & Martyrolog. Roman. XIV. Kal. Maij.

Porro in hoc vaſis genere martyrio affecti leguntur Eulaſius, Cyprianus, Fauſta, atque Iuſtina virgines, Conon, & filius eius infantulus, cuius nomen adhuc ignoratur, item Marinus, Eleutherius, alijq. permulti.

De craticula, lectoq. ferreo.

** Aſſabātur martyrum carnes.*

Viſis inſtrumentis, quibus Chriſtiani vel elixabantur, vel ſuffrigebantur; ſupereſt modo, vt ad illa quoque ſeſe noſtra conuertat oratio, quibus eorū carnes a Gentilibus aſſari * ſolebant: fuerunt autē hæc, craticula, & lectus ferreus, quorum vtrorumque crebra in ſanctorum martyrum Actis habetur mentio. Craticulæ in rebus geſtis plurimorū ſanctorum a Martyrolog. Rom. relatis 3. Id. Aprilis, & ab Euſebio lib. 8. cap. 24. ſanctorū item Eleutherij, & Cononis, quorum paulo ſuperius meminimus, S. Dulæ a Rom. Martyrolog. 17. Kal. Iulij, ſancti Dorothei a Surio tom. 6. ſub S. Domnæ virginis inſcriptione, S. Laurentij a veteribus manuſcriptis, & a Surio tom. 4. ſanctorum Macedonij ac ſociorum a Rom. Martyrolog. pridie Id. Septembris.

Lecti vero ferrei in Actis pariter S. Eleutherij fit mentio, & præterea in illis quoque beatiſſimorum Clementis Ancyrani, & Agathangeli a Metaphr. recitatis Surij 1. Platonis ab eodem auctore Lipomani 5. & Surij 4. & aliorum. Iam vero ad cratem ferream reuertentes, dicimus fuiſſe eam, ſicuti vox ipſa ſignificat, prædictæq. ſanctorum hiſtoriæ, & craticula illa indicat, in qua ſanctiſſimus Chriſti confeſſor Laurentius aſſatus fuit, religioſe aſſeruata partim in baſilica S. Laurentij in Lucina, & partim in

Cratis ferrea, in qua aſſatus fuit S. Laurentius, ſeruatur hic in Vrbe.

Cratis ferrea quomodo constructa.

tim in Paneperna. Erat, inquam, ea tribus ferreis costis per longum ad palmum inter se distantibus fabricata, vnius digiti crassitudinis, duorum latitudinis, & longitudinis congruentis, cum septem vel pluribus frustis ferreis per obliquum positis, & a se ipsis palmi medietate disiunctis; quorum aliqua rotunda erant, aliqua vero quadrata, illa nimirum duo, quæ costis per longum ductis ad craticulam construendam firmandamq. coniungebantur. inerant præterea in eiusdem angulis, atque in medio frustula quædam similiter ferrea eleuata paululum e terra, a quibus, quasi pedibus quibusdã, machinula illa sustentaretur.

Crates ferreæ plurium generum erant.

Non credimus singulas craticulas tribus dumtaxat costis per longum ductis fabricatas fuisse, sed aliquas tãtum: nam in Actis S. Laurentij, & præcipue manuscriptis, legimus, iussisse Imperatorem afferri cratem ferream trium costarum ad eumdem sanctum virum comburendum: constat igitur extitisse eas apud antiquos & trium & plurium costarum.

Qui martyres in craticula cremati fuerint.

Vide quæ supra in sartagine scripsimus.
Quisnam referat Acta SS. Laurẽtij & aliorum, vide, si vis, paulo superius.
Petri Nicomediensis martyriũ.

Cruciati pressiq. fuere in craticula, igne supposito, furcis quibusdam ferreis Laurentius, Dulas, Eleutherius, Conon, Dorotheus Macedonius, Theodolus, Tatianus, & Petrus, de quo Rom. in Martyrologio hæc IV. Id. Martij narrantur:

Nicomediæ passio B. Petri martyris, qui cum esset cubicularius Diocletiani Imperatoris, & liberius de immensis martyrum supplicijs quereretur, iubente eodẽ, in medium adducitur, ac primo suspensus diutissime flagris torquetur, deinde aceto ac sale perfusus, ad vltimum in craticula lento igne assatur, sicq. vere Petri extitit & fidei heres, & nominis.] hucusque Martyrologium.

De hoc eodem Petro plura scribuntur in Actis gloriosissimorum Christi militum Dorothei & Gorgonij antiquis manuscriptis codicibus contentis, quæ nos breui tempore, vna cum in-

numeris

numeris rebus gestis aliorum vtriusque sexus sanctorum numquam in lucem editis, imprimenda, Deo dante, curabimus, septimo Surij tomo octauum, nonum, & decimum forte addentes: quo peracto, si adhuc in vita commorabimur, in singulas sanctorum vitas hactenus editas scholia elaborabimus, quibus, quid in eis veri certique, quid item ambigui, quidve falsi reperiatur, quantum in nobis erit, aperire conabimur. Et de craticula iam satis; a qua distinctum profecto erat illud instrumenti genus, quod in sanctorum martyrum Actis, lectus ferreus, appellatum inuenitur. Nam in historia sancti Eleutherij Episcopi (cuius paulo ante fecimus mentionem) legimus Tyrannum, qui eum tormentis affici iubebat, decreuisse, eumdem sanctum virum iussu ipsius in lecto ferreo iam cruciatum, deponi ex eo, & torreri in craticula ferrea. Quamobrem distinctus indubie erat lectus ferreus a craticula. Ceterum, vt lectori magis satisfaciamus, placet nobis verba historiæ in medium afferre; quæ quidem sunt hæc:

Lectus ferreus diuersus a craticula.

Tunc fremens Hadrianus iussit afferri lectum æreũ, & superpositum virũ per quatuor partes extẽdi in eo præcepit, quo eius tenera membra dissiparentur: ignis vero subtus erat positus.] ac paulo infra: Et cum transisset hora, existimans Imperator eum mortuum, solui præcepit. Qui extendens manus suas, dicebat Romanis: Magnus est Christianorum Dominus, quem beatissimi viri Petrus & Paulus nobis prædicauerunt, qui multa signa & virtutes in hac vrbe fecerunt, & Simonem illum magum glorificantem, dæmonesq. colentem, quos & Hadrianus, eliserunt ad terram. Tunc Hadrianus iussit craticulam oleo perunctam afferri, & ignem supponi præcepit] & cetera quæ sequuntur. hæc Acta Eleutherij; quibus aperte instruimur, diuersam fuisse a strato ferreo craticulam. Confirmant hoc idem quæ de eodem sancto viro litteris consignata inueniuntur Romano in Martyrologio 14. Kal. Maij his verbis:

Sic legimus in Actis eius manuscriptis nostræ bibliothecæ, quæ percurrimus.

Eleutherij martyrium.

Messanæ natalis sanctorum martyrum Eleutherij Episcopi Illyrici, & Anthiæ matris eius; qui cum essent vitæ sanctimonia, & miraculorum virtute illustres, sub Hadriano lectum ferreum ignitum, craticulam, & sartaginem oleo, pice, ac resina feruen-

Lectulus ferreus quomodo cōstructus.

tem superantes.] & quæ sequuntur. Erat igitur craticula a lecto ferreo distincta: qui quidem lectus (vt martyrum Acta testificātur) veri strati instar, & longus, & paulisper eleuatus e terra, ad ignem subministrandum, fiebat, cum nonnullis ferri frustis per obliquum ductis, quasi tabularum loco, paululum inter se distantibus.

S. Olympiadis & Maximi Acta Petrus refert lib. 4. c. 53. SS. Acindini & sociorum Surius tom. 6. ex Simeone Metaphr.

Supplicio affecti fuere in lecto ferreo gloriosissimi martyres Eleutherius, Clemens Ancyranus, Plato, Zenobij fratres, de quibus omnibus supra locuti sumus: item Olympiades, Maximus, Acindinus, Pegasius, Auempodistus, Astonius, Elpidephorus, & alij multi, quorum & nomina & numerum solus Deus nouit.

De sella, galea, tunica, alijsq. ferreis instrumentis ignitis.

De sella ferrea.

Præter crates, lectosq. ferreos, vtebantur etiam Gentiles ad Christianos affligendos sella ferrea ignita. indicant hoc Acta sanctorum martyrum Pauli & Iulianæ a Metaphr. recitata Surij tom.4. & Eusebius historiæ lib. 5. cap. 1. vel 3. B. Gregorius Nyssenus in vita quam descripsit S. Gregorij Thaumaturgi, & demum res gestæ B. Blasij manuscriptæ, in quibus hæc verba leguntur:

Iussit iterum Iudex septem subsellia ænea afferri; & ita eas, id est, septem mulieres, quæ S. Blasij martyris, dum torqueretur, guttas defluentis sanguinis collegerant, per singula supersedere præcepit. Quæ vero subsellia adeo ignita erant, vt scintillæ ex eis, veluti valde succensa fornace, micarent.] hucusque Capituli S. Mariæ Maioris vetera manuscripta.

De galea ignea.

At veniamus modo ad galeas igneas, quibus etiam Christiani cruciabantur: siquidem in more positum erat institutoq. Gentilium, vt his nonnumquam eorum capita contegerentur. cuius rei testimonium dant res gestæ sanctorum martyrum Clementis Ancyrani a Metaphr. relatæ Surij 1. & Iusti militis a Menologio pridie Id. Iulij his verbis:

S. Iusti martyrium.

Certamen sancti martyris Iusti, qui fuit ex vrbe Roma, militans sub Tribuno Claudio; reuertens vero aliquando a cæde

Barba-

Barbarorum, vidit crucem instar crystalli apparentem, & illinc exeuntem vocem audiuit, qua diuinæ pietatis mysterio initiatus, Romam profectus, facultates suas pauperibus distribuit, Christi fide exultans. Quæ res cum Tribuno innotuisset, & Christi martyr a proposita confessione discedere nollet; illum misit ad Præsidem Magnentium: a quo interrogatus, cum in Christiana confessione constanter permaneret, iussus est crudis neruis verberari, postea ignita galea capite indui, & globos ferreos igne accensos eius maxillis supponi; quæ omnia & alia huiusmodi tormenta fortiter perferens beatus martyr, Deum celebrans, in caminum iniectus, spiritum tradidit, eius sancto corpore integro permanente, ne pilo quidem læso ab igne, in quem fuerat iniectus.] hæc Menologium; a quo non differunt, quæ de eodem sancto viro breui sermone complexum est Romanum Martyrologium eodem loco, nēpe pridie Idus Iulij. Et de galea ignea hactenus.

His ergo tā diris tormentis excruciatis martyribus, non idcirco Gentilium furor in Christi seruos remittebatur; immo eiusdem impulsu fiebat, vt noua alia atque horribilia cruciatuum genera in dies singulos, ad eosdem immaniter torquendos, excogitarent. hinc vel tunica ferrea candenti induebantur, vt de S. Erasmo legitur; vel clauis igneis eorum sacra tempora transfigebantur, veluti de Victorico & Fusciano martyribus apud Mombritium tom. 1. scribitur; aut accensis ferreis obeliscis sub alis vel lateribus torrebantur, sicuti Taraco, socijsq. eius contigit, de quibus vetera nostræ bibliothecæ manuscripta: vel denique æneis crepidis igneis induebantur, vt de S. Antimo Nicomediæ Episcopo narrat Nicephorus lib. 7. cap. 6. vel crepidis ferreis ignitis clauis confixis calceati, alio incedere cogebantur. Quamobrem de S. Basilisco martyre huiusmodi verba in Græcorum Menologio XI. Kal. Iunij scripta reperiuntur:

Tunica ferrea candens.

Clauis igneis martyrum tempora transfodiebātur.

De obeliscis ferreis accensis.

De crepidis ferreis igneis.

Die 22. sancti martyris Basilisci sub Maximiano Imperatore ex regione Amaseæ. hic propter Christi confessionem detentus ab Agrippa Præside, indutusq. sæpe crepidas ferreas, ignitis clauis confixus, iussus est impelli per viam, quæ ducit ad Comanos. Cumq. in itinere venissent ad locū quemdam, vbi erat mulier nomine Troiana; sanctum Basiliscum, vinctis post terga ma-

S. Basilisci martyrium.

nibus, in platano arida ligarunt; quam ſanctus ille, miſſis ad Deum precibus, viridem reddidit, fontemq. e terra ſubito ſcaturire fecit: quod videntes milites cum muliere in Chriſtum crediderunt. Cum vero ad vrbem Comanorum veniſſet, neque perſuaderi poſſet, vt ſacrificaret; Deum ipſum precatus, ignem e cælo demiſit, qui Apollinis templum & idolum combuſſit. Qua re accenſus Præſes, obtruncari iuſſit martyrem Baſiliſcum, & in flumen demergi: itaque martyrij coronam aſſecutus eſt, in laudem & gloriam Dei noſtri.] hactenus Menologium. Et hæc de his martyrij inſtrumentis.

A *Martyres in crate ferrea torrebantur,*
B *Aliquando etiam vel in lecto ferreo,*
C *Aut in ignita sartagine,*
D *Aut in olla,*
E *Vel in tauro æneo,*
F *Et demum quandoque in lebete.*
G *Ferro huius formæ vtebantur Gentiles in his SS. martyrum carnificinis.*

De diuersis alijs modis, quibus sancti Christi martyres igne torquebantur.

CAP. OCTAVVM.

DOcebat totos dies tenebrarum ille princeps, mendacijq. pater diabolus Idololatras Imperatores, & eorum ministros, quomodo possent Christi famulos, præter iam dicta cruciatuum genera, alijs etiam atque alijs eosdem excruciare. Quamobrem eueniebat, vt eorum aliqui per pauimentum carbonibus candentibus stratum nudis pedibus incedere compellerentur; ex quorum numero Tiburtius Romanorum nobilissimus, & Pontianus extitere: alij vero vt in ignem ibidem consumendi conijcerentur. sic martyrij palmam adepti fuere Polycarpus, Theodora, Euphrosina, Flauia Domitilla, Fructuosus Episcopus, Augurius, Eulogius, Cyrion, Bassanus, Agathon, Moyses, Emilianus, Agapes, Chionia, Hirenes, Timon diaconus, Pulio, Antonia virgo, Christes, & Calistes, alias Christina, & Calista, Theophila nobilissima virgo, & viginti millia Christianorum, de quibus Græci in Menologio quinto Kal. Ianuarij his verbis agunt:

Certamen sanctorum viginti millium martyrum sub Maximiano Imperatore apud Nicomediam combustorum.] hæc Menologium.

Præterea eiusdem Satanæ inductu aliquando Christi fidelium corporibus, aut capitibus, vel intra ipsorum ora, aut aures, accensi carbones immittebantur; vel saltem in eadem membra, sanctis viris nonnumquam lectis ferreis colligatis, liquefactum plumbum, oleum candens, resina feruens, cera, sulphur, & similia pariter liquentia infundebantur. Indicant apertissime omnia hæc & singula res gestæ sanctorum martyrum quamplurimæ, nimirum Agapiti a Petro descriptæ lib. 7. cap. 74. Timothei, atque Apollinaris ab eodem lib. 7. cap. 9. Erasmi a veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manu exaratis, Pelagij a Petro lib. 7. cap. 120. Ionæ & Barachisij a Metaphr. apud Surium

Acta Tiburtij vetera manuscripta sub S. Sebastiani nomine.

Pontiani Surius tom. 1.

S. Polycarpi Acta refert Eusebius lib. 4. c. 14. & vetera manuscripta.

Theodoræ, Euphrosinæ, & Domitillæ nos in histor. nostra SS. virg. Romanarũ.

Fructuosi, Eulogij, & Augurij Martyrol. Rom. 12. Kal. Febr. & Prudẽtius peristephan. hym. 4.

Cyrionis, Agathonis, & Bassani, & Moysis Petrus lib. 3. c. 124.

Emiliani Martyrologium, & Menologium 5. Kal. Augusti.

Sanctarũ Agapis, Chioniæ, & Hirenis Surius tom. 2.

Timonis Petrus lib. 4. c. 66.

Pulionis idẽ eodem lib. c. 94.

Antoniæ Petrus etiam lib. similiter 4. c. 123.

SS. Christes & Calistes vetera manuscripta sub B. Dorotheæ virginis inscriptione.

Theophilæ virginis Sur. tom 6. ex Metaphrast. vbi etiam de sanctis viginti millibus.

rium tom. 2. Victoris militis a Mombritio tom. 2. Felicis & Fortunati a Petro lib. 4. cap. 167. Primi ab eodem lib. 4. cap. 151. Bonifacij a veteribus manuſcriptis, Claudij & ſociorum a Surio tom. 4. Tharaci a noſtræ bibliothecæ peruetuſtiſſimis codicibus, Dulæ a Surio tom. 3. Platonis a Metaphr. Surij 4. Agathangeli ab eodem Surij 1. ſub ſancti Clementis Ancyrani inſcriptione, Quintini a Surio tom. 5. Miniatis militis ab eodem tom. ſimiliter 5. & aliorum innumerabilium.

De martyribus ſuper acutiſſimis teſtulis atque ardentibus carbonibus volutatis.

In manibus SS. martyrum ponebatur aliquando ignis cũ thure.

His itaque cruciamentis in Chriſtianos olim adhibitis non contẽtus dæmon, fuit in cauſa, vt Chriſti martyres in acutiſſimis teſtulis, atque carbonibus ardentibus, veſtibus nudati, non ſine maximo eorum dolore iterum ac ſæpius volutarentur, vel vt carbones ardentes cum thure ſuper manum poſitos tenere ante idolorum aras diu impellerentur; vt ſi forte eueniſſet eos excuſſiſſe prunas, thus falſis Gentium dijs obtuliſſe viderentur. Primi cruciatus generis fidem faciunt Acta ſanctorum Firmi & Ruſtici a Petro recitata lib. 2. cap. 42. Agathæ a veteribus manuſcriptis, & a Surio tom. 2. & Macræ virginis a Petro lib. 2. cap. 50. Alterius vero generis teſtimonium dant res geſtæ Procopij martyris a Metaphr. apud Surium tom. 4. relatæ, & B. Cyrillæ virginis a Menologio 3. Nonas Iulij his verbis:

S. Cyrillæ martyrium.

Commemoratio ſanctæ martyris Cyrillæ. hæc ſub Diocletiano & Maximiano Imperatoribus, ex vrbe Cyrenæ, quæ eſt in Libya, cum accuſata eſſet apud Dignianum Præſidem, aſtitit cum Lucia & Roa deuotis mulieribus: cumque perſuaderi non poſſet, vt idolis immolaret, in eius ipſius manus iniectis carbonibus, & thure, cogebatur ſacrificare. Illa vero clamans, Non eſt, inquit, hoc inuoluntarie factum, ſacrificium offerre. Combuſtis autem digitis, ſuſpenſa laniata eſt: mox de ligno detr acta, ex plagis quidẽ ſanguis, ex mammis vero lac inſtar torrentis defluebat, & ſic beata martyr ſpiritũ Deo tradidit.] hæc Menolog.

Vnum hic velim, lector, ſcias, conſueuiſſe Iulianum Apoſtatam Chriſtianos milites decipere, dona illis pollicendo, ſi thus Imperatoriæ largitionis die ad ignem adoleuiſſent. huius rei teſtem habemus B. Gregorium Nazianzenum inuectiua prima in dictum Imperatorem ita ſcribentem:

Impe-

Imperatoriæ largitionis dies aderat, siue anniuersarius (Iuliani Apostatæ scilicet) siue tunc ab Imperatore pro sua improbitate ac versutia ex tempore ita institutus; atque adesse milites oportebat, vt pro suo quisque gradu & dignitate donatiuum acciperent. Rursus illiberalitatis scena; rursus impietatis fabula: Etenim benignitate quadam crudelitatem condire studet, militumque vecordiam, & auaritiam, quas magna ex parte vitæ comites habent, pecunijs allicere, atque inescare. Ille igitur splendidus præsidebat, splēdide aduersus pietatem festum diem agens, atque ob astuta sua consilia magnopere animo elatus. Melampum quemdam, aut Proteum suspicari posses: ita in omnia vertebatur, facileq. se ipsum in diuersas formas immutabat. Quæ autem circa ipsum erant, qualia tandem, quantisq. luctibus & querelis apud cordatos homines digna, non ijs solum, qui tum affuere, sed ijs etiam, qui nunc spectaculum illud auribus vsurpant? Proponebatur aurum, proponebatur thus: in propinquo erat ignis, hortatores ad latus. Porro quam plausibilis species, vt Imperatoriæ largitionis hic mos esse videretur, antiquioris vtique, & præstantioris. Quid deinde? thus incendere oportebat, atque ita exitij mercedem ab Imperatore accipere tantillam tantæ rei, hoc est, ipsarum animarum, impietatisque aduersus Deum. O miserum quæstum! o miseram mercedem! Exercitus totus vnica techna & fraude venalis prostabat; & qui vniuersum orbem terrarum armis subegerant, paruo igne, atque auro, ac per exiguum suffitum corruebant, magna ex parte ne suam quidem necem (quod omnium grauissimum erat) agnoscentes. Aderat quispiam vt lucrum facturus: at post lucrum, ne se ipsum quidem habebat. Dexteram Imperatoris adorabat, nec se carnificem suum adorare norat. Quod si qui etiam id agnoscerent, nihil tamen propterea hinc ipsis accedebat, quippe malo semel occupatis, ac primam stoliditatem pro eiusmodi lege, quam infringi nefas esset, ducentibus. Quæ Persarum myriades, qui sagittarij, qui fundibularij, quis ferreus exercitus, atque vndequaque a vulneribus tutus, quæ tormenta diruendis muris admota, ea efficere potuissent, quæ manus vna, & tempus vnum, & nefarium consilium perfecit?

Vetus mos Imperatorum.

Impia Iuliani calliditas.

Militum deceptorum miseria.

Hic narratiunculã quamdam admiſcebo, ſuperioribus triſtiorem, & miſerabiliorem. Ferunt, quoſdam eorum, qui per ignorationem capti ac circumuenti fuerant, poſtquam contracta hac calamitate domum ſe recepiſſent, vna cum contubernalibus ſuis ad menſam accubuiſſe: deinde cum conuiuium ad conſuetam frigidæ potationem proceſſiſſet, non ſecus ac ſi nihil grauius ipſis accidiſſet, ad aquæ poculum ſublatis in altum oculis Chriſtum cum Crucis ſigno appellaſſe. Cum contubernaliũ quidam id miratus fuiſſet, dixiſſetq. Quidnam eſt hoc? Chriſtum poſt abiurationẽ inuocatis? illos ſtatim his verbis exanimatos dixiſſe: Quo tandẽ modo abiurauimus? & quinã hic nouus ſermo eſt? Hunc vero reſpondiſſe: Quoniam ad ignẽ thus adoleuiſtis: quod idem omnino eſt, ac Chriſtum abnegare. Tum vero illos, nulla interpoſita mora, e conuiuio exilientes, velut furioſos & mente captos, ac zelo & iracundia æſtuantes, per forum cucurriſſe, atque in hæc verba exclamaſſe: Chriſtiani, Chriſtiani animo ſumus: audiant omnes mortales, & ante omnes Deus, cui & viuimus, & moriemur. Fidem tibi datam, Chriſte Saluator, non fregimus: beatam confeſſionem non abiurauimus. Si quid manus peccauit, mens certe minime ſecuta eſt. Imperatoris fraude circumuenti, non auro ſauciati ſumus. Impietatem exuimus, per cruorem purgamur. Poſteaq. ad Imperatorem celeriter profectos, atque aurum forti ac ſtrenuo animo proijcientes, ad hunc modum exclamaſſe: Non dona accepimus, Imperator, ſed morte damnati ſumus. Non honoris cauſa vocati, ſed ignominia notati ſumus. Da hoc beneficium militibus tuis: Chriſto nos macta, atque obtrunca, cuius vnius imperio ſubijcimur. Ignem igne repende: pro cinere illo in cinerem nos redige. Manus amputa, quas ſcelerate porreximus; pedes, quibus male cucurrimus. Alios auro dona, quos accepiſſe poſtea non pœniteat: nobis ſatis ſuperq. eſt Chriſtus, quem inſtar omnium habemus. Quam cum orationem habuiſſent, ſimulq. alios hortarentur, vt fraudem intelligerent, atque ab hac temulentia ſe colligerent, Chriſtoq. ſanguine ſuo ſatisfacerent: tum vero Imperatorem ira incenſum, aperte quidem illos interficere noluiſſe, ne martyres efficerentur, qui, quantum in ipſis erat, martyres erant;

Pulchra narratio.

Militũ quorumdam zelus, & fortitudo.

Militum ad Iulianum oratio.

exilio

exilio tamen mulctasse, ac pœna ea contemptum sui vindicasse; maximoq. eos beneficio affecisse, quos a piaculis suis, versutisq. consilijs procul remouisset.] hæc beatissimus Nazianzenus; quibus sine dubitatione vlla docemur, fortissimos Christi athletas neque his contumelijs ac fraudibus iniquissimi Imperatoris e gradu pietatis deijci potuisse, immo constantiore animo ex hoc ad mortem pro Christo perferendam effectos fuisse. quocirca inanis ea Iuliani cogitatio, irritusq. pariter conatus ad eos a Christi fide auertendos extitit. *Milites exilio mulctantur.*

Duo alij modi consimiles, quibus Gentiles decipere posse Christianos arbitrabantur.

Narrat Eusebius historiæ lib. 8. cap. 3. fuisse nonnumquam Christianos, Diocletiano imperante, vi in sacrificantium numerum, vt idolis immolasse viderentur, relatos; sic namque ait:

Ex ceteris autem quisque varia tormentorum genera alternis subijt: hic plagis toto corpore dilaceratus; ille excruciatus distorsione membrorum; alius acutis & intolerabilibus nouaculis dilaniatus. Inter quos nonnulli erant, qui vix satis honestum vitæ exitum consecuti sunt; alij item, qui sine fructu certamen decurrerunt. Nam vt vnus infidelium violentia contrusus, & ad sacrificia illa nefaria impuraq. deductus, quamuis non immolaret, tamen perinde atque si immolasset, libere dimissus est: sic alter, quamquam non omnino appropinquauerat, neque quicquam attigerat impuri; Gentilibus tamen eum sacrificasse affirmantibus, tacitus eorum tulit contumeliam, seq. inde proripuit. Alius semiuiuus sublatus, velut iam mortuus proijcitur. Quidam prostratus humi, inq. numerum sacrificantium relatus, longinquo spatio pedibus abstrahitur. Alius vociferatus est, & magna voce contestatus, se hostias penitus repudiare. Alius salutaris Christi appellationis confessione gestiens, se Christianũ esse clamauit. Alter neque immolasse, neque aliquando se immolaturum, asseueranter affirmauit. Attamen isti etiam frequentibus satellitum ad eam rem delectorum manibus in os verberati, & ad silendum compulsi, in vultum quoque & *Varij Christianorum cruciatus & contumeliæ. Eadẽ habet Nicephorus lib. 7. cap. 4.*

genas percussi, vi e medio extrusi fuerunt. Ita pietatis hostes omnino vel videri effecisse, quod animo intendebant, permagni æstimarunt.] hactenus Eusebius.

Christiani cogebantur immolatas carnes edere, & sacrificiorum vinū degustare.

Amplius ad idem quoque ostentandum vsui habebant ijdem Satanæ ministri immolatas carnes vi in os Christianorū immittere, vinumq. sacrificij ibidem, ipsis pariter inuitis, infundere. Quamobrem in Actis sanctorum martyrum Tharaci, Probi, atque Andronici Proconsularibus, quæ manu exarata habemus, huiusmodi verba hominum memoriæ sempiternæ traduntur:

Post hæc præcepit Præses afferri carnes immolatas, & vinum sacrificij, & ait: Infundite illi vinū,& carnes de ara mittite in os eius. Cumq. hæc agerentur,dixit Probus: Videat Dominus, & aspiciat de altissimis sedibus suis vim, & iudicet iudiciū meum. Præses dixit: Multa sustinuisti, miser, & ecce iam sacrificium accepisti. Probus dixit: Nihil magnū fecisti, vim faciens: Dominus scit voluntatem meam. Præses dixit: Et manducasti, & bibisti. Probus dixit: Scit Dominus,& vidit vim,quam patior.] & paulo post de B. Andronico hæc subduntur:

Præses dixit: Aperite os eius, & mittite carnes de ara, & vinum infundite. Dum hæc agerentur, Andronicus dixit: Domine, Domine, vim patior. Præses dixit: Vsquequo sustines positus in pœnis? Ecce gustasti de sacrificio. Andronicus dixit: Peccant omnes, qui colunt idola, tu, & Principes tui.] hucusque Acta.

Varijs modis igni martyres tradebantur.

Sed eo iam, vnde huc, longius quam voluntas fuit, digressi sumus, reuertamur, aggrediamurq. ad alia, quæ supersunt, explicanda, nempe ad modos, quibus olim sancti martyres igni tradebantur, qui quidem varij diuersiq. fuerunt. Quandoque enim stipitibus erectis affixi, circum ipsos ignis accendebatur, vel ad quatuor palos subiecto igne extendebantur: quandoque vel in fornaces ardentes, ardentemq. rogum, aut in fossas prunis plenas inijciebantur, vel saltem in cupas immittebantur: nonnumquam vero cubiculis, templis, balneisque, in quibus Gentium iussu inclusi stabant, incendio inflāmatis absumebātur; vel lineis funibus oleo perfusis ligati, sulphure,& resina conspersi, aut pedibus lineo in oleum intincto, incensoq. obuolutis, vel tandem

tandem in nauiculas pice & ſtupa refertas, vt in mari comburerentur, immiſſo igne, impoſiti, impollutum, immaculatumq. ſpiritum Deo omnium creatori & effectori feliciter fauſteq. reddebant.

Teſtes ſunt horum omniū Acta martyrum: primi* res geſtæ ſanctorū Polycarpi ab Euſebio recitatæ lib. 4. cap. 14. & a veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis; Tharaci a Metaphr. Lipom. 6. & Surij 5. Alterius* modi teſtes item ſunt Acta S. Anaſtaſiæ virginis & martyris Romanæ a nobis in hiſtoria noſtra Sanctarum virginum Romanarum. Tertij* autem generis, quarti, quinti, ac ſexti, Acta beatorum Emiliani, de quibus nuper facta eſt mentio; Fidei, Spei, & Charitatis ſororum ac virginum a Mombritio tom. 2. & a peruetuſto quodam noſtræ bibliothecæ libello manu exarato, S. Agnetis virginis a nobis in hiſtoria SS. virginum Romanarum; Apolloniæ ſimiliter virginis ab Euſebio hiſt. lib. 6. c. 3. Paphnutij a Metaphr. apud Surium tom. 2. & S. Dorotheæ virginis a veteribus manuſcriptis; in quibus de Chriſte & Caliſte ſororibus, B. virginis Dorotheæ opera ad cultum Chriſtianæ religionis, a quo defecerant, reductis, hæc verba narrantur: Miſit Præſes nunciū ad Chriſtem, & Caliſtem, iubens eas cum Dorothea venire ad ſe: quas cum tuliſſet in partem, cœpit ab eis inquirere, num Dorotheæ animum permouiſſent. At illæ vno ore reſponderunt: Errauimus, & ſatis inique egimus, dum timentes pœnas & dolores momentaneos, ſacrificauimus idolis vanis: & ideo rogauimus eam, & dedit nobis pœnitentiam, vt poſſimus ad Chriſti indulgentiam peruenire. Tunc Sapritius (ſic enim vocabatur Præſes) ſcidit veſtimenta ſua, & cum furore nimio iuſſit, vt dorſis inter ſe colligatæ mitterentur in cupam, ſi ſacrificare nollent.] & cetera, quæ ibi ſequuntur.

Martyres ſtipitibus erectis affixi igne cremabantur.

Martyres quãdoque cremabãtur quatuor palis alligati.

Martyres nonnumquam in fornaces ardentes, ardentemq. rogum, aut in foſſas carbonibus accenſis plenas, vel in cupas, vt vrerētur, immittebantur.

Septimi vero generis fidē faciunt Acta SS. Domnæ ac Theophilæ virginum a Metaphr. apud Surium tom. 6. deſcripta, & ſanctarum Romanarum ſimiliter virginum, Flauiæ Domitillæ, Theodoræ, Euphroſinæ, & Cæciliæ recitata a nobis in hiſtoria noſtra Sanctarum virginum Romanarum.

Quid

Quid sit calore balnei torreri.

Quoniã in B. Cæciliæ rebus gestis legimus, fuisse eam in calore balnei sui inclusam; ideo scire oportet, habuisse veteres hanc consuetudinẽ, vt noxios & reos homines, vel Christianos in balneis quandoque necarent: Siquidẽ recludere eos nonnumquam solebant in prima balneorum camera, quæ Laconicum, vel sudatorium appellabatur; vt ibidẽ nimio calore suffocati, vitam cum morte cõmutarent. Thermæ enim quatuor constabant cameris; quarum prima, cuius vsus erat ad excitandos sudores, sudatoriũ, vel Laconicum, aut calidarium, quo large sudor emitteretur, nominabatur; aliæ vero calidarium, tepidarium, ac frigidarium.

Thermæ quot cameris constarent.

In prima, nempe, Laconico (vt iam innuimus) SS. martyres quandoque vita priuabãtur. quocirca in rebus gestis sanctæ Cæciliæ virginis huiusmodi verba cõperies: Tunc valde iratus Almachius Iudex, iussit eam, id est, Cæciliam, reduci in domũ suam, & illic balnei calore consumi. Cum autem esset in aere calido balnei sui inclusa, & subtus tota die ac nocte magna vis lignorum adhiberetur; illic illæsa, tamquam in frigidario locata, permansit, saluaq. Domini gratia, adeo vt nulla pars omnino ex eius membris fuerit vel in minimo sudoris signo humefacta.] hæc ibi: quibus instruimur, in Laconico, qui in balneis necabantur, fuisse inclusos: nam Galen. lib. 10. methodi; de Laconico scribens: Ingredientes, inquit, in aere primum versantur calido, hoc est, in Laconico: deinde in aquam calidam descendunt.] hucusque ille.

In Laconico noxij aliquando vita priuabantur.

Monemur præterea eiusdem sanctæ virginis Actis, tunc Laconicum ad inferendam reis necem fuisse accommodatum, cum clausi in eo viri, vel mulieres, magna continuo lignorum ardentium vi subtus huiusmodi cameram adhibita, detinerẽtur.

Porro si alia de balneis desideras, lege Zosimum lib. 2. Vitruuium lib. 5. cap. 10. Celsum lib. 1. cap. 4. AulumGellium lib. 16. cap. 3. Galenum loco citato, & ex recentioribus Andream Baccium lib. 7. de balneis cap. 1. & sequentibus.

Ceterum prosequamur nunc alios modos, quibus etiam Christiani

ſtiani a Gentilibus igne cremabantur, nimirum octauum, nonum, ac decimum, quorum omniũ fideliſſimi teſtes ſunt Acta Sanctorum: poſtremi ſanctæ Reſtitutæ virginis ac martyris res geſtæ a Rom. Martyrologio deſcriptæ 16. Kal. Iunij: octaui vero, & noni, paſſiones Amphiani & Vrſicij: illius a Martyrologio quarto Non. Aprilis his verbis:

Cæſareæ in Palæſtina natalis ſancti Amphiani martyris, qui in perſecutione Maximini, cum Vrbanum Præſidem idolis immolantem arguiſſet, ſæue dilaniatus, ac pedibus lino in oleum intincto, eoque incenſo obuolutis, acerbiſſime cruciatus, demum in mare demerſus, tranſiens per ignem & aquam, eductus eſt in refrigerium.] Alterius, hoc eſt, Vrſicij a Menologio 9. Kal. Septemb. ſic: *Amphiani martyrium.*

Commemoratio ſancti martyris Vrſicij, qui ſub Maximiano Imperatore ex vrbe Sibento, vrbe exiſtente ſupra Illyricos, delatus apud Imperatorem, traditus eſt Ariſtidi Præſidi; cumque in confeſſione ſtabili conſtanter permaneret, neruis boum verberatur vehementer, poſtea lineis funibus oleo perfuſis inuolutus, ſulphure & reſina conſperſus, ſuccenſus eſt: poſtremo lata ſententia ſanctus vir Vrſicius a Valente delatore ſtricto gladio interfectus eſt. Itaque martyrio functus, a fidele quadã muliere, Simplicia nomine, ſepulturæ traditus eſt.] Scribit de hoc eodem ſancto viro Martyrologium Romanum loco nuper citato; de altero vero, id eſt, de Amphiano, Euſebius lib. 8. c. 14. & 15. & Surius tom. 2. *Vrſicij martyriũ.*

De tunica moleſta martyrij inſtrumento.

Similia valde ſunt, niſi eadem dicere velimus, hæc cruciatuum genera, quibus glorioſiſſimi Amphianus & Vrſicius affecti fuerunt, ſupplicio illi acerbiſſimo, quod veteres tunicam moleſtam nuncuparunt, quæ ignium alimentis illita & intexta (vt Seneca epiſt. 14. teſtatum reliquit) ac mox ſuccenſa, dire obuolutos noxios, qui ſceleris grauioris comperti forent, incendio abſumebat. Meminit huius cruciamenti Tertullianus lib. 6. ad martyres, & Cælius lib. 10. cap. 5. *Tunica moleſta quid ſit.*

Tormento

Tormento huic ſimili ab hæreticis cruciatus fuit Domitius Hurleus, vt teſtatur Theatrum crudelit. hæret. noſtri temporis; qui a Gregorio Pont. eius nominis XIII. ob pietatis virtutiſq. ſingularis præſtantiam, Archiepiſcopus Caſſelienſis, in Hibernia naturali patria, creatus erat. Siquidē accuſatus, quod Confirmationis ſacramento infantes aliquos muniuiſſet, comprehenſus eſt; & quia fidei Catholicæ renunciare noluit, furore hæreticorum, quæſtionibus ſubiectus fuit: ocreæ enim oleo plenæ illius pedibus iniectæ fuerunt, & ligatus deinde in ſella lignea, vt moueri non poſſet, ingentem ante focum collocatus fuit: ſicque vi flammæ ocreis aduſtis, tibiæ ſimul concrematæ fuerunt; adeo vt euellentes tum inde hæretici ocreas, ad genua vſque carnem auulſerint, relictis ſolis oſſibus nudis. Poſt hæc quodam mane, hora circiter tertia, aut quarta, vimineo conſtrictus laqueo, quo langueret diutius, ſuſpenſus fuit, & ſic ad cælum martyrij corona laureatus euolauit.

Ceterum quia tunicæ moleſtæ occaſione, de Catholicis ab hæreticis noſtri temporis igne diuexatis habitus eſt ſermo; ob id, ne videamur potiſſimum antiquos martyres Orthodoxos prætermittere, qui ab antiquioribus hæreticis ſub Conſtantio, Valente, Leone Iſaurico, & Conſtantino Copronymo impijſſimis Imperatoribus, & ſub Vuādalis Arianis ignis ſupplicio varie affecti fuere; aliqua ex SS. Patribus, aut ex eorum ſaltem rebus geſtis in medium adducemus.

Et primum de Catholicis ſub Conſtātio igne excruciatis hæc Athanaſius ad ſolitarios: Omneſq. eos, id eſt, Orthodoxos, vt carnifices, vt maleficos, vt latrones auerſati ſunt: quippe qui & monaſteria euerterint, & ignes iniecerint ad monachos comburendos; domoſq. diripuerint.] & in Apologia *: Virgines enim ignibus flammantis rogi admotas adigebat ad confeſſionem Arianæ religionis.] hucuſque Athanaſius.

* *De fuga ſua.*

Amplius de Catholicis ſub Valente hæc Theodoretus hiſtoriæ lib. 4. cap. 22. Conſtantinopoli autem, Ariani nauem pijs presbyteris refertam, ſine armamentarijs in altum propellunt. Deinde quibuſdam ſuæ ſectæ fautoribus in aliud nauigium impoſitis, mandatum dant, vt nauem presbyteris refertam incen-

Nauis presbyteris Catholicis referta ab Arianis incenſa perijt.

dant

dant. Quare confecta, presbyteri cum igne & mari paulisper confligantes, tandem in profundum demerguntur, coronamq. martyrij recipiunt.] hæc ille. His similia videre poteris in Sozomeno lib. 6. cap. 14. & Socrate lib. 4. cap. 13.

Præterea de Catholicis sub Vuandalorum persecutione hæc Victor lib. 3. Hos fustibus, illos suspendio, alios ignibus concremabant.] & eodem lib. in sanctorum Liberati & sociorum passione: Hoc autem, inquit, Tyrannicas peruenit ad aures. Qui ebrietate furoris accensus, iubet eos adhuc inauditis supplicijs adigi, & maioribus vinculis onerari, nauimq. imperat lignorum aridorum manipulis adimpleri, atque in eadem omnibus alligatis, in medio pelago igne supposito, concremari, &c.]

Postremo de Orthodoxis sub Leone, aut Cōstantino Copronymo, sic Romanū Martyrologium IV. Kal. Septēbris: SS. Hypatij, & Andreæ presbyteri, qui ob cultum sacrarum imaginum a Leone, barba pice illita, & incensa, & cute capitis extracta, iugulati sunt.] Idem in S. Stephano Iuniore, IV. Kal. Decembris, qui eodem supplicio sub Copronymo affectus fuisse dicitur. habentur huius sancti viri Acta in fine operum B. Damasceni, & in Surio tom. 7. Et hæc de his.

De barba pice illita, & incensa.

A Igni tradebantur SS. martyres vel in fossis ardentibus carbonibus refertis,
B Vel ad quatuor stipites alligati,
C Vel in cupas,
D Aut in rogum iniecti,
E Quandoque vel stipitibus erectis, funibus oleo & consimilibus illitis ligati,
F Aut in proprijs ædibus, vel carcere inclusi,
G Denique vel in fornacem deturbati,
H Aut in nauim impositi, & in altum deuecti.

A Martyres ardentibus prunis impositi volutari in eis solebant.

B Nonnumquam in lectulis ferreis ligati, liquato plumbo, resina feruenti, & pice cruciabantur.

C Aliquando sub axillis, ferris ignitis semiustulabantur.

D Aut etiam nudis pedibus per candentes carbones incedere cogebantur.

De alijs instrumentis, ac modis, quibus martyres cruciabantur.

CAP. NONVM ET VLTIMVM.

EXoptās adhuc vehementissime diabolus singulas hominum animas lucrari, non cessabat modos alios, aliasq. rationes assidue inuestigare, quibus Christi fidē funditus euertere, exturbareq. potuisset: itaque arbitratus se nactum occasionem ad hoc facile consequendum, si in Christi membra sæuitiam exercere non desisteret, effecit, vt præclari illorum temporum Iudices hoc vno sapientiam suam omnibus admirabilem fore putarent, si viros ac mulieres sanctissimæ nostræ fidei propugnatores ac præcones crudelissime torqueri, excruciari, & quam maximo fieri posset doloris sensu, trucidari curarent. O stultā sapientiam! o inanem cogitationem! Vere, vere stulti facti sunt principes Thaneos: vere defecerunt scrutantes scrutationes, & consilia mala; Defecerunt siquidem (vt scribit Eusebius *) carnificum manus, & sibi inuicem succedentes fatigati sunt: hebetata est acies gladij. Videbam fessos residere tortores, resumere vires, animos reparare, mutare gladios, diem quoque ipsum non sufficere ad pœnam. Nemo tamen omnium, ne puer quidem infans, a morte deterreri potuit: sed hoc vnusquisque metuebat, ne, dum celerem Sol vrgens clauderet diem, auulsus a consortio martyrum remaneret; sic confidentia fidei constanter & fortiter, cum lætitia & exultatione mortem præsentem, velut æternæ vitæ principia rapiebant. Denique dum priores iugularentur, reliqui psallentes, & hymnos Deo canentes, locum quisque sui martyrij expectabat, vt hoc modo etiam extremum vitæ spiritum in diuinis laudibus exhalarent.] hæc ille.

* Histor. lib. 8.

Vere igitur defecerunt peccatores, vere stulti facti sunt, & in foueam, quam ante sanctorum faciem foderant, incidere: decernebant enim hi, vt Christiani vel minutatim conscinderentur, vel stylis ferreis, aut graphijs puerorum, quod idē est, creberrimis ictibus confoderentur, aut clauis toto corpore, vel aliqua eius parte configerentur, vel medij serris dissecarentur, terebra-

terebrarentur lanceis, aut gladijs transfigerentur, sagittis configerentur; eorum ventres, auulsis iecoribus, discinderentur; iugularentur, capite plecterentur, notis & stigmate deformarentur, securi aut fustibus eorum capita tunderentur, atque illiderentur, mulieribus abscinderentur mamillæ, quibus etiam, sicuti & viris, linguæ, manus, pedes, aut eorumdem crura frangerentur, euellerentur dentes; vel adhuc viuentibus pellis crudeliter detraheretur, aut præacuta sude per media viscera transfigerentur; in vnguibus, oculis, ac vultu acutissimis calamis excruciarentur; ex altissimis locis præcipites deijcerentur; per loca carduis & tribulis consita, acutis lapidibus referta, equis indomitis, alijsve modis raptarentur, feris obijcerentur, viui terra obruerentur, in profluentem deijcerentur, in calcis fornacem conijcerentur, vestibus denudati publice ducerentur; vel, vt sicubi vicinæ sibi duæ arbores repertæ fuissent, vi quadam ab vtraque inflexis contra se inuicem ramis, eis singulis singuli martyris pedes alligarentur; vt rami, qui vi adducti fuerant, remissi, impetu quodam ad situm suum naturalem reuertentes, visceribus discerptis, auulsa secum vincti hominis membra raperent: & demum vel statuebant hi idolorum cultores, vt Christiani in exilium omni penitus solatio destituti pellerentur, aut ad marmoreos lapides secandos, fodiendam arenam, eamdemq. proprijs humeris ad eorum ædificia, quæ tunc extruebantur, deportandam, vel denique vt ad metalla impellerentur. His itaque cruciatibus, atque aliis, de quibus superioribus capitibus, alijsq. etiam, quorum nomina ob eorum immanitatem se ignorare Eusebius fatetur histor. lib. 8. c. 13. excruciabantur beatissimi Christi milites; non tamen superari vincique poterant: cælesti quippe præsidio muniti, omnia fortiter constanterq. & sustinebant, & perpetiebantur. Stabant siquidem (vt beati Ephræm verbis vtamur) certaminis tempore fortissimi bellatores Dei singula tormenta summa animi alacritate tolerantes pro nomine vnigeniti Filij Dei, ac seruatoris nostri Christi. Quam vero strenui, quantaq. fortitudinis laude præditi fuere, qui subiecta oculis horrenda supplicia contra se parata, non modo nihil timuerunt, verum maiore quoque constantia

S. Ephr. de laudibus sanctorum martyrum.

stantia

ſtantia pugnantes, cuncta perferendo ſuperarunt. Cernebant ardentem rogum, ignitas ſartagines, ebullientes ollas, quæ feruore nimio guttas picis & adipis longius iaculabantur. Aſpiciebant item ferratas atque aculeatas rotas inter ignium globos nimia celeritate verſari. Intuebantur ferreas vngulas, laminaſq. candentes, fuſtes, vrſos, leones, præcipitia, vectes, terebras, compedes, atque catenas, omnemq. prorſus artem, quam veritatis inimicus aduerſus confeſſores Domini Saluatoris inuenit. Omnia enim pœnarum genera in conſpectu martyris hoſtis callidus dedit, vt ſanctos verteret in formidinem, & aſpectu ipſo ac terrore pœnarum, lingua non amplius confiteri Dominum Ieſum, metu impedita, præſumeret.

Quid autem fideliſſimi promptiſſimiq. bellatores Chriſti, inter huiuſmodi ante oculos expoſita horrenda inauditaq. ſupplicia? promptiores effecti, maiore fiducia, atque conſtantia, indubitanter & intrepide ante tribunalia Iudicum ac Præfectorum Chriſtum Dominum confitebantur. Non ſtridens flamma, non igneæ ſartagines, non ollæ feruentes, non rotarum horrendæ vertigines, non ardentes laminæ, non vngularum dentes, non cetera id genus tormenta, non compedes, non catenarum pondus immenſum, non tyrannorum minæ, non Principum fremitus, non ars tota diaboli, miniſtrorumq. eius, exterruit fortiſſimos milites Chriſti, non impulit abnegare impietatem, non a charitate Dei & Saluatoris abduxit: ſed præcincti fide, conculcarunt machinas omnes inimici, neque illos omnino formido tentauit. Vidiſti ſeruorum fidelium robur? Vidiſti gloriam pugilum Chriſti, atque conſtantiam? Vidiſti alacritatem ingentem, cæleſte Regnum tota fide quærentium, Chriſtumq. Regem ſuum omni affectu ambientium? Vidiſti fidem perfectam veraciter perfectorum? Vidiſti charitatem in beatiſſimis martyrum pectoribus flagrantem, pro qua terrena cuncta ſpreuerunt, vt Deum ſuum tenerent, quem amauerant? Vidiſti affectum Chriſti, quomodo a terra eleuat ſublime exaltari cupientes? Vidiſti exultantem paradiſum amplecti, ac fouere ſui quoſdam auidos milites Chriſti in æterna luce ac pace gaudentes.

Accede, chariſſime, pertracta, contemplare martyrum glo-

riosos triumphos, aspice oculis cordis cælestium pugilum eximiam fidem, inuiolabilemq. pietatis affectum. Non potuit vis immensa pœnarum, iustorum animos flectere: tam intrepidæ charitatis ardorem nec mors ipsa quiuit extinguere. Cæsi, magno cum gaudio flagrorum ictus, vt summas delicias, suscipiebant: serenaq. ac ridenti facie gratias Deo referebant, quia meruerant pro ipsius nomine pati. Quibus ego vos laudibus prædicem, o perfecti milites Christi? aut quomodo appellem vos, inclyti, atque beatissimi viri? quis vestræ fidei laudes explicare sufficiat? Obstupuit nempe oratorum facundia, philosophorumq. sapientia, dum cernerent mirabilia in Christi famulis fieri: Iudicibus ac Tyrannis verba defecerunt, sanctorum martyrum constantiam & alacritatem, immensamq. athletarum Christi tolerantiam aspicientibus: nam dum lictorum manus eorum membra torquerent, visceraq. nudarent, non mærentes aspexere, non tristes, nec solum inter cruciatum gemitum non edentes, verum lætiore facie gaudia interna obtestantes: Quippe illis ea erant tormenta pro requie, & carnifices obsequi potius, quam sæuire videbantur.] hæc S. Ephræm. Sed vt eo iam, vnde digressi sumus, reuertamur; probanda sunt singula hæc suppliciorum pœnarumq. genera, rebusq. gestis sanctorum martyrum confirmanda.

De martyribus minutatim concisis.
De martyribus stylis, stimulisq. confossis.

Indicant primum Acta Nicephori martyris a Romano Martyrologio descripta 5. Kal. Martij, & Iacobi cognomento Intercisi a Surio tom. 6. & a Mombritio tom. 2. Alterum vero S. Gregorius Nazianzenus orat. 1. in Iulianum de Marco Arethusio verba faciens, Victor de persecut. Vuandal. lib. 1. res gestæ item B. Cassiani a veteribus manuscriptis recitatæ, & a Mombr. tom. 1. a Petro lib. 7. cap. 58. a Surio tom. 4. & a Prudentio, a quo ceteri desumpsere.

Styli ferrei, seu puerorum graphia quid sint, quibusve vsibus accommodata.

Erant hæc, instrumentum æneum, quo in albo, id est, in ceratis tabellis, primis illis temporibus scribebatur, vt nunc in

ligneis libellis, vel codicillis mercatores ſcribere conſueſcunt. Iob 19. Quis mihi det, vt exarentur in libro ſtylo ferreo, & plumbi lamina?] Plautus Bacch. actu 4. ſcen. 4. Affer cito. P. quid? C. ſtylum, ceram, tabellas, & linum.] & paulo poſt: Cape ſtylum propere, & tabellas has tibi do. quid poſtea? C. quod iubeo, ſcribito iſtis: nam propterea volo ſcribere, vt pater cognoſcat litteras, quando legat. ſcribe] & quæ ſequuntur. Et Milit. actu 1. ſcena 1. Habes tabellas? A. vis rogare? habeo ſtylum.] Plinius lib. 34. cap. 14. Et cum ſtylo ſcribere inſtitutum eſt, vt vetuſtiſſimi auctores prodiderunt.] Hiſce itaque ſcribendi inſtrumentis, tamquam acerbiſſimo mortis genere, confodiebantur ſæpiſſime morti adiudicati. teſtantur hoc varij auctores, & hi quidem grauiſſimi, vt Suetonius in Caio cap. 28. his verbis: Cum diſcerpi Senatorem concupiſſet, ſubornauit, qui ingredientem Curiam, repente hoſtem publicum appellantes, inuaderent, graphijſq. confoſſum lacerandum ceteris traderent.] Seneca de clement. ad Neronem lib. 1. cap. 14. Dum, inquit, Erixionem equitem Romanum, memoria noſtra, quia filium ſuum flagellis occiderat, populus in foro graphijs confodit.]

Ad hæc, idem teſtantur quoque Marci Arethuſij Acta; ſic enim in eis legitur: A pueris ad pueros Marcus pendulus remittebatur, cultris pennarijs, hoc eſt, graphijs, generoſum illud corpus excipientes.] idem etiam Acta S. Caſſiani martyris his verbis: Interrogatus hic ſanctus vir a perſecutore, quid artis haberet: quia pueros notas doceret, reſpondit.] & mox: Spoliatus veſtibus, ac manibus poſt terga reuinctis, ſtatuitur in medio: vocatiſq. pueris, quibus docendo exoſus factus fuerat, data eſt facultas eum perimendi. At illi quantum doluerant diſcentes, tantum ſe vlciſci gaudentes; alij eum tabulis verberabant, alij ſtylis feriebant. Quorum quanto infirmior erat manus, tanto grauiorem martyrij pœnam, dilata morte, faciebant.] hucuſque eius res geſtæ ex veteri S. Mariæ Maioris manuſcripto deſumptæ.

Stimulis torqueri quid.

Non idem erat torqueri stimulis, & stylis confodi. ** In mensem Maij.*

Aliud erat ſtimulis torqueri,& ſtylis ferreis confodi: namque (vt in Notis ad Romanum Martyrolog.* legitur) hoc ſupplicij genere excruciabantur tantummodo rei, illo autem & excruciabantur, & crudeliſſime etiã interficiebantur. Inſuper hoc, quod ſtimuleum dictum reperitur, ſeruis, qui furtum fecerant, admoueri conſueuit, illud grauiſſimorum ſcelerum conſcijs. Meminit ſtimulei cruciatus Prudentius hymno S. Hippolyti martyris, cum inquit:

Iliaq. infeſtis perfodiunt ſtimulis.]

& Plautus pluribus in locis, ſpeciatim Aſinar. actu 2. ſcen. 4. Vtinam nunc mihi ſtimulus in manu ſit.] & actu 3. ſcen. 2. Aduorſum ſtimulos, laminas, &c.] & Moſtell. actu 1. ſcen. 1. O carnificium cribrum, quod credo fore. Ita te forabunt patibulatim per vias Stimulis, huc ſi reueniat quamprimum ſenex.] & quæ ſequuntur. & Menæh. actu 5. ſcen. 5. At ego te pendentem fodiam ſtimulis triginta dies.] & Milit. glor. actu 2. ſcen. 6. Niſi tibi ſupplicium ſtimuleum de te dedatur.]

Stimulus quid eſſet.

Adde, ſi vis, quæ idem ſcripſit Menæh. actu ſuperius cit. ſcen. 2. Iam aſcendo in currum, iam lora teneo, Iam ſtimulus in manu eſt.] quibus locis inſtruimur, fuiſſe ſtimulum, fuſtem, ſeu arundinem acutæ cuſpidis, quo ruſtici boues ſuppungunt. Confirmant hoc Acta S. Ioſephi martyris a Metaphr. recitata apud Surium tom. 2. his verbis: Illi vero obeliſco longæ arundini alligato, eo ſanctum pungere imperabant.] hæc ibi. Et de his hactenus.

De martyribus clauis confoſſis, vel ſerris diſſectis.

Tertium vero ac quartum cruciamentorũ genera, quibus SS. martyres vel clauis configebantur, vel ferris ferreis ſecabantur, oſtendũt Acta Sanctorum, Paphnutij a Rom. Martyrologio relata 8. Kal. Octobris, Seueri Epiſcopi ab eodem Martyrologio 7. Idus Nouemb. & ab auctore Theſauri concionatorum parte 2. Fauſtæ virginis a Metaphr. Lipom. 5. & Surij 1. & a Mombrit. tom. 1. Baſſi Epiſcopi a Petro lib. 1. cap. 30. Pionij a Metaphr. Kal. Februarij, Floriani a Petro lib. 4. cap. 121. Philomeni martyris

tyris a Martyrologio, & Menologio 3. Kal. Decembr. Euphemiæ virginis a Mombritio tom. 1. & a Metaphr. Lipom. 6. & Surij 5. Simeonis Episcopi a Surio tom. 2. & a Nicephoro Calisto lib. 8. cap. 37.

Meminit alterius horum suppliciorum, nempe quarti, Suetonius in Caio cap. 27. vbi etiam de viris quibusdam inscriptione damnatis; de quo tormenti genere inferius tractabimus: quod quidem ideo fecit, vt sæuitiam Caligulæ Imperatoris sempiternæ hominum memoriæ traderet. Ex quo colligi posset, maximam fuisse Gentium rabiem in Christi athletas, maximamq. pariter Christianorum hominum constantiam, atque virtutem, qua omnia cruciamenta facili nulloq. negotio & sufferebant, & superabant.

Quintum cruciamenti genus, quo Christiani terebris afficiebantur, indicant Acta sanctarum virginum, Fidei, Spei, & Charitatis, quæ manuscripta habemus, & similiter Faustæ virginis, de qua Rom. in Martyrol. XII. Kal. Octobris hæc narrantur: *De martyribus terebris excruciatis.*

Cyzici in Propontide natalis sanctorum martyrum, Faustæ virginis, & Eulasij, sub Maximiano Imperatore: quorum Fausta ab eodem Eulasio idolorum sacerdote decaluata, & ad turpitudinem rasa, suspensa, & torta est; deinde cum vellet eam mediam secare, & carnifices lædere non valerent, stupens Eulasius, in Christum credidit; & dum ipse etiam Imperatoris iussu fortiter torqueretur, Fausta capite terebrata, clauis toto corpore confixa, & sartagini igneæ imposita, cum eodem, voce de cælo vocata, transiuit ad Dominum.]

Sextum vero genus, quo Christiani lanceis, aut gladijs transfigebantur, probari potest rebus gestis SS. Marci & Marcelliani a Petro recitatis lib. 5. cap. 124. Benigni a Surio tom. 6. & a Petro lib. 10. cap. 3. Cyrilli diaconi ab eodem lib. 6. cap. 72. Symphorosæ a Petro similiter lib. 6. cap. 111. & a veteribus codicibus manu exaratis; Fuscæ virginis a dicto auctore lib. 3. c. 119. Basillæ & Anatholiæ virginum a nobis in historia nostra sanctarum virg. Romanarum, Eupsichij a Romano Martyrologio VII. Id. Septembr. Iustinæ virginis a Mombritio tom. 2. & a Petro lib. 9. cap. 32. & Polycarpi a veteribus manuscriptis, & ab Eusebio *De martyribus lanceis, vel gladijs transfossis.*

febio

ſebio lib. 4. cap. 15. Proſequamur modo ſeptimum.

De martyribus, quorum ventres diſcindebantur.

Fidem faciunt ſeptimi cruciatus generis, quo martyribus ventres diſcindebãtur, res geſtæ S. Cyrilli martyris a Theodoreto recitatæ lib. 3. cap. 6. & a Rom. Martyrolog. IV. Kal. Aprilis, his verbis:

Heliopoli apud Libanum S. Cyrilli diaconi & martyris, cuius iecur, diſciſſo ventre, auulſum, Gentiles ſub Iuliano Apoſtata feraliter depaſti ſunt.]

Teſtantur hoc idem Acta ſanctæ Encratidis virginis, alias Engratiæ, ab auctore Theſauri concionat. relata, & a Martyrologio Rom. 16. Kal. Maij, vbi hæc verba leguntur:

Cæſarauguſtæ in Hiſpania ſanctæ Encratidis virginis & martyris, quæ lacerato corpore, mamilla abſciſſa, & iecore auulſo, adhuc ſuperſtes in carcere incluſa eſt, donec vlceratum corpus putreſceret.]

De conſimilibus atque diuerſis cruciatibus, & pœnis, quibus Chriſtianæ virgines afficiebantur.

Genera tormentorum ac pœnarũ diuerſa, quibus Chriſtianæ virgines afficiebantur.

Diſcindebantur primum, Iuliano Apoſtata imperante, ſanctæ virgines: quæ deinde, ventribus earum nonnihil adhuc palpitantibus, motuq. quodam agitatis, hordeo refertæ, immaniſſimis porcis deuorandæ obijciebantur. Narrat hæc omnia & ſingula S. Gregorius Nazianzenus 1. in Iulianum inuectiua, dum ait. Illi enim, id eſt, Heliopolitæ (vt vnum e multis commemorem, quod etiam atheis horrorem incutere queat) virgines caſtas, & mundo ſublimiores, quæq. vix etiam vmquam viris in conſpectum venerant, in medium productas, veſtibuſq. nudatas (vt per aſpectum contumeliam ipſis prius inferrent) ac poſtea proſciſſas, atque diſſectas (o Chriſte, quomodo tuam illius temporis patientiã feram?) partim proprijs etiam dentibus comminutas ediſſe, atque, vt eorum execrandum furorem decebat, crudis hepatibus ſeſe ingurgitaſſe feruntur, ac cibo illo perfunctos, communem & vſitatum admiſiſſe: partim palpitantibus adhuc viſceribus ſuillum pabulum inſeruiſſe, ferociſſimiſq. porcis immiſſis, hoc ſpectaculum obieciſſe; vt ſimul cum hordeo carnes

carnes laniari atque exedi perspicerent.] & reliqua: quibus similia penitus referunt Theodoretus lib. 3. cap. 6. & Sozomenus lib. 5. cap. 9.

His itaque omnibus monemur, fuisse Christianas virgines ignominiæ causa hoc modo discissas, vestibusq. pariter denudatas: nulla siquidem maior contumelia virginibus contingere potest, quam ab impudicis petulantibusq. oculis nudas conspici.

Hoc ignominiæ genere affectæ fuere sanctæ Christi virgines Prisca, Agnes, Anastasia maior, Febronia, Eulalia Emeritensis, Barbara, Christina, Reparata, Euphemia Aquileiensis cum tribus sororibus, nẽpe Dorothea, Thecla, & Erasma, aliæq. multæ. Præterea alijs quoque, atque alijs contumeliarum probrorumq. generibus sacræ virgines vexabantur: capilli enim eis quandoque abradebantur. Tradunt hæc res gestæ beatarum virginum Faustæ, Charitinæ, Christinæ, & aliarum.

Agnetis, Priscæ, & Anastasiæ Acta, nos in hist. SS. virg. Rom. Febroniæ Metaphrast. Lipom. 7. Surij 3. Eulaliæ auctor thesauri concionat. Barbaræ & Christinæ, nostræ bibliothecæ vetera manuscripta. Harum quatuor sororum vetera manuscripta, & Petrus lib. 3. cap. 29. Reparatæ Petrus lib. 9. c. 39. Acta S. Faustæ qui referat, & Christinæ, vide supra. S. Charitinæ Sur. tom. 5. & Menologij tertio Non. Octobris.

Porro quam ignominiosum fuerit mulierum capita radere, ostendunt optime Acta prædicta, Suetonius item in Caligula cap. 5. & ea denique, quæ in Notis ad Romanum Martyrologium annotat. 20. in mensem Septemb. de sancta Fausta virgine (quæ, vt ibidem narratur, ad turpitudinem abrasa fuit) leguntur. Amplius ignominiæ similiter causa tradebantur Christianæ virgines, in nostræ fidei contemptum, vel lenonibus, vel petulantibus iuuenibus; aut ad meretricũ prostibula, vt ibidem earum virginitas violaretur, ducebantur. Deus tamen, cuius nutu omnia reguntur, eas sibi, saluo pudore, voluit immolari. Si quæras, cur ista in virgines Christo dicatas scelesti illi perpetrarent. Id (vt iam diximus) in Christianæ religionis contumeliam factum, respondere possumus. Quibus præterea adiungimus, non licuisse antiquo more Romanorũ (Suetonio in Tiberio c. 61. auctore) virgines violẽta morte necari, nisi prius a carnificibus, vel lenonibus macula affectæ fuissent. ponã verba ipsius: Immaturæ puellæ, quia (more tradito) nefas esset virgines strãgulari, vitiatæ prius a carnifice, deinde strãgulatæ.] hæc ille.

Ex his iam sponte, nisi cæcus esse velis, potes Christi virtutem atque potentiam cognoscere, qui sponsas suas, huiusmodi periculo ac discrimini commissas, nouit, earum salua integrita-

te, con-

te, conſeruare, & ab impudentium hominum manibus eripere, ac liberare. indicat hoc Baſilius Magnus lib. de ver. virginit. in hunc modum:

Cũ ferueret perſecutionis immanitas, electæ virgines propter ſponſi fidem, ad illudendum impijs hominibus traditæ, corporibus inuiolatæ durarunt; eo ſcilicet, cuius gratia perferebant, impiorum conatus in earum carne irritos arguente, & integra earum corpora non ſine prodigio & virtute cuſtodiente.] hucuſque Baſilius.

Agnetis, & Dariæ Acta deſcripſimus nos in hiſt. SS. virgin. Rom.
Seraphiæ vetera manuſcripta, & Surius tom. 5.
Theophilæ Surius ex Metaphr. tom. 6.
Euphraſiæ Nicephorus lib. 7. cap. 13.
Theodoræ S. Ambroſ. de virginib. lib. 2.
Antoninæ Surius tom. 3.
Luciæ eiuſdem tom. 6. & vetera manuſcripta.
Suſannæ nos in hiſtor. SS. virg. Roman.
Martianæ Petrus lib. 2. c. 56.
** Apologia de fuga ſua.*

Tradunt hæc eadem, Acta quoque ſanctarũ virginum Agnetis, Dariæ, Seraphiæ, Theophilæ, Euphraſiæ, Antoninæ, Theodoræ, Luciæ, Suſannæ, Martianæ, & aliarum.

Si plura adhuc diſcere cupis, lege Notas in Rom. Martyrologium ad menſes Ianuarij, & Septembris, huius ad tertiũ Nonas, illius ad decimum Kal. Februarij; item Nicephorum lib. 7. cap. 13. Senecam controuerſ. lib. 2. Dionem lib. 56. & Tacitum lib. 5. Et de ſupplicijs, pœniſque, quibus Chriſtianæ virgines a Gentilibus afficiebantur, ſatis.

Ab hæreticis etiam ſub Conſtantio Conſtãtini Magni filio, & Valente Imperatoribus Arianis, & ſub ſæuiſſima Vuandalorum in Catholicos perſecutione ſacræ Chriſti virgines varijs modis in ipſarum ſponſi odium ignominijs afficiebantur.

De virginibus ſub Conſtantio probro affectis hæc narrat S. Athanaſius*: Virgines enim ignibus flammantis rogi admotas, adigebat (ſceleratiſſimus omnium hominum Sebaſtianus copiarum dux) ad confeſſionem Arianæ religionis: ibi cum eas inuictas cerneret, corpora nudat, atque ita in faciem cædit, vt vix longo poſt tempore a ſuis potuerint agnoſci.] & in epiſtola ad Solitarios: Ariani ſacra virginum corpora plagis concidunt, iniectaq. in veſtes manu trahunt, capita denudant; eas vero virgines, quæ inter trahendum obnitebantur, calcibus pulſant. Grauia quidem iſta, & nimium grauia, ſed tamen quæ inſecuta ſunt, multo grauiora, & genere contumeliæ prorſus intoleranda. Cum enim ſcirent pudicitiam virginum, & aurium integritatem, & quod patientius ferrent lapides & fuſtes, quam obſcœna verba; fœdiſſimis dictis inter inuadendum vtebantur: &

hæc

& hæc Ariani iuuentuti ſuggerebant, quippe qui ad iſta dicta & facinora cachinnarētur. ſacræ autem virgines, & aliæ caſtæ mulieres, vt morſus aſpidum, ab iſtiuſmodi vocibus refugiebant. Chriſti vero perduelles ſuam quoque operam, vt hæc fierent, addebant; nec diſſimile eſt veritati, ipſos eaſdem cum iuuentute illas voces concinuiſſe: delectabantur certe petulantia, & obſcœnitate verborum, quæ a iuuentute iactabātur.] & paulo poſt:

Multas, inquit, virgines, quæ & eorum impietatem damnabant, & veritatem agnoſcebant, ex ædibus ſuis deportarunt, aliasq. ad negotia ſua euntes contumelijs affecerunt, operamq. dedere, vt a proteruioribus adoleſcentibus denudarentur: ſuiſq. mulieribus poteſtatem conceſſere, vt quam vellēt indigne tractarent.] hæc Athanaſius.

De ijſdem etiā virginibus ſub eodem Imperatore ignominia affectis ſic Theodoretus hiſtoriæ lib. 1. cap. 14. Georgius Arianus virgines, quæ perpetuæ caſtitati ſe addixiſſent, coegit non modo Athanaſij denegare confeſſionem, verum quoque fidei patrum anathema denunciare. ſuæ vero crudelitatis ſocium atque adiutorem habuit Sebaſtianum quemdam, ordinum militarium Præfectum: qui in media vrbe accenſo rogo, virginibuſq. nudis propter eum collocatis, fidem negare iubet. Quæ ſane ſpectaculum acerbum ac miſerum Fidelibus pariter & infidelibus conſtitutæ, ignominiam illam pro magno honore duxere.] hæc ille.

De virginibus ſub Valente ludibrio item affectis ſcribit Petrus Alexandrinus apud Theodoretum hiſtoriæ lib. 4. cap. 20. his verbis: Palladius eccleſiam Catholicorum ingreſſus, cœpit cum ſuis copijs, pro verbis grauibus, & eccleſia dignis, ſimulacrorum laudes decantare; pro diuinarum litterarum lectione plauſus indecoros edere; fractaſq. voces cum obſcœnitate fundere, & contumelias in Chriſti virgines iacere non ſunt veriti.

Quales quidem cōtumelias lingua proferre reformidat, quippe cum dictu turpes ſint. Nam quiſnam bene ſanus, cum eas tantummodo audiret, non aures penitus obſtrueret? immo vero optaret ſe potius ſurdum eſſe, quam vt tantam obſcœnitatem auribus acciperet? Sed vtinam verborum turpitudine contenti,

in ea re solum deliquissent: & non improbitate factorum, verborum petulantiam longe superassent. Nam conuicium, qualecumque illud sit, est quidem tolerabile, præsertim his in quorum animis Christi prudentia & doctrina diuina habitat. At isti, vasa iræ aptata ad interitum, nasuti, qui strepitum lasciuum, sonorum, & velut ex aquæductu (vt ita dicam) erumpentem, per nares effundebant; vestes sanctarum Christi virginum, quarũ pius vitæ cultus exemplar viuendi sanctorum Angelorum expressit, dilacerare, easq. nudas, vti in lucem editæ erant, per vrbem triumphi loco ducere, & pro sua libidine petulanter & obscœne irridere cœperunt: denique quæ perpetrata sunt, tum crudelia erant, tum peregrina. Quod si quis his rebus ad misericordiam inductus, eos vel vi prohibere, vel hortando a talibus facinoribus dissuadere conaretur, non sine vulneribus discessit. Verum (proh dolor!) multæ virgines per vim stupratæ, complures etiam fustibus in capite cæsæ mutæ iacuerunt: quarum corpora tumulis mandandi nulla omnino permissa potestas est: & præterea complura earum corpora, quæ sunt ab illarum parentibus cum multo gemitu quæsita, nondum reperiuntur.] hæc Petrus.

De virginibus demum sub Vuandalis Arianis dedecore in Christi etiam contemptum oppressis scribit Victor Episcopus Vticensis lib. 2. hoc pacto:

Præcepit deinde Tyrannus sacras virgines congregari, dirigens Vuandalos cum suæ gentis obstetricibus ad inspicienda & contrectanda contra iura verecũdiæ verecunda pudoris, vbi nec matres aderant, nec aliqua matronarum. Quas cremantes graui suspendio, atque ingentia pondera pedibus colligantes, laminas ferri ignitas dorso, ventri, mamillis, & lateribus apponebant. Quibus inter supplicia dicebatur: Dicite quomodo Episcopi vobiscum concumbunt, & clerici vestri. Quarum acerbitate pœnarum plurimas tunc scimus extinctas: aliæ quæ remanserunt, cutibus arescentibus, factæ sunt curuæ.] hactenus ille.

Quibus omnibus optime iam instruimur, priorum temporum hæreticos (quorum exempla recentiores, vt ex multis auctoribus colligimus, sequuntur) extitisse in sacris virginibus in Catholicæ

tholicæ religionis odium perſequendis, ignominiaq. afficiendis, ſine dubitatione vlla Gentilibus inhumaniores, petulantiores, inexorabiliores, crudelioreſque. At omiſſis nunc hæreticis, accedamus ad octauum propoſitorum cruciamentorum genus explicandum.

Huius cruciatus, quo Chriſtiani ſagittis configebantur, teſtes ſunt eorumdem res geſtæ, ſpeciatim ducentorum ſexaginta martyrum, quorum nomina nobis ignota ſunt, a Rom. Martyrologio relatæ Kal. Martij, & a veteribus manuſcriptis ſub S. Valentini inſcriptione, vel Marij, Marthæ, & filiorum, Irenis virginis ab eodem Martyrologio Nonis Aprilis, Chriſtinæ ſimiliter virginis a peruetuſtis codicibus manu exaratis, & a Petro lib. 6. cap. 130. Sebaſtiani a veteribus etiam manuſcriptis codicibus, & a Lipom. tom. 5. Sur. 1. a Mombritio 2. & a Petro lib. 2. cap. 106. Chriſtophori a Rom. Martyrologio VIII. Kal. Auguſti, & Fauſti a Græcorum Menologio XVII. Kal. eiuſdem menſis, vbi in hunc modum legitur: Eodem die ſancti martyris Fauſti, qui ſub Decio Imperatore propter Chriſtianæ fidei confeſſionem comprehenſus, & libere Chriſtum ipſum profeſſus, cruci affixus, & ſagittis vulneratus, cum quinque dies in cruce conſtanter permanſiſſet, in manus Dei ſpiritum commendauit.] *Martyres ſagittis cōfigebantur.*

De plurimis item Catholicis telis confixis ſcribit Victor de perſecutione Vuandal. lib. 1. his verbis:

Quodam tempore Paſchalis ſolemnitas agebatur: & dum in quodam loco, qui Regia vocitatur, ob diem Paſchalis honoris, noſtri ſibimet clauſam eccleſiam reſerarent, compererunt Ariani. Statim quidam presbyter eorum, Andiot homine, congregata ſecum armatorum manu, ad expugnandam turbam accedit innocentum: introeunt euaginatis ſpatis, arma corripiunt, alij quoque tecta conſcendunt, & per feneſtras eccleſiæ ſagittas ſpargunt. Et tunc forte, canente populo Dei, lector vnus pulpito ſiſtens, alleluiaticum melos canebat. Quo tempore ſagitta in gutture iaculatus, cadente de manibus codice, mortuus, poſt cecidit ipſe. Nam & alij quamplurimi ſagittis & iaculis in medio crepidinis altaris probantur occiſi, &c.]

Noni autem cruciatuum generis, quo ſcilicet martyres iugu- *Martyres iugulabantur.*

 laban-

labantur, testimonium dant res gestæ B. Philippi patris S. Eugeniæ virginis Rom. a nobis relatæ in filiæ historia, & beatissimorum martyrum Iusti atque Pastoris fratrum, de quibus Romano in Martyrologio 8. Idus Augusti hæc verba leguntur:

Iusti & Pastoris fratrum martyrium.

In Hispania sanctorum martyrum Iusti & Pastoris fratrum, qui cum adhuc pueri litteris imbuerentur, proiectis in schola tabulis, sponte ad martyrium cucurrerunt, & mox a Daciano Præside teneri iussi, & fustibus cædi, cum se mutuis exhortationibus constantissime roborarent, extra ciuitatem perducti, a carnifice iugulati sunt.]

Martyres capite plectebantur.

Decimi generis, quo capitis damnabantur, fidem faciunt innumeræ fere res gestæ sanctorum martyrum, nominatim Terentij, Pompeij, & sociorum a Metaphr. descriptæ Lipomani 7. & Surij 2. Victoris a Petro lib. 4. cap. 142. Gordiani ab eodem lib. pariter 4. cap. 149. a Mombrit. tom. 1. a Surio tom. 3. Palmatij Consulis, Simplicij Senatoris, & sociorum a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & a Mombrit. tom. 1. sub S. Calisti Papæ inscriptione, Torpetis, & Euellij a Petro lib. 5. cap. 8. & a Mombrit. tom. 2. Venantij a Petro lib. eodem c. 12. Anastasiæ, & Basilissæ a nobis in historia SS. Virg. Romanarum, Paulæ virginis a Rom. Martyrol. & Menologio 3. Non. Iunij, Ioannis ac Pauli fratrum a Surio tom. 3. & a Petro lib. 6. cap. 9. Fabij a Lipom. tom. 4. & a Surio tom. similiter 4. ex Adone, Quirini Tribuni a nobis in historia SS. Virg. Romanarum, Apollonij Senatoris a Petro lib. 4. cap. 62. Sulpitij & Seruiliani a nobis etiam in eadem historia in Flauia Domitilla. Præterea demonstrant hoc pariter quamplurima ex Actis sanctarum virginum Romanarum, vt Martinæ, Tatianæ, Priscæ, Soteræ, Theodoræ, Liciniæ, Restitutæ, Cantianillæ, ac fratrum eius, Bonosæ, Luciæ, Floræ, Lucillæ, Susannæ, Benedictæ, Anastasiæ maioris, alterius Lucillæ, Mariæ, & sociorum, atque Artemiæ.

Percutiebantur martyres gladio.

Credibile valde est (sicuti secundo Annalium Ecclesiasticorum tomo legitur) maiorem Christianorum martyrum partem, plurimum gladio, & non securi percussam fuisse. tradunt hæc non solum singulæ fere sanctorũ res gestæ veteribus manuscriptis contentæ, vel ab ipsis non mutato stylo desumptæ, in quibus

semper

ſemper ferme legimus Chriſti bellatores gladio animaduerſos, cæſos, percuſſos, punitos fuiſſe, & ſimilia: ſed etiam quia maioris ignominiæ erat gladio feriri, quam ſecuri: nam Spartianus in Geta de Antonio Caracalla teſtatur, improbaſſe, quod Papinianus, quem interfici iuſſerat, ſecuri cæſus eſſet, & non gladio.

Si plura vis ad horum confirmationem ſpectantia, vide Briſſonium lib. 5. de formulis, vbi de gladij animaduerſione ſermonem habet.

Diximus, plurimum; quoniam negari nequit, ſecuri etiam aliquando hoc eodem mortis genere vita priuatos fuiſſe: etenim reperitur nonnumquam apud aliquos Eccleſiaſticarum rerum ſcriptores, eos ſecuri percuſſos, victores ad cæleſtem martyrij coronam aduolaſſe.

Decapitabantur martyres aliquando ſecuri.

Modus, quo Chriſtiani capite plectebantur.

Obtruncabantur potiſſimum SS. martyres (veluti ipſorum Acta indicant) genibus flexis, & corpore incuruato. ſic res geſtæ Sanctorum, Pauli ſub Lini nomine, Mennæ a Metaphr. apud Lipom. tom. 7. Dionyſij, ac ſociorum eius a Surio tom. 5. & a veteribus codicibus manuſcriptis, Montani, Lucij, Flauiani, atque aliorum a Surio etiam tom. 1. In rebus quippe geſtis S. Pauli Apoſtoli hæc verba habentur: Ligans ſibi Paulus de Plautillæ maphorte oculos, in terra vtrumque genu fixit, & collum tetendit. Spiculator vero in altum brachia eleuans, eum tota vi percuſſit, & caput eius abſcidit.] in Actis autem B. Mennæ hæc: Cum ſic dixiſſet, genibus in terra poſitis, ceruicem extendit, & ſtatim gladio percuſſus eſt.] in illis vero ſanctorum Dionyſij, Ruſtici, & Eleutherij, huiuſmodi verba: Quapropter velut ab initio virgis in conſpectu omnium ſancti martyres nudi cæſi ſunt, & veſtibus reinduti, ad locum conſtitutum educti ad decollationem, ſunt genua flectere iuſſi.] & poſt: Poſitis genibus, & protenſis ceruicibus, vno eodemq. momento, ſecundum Principis præceptum, ſecuribus decollati ſunt.] & paucis interpoſitis: Lux ineffabilis cunctis reſplenduit, & beatiſſimi Dionyſij ſe cadauer erexit, ſanctumq. manu caput a corpore, &c.] demum in paſſione B. Flauiani hæc: Deinde ad locum victimæ,

Martyres flexis genibus, & oculis ligatis, capite plectebantur.

Maphors accipitur hic pro ſudario & panniculo.

expleto

expleto sermone, descendit, & ligatis oculis ea vittæ parte, quam Montanus seruare ante biduum iusserat, fixis tamquam ad preces genibus, passionem suā cum oratione perfecit.] idem quoque innuere videntur Acta SS. Acatij, Pauli, & Iulianæ a Metaphr. apud Lipom. tom. 7. & aliorum.

Diximus, potissimū sic vt iam explicuimus SS. martyres gladio percussos fuisse: quoniam alijs modis id eis accidere poterat: etenim apud Valerium Max. lib. 5. c. 8. (vt alios scriptores, quorum c. 1. & 4. meminimus, omittamus) publicis litteris cōsignatū inuenitur, capite plectendos, palis alligari consueuisse: nāque ibi ait: Virgis cæsos, & ad palum religatos, securi percuti iussit.] & lib. 3. c. 8. eadem pene habet. Item etiam, quia legimus B. Stephanum Papam in sua sede positum, & Christianum quemdam, Alexandrum nomine, stantem, capitis damnatos fuisse: in huius enim Actis, quæ ex Metaphr. Lipomanus sub alterius Alexandri titulo tom. 7. descripsit, hæc verba referuntur: Cum hæc turbis dixisset, Alexander ad carnificem conuersus, Mane, inquit, frater, parumper, vt adhuc Deum orem. Ac flexis genibus, ita Deum precatus est.] & paulo post: Hac voce audita B. martyr surrexit e terra; & milites hortatus, Cito, inquit, fratres, facite quod iussi estis.] & post: Hoc cum ille dixisset, gladium eduxit Cælestinus, & linteo sumpto, oculos B. Alexandri contexit, &c.]

Qui capite plectedus erat, virgis primum cædebatur.

Ex his quæ hucusque diximus, colligitur, gladio percutiendos, virgis primum cæsos fuisse, & postea eisdem oculos linteis aut sudariolis obductos, atque velatos. Vide quæ nuper ex rebus gestis sanctorum Pauli, Floriani, Alexandri, & Dionysij, sociorumq. eius citauimus, atque insuper quæ ex Valerij Maximi auctoritate, quæve pariter cap. 4. de martyribus vestibus denudatis, flagellisq. verberatis ex antiquorum libris recitauimus.

Ad hæc item magis cōfirmanda referre possumus Acta S. Cypriani a Pamelio in eiusdē sancti viri operis initio relata, & B. Iustini a Metaphr. Lipom. 7. & Surij 3. in quibus hæc conscripta leguntur: Hæc audiens Præfectus, talem sententiam pronunciauit: Qui dijs sacrificare, & Imperatoris edicto parere noluerunt,

flagello

flagello cæsi, ad capitalem pœnam adducantur, quemadmodum leges præcipiunt. Itaque SS. martyres Deũ collaudantes, ad consuetum locum perducti, post verbera securi percussi sunt.] In rebus vero gestis S. Cypriani hæc: Sed iam ligatis per manus suis oculis, moram carnificis vrgere tentabat.] His proxime accedunt, quæ in passione S. Montani, cuius superius facta est mentio, continentur; sunt autem huiusmodi: Et quo precis suæ fidem beatus hic vir, qui scilicet erat tunc gladio puniendus, faceret; manualem, quo oculos fuerat ligaturus, in duas partes discidit, & iussit alteram reseruari, qua Flauiani oculi, qui & ipse capite plectendus erat, post crastinum ligarentur.] quæ vero sequuntur verba, iam supra ad aliud comprobandum recitauimus. Lege pro dictorum confirmatione Iosephum de bello Iudaico lib. 7. cap. 14.

Insuper velim te scire, Catholicos aliquos ab hæreticis nostræ ætatis capitis damnatos fuisse, inter quos (Sandero teste lib. 1. de schismate Anglic.) fuere præcipue duo Angliæ lumina, Ioannes Fuscherus Episcopus Roffen. sacratissimo Illustrissimorum Cardinalium Collegio adscriptus, & Thomas Morus equestris ordinis, paulo ante Regni totius Cancellarius.

Vndecimi vero prædictorum suppliciorum generis, & duodecimi, quibus SS. martyres vel notis deformabantur, vel securi, aut fustibus eorumdem capita tundebantur, testes sunt res gestæ beatissimarum virginum Romanarum Bibianæ, atque Aureæ descriptæ a nobis in earum historia, & Maximi, atque Olympiadis a veteri S. Mariæ Maioris manuscripto, & a Surio tom. 3. sub Laurentij martyris nomine, item SS. Eutropij, & Getulij, huius a Petro lib. 5. cap. 104. illius ab eodem auctore lib. 4. cap. 105.

De inscriptione vultus.

Fit mẽtio de hoc duodecimo supplicij genere (quo summa irrogabatur iniuria, cum liberi hominis facies eo afficiebatur) a Suetonio in Caio cap. 27. his verbis: Multos honesti ordinis, deformatos prius stigmatum notis, ad metalla & munitiones via- *Supplicium inscriptionis vultus quale fuerit.*

rum

rum, aut ad beſtias condemnauit.] Item a Seneca lib. 3. de ira cap. 3. dum inquit: Varia vinculorum genera, varia pœnarum, lacerationes membrorum, inſcriptiones frontis, &c.] a Valerio Max. lib. 6. cap. 8. & a Dione hiſtor. Rom. lib. 97. Vetuit Conſtantinus Imperator hanc vultus deformitatem, qua reorum frontes atris notis perpetuo manſuris profundis characteribus incidebantur, l. 2. de pœnis. C. Theod. quam tamen Theophilus hæreticus Imperator Iconoclaſta reſtituit: his ſiquidem notis ſanctorum fratrum Theophanis ac Theodori vultus deformauit, immo potius decorauit. Legat lector Notas in Rom. Martyrologium in menſem Decembris*, Georgium Cedrenum in compendio hiſtoriæ in Theophilo, & Boetium de conſolat. proſ. 4.

Conſtantinus vetuit hanc vultus deformitatem.

Theophilus Iconoclaſta quid in Catholicos.

*12. Kal. Ianuarij.

Ceterum placuit nobis hoc loco, ad maiorem Dei gloriam, & Fidelium deuotionem, referre quæ de prædictis martyribus Theophane & Theodoro fratribus ex eorum epiſtola ad Epiſcopum Cyzici, & ad reliquam Orthodoxorum multitudinem, deſcripſit Metaphraſtes. Sunt autem huius generis:

Cum nos (id eſt, Theodorus, & Theophanes) ante cōſpectum Imperatoris ſtantes tacuiſſemus, & oculos humi deieciſſemus; ad Præfectum, qui prope ſtabat, impudenti oratione & toruo aſpectu conuerſus Imperator, cum magna ira & voce aſpera hæc locutus eſt: Tolle eos, & in eorum facie inſcribe & inſculpe hos iambos, & trade eos duobus Saracenis, & abducant eos in terram ſuam. Prope vero adfuit, qui eos habebat iambos, qui eos etiam fuerat meditatus, nomine Chriſtodolus: cui etiam iuſſit eos legere, hoc etiam adijciens: Etſi non ſint pulchri, ne ſit tibi curæ. Is autem dixit: In componendis verſibus tam accurate ſumus exercitati, vt ſatis ſit ad eos irridendos. Et ideo quidam, qui aderat, ad gratiam loquens ei dixit: Ne digni quidem ſunt iſti, o Domine, vt ſint iambi pulchriores. Satius eſt autem, illos ipſos, ita vt ſe habebant, inſerere narrationi:

Cunctis ad vrbem adire eam volentibus,
Stetere vbi verbi Dei caſti pedes,
Terrarum vt orbis per id queat conſiſtere,
Apparuerunt iſti honorando in loco,

Erroris

Erroris impij mala vasa & reproba,
Cum multa fecißent ibi perturpia,
Grauiaque, quod deesset eis recta fides,
Illinc abacti sunt sicut apostatæ:
Confugientes autem ad vrbem Imperij,
Stultitiam haud reliquerunt nefariam.
Quare notati & inscripti vt malefici,
Damnantur, exiguntúrq. improbi iterum.

His lectis, iussit nos adduci in prætorium, & postquam egressi essemus] & quæ sequuntur.

Et inferius: Est enim facilius facere, vt terra & cælum sint sursum & deorsum, quam nos traducere a pietate. Tunc iussit inscribi nostros vultus: & cum adhuc in nobis inflammatæ plagæ, quas ex flagellis acceperamus, graues afferrent dolores, extendentes super scamna, vultus nostros insculpebant. Cum autem longo tempore pungerent, occidente Sole, tenebræ factæ sunt. Quod quidem effecit, vt vel inuiti cessarent inscribere. Egressuri vero, diximus Præfecto, & ijs qui aderant: Sciatis Cherubim, quæ has viderunt litteras, esse cessura, & flammeam rhompheam, versis tergis, concessuram nobis ingressum in Paradisum, vt quæ sint reueritura nostros vultus pro communi Domino tā ignominiose insculptos. Hoc enim a vobis solis factum est a sæculo, & hoc est nouum inuentum, & redidistis omnes benignos & clementes, qui aduersus diuinum nostrum dogma insanierunt. In facie autem Christi omnino agnoscemini, & vobis exhibebuntur legendæ hæ litteræ. Ipse enim dixit: Quæcumque fecistis vni horum minimorum, mihi fecistis.] & infra: Neque enim nobis in angulo, neque in occulto hæc facta sunt: sed in theatro, & in medio orbis terrarum.] sic quidem epistola.

At prosequamur alia, nempe decimumtertium genus, quo mulieribus, augendi doloris studio, vel altera, vel ambæ mamillæ abscindebantur. Ostendunt hoc res gestæ earum, vt Euphemiæ, Dorotheæ, Theclæ, atque Erasmæ sororum recitatæ a Petro lib. 8. cap. 29. & a veteribus Aquileiensis Ecclesiæ manuscriptis, & duodecim SS. matronarum, quarum nomina ignorantur, a Surio ex Metaphr. tom. 4. sub S. Procopij inscriptione,

De SS. mulieribus, quibus mamillæ abscissæ sunt.

Theodosiæ virginis a Rom. Martyrolog. 4. Non. April. Encratidis ab auctore Thesauri concionatorũ, Calliopæ a Surio tom. 3. Februniæ virginis a Mombritio tom. 1. atque ab alijs; Epiphanæ a Rom. Martyrol. 4. Id. Iulij, Barbaræ & Iulianæ a Mombrit. tom. 1. & a Surio tom. 6. Anastasiæ Maioris a nobis in histor. SS. virginum Rom. Agathæ a veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manu exaratis, & a Surio tom. 1. & demum Helconidis a Græcorum Menologio 5. Kal. Iunij ad hunc modum:

S. Helconidis martyrium.

Eodem die S. martyris Helconidis. hæc fuit, Gordiano Imperatore, ex vrbe Thessalia: detenta vero ad Perennium Corinthi Præsidem ducta, idolis immolare passa non est; sed Christum ipsum prædicans, primum alligata est pedibus iugo boum, & prostrata soluto plumbo & pice illæsa exijt; postea raso capite, igne tota perfusa est: tum inde dimissa, ingressa in templum idolorum, simulacrum Palladis, Iouis, & Aesculapij, precibus in terra prostrauit. Ad hæc, sectis mammis, cum Iustinus Proconsul successisset Perennio, ad eum ducta martyr, in caminum ardentis ignis mittitur: sed flamma ipsa illam non attigit, verum multos ex militibus consumpsit. Postea in grabatum æreum ignitum expansa est. Repente vero astiterunt Angeli, qui beatam martyrem incolumem seruarunt. Postremo feris exponitur, quæ illam ne attigerunt quidem, sed viros aliquos interfecerunt. Tunc lata sententia Præsidis, libentissime accipiens, secto capite, migrauit in cælum.] hæc Menologium.

Sed veniamus ad alia cruciatuum genera, videlicet, ad decimumquartum, quintum, sextum, septimum, & octauum, quibus vel martyribus dentes euellebantur, linguæve excidebantur, aut manus, & pedes, vel horum alterum amputabantur, vel denique crura frangebantur.

De martyribus, quibus euulsi fuerunt dentes.

Martyribus dentes euellebantur.

Huius cruciatus testimonium dant Acta SS. virginum Apolloniæ ab Eusebio ex Dionysio relata histor. lib. 6. cap. 30. & a Nicephoro lib. 8. cap. pariter 30. Anastasiæ Maioris a nobis in histor. SS. virginum Rom. & Februniæ, de qua supra fecimus mentio-

mentionem. Scribit de his omnibus Martyrologium Rom. varijs in locis; de Apollonia 5. Id. Februarij, de Anastasia 5. Kal. Nouembris, & de Febronia 7. Kal. Iulij.

De martyribus, quibus lingua excisa fuit.

Martyribus lingua excidebatur.

Christianorum huiusmodi supplicio affectorum fidem faciunt Acta similiter SS. virginum Anastasiæ, & Febroniæ, itemq. res gestæ aliorum vtriusque sexus martyrum, vt Romani a Mombr. tom. 1. Christinæ virginis a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & a Mombr. tom. 1. Terentiani a Petro lib. 7. cap. 136. Florentij, atque Hilarij ab eodem auctore lib. 8. cap. 124. & SS. Agathocliæ, Basilissæ & Anastasiæ a Menologio: Agathocliæ, quintodecimo Kal. Octobris sic:

Agathocliæ martyrium.

Natalis sanctæ martyris Agathocliæ seruæ. Sancta martyr Agathoclia serua Nicolai cuiusdam Christiani hominis, & Paulinæ vxoris, cum esset Christiana, & Deum timeret, quotidie cruciabatur ab hera infideli muliere idolorum cultrice, quæ Agathocliam octo annis asperis lapidibus verberabat in vertice, eamq. nudis pedibus ambulare cogebat in hyeme & frigore ad ligna colligenda, per totos octo annos studens illi persuadere, vt adoraret idola: quod cum omnino recusaret, laniata est; & excisa lingua, in carcerem coniecta, fame affligebatur: postremo iniecto in collum igne, præsentem vitam cum æterna commutauit.] De alijs duabus 17. Kalendas Maij in hunc modum:

Basilissæ & Anastasiæ martyrium.

Natalis sanctarum Basilissæ, & Anastasiæ, quæ cum essent ex magna vrbe Roma, genere & diuitijs illustres, discipulæ sanctorum Apostolorum, illis martyrio coronatis, cum eorum sanctas reliquias nocte sublatas curauissent, delatæ sunt Imperatori Neroni: itaque in carcerem coniectæ, & paulo post eductæ, cum in Christi confessione se permanere professæ essent, suspensæ sunt, mammisque, manibus, pedibusque, & linguis excisis, capite obtruncatæ sunt.] hæc Menologium.

De martyribus, quibus manus, vel pedes truncabantur, aut crura confringebantur.

Sanctis martyribus manus, vel pedes amputabãtur, eisdẽq. quãdoque crura confringebantur.

His tribus sanctorum Christianorum cruciatibus testimonio sunt res gestæ Quirini relatæ a nobis in histor. SS. virginum Rom. & trigintaseptem martyrum, & Seueri, ac Memnonis a Martyrologio, & Menolog. 13. Kal. Septemb. item Theodori, Oceani, Ammiani, & Iuliani ab ijsdem libris pridie Non. Septemb. Charitinæ virg. a Lipomano lib. 6. a Sur. 5. ex Metaphr. Galationis, eiusq. vxoris, Hepistemis, & Hermogenis a Surio ex Metaphr. tom. 6. Hadriani & sociorum a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & sanctorum quadraginta militum a Rom. Martyrol. 7. Id. Martij.

De modis, quibus martyribus dentes euellebantur, linguæ & mamillæ abscindebantur.

Diuina operante virtute, fiebat interdum, vt martyres, lingua abscissa, optime verba pronunciarent, ac loquerentur. tradunt hæc aliqua ex Actis superius citatis, & ea quæ in notis ad historiam S. virginis Anastasiæ Maioris Romanæ scripsimus. Porro abscindebantur sanctis martyribus lingua, & mamillæ, dentesq. euellebantur, ipsismet stipitibus erectis alligatis. Colligitur hoc ex Actis S. Febroniæ virginis a nobis paulo superius relatis.

Quomodo SS. martyribus linguæ, mamillæq. abscinderẽtur, & dentes euellerentur.

Quomodo SS. martyribus pedes scinderentur, cruraq. confringerentur.

Præcidebantur Christianis martyribus manus, & pedes (vt Acta S. Febroniæ, & B. Oceani & sociorum testificantur) hoc modo. Collocabatur primum super aliquod ligni frustulum, vel tabulam ligneam membrum præcidendum: deinde eleuabat carnifex brachium cum securi; quod postea continuo demittens, illud percutiebat, sicq. abscindebat. Crurifragium vero fiebat

fiebat ita: Incus parabatur vnà cum vecte ferreo: postea iubebatur miseris, siue Christianis pro Christe fide ad mortem damnatis, tibias super incudem imponere, quas carnifex inhumanus vecte validis ictibus perfringebat. Scribunt hæc S. Hadriani martyris res gestæ, quarum nuper ipsi meminimus. De hoc eodem supplicio, sicuti etiam de lumbifragio, mentionem facit ex scriptoribus antiquis Plautus in Pen. dum ait: Ex syncerasto crurifragium fecit.] & Apuleius lib. 9. sic: Tunc vxor egregia diras in eum deuotiones deprecata, & crurifragium eius abominata, exangui formidine trepidantem adulterum abscondit.] de eadem etiam pœna pluribus Polybius histor. lib. 1.

Sententia quorumdam de crurifragio examinatur.

Opinantur quidam, crurifragij tormento tunc aliquem affectum fuisse, cum eidem cruci affixo crura suffringerentur. Sed si verum fateri velimus, falluntur hi: nam crura in crucem actorum frangere, vt sic citius ex hac vita migrarent, Iudæis dumtaxat (veluti supra cap. 1. ex Deuteron. ostendimus) vsui erat, non Gentilibus: hi enim (vt ibidem etiam ex Valerio Maximo ostendimus) corpora cruci affixorum, in ea, donec putrescerent, permanere sinebant. tradit hoc quoque Plautus Milit. glor. actu 2. scen. 4. dum in persona cuiusdam serui loquens, dixit: Noli minitari, scio crucem futuram mihi sepulcrum.] & Horat. lib. 1. epist. ad Curtium:

Non hominem occidi, non pasces in cruce coruos.]

Ex his itaque iam optime liquet, non deposuisse Gentiles de patibulis, Iudaico more, corpora illorum, quos cruci affigi fecerant, sed potius quoad putrescerent, ibidem permanere permisisse. Et hæc de his.

Gentiles corpora in crucem actorum, in ea vsque dum putrescerent permanere faciebant.

Pergamus modo probare reliqua suppliciorum genera, & primùm decimumnonum, vigesimum, & vigesimumprimum, quibus vel inter manuum vngues & carnem sanctis martyribus acuti calami fuerunt infixi, aut pellis detracta, vel sude* præacuta transfossi.

Sermo fit de his cruciamentis in varijs passionibus Sanctorum, speciatim Bartholomæi Apostoli a Romano Martyrolog. recitatis

** Sudes etiā ferreæ, de quibus in vita S. Quintini apud Sur. tom. 5. fit mentio, inter martyrij instrumenta connumerandæ veniunt, quæ alio nomine Tarinchæ dictæ leguntur. declaratur hoc optime in Notis ad Rom. Martyrologium in mensem Decembris ex varia Actuum SS. Victorici & Fusciani martyrum lectione.*

recitatis octauo Kalend. Septembris; item Gliceriæ virginis a nobis in histor. SS. virg. Rom. Gregorij Armenij a Surio ex Metaphraste tom. 5. Tharaci a veteribus nostræ bibliothecæ codicibus manuscriptis, Zenonis a Menologio Nonis April. & permultorum aliorum, quorum & nomina & numerum solus Deus nouit, a Theodoreto lib. 5. cap. 39. item Metrani a Dionysio Alexandrino Episcopo apud Eusebium histor. lib. 6. cap. 30. & Nicephorum lib. 5. cap. pariter 30. Galationis & Epistemis a Surio (vt diximus) ex Metaphr. tom. 6. Bonifacij a veteribus manuscriptis cum nostris, tum aliorum, & a Lipom. tom. 5. a Surio 3. Beniamin diaconi a Theodoreto lib. 5. cap. 39. plurimorum itidem martyrum a Rom. Martyrologio Nonis Februarij,& Ischyrionis ab eodem Martyrologio 11.Kal. Ianuarij, & ab Eusebio historiæ lib. 6. cap. 34.

De martyribus verubus transfixis.

Verum SS. Christi martyres non solum sude lignea præacuta, de qua hoc loco verba fecimus, transfossi narrantur, sed etiam verubus ferreis. declarat hoc (vt S. Quintini martyris res gestas omittamus) Sozomenus lib. 5. cap. 8. sic dicens:

Gazæ populus, Iuliano Apostata imperante, Eusebium, Nestabum, & Zenonem, Christianos eo tempore odio prosecutus, domi occultatos cōprehendit, ac primum conijcit in carcerem, flagrisque cædit. Deinde omnes ad theatrum conuenire, & contra eos grauiter propterea vociferari cœperunt, quod sacra ipsorum antea profanassent, eisdemq. ad religionem Gentilium delendã, afficiendamq. contumelia superioribus tēporibus abusi fuissent. Qui partim clamando, partim se inuicem incitando, ira accensi in eorum necē auide feruntur. Atque ipsi se mutuo instigantes (quod a populo in seditione fieri solebat) ad carcerē concursare: eosq. inde deductos, modo pronos, modo supinos trahere, interdū ad terram allidere, iam cædere, alij saxis, lignis alij, alij alijs rebus fortuitu oblatis, sicq. crudelissime interfecerunt. Accepi etiam, mulieres e textrinis egressas, radijs illos confodisse. Quinetiam coqui in foro pars lebetes aqua feruenti ebul-

Gazæ totus populus insanit in Christianos.

Mulieres & coqui carnifices sanctorum martyrum.

ebullientes a focis arripere, inq. illis effundere, pars verubus transfigere. Vt vero eos discerpserant,& capita ita confregerant, vt cerebrum in terram efflueret: extra vrbem deducunt ad locum, in quo animalia expertia rationis mortua proijci solent.] hactenus ille. Et de martyribus tarinchis, sudeq. ferrea præacuta, seu verubus (quod idem omnino est, vt S. Quintini martyris Acta * aperte indicant) transfixis, satis superq. dictum existimo.

Martyres verubus transfigebantur.

** Apud Surium tom. 5.*

Agamus nunc (vt enumeratis paulo ante cruciatuũ generibus finem faciamus) de modis, quibus pellis martyribus detrahebatur, ac deinde de Catholicis nostræ ætatis, sub quorum vnguibus acus ab hæreticis infiguntur.

Martyribus, integra mente, ceterisq. sensibus, pellis plerumque totius corporis detrahi solebat, aliquando alicuius partis dumtaxat, vt dorsi, vultus, vel capitis, in quod accensi carbones nonnumquam immittebantur. Lege pro horum confirmatione Acta superius citata.

Martyribus pellis detrahebatur, & quomodo.

De Orthodoxis vero ab hæreticis acubus sub vnguibus excruciatis scribit auctor Concertationis Anglicanæ in Alexandro Brianto ad hunc modum: Cum duorum dierum spatio in turri Alexander degisset, ab arcis Præfecto, Doctore Hammono & Nortono euocatus est, qui illum more suo exagitarunt, iusiurandum proponentes, quo ad omnia illũ respondere cogant. Cumq. fateri nollet, quorum esset opera sustentatus, vbi rem diuinam peregisset,& quorum excepisset confessiones; acus sub vnguibus eius infigi demandarunt: quo tantum abfuit vt de constantia animi deturbari potuerit, vt hilari etiam vultu psalmum, Miserere mei Deus, recitaret, & obnixe Deum, vt suis tortoribus ignosceret, deprecaretur.] hæc ibi.

Catholicis sub vnguibus acus ab hæreticis infiguntur.

Sed prosequamur alia cruciatuum genera, nempe secundum & vigesimum, quo martyres ex altissimis locis præcipites datos esse diximus. Fuisse martyres hoc supplicio affectos, eorũ Acta confirmant, nimirum Clementis Ancyrani a Surio ex Metaphr. recitata tom. 1. Felicitatis & filiorum a Mombr. tom. 1. & Venantij a veteribus nostræ bibliothecæ, Camerinensisq. Ecclesiæ manuscriptis.

Martyres præcipitabantur.

Scribit Tacitus lib. 2. Lucium Pituanium magum saxo Tarpeio

peio deiectum fuisse. Et Apuleius in ea oratione, qua magiæ crimen a se alienũ defendit, hæc ait: O mirum commentum, o subtilitas digna carcere & robore.] Dicebatur saxus Tarpeius, & robur, locus ille, ex quo præcipitabantur noxij. Cum igitur iam liqueat, magos e robore præcipites datos fuisse; quis dubitet, Christianos, qui a Gentilibus magi credebantur, huiusmodi supplicij genere, martyrij corona ab ipsis donatos fuisse?

Saxus Tarpeius, & robur quid sint.

Christiani a Gentilibus vt magi habebantur.

Si plura adhuc de his cognoscere quæris, lege Notas in Roman. Martyrologium ad mensem Martij, & insuper annotationes nostras in sanctæ Gliceriæ Romanæ virginis historiam. Et de his ista sufficiant. Veniamus deinceps ad alia cruciamenta sanctorum.

De tertio & vigesimo, ac sequenti suppliciorum generibus.

Martyres raptabantur, & sæpissime etiam feris obijciebantur.

Duobus hisce cruciatibus, quibus beatissimi gloriosissimiq. Christi martyres vel diuersimode affecti raptabantur, vel feris diuersorum generum obijciebantur, testimonio sunt quamplurimæ sanctorum res gestæ, vt Philemonis & Apollonij a Metaphr. descriptæ Lipom. 5. & Surij 6. sub sanctorum Thyrsi ac sociorũ titulo; Cointhæ, alias Quintæ, a Dionysio apud Eusebium histor. lib. 6. cap. 30. & Nicephorum lib. 5. cap. itidem 30. Encratidis supra a Trugillo in suo concionatorum Thesauro, Marci Euangelistæ a Rom. Martyrol. 7. Kal. Maij, & a Nicephoro lib. 2. cap. 43. Hippolyti a veteribus manuscriptis, & a Surio sub S. Laurentij nomine tom. 4. Onesiphori Apostolorum discipuli a Rom. Martyrol. octauo Id. Septemb. Elpidij & sociorum ab eodem lib. octauo Kal. Decemb. Felicis ab Adone; Pontiani, cuius supra facta est mentio: item Neophyti a Menologio 13. Kal. Februarij, Tryphenis a Rom. Martyrologio pridie Kal. Februarij, Ignatij a Metaphr. apud Surium tom. 1. Siluani ab Eusebio histor. lib. 9. cap. 6. & a Nicephoro lib. 7. cap. 16. Prisci & sociorum ab ijsdem, a Nicephoro lib. 6. cap. 11. & ab Eusebio lib. 7. cap. etiam 11. Martianæ virginis a Rom. Martyrol. 4. Id. Iulij, Florelli a Mombr. tom. 1. & a Petro lib. 8. cap. 92. Mamantis a Surio ex Metaphr. tom. 4. Benigni a Surio tom. 6. Eu-

phemiæ

phemiæ a Mombr. tom. 1. & a Petro lib. 8. cap. 48. Dariæ virg. a nobis in historia SS. virg. Rom. Blandinæ ab Eusebio lib. 5. cap. 3. & innumerabilium sanctorum sub Nerone martyrio coronatorum, a Rom. Martyrol. 8. Kal. Iunij, & denique Germanici martyris ab Eusebio lib. 4. cap. 14. & ab eodem Martyrol. 14. Kal. Februarij.

Modus, quo martyres raptabantur.

Trahebantur nonnumquam martyres (vt ex illorum Actis, quæ supra retulimus, colligitur) per loca aspera atque saxosa, vel tribulis carduisq. consita, collo aut caudis indomitorum equorum, vel funiculis perforatis eorum calcaneis immissis.

De Catholicis autem ab hæreticis nostri temporis miserandum in modum per vrbes raptatis multa habes in Theatro crudelitatum hæreticorũ, in Sandero de schismate Anglicano, & in libello de persecutione Anglicana. Inuenies præsertim in Theatro, viduam quamdam venerabilem sexagenariam, apud vrbem Monsbrunum, crinibus ligno intortis alligatam, crudelissime per plateas illius ab Huguenotis in contemptum religionis Catholicæ tractam fuisse. Et hæc satis.

De martyribus ad bestias damnatis.

Extitit præterea antiquis temporibus in more maiorũ, vt rei, vel etiam Christiani ad bestias damnarētur. Meminit huius supplicij Asinius Pollio epist. 32. lib. 10. Aulus Gellius lib. 5. c. 14. Apuleius lib. 6. Athenæus lib. 3. Iosephus lib. 15. antiquit. Iudaic. cap. 11. & demum Acta sanctorum martyrum paulo superius citata: quibus plane, sicuti & Suetonio in Domitiano c. 10. monemur, non tantum leonibus, sed & canibus aliquando fuisse obiectos, licet leonibus frequentius. docent hæc, non solum Androclis historia relata ab Aeliano lib. 7. de animal. cap. vlt. & res gestæ sancti Ignatij martyris apud Eusebium lib. 3. histor. Eccles. cap. 34. & Hieronymum lib. de vir. illustrib. sed etiam vulgaris populi Romani in Christianos acclamatio: testatur enim

sæpissime Tertullianus in apolog. & cap. 39. populum Romanũ crebro acclamasse; Christianos ad leonem. Si Tiberis ascendit, ait, in mœnia; si Nilus non ascendit in arua; si cælũ stetit, si terra mouit, si fames, si lues: statim, Christianos ad leonem, acclamatur; tantos ad vnum.] & cap. vlt. eiusdem lib. Nam & proxime ad lenonem clamãdo Christianam, potius quam ad leonem, confessi estis labem pudicitiæ apud nos atrociorem omni pœna & omni morte reputari.] Idem lib. de spectaculis: Et qui insigniori cuique homicidæ leonem poscit, item gladiatori atroci petat.] & in exhortatione ad castitatem: Ne non sint, qui exclament; Christianos ad bestias.] apud Lampridium etiã in Commodo, in Senatus acclamationibus, hæ voces inueniuntur: Delatores ad leonem.]

At fuisse Christianos hisce animalium generibus, alijsq. etiam frequenter, vt deuorarẽtur, discerperenturque, obiectos, docent eorumdem res gestæ, & Tertullianus locis nuper citatis. nec mirum: nam (sicuti ex l. 1. colligitur, ff. de bon. damnator. & l. 3. ff. ad leg. Cornel. de sicar. atque ex Vlpiano l. eius qui. §. 1. & §. seq. ff. qui testam. fac. pos.) seruile supplicium erat; seruis enim dumtaxat, vilioribusq. personis irrogari solebat: cumq. Christi fideles apud Gentiles talis essent æstimationis (vt pluribus Tertullianus tradit in apologet.) mirandum profecto non est, si sæpissime eos feris obiectos fuisse, inueniatur.

Quale suppliciũ bestijs obijci.

Modi, quibus martyres feris obijciebantur.

Non vno eodemq. modo feris sancti martyres obijciebantur: siquidem aliquando vestibus denudati, in medijs theatris, alijsve locis, in quibus morabantur, includi solebãt; quandoque (vt Eusebius scribit lib. 5. histor. Eccles. cap. 1.) stipitibus ligati, vel retibus inuoluti, aut ferarum pellibus induti; aut denique pedibus, perforatis lapidibus, liquefacto plumbo insertis, & candentibus subulis in manuum digitis per longum defixis, canum laniatibus custodijs conclusi tradebantur. Testantur hæc Acta sancti Benigni martyris supra citata ad hunc modum:

His verbis commotus iniquissimus Imperator, in carcerem eũ

includi

includi præcepit, & grande ſaxum, idemq. perforatum adduci, atque illi pedes eius plumbo liquefacto inſeri, & in digitos manuum eius calentes ſubulas in longum defigi, atque per ſex dies nullum ei nec cibum, nec potum præberi: porro etiam includi cū eo duodecim canes ſæuiſſimos, fame & ſiti affectos, vt ab illis diſcerperetur: carcerem quoque cuſtodiri a militibus. Itaque ſubulas acutiſſimas in manus eius infixerunt, & in lapide plumbo liquefacto, vel remiſſo, pedes eius incluſerunt, canesq. ferociſſimos cū illo in carcere incluſerunt.] & paulo poſt: O miram Dei virtutem, o paternum Ieſu Chriſti amorem in ſuos: Angelo ei auxilium præbente, canes manſuefacti ſunt, ita vt nec pilum capitis, nec fimbriam veſtimenti attingerēt.] & quæ ſequuntur.

S Benigni crudele martyrium.

Subulæ ferreæ martyrij inſtrumentum; a quibus non multum, opinor, diſtabit, quæ a Ioſepho lib. de Machab. ſuccenſoria nuncupatur; namque ait eſſe tenuia ferri tela ad incendendum martyrem cōparata.

Amplius, audiamus modo Euſebium loco dudum citato, & lib. 8. cap. 7. de Chriſtianis feris obiectis ita loquentem:

Maturus ergo, Sanctus, Blandina, & Attalus, die cum beſtijs dimicandi in noſtrorum hominum cruciatum de induſtria præſtita, ad beſtias ducebantur, quo publicum & commune Gentilibus ſpectaculum plenum inhumanitatis & ſæuitiæ exhiberent. Atque Maturus & Sanctus in amphitheatro omne genus tormentorum denuo ſubeunt.] & paulo poſt: Suſtinent hi ſancti viri tum crudeles ferarum tractus, tum alia omnia cruciamentorum genera.] & paucis interpoſitis: At Blandina trabi ligneæ ſublimis affixa, præda beſtijs incurſantibus obijcitur: quæ quoniam & in crucis ſpecie ſuſpenſa cernebatur, & ardenter preces fundebat, magnam concertantium mentibus alacritatem iniecit: quippe in ipſo certamine, ex ſorore cruci ſuffixa, ipſum Chriſtum, qui pro nobis crucifixus eſt, oculis corporeis quodammodo videbant.] & poſt: At cum nulla beſtia eius carnem tangere vellet; a trabe mox arrepta, in carcerem iterum truditur.] Et eodem cap. de Alexandro medico & martyre hæc ſubdit:

S Blandina cruci affixa a feris non tangitur.

Populi multitudo contra Alexandrum vociferari cœpit. Vbi Præſes inſtabat, ſciſcitabaturq. quiſnam ille eſſet; reſpondit, ſe Chriſtianum eſſe. Vnde Præſes ad iracundiam prouocatus, illum condemnat ad beſtias. Poſtero autem die eamdem cum Attalo dimicationem (Præſes enim, quo populo gratificaretur,

Attalum denuo beſtijs condemnat) Alexander ingreditur. Hi duo in amphitheatro, &c.]

Nec multo poſt adiecit idem auctor: Beata Blandina omnium poſtrema, tamquam nobilis & generoſa mater, vbi liberos animauerat ad pœnam, & victores ad Chriſtum Regem præmiſerat, ipſa eoſdem cum liberis certaminum curſus remenſa, ad eoſdem lætitia geſtiens, ac de ipſo vitæ ſuæ exitu permagno gaudio exultans properabat, non quaſi ad beſtias crudeliter proiecta, ſed ad cœnam ſponſi amice inuitata. Atque poſt verbera, poſt beſtiarum laniatus, poſt ſartaginis exuſtionem, ad extremum in rete inuoluta, tauri rictibus obiectatur. Quæ cum ab animali illo diu multumq. icta exagitataq. fuiſſet, ac nullum ſenſum cruciamentorum, quæ hactenus ei obtigiſſent, partim propter ſpem qua Dei promiſſis firme adhæreſcebat, partim propter colloquia quæ intra ſe cum Chriſto conferebat, omnino haberet, tandem enſe iugulata fuit.] Et lib. 8. cap. 7.

S. Blandina inuicti animi mulier feris obiecta tauri cornibus iactatur.

Quoſdam enim ex illis in Palæſtina propter patientem tormentorum perpeſſionem claruiſſe ſcimus: alios Tyri Phœniciæ magnam laudem collegiſſe: quos quidem quis eſt qui non ſupra modum miratus fuerit, cum oculis cerneret innumerabiles plagas, dimicationem cum beſtijs voracibus, inq. ea pardorum, vrſorum immanium, aprorum agreſtium, taurorum denique igne & ferro ad rabiem acriter incitatorum impetus, & eximiam generoſorum martyrũ contra cuiuſque beſtiæ ictum tolerantiam? Quibus quidem rebus, dum gerebantur, ipſi interfuimus: diuinamq. potentiam Seruatoris noſtri, ipſiuſq. Ieſu Chriſti, cui illi in cruciatu præclarum teſtimonium perhibebant, id temporis præſto martyribus opem tuliſſe, & euidenter ſe ipſam eis oſtendiſſe animaduertimus. Nam belluæ illæ rapaces, longo temporis ſpatio, neque ſanctorum corpora attrectare, neque ad ea prope accedere audebant: ſed in infideles, qui extra repagula, alius aliunde, incitatione quadam eas in martyres inſtigarunt, impetu ferebantur. Et quamquam ſancti Dei athletæ nudi conſiſtebant in medio, manibuſq. ea prouocabant, & in ſe pertrahere conabantur (hoc enim vt agerent, illis erat imperatum) illos tamen ſolos non omnino attigerunt: verum interdum,

Chriſtiani feris obiecti.

Beſtiæ infideles adoriuntur.

dum

dum in eos irruebant, tamquam diuiniore quadam vi ac virtute fuerunt repulsæ, & retro denuo quam mox resilierunt. Quod cum diu fieri cerneretur, non exiguam infidelibus spectantibus excitauit admirationem: vsque adeo, vt prima bestia frustra incursante, secundam, & tertiam in vnum eumdemq. martyrem dimitterent.

Interea non modo virilem & intrepidam sanctorum illorum animi tolerantiam, sed firmam etiam atque inflexibilem in teneris corporibus constantiam cum stupore quodam mirari licuerat. Vidisses enim adolescentulum non viginti annos integros natum, nullis constrictum vinculis, firme consistentem, manibus in crucis modum e transuerso expansis, robusta & excelsa mẽte in precibus ad Dei numen fundendis attentissime defixum, neque omnino se commouentem, neque in hanc vel illam partem de loco, in quo steterat, deflectentem: idq. cum vrsi & pardi furorem & mortem in eum exhalarent, cumq. iam eius carnem dentibus lacerare aggrederentur: Quorum ora, diuina quadam & inexplicabili potentia, nescio quo pacto fuere proprie obturata, & iterum ipsi retro propere recurrerunt. Sed de isto hoc modo.

Martyrum feris obiectorum mira constantia.

Alios rursum cernere potuisses (omnes enim simul quinque erant) agresti & immani tauro obiectatos: qui nonnullos ex infidelibus propius aduentantes, cornibus in aerem coniecit, eosq. discerpsit misere, & semiuiuos hominum manibus inde auferendos reliquit: Verum ad sanctos martyres solos, dum furore & rabie exardescens in eos irrumpere conabatur, ne appropinquare quidẽ poterat: & tametsi pedibus atque cornibus huc illucq. vibratis insultabat, & cauteriorum incitamentis lacessitus contra illos terrorem spirabat, tamen retrogrado cursu diuina sacri numinis prouidentia repulsus fuit; vsque eo, vti cum iste illos neutiquam læsisset, alias belluas in eos immitterent. Ad extremum, post graues & varias illarum etiam incursiones, ense obtruncati fuere, & marinis fluctibus sepulcrorum loco mandati.] hucusque Eusebius, qui alijs etiam locis de Christi fidelibus bestijs obiectis pluribus agit.

Ceterum fuisse martyres canum lacerationibus a Gentili-

bus traditos pellibus ferarum indutos, ostendit (vt nostros mittamus) Cornelius Tacitus Ethnicus scriptor annalium lib. 15. ita dicens: Ergo abolendo rumori Nero subdidit reos, & exquisitissimis pœnis affecit, quos per flagitia inuisos, vulgus Christianos appellabat. Auctor nominis eius Christus, qui, Tiberio imperitante, per procuratorem Pōtium Pilatum supplicio affectus erat. Repressaq. in præsens exitiabilis superstitio, rursus erumpebat, non modo per Iudæam, originem eius mali, sed per vrbem etiam, quo cuncta vndique atrocia, aut pudenda confluunt, celebranturque. Igitur primo correpti qui fatebātur, deinde indicio eorū, multitudo ingens, haud perinde in crimine incendij, quam humani generis odio conuicti sunt. Et pereūtibus addita ludibria, vt ferarum tergis contecti, laniatu canum interirent, aut crucibus affixi, aut flammandi, atque vbi defecisset dies, in vsum nocturni luminis vrerentur.] hæc ille. De his sanctis quoque eadem ferme habet Martyrologium Rom. VIII. Kal. Iulij, dum de pluribus Christianis sub Nerone martyrio coronatis sermonem facit.

Episcopi iumentorū curæ ascribebantur.

Legimus præterea in Eusebio histor. Eccles. lib. 8. c. 22. & in Actis sanctorum martyrum, speciatim Marcelli Papæ, fuisse Episcopos, Maxentio imperante, ad maximam eorum contumeliā, curæ iumentorum ascriptos: in rebus quippe gestis Marcelli Romani Episcopi huiusmodi verba habentur: Hic coarctatus, & tentus est, eo quod Ecclesiam ordinaret: & comprehensus a Maxentio, vt negaret se esse Episcopum, & sacrificijs se humiliaret dæmoniorum: qui semper contemnens & deridens præcepta Maxentij, damnatus est in catabulum] id est (vt innuunt ea, quæ de ipsomet scribit Rom. Martyrologium 17. Kal. Februarij) in stabulum iumentorum; vel (quod idem est) ad alendos (vt Eusebius ait loco nuper citato) equos, & camelos Imperatoris, qui publicæ vtilitati ad vehenda onera inseruiebant. Si adhuc alia quæris, vide Notas ad Rom. Martyrologium in mensem Ianuarij, & Acta sāctorum Indes & Domnæ a Metaphr. descripta apud Surium tom. 6. itemq. Theodoretum hist. suæ Eccl. lib. 5. cap. 38. ibi enim de sancto Hormisda martyre Persa loquens hæc ait:

Hormisdam quemdam, virum in Persis apprime nobilem, ex genere Achemenidarū oriundum, patre Præfecto, cum Rex scilicet

ficet Persarum Gorarañes Isdigerdis filius, eum Christianum esse accepisset, ad se adduci, & Deum seruatorem pernegare iubet. At Hormisda: Quod imperas, o Rex, neque iustum est, inquit, neque vtile: nam quicumque didicerit Deum omnium gubernatorem facile contemnere, eumque denegare, multo facilius Regem, quippe cum homo sit, mortalis naturæ particeps, contempturus est.] & post: Rex autem, quem oportuerat sapientissimam eius orationem admiratum esse, athletam generosum diuitijs & honore spoliauit, deditq. ei mandatum, vt omnibus vestibus, solo subligaculo excepto, exutus, camelos, qui erant in exercitu, duceret. Cum vero dies complures præterijssent, Rexq. e tabulato despiciens, videret optimum illum virum & radijs solis exustũ, & consperſum vndique puluere; nobilitate ac splendore illius in memoriam reuocato, primum iubet eum adduci ad se, & indusio linteo vestiri. Deinde arbitratus eius animum partim cruciatu præterito, partim humanitate erga eum iam declarata mollitum esse: Nunc demum, inquit, obstinatione deposita, filium fabri negato. At ille diuino zelo accensus, indusium dilacerauit, eoq. ad Regem proiecto, sic eum affatur: Si me huius causa pietatem deserturum putas, habeas tibi donum cum impietate.] & quæ sequuntur. Meminit consimilis pœnæ generis Victor lib. 5. de persecut. Vuandal. dum loquens de Armagasto nobilissimo Christi martyre, inquit: Tunc Theodoricus in Byzacenam prouinciam ad fodiendas eum condemnat scrobes. Postea, quasi ad maius opprobrium, haud procul Carthagine, vbi ab omnibus videretur, pastorem eum præcipit esse vaccarum.] hæc ibi. At nunc ad alia.

Hormisdæ gloriosa confessio & inuicta constantia.

Camelorum curæ ascriptus S. martyr Hormisda.

Armagastus Comes Christi confessor vaccarum pastor efficitur a Vuandalis Arianis.

De martyribus Christianis obiectis vel muribus, vt abroderentur, vel equitibus, vt eorum corpora ab ipsis obtererentur.

Muribus tradebantur Christiani a Gorarane Persarum crudelissimo, vt de ipsis tradit Theodoretus histor. lib. 5. cap. 38. his verbis: Quinetiam lacus effodere; eos, id est, Christianos, summa cum diligentia inungere, deinde ingentem soricum numerum in eos concludere: postremo pietatis athletas, eorum manibus

Christiani soricibus rodendi tradebantur.

Immanis cruciatus.

nibus pedibusq. constrictis, ne bestias abigant, soricibus velut alimentum obijciunt: sorices autem fame oppressi, sensim carnes sanctorum absumunt, sicq. diuturnum & acerbum cruciatum illis afferunt, &c.]

Catholici diris valde modis ab hæreticis vexantur.

Simile aliqua ex parte huic cruciatus generi, licet immanius, videtur illud, quo nostri tẽporis hæretici (vt annotatur in libello, qui Theatrũ crudelitatis hæreticorum inscribitur) Catholicos diuexant, atque affligunt; dum videlicet eos resupinos ligantes, nudo eorum ventri pelues inuersas cum viuis gliribus intus inclusis superimponunt; superq. pelues ignes extruunt, vt illis excitati glires, dentibus ventres abrodant, & in viscera se condant. Hoc tam acerbo, tamq. diro supplicio plurimi ex Catholicis temporibus hisce nostris, ne Orthodoxam fidem desererent, affecti fuerunt: e quorum numero etiam aliqui extitere, qui ad exemplum Christianorum Neronis tempore passorum, ferarum pellibus insui magis voluerunt, & rabidissimorum canum morsibus (Elizabetha impia Angliæ Regina nuncupata sic iubente) obijci, quam nefaria eius imperata exequi, & a vera Christi fide vel minimum deficere atque recedere.

Catholici nostri temporis ab hæreticis ferarum pellibus insuti morsibus rabidissimorum canum obijciuntur.

Præterea de Christianis martyribus (quod dilucidandum nobis erat) & præcipue Episcopis, quorum corpora misere impiorum iussu humi prostrata, conculcata, contritaq. ab equis fuere, scribit Victor de persecutione Vuandalica lib. 3. inquiens:

Post hæc edicta feralia veneno toxicato transuersa, iubet cunctos Episcopos, qui Carthagine fuerant congregati, quorum iam ecclesias, domos, & substantiam ceperat, in hospitijs, quibus erant, expoliari, & expoliatos foras muros propelli: non animal, non seruus, non mutanda quæ ferebant vestimenta penitus dimittuntur: addens adhuc, vt nullus quempiam illorũ hospitio reciperet, aut alimoniam præstaret: qui autem hoc miserationis causa facere tentasset, cum vniuersa domo sua incendio cremaretur. Sapienter tunc etiam proiecti Episcopi fecerunt, vt licet mendicantes, exinde non abirent; quia si recederent, nõ tantum violenter omnino reuocarentur, sed & mentirentur eos, sicuti mentiti sunt, fugisse conflictum; maxime, quia vbi reuerterentur, iam nequaquã fuerat, ecclesiis, substantia, vel domibus occupatis.

occupatis. Dum ergo gementes in circuitu murorum,nudo ſub aere iacerent; factum eſt, vt Rex impius ad piſcinas exiſſet. Cui vniuerſi occurrere maluerunt, dicentes: Vt quid taliter affligimur? Pro quibus malis forte commiſſis iſta perpetimur? Si ad diſputationem congregati ſumus, quare expoliati? quare traducimur? quare differimur? & ſine eccleſijs & domibus noſtris foras ciuitatem, fame & nuditate laborãtes, medijs ſtercoribus volutamur? Quos ille toruis oculis aſpiciens,priuſquam ſuggeſtionem eorum audiſſet, iuſſit ſuper eos cum ſeſſoribus equos dimitti, vt tali violentia poſſint non ſolum conteri, verum etiam necari. quorum tunc multi contriti ſunt, & præcipue ſenes, & infirmi.] hucuſque Victor.

Porro hæretici noſtri temporis,imitãtes horum exempla, fratrem quemdam, cui Ioannes nomen erat, virum venerabilem ex ordine S. Franciſci, Epiſcopum Dauentrienſem paulo ante deſignatum, quem immaniſſime vulnerauerant, pluribuſq. alijs iniurijs & opprobrijs affecerant, pedibus conculcarunt, & inſtar putridi & abiecti cadaueris in plateis reliquerunt. Idem legimus, Diocletiano Imperatore, ſanctis Chriſti virginibus Maximæ, Secundæ, & Donatillæ accidiſſe. Et de his iam ſatis.

Sic ſcribit Theatrum crudelitatũ hæreticorum noſtri temporis.

De ſexto & vigeſimo, ac duobus poſt ſequentibus SS. martyrum cruciatibus.

De his ſuppliciorum generibus, quibus martyres in profundas foſſas iniecti terra obruebantur, aut in profluentem, vel in puteos, aut in calcis fornacem deturbabantur, ſermonem faciunt eorumdem res geſtæ, ſpeciatim Caſtulli a Surio relatæ tom. 1. ſub S. Sebaſtiani titulo, Vitalis a Mombritio tom. 2. & a veteribus noſtræ bibliothecæ manuſcriptis, Marcelli a Surio tom. 5. & a Petro lib. 8. cap. 37. Philemonis & ſociorum a Martyrologio, & Menologio 10. Kal. Decemb. Paulinæ ac Dariæ virginum Rom. a nobis in earum hiſtoria, Sabini a Metaphr. Lipom. 7. & Surij 2. Iuliani a Menologio Idibus Martij, Montani & Maximæ a Rom. Martyrologio 7. Kal. Aprilis, & a Petro lib. 3. cap. 233. Cæſarij, & alterius Iuliani ab eodem auctore lib. 10.

cap. 2. & a Surio tom. 6. Vlpiani a Romano Martyrologio tertio Non. April. Agathopodis, ac Theoduli a Lipom. tom. 7. & a Surio 2. ex Metaphr. Apollonij, ac sociorum a Petro lib. 4. cap. 44. Calisti, & Carisij ab eodem lib. etiam 4. cap. 55. Floriani a Mombritio tom. 1. & a Surio 3. Theoduli, Thecusæ, Alexādræ, Claudiæ, Fainæ, Euphrasiæ, Matronæ, & Iulittæ virginum a Martyrologio, & Menologio quintodecimo Kal. Iunij; Peregrini, sociorumq. eius a Menologio itidem Nonis Iulij, Symphorosæ a veteribus manuscriptis, & a Petro lib. 6. cap. 111. Hieronidis, Leontij, & aliorum a Menologio prid. Id. Septemb. Calistrati ab eodē libro V. Kal. Octobris, & a Metaphr. Lipom. 6. & Surij 5. Clemētis Papæ, & Claudij a nobis in historia SS. virginum Rom. Agapij a Romano Martyrologio 12. Kal. Decemb. Rufinæ & Secundæ sororū a nobis in rebus gestis SS. virg. Rom. Mamantis a Metaphr. apud Surium tom. 4. Hermilli & Stratonici ab eodē apud eumdem scriptorem tom. pariter 4. Hesychij a Martyrologijs 14. Kal. Decemb. Claudij, Nicostrati, Symphoriani, Castorij, atque Simplicij a Surio tom. 6. Calisti Papæ a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, & a Mombrit. tom. 1. & Anthusæ Iunioris a Menologio 16. Kal. Septembr. Flori, & Lauri ab eodem 15. Kal. eiusdem mensis, vbi ista leguntur:

SS. Flori, & Lauri martyrium.

Natalis SS. martyrum Flori, & Lauri. hi viri sancti erant fratres gemelli, cæsores lapidum, quam artem didicerant a Proclo, & Maximo: postea vero quam eorum magistri pro Christo martyrium perpessi sunt, relicto Byzantio, venerunt in Illyricam regionem, in vrbem Vlpianorum: vbi apud Licionem Præsidem metalla perscrutantes, propriam artem nobiliter exercebant. postremo multos passi cruciatus, a Licione Præside in profundum puteum deiecti, Deo ipsi animas commendarunt.] hucusque Menologium.

Martyres in calcis fornacem fuisse deturbatos ostenditur.

Iam vero fuisse sanctos martyres in calcis fornacē (quod probandum restabat) coniectos, aperiunt S. Clementis Ancyræ Episcopi Acta a Surio ex Metaphr. tom. 1. descripta, & trecentorum martyrum, de quibus Rom. Martyrologium nono Kal. Septembr. in hunc modum scribit:

Carthagine sanctorum trecentorum martyrum tempore Va-

leriani, & Gallieni: qui inter alia ſupplicia, cum Præſes fornacem calceariam accendi iuſſiſſet,& in præſentia eius prunas cum thure exhiberi, atque illis dixiſſet: Eligite e duobus vnum; aut thura ſuper his carbonibus offerte Ioui; aut in calcem demergimini: fide armati, Chriſtum Dei Filium confitentes, ictu rapidiſſimo ſe iniecerunt in ignem, & inter vapores calcis in puluerem ſunt redacti: ex quo, candidatus ille beatorum exercitus, Maſſa candida meruit appellari.]

Quomodo SS. martyres terra obruerentur.

Sciri hic debet, priuſquam ſermonem noſtrum alio transferamus, Chriſtianos tormentis obnoxios, non ſemper fuiſſe toto corpore in profundas foſſas, vt terra lapidibuſq. obruerentur, iniectos, ſed plurimum: legimus namque in Actis nuper citatis ſanctorum Philemonis & Marcelli, fuiſſe eos ob hanc eamdem cauſam vſque ad renes in ipſiſmet incluſos. percurrere poterit lector, ſi volet, eorum res geſtas.

De modis, quibus iydem Chriſti martyres in mare, vel flumina, proiyciebantur.

Non vno eodemq. modo, ſed varijs in profluentem deiecti leguntur ſancti martyres: quandoque ingentibus ſaxis, aut plumbeis ponderibus ad collum, vel pedes, aut eorum dexteram alligatis, vt Sabino, Agapio, Agathopodi, Theodulo, Floriano, Thecuſæ, Alexandræ, Claudiæ, Fainæ, Euphraſiæ, Matronæ, Iulittæ, Symphoroſæ, Claudio, Rufinæ, Secundæ, Mamanti, Heſychio, Lucianoq. contigit. Quandoque vero, vel ligatis manibus, ac pedibus, vel retibus inuoluti, aut plumbeis loculis concluſi, vel culeo inſuti. Teſtantur hæc beatorum Fauſtini & Iouitæ Acta a veteribus manuſcriptis relata, & Hermilli, Vlpiani, Stratonici, Nicoſtrati, Symphoriani, & aliorum.

Monemus hic lectorem, fuiſſe culeum antiquiſſimum tormenti genus: eius ſiquidē Plautus (teſte Nonio) meminit in Vi- *De culeo.*

dularia his verbis: Iube hunc insui culeo, atque in altum deportari, si vis annonam bonam.] Porro culeus, de quo hic agimus, vter, seu saccus fuit ex corio factus, quo cum cane, gallo, serpente, simia, vel aliquibus saltem horum insutus parricida, præceps, ex legis Romanorum decreto, in mare, seu flumen dabatur. Vnde antiquis temporibus (veluti ex Cicerone cognosci potest lib. 2. de inuent.) huiusmodi lex in parricidas extitisse videtur:

Culeus quid sit.

Si quis parentes occiderit, aut verberauerit; ei damnato obuoluatur os folliculo lupino, soleæ ligneæ pedibus inducantur, & in carcerem ductus, ibi sit tantisper, dum paretur culeus, inquem coniectus in profluẽtem præcipitetur.] hucusque Cicero. Verum lata fuit lex ista (vt Sigonius docet lib. 2. de iudicijs cap. 31.) ad homines deterrendos, ne L. Hostij exemplo moti, qui primus omnium, post Annibalis bellum, patrem interfecit, suis genitoribus & ipsi, ferro, alijsve modis vitam eriperent. Itaque cum bello Cimbrico anno DCXL. Poblicius Malleolus matrem interemisset, hoc cruciatus genere affectus fuit. Scribit hæc Liuius lib. 18. hoc modo: Poblicius Malleolus, matre interempta, primus omnium insutus culeo, in mare præcipitatus est.] & in Rhetor. ad Herennium: Malleolus iudicatus est matrem necasse: ei damnato, statim folliculo lupino os obuolutum est, dum culeus, in quem coniectus in profluentem deferretur, compararetur.] hæc ibi.

Soleæ ligneæ erãt compedes.

Hostius post Annibalis bellũ primus omnium patrem interfecit.

Post hæc tulit Pompeius in parricidas, dum Consulatus dignitate potiretur, eiusmodi legem:

Prætor, qui ex hac lege quæret, de eius capite quærito, qui patrem, matrem, auum, auiam, fratrem, sororem, patruelem, matruelem, patruum, auunculum, amitam, materteram, consobrinum, consobrinam, vxorem, virum, generum, socrum, vitricum, nouercam, priuignum, priuignam, patronum, patronam occiderit, cuiusve dolo malo id factum erit, siue conscius fuerit: deq. eius matris capite quærito, quæ filium, filiamve occiderit; & aui eius, qui nepotem occiderit, eiusq. qui emit venenum, vt patri daret, quamuis non potuerit dare. is si confessus erit, virgis sanguineis verberatus, deinde culeo insuatur, cum cane

De virgis sanguineis vide infra.

cane, gallo gallinaceo, & vipera, & simia; deinde in mare profundum culeus iactetur.]

Animalia quæ in culeo insuebãtur.

Meminit huiusce Pompeiæ legis Iustinianus Instit. tit. de pub. iud. §. alia deinde. dum ait: Lege Pompeia de parricidio cauetur, vt si quis parentis, aut filij, aut omnino affinitatis eius, quæ nuncupatione parentũ continetur, fata præparauerit, siue clam, siue palam id ausus fuerit, necnon is, cuius dolo malo id factũ est, vel conscius criminis extitit, licet extraneus sit, pœna parricidij puniatur; & neque gladio, neque ignibus, neque vlli alij solemni pœnæ subijciatur; sed insutus culeo, cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & simia, & inter eas ferales angustias comprehensus, secundum quod regionis qualitas tulerit, vel in vicinum mare, vel in amnẽ proijciatur. Si quis autẽ alias cognatione, vel affinitate coniunctas personas necauerit, pœnam legis Corneliæ de sicarijs sustinebit.]

Ex his itaque iam liquet, illud ipsum culei tormentum a maioribus (veluti Cicero orat. pro Rosc. Amer. indicat) excogitatum fuisse, a Pompeio vero auctum, atque in propinquorum, patronorumq. interfectores extensum. Cicero siquidem loco citato, rationem reddens, cur maiores viuum hominem culeo insutum in flumen deijci præceperint, nullam prorsus mentionẽ facit de gallo, simia, vipera, & cane, immo nec etiam alijs in locis, quibus de hoc eodem supplicij genere, prout antiquioribus vsui erat, locutus est. auxit igitur illud Pompeius, & non adinuenit.

Pompeius non inuentor culei.

Ceterum an necessarium extiterit, culeo omnia hæc animalia vna cum reo insuere; putamus non fuisse: tum quia non semper horum omnium habetur sermo, cum de culeo lege Pompeia aucto reperitur ab antiquis facta mentio: tum etiam quoniam in Actis SS. martyrum hoc supplicio affectorum, præsertim Vlpiani, non legitur omnia simul cum ipsis in eo inclusa fuisse, sed aliqua dumtaxat. vide Eusebium ipsorum Acta referentem histor. lib. 8. cap. 15.

In culeo non omnia animalia in lege Pompeia de parricid. recensita insuebantur.

Huiusmodi tam immani, tamq. acerbo cruciatu punitus fuit (vt Valerius Max. testatur lib. 1. cap. 1.) Attilius Triumuir, eo quod sacros libros describẽdos tradidisset. Et insuper cum iam

Attilius Triũuir culei supplicio damnatus.

(Paulo

Culeus licet in vsu amplius non esset, tamen ad Christianos excruciãdos iterum adhibitus fuit.

(Paulo teste lib. 5. senten. tit. 24. ad l. Pomp. de parricid.) ob nimiam eius atrocitatem amplius vsui non esset; Christianorum tamen aliqui, eo iterum adhibito, martyrij corona donati fuere. Si plura de culeo desideras, lege Ciceronem pro Rosc. Amer. Suetonium in Octauio cap. 35. Senec. de clem. lib. 1. cap. 23. & controuersiarũ 7. controuersia 1. itemq. C. Theodosiani lib. 9. tit. de parricidis, Cuiacium paratitl. lib. 9. titul. 17. Fulgentium de prisco sermone, Isidorum lib. 6. etymol. cap. vlt. Brissonium de verborum significationibus, Sigonium de iudicijs lib. 2. cap. 31. & lib. 3. cap. 17. & Notas in Romanum Martyrologium in mensem Aprilis. In Cuiacio, loco citato, nempe titulo 17. (De his qui parentes vel liberos occiderunt) hæc de culeo narrantur:

Virgæ sanguineæ.

Arbores infelices.

Quid paterentur noxij, priusquam culeo insuerentur.

Quomodo duceretur culei supplicio afficiẽdi ad mare.

Lex Pompeia de parricidio magis recepta est, tamquam nouissima, & latissima, quæ pro parricidio etiam habet cædem cognatorum ex transuerso, & adfinium, & patronorum, & coniugis. Proprie enim parricidium cõmittitur tantum inter parẽtes & liberos: quod cõstitutioni huius tituli magis placet puniri more maiorum, primitus virgis sanguineis cæso parricida, l. pen. ff. ad l. Pomp. de parric. quales virgas lictorũ esse apud Plinium legi ex fruticibus sanguineis, qui arboribus infelicibus adnumerãtur; vt quemadmodum alij criminosi more maiorum arbori infelici suspenduntur, ita parricidæ ante supplicium cædantur fustibus ex arbore infelici decerptis; deinde insuantur culeo. Iuuenalis corio bouis, Cedrinus δέρματι βοείῳ νεοδάρτῳ, cum impijs animalibus impij homines, vt inter sententias Imperatoris Hadriani legi, quæ referunt etiam parricidam insutum culeo cum illis animalibus plaustro iũcto bobus atris in mare deportari, & abijci in profundum. Noua hæc pœna dicitur in Institutionibus, quæ est vetustissima.] & paulo post: Valde notandum est quod Suetonius scribit in Augusto, hoc acerbissimo supplicio nec conuictum etiam manifesti parricidij reum adfici solitum, nisi vltro confiteretur.] Atque hæc quidem de culeo Cuiacius. Nunc ad alia pergamus.

De Christianis Orthodoxis ab hæreticis in mare, vel flumina deturbatis, aut terra obrutis.

Scribit Victor Vticensis Episcopus, fuisse Catholicos in naues fractas, sine velo, atque remigio, ab hæreticis Arianis impositos, & sic vastissimo mari ad certissimum naufragium commissos. Quocirca inquit: Tūc vero memoratæ vrbis Episcopum, id est, Carthaginis, Deo & hominibus manifestum, nomine Quodvultdeus, & maximam turbam clericorum nauibus fractis impositam, nudos atque expoliatos expelli præcepit. Quos Dominus, miseratione bonitatis suæ, prospera nauigatione Neapolim Cāpaniæ perducere dignatus est ciuitatem. Senatorum atque honoratorum multitudinem primo exilio crudeli contriuit.] ita Victor de persecutione Vuandalica lib. 1.

SS. martyres in naues fractas sine velo remigioq. impositi, maris discrimini cōmittebantur.

Atqui non modo ab antiquis hæreticis cōperimus fuisse Catholicos in aquas coniectos, sed ab his recentibus etiam. Attestatur hoc Theatrum crudelitatis hæreticorum nostri temporis his verbis:

Cum vrbem Flandriæ Audenardam Geusij stratagemate occupassent; sacerdotes omnes eiusdem prouinciæ virtute & doctrina celebres corripuerant, & in castellum adduxerant: hos inter, magistrum Petrum, virum venerabilem, & qui ætate omnes antecedebat, post illata ei varia opprobria & contumelias; vestibus spoliatum, pedibus manibusque in dorsum colligatis, per fenestras in fluuium præcipitem dederunt. Orabat is, dum caderet, alacri animo & constanti: Fiat voluntas tua, Domine.] Et mox:

Eodem modo subsequenter præcipitati sunt, venerabilis Ioannes Paulus, & reliqui; e quorum numero magister Iacobus prouectissimæ ætatis, & debilis, nec natandi peritus, sublatus vndis non longe ab eo loco, ereptus est, & vitam habuit incolumem.] & non multo post: Vrsula Talesia in Beguinagio Harlemiensi religiosa virgo, post patrem grandæuum, eius ciuitatis magistratum gerentem, pluresq. alios cum eo Catholicos magni nominis viros laqueis suffocatos, sub patibulum perducta est, & rogata

Vrsulæ virginis nostræ ætatis cōstantia atque martyrium.

num

num fidem, Orthodoxamq. religionem desereret, & militi cuidam nuberet: quod cum constantissime negaret, illico in aquas proiecta est, & submersa.] Et post:

Hoc vnum etiam aduertes, hæreticos ciuitatis Neumasij in Linguedoca sitæ, ingentem Catholicorum multitudinem pugionibus trucidatam, & semimortuam in eiusdem vrbis puteum satis amplum atque profundum submersisse, & eumdem duabus vicibus compleuisse.] & hæc quidem liber Crudelitatum hæreticorum nostri temporis.

De Catholicis autem terra obrutis hæc idem scriptis mandauit: Huguenoti presbyterũ quemdam, Petrum nomine, ex parœcia Beauliensi, capite dumtaxat extante, viuum defoderunt; & insuper sacerdotes quosdam in Belgicis non longe ab Ypris, eodem modo, viuos terra & lapidibus obruerunt; metasq. e capitibus interuallo relicto constituentes, ad illa globos lapideos, aut ferreos ludi gratia dirigebant.] & hactenus de his.

Reliquum est deinceps, vt alia cruciamentorum pœnarumq. genera comprobemus, declaremusque. Quamobrem loquemur primo loco de martyribus, qui publice vestibus spoliati per ciuitates ducebantur; deinde de illis, qui vel in carceres vitreis stratos, vel testaceis fragmentis, vel etiam muricis ferreis, nudis corporibus inclusi, miserandum in modum illorum aculeis torquebantur, vel ad duarum arborum ramos alligati discerpebantur. tertio & postremo loco de martyribus habebitur sermo vel in exilium pulsis, vel ad opus, aut ad metalla damnatis.

De martyribus qui vel publice vestibus denudati deducebantur, vel aculeis testaceorum, vel consimilium torquebantur, vel ad duarũ arborum ramos alligati discerpebantur.

Supplicijs primi alteriusve generis testimonio sunt Acta SS. martyrum Carpi & Papili a Metaph. recitata Surij tom. 2. Mennæ ab eodem scriptore Surij tom. 6. Alexandri a Lipom. tom. 7. Vincentij a veteribus nostræ bibliothecæ manuscriptis, Petri & Marcellini a Petro lib. 5. cap. 74. Victoris & Coronæ a veteri nostræ bibliothecæ manu exarato codice, & a Metaph. apud Lipom. tom. 7. & Surium 3. item Stratonis a Menologio quinto Id. Septembis, vbi hæc verba referuntur:

Natalis B. martyris Stratonis, qui in duobus cedris ligatus, & in duas partes sectus pro Christi confessione, cum cælestibus coniunctus est.] hæc ibi.

De plu-

De pluribus Christi fidelibus hoc eodem cruciatu affectis scribit Eusebius lib. 8. cap. 9. Nicephorus eum secutus lib. 7. cap. 8. & Metaphr. in rebus gestis paulo ante citatis B. Victoris, & Coronæ.

De Catholicis, ac præcipue religiosis, & sacerdotibus, quorum ventres ab hæreticis nostro sæculo dissecti sunt.

Non solum ab antiquis Idololatris, atque hæreticis Christiani martyres varijs diuersisq. modis dissecti fuere, vt nuper & paulo superius aperuimus, sed etiam ab hæreticis nostri temporis. Perueniant, quæso, ad aures nostras, quæ de his scribit Surius in commentario rerum suo tempore in orbe gestarum, & Theatrum crudelitatum. Sunt autem eiusmodi:

Huguenoti apud S. Macarij in Vascouia presbyterorum ventres ferro dissecuerunt, & eorum intestina paulatim baculis circumuoluta euulserunt.

In vrbe Mancina, capto sacerdoti admodum grandæuo, amputarunt pudenda, atque igne tosta, in os ingesserunt; & vt viderent quomodo ea digereret, viuenti ventriculum diffiderunt, atque ita interemerunt.

Cuidam alteri presbytero, vt erat viuus, Iuliani tyrannidem sæuitiamq. imitantes, ventrem ferro aperuerunt, & imposita auena præsepe & pabulum equis suis præbuerunt.]

Hæc sunt sacerdotum Christi tormenta: sed audi adhuc alia, dira quidem & ipsa, atque aspera; vt nihil eorum, quæ ad Catholicorum pro vera religione occisorum gloriam pertinent, prætereamus.

In parochia Cassenouili, vicina Engolismæ, Huguenoti presbyterum quemdam, Ludouicum nomine, virum, testimonio habitatorum eiusdem loci, optimæ & exemplaris vitæ, apprehenderunt, cuius manus aheno oleo bullienti pleno tam sæpe ac diutine immerserunt, quousque auulsa ab ossibus caro exciderit: nec crudeli eo satiati tormento, infuderunt ori eiusdem bulliens istud oleum; & cum nondum mortuum viderent, glandibus plumbeis, e fistulis ferreis emittentes, interemerunt.

Ceperunt & alium presbyterum, Colinum nominatũ, quem, abſectis pudendis, ciſtæ perforatæ incluſere: deinde tantam bullientis olei vim ei ſuperinfudere, vt animam, his tormentis victus, exhalaret.

In parœcia vulgo appellata, Riuieres, alium quemdam comprehenderunt, cui adhuc viuo linguam, mento perforato, euulſerunt, tum inde trucidarunt: ſimiliter & alium, cui nomen Ioannes, excoriatis candenti ferro pedibus, iugularunt.

Simon Vicarius S. Hilarij Montieriẽſis, ſexagenarius, vir omni virtute refertus, ab eo, quem fidum ſibi crediderat, proditus, captiuus Engoliſmam tractus eſt; coactuſq. ingenti pecunia vitam redimere, non ſine magna difficultate mulctam impoſitam exſoluit. Redeũti, & in libertatem, vt putabat, reſtituto, emiſſus perditorum quiſpiam per portam S. Petri, qui conſequeretur, occurrit; qui apprehenſo, tamquam carnifex, oculos eruit, & linguam ſub mento euulſit.

Arnoldus Durandeau Vicarius Fleacenſis, octogenarius, ab Huguenotis iugulatus, in fluuium proiectus eſt.

Franciſcus Rabotean, in parœcia Foucquebrunenſi Vicarius captus ab Huguenotis, adiunctus eſt, & alligatus bobus plauſtrum trahentibus, atque tot & tam grauibus ſtimulis adactus, & flagellis cæſus eſt, vt inter ea tormenta tandem expiraret.

Eo tempore, quo Auriacus Princeps Ruremundam Geldriæ vrbem occuparat, milites eius monaſterium Carthuſienſe vi inuaſere, exclamantes, Gelt, Gelt, ea vociferatione ſignificantes ſe velle pecunias. In introitu interempti ſunt fratres laici tres, Albertus, Ioannes, & Stephanus Ruremundenſis: inde in templum proruentes, venerabilem Priorem Ioachinum, precibus vna cum ceteris fratribus intentum, offendunt: eum cum vulneribus afflixiſſent, inde extraxerunt; monachi ibidem quatuor necati, nempe Ioannes & Seuerus ſacerdotes, Henricus & Federicus diaconi; reliqui grauiter vulnerati relicti ſunt.

Vincentius Hercquius monachus laicus, ab ijſdem captus, & in templum raptus, flexis genibus poſtquam oraſſet; Domine Deus, merear, quæſo, fratribus meis morte & martyrio ſociari: mi-

ri: militum vnus, eo audito, ingens illi in caput vulnus inflixit; adeo vt ſanguine murus, vti adhuc conſpicitur, admodum alte conſpergeretur. Poſt hæc in plateas attractum, num religionem deſerere, & partes ſuas tueri vellet, rogauit, vitam ei ſeruaturum incolumem. Negauit id ſe facturum monachus conſtantiſſime, & ſe mori malle, quam fidem negare, profeſſus eſt: precatusque, Domine, ignoſce illis, quia neſciunt quid faciunt; ab ijſdem virtutem ſuam ſtupentibus, ſchoplettorum (vt dicunt) miſſilibus, trucidatus eſt.

Eodem tempore Paulus a Valuich Reuerendiſſimo D. Ruremundenſi D. Guilhelmo Lindano a ſacris, qui ad id monaſterium, vt in hac feliciſſima turba moreretur, confugerat, ibidem interemptus eſt.

In ciuitate Engoliſma frater Ioannes Auril, ex ordine S. Franciſci, octogenarius, ab Huguenotis, capite bipenni diuiſo, in latrinas proiectus eſt.

Amplius ab ijſdem Satanæ miniſtris, diuerſis in locis, ſacerdotibus pluribus Deo miniſtrantibus nares & auriculæ amputatæ fuerunt, oculiq. eruti. Quocirca tanta extitit Huguenoti cuiuſdam impudentia, atque barbaries, vt ex abſectis presbyterorum auriculis torquem ſibi confecerit, & eo tamquam facto ſtrenuo coram primarijs gloriaretur.

Ad hæc, ijdem Huguenoti in Alemaria Batauiæ vrbe, fratri Engelberto a Burgo, ordinis ſancti Franciſci, inter alia, quæ paſſus eſt tormenta, viuo corpus, thoracis in morem, cultellis conſciderunt.

Apud Goudam Batauiæ ſimiliter vrbem, Dominus de Lumay, duobus comprehenſis monachis, Ioanne nempe Riceſtellio collationis domus (vt vocant) patre, & Hadriano eiuſdem domus procuratore; eos nudari iuſſit, & a militibus ſuis gladiorum ictibus, ſe inſpiciente, compelli, vt per denſiſſima currerent ſpineta; demum laceratis corporibus, & effuſo ſanguine, nihil motus, trucidari mandauit.

Inſuper Caluiniſtæ hæretici in Angliæ Regno commorantes, presbyteros Catholicos, diuino ſacrificio peragendo intentos, trahunt, & vt ſacras induti ſunt veſtes, equis impoſitos meridio-

nali tempore, funalibus ardentibus prælatis, in ludibrium per plateas circumducunt.

Hoc tormenti genere affecta fuit, Diocletiano imperante, sancta Christi virgo Charitina.

Iisdem auriculas candenti ferro perforãt: quibus etiam, sicuti & alijs religiosis hominibus, ludibrio in theatro publice expositis, capita numellis, vt vocant, inserunt, simulq. aures ad tabulata clauis affigunt: & hoc quidem non aliam ob causam, nisi quod de innocentia martyrum, ceterorumq. Catholicorum, qui propter Orthodoxam fidem affliguntur, bene sentiant, & loquãtur.]

Atque hæc (vt alia missa faciamus, quæ superioribus capitibus diximus, quæve inferius loco suo dicturi sumus) hæretici aduersus nostros in Anglia, Hibernia, Gallijs, & Belgicis.

Age vero, quoniam tempus iam est, redeamus ad alia tormenta martyrum antiquorum declaranda, comprobandaq. tum quæ paulo ante, tum etiam quæ initio capitis proposueramus; nimis enim forsitan ab his digressi sumus.

De martyribus in exilium pulsis.
** Vide quæ de hac Flauia Domitilla scripsimus in histor. nostra SS. virg. Rom.*

Ceterum de cruciamentis ac pœnis vltimo loco positis, & primum de martyribus exilio mulctatis, fidem faciunt Dio in Domitiano, dum de Flauia Domitilla * loquitur, Tertullianus in apologet. c. 12. Cyprianus epist. 77. ad Nemesianum, & ceteros in metallo constitutos, Hieronym. de scriptorib. Ecclesiast. in Ioanne Apostolo; & innumeræ sanctorum martyrũ res gestæ, speciatim Clementis Papæ relatæ a nobis in histor. nostra SS. virg. Rom. Cornelij a veteribus manuscriptis, & a Surio tom. 7. Cypriani a Pamelio, & a codicibus peruetustis manu exaratis, Pontiani Papæ a Martyrologijs 13. Kal. Decemb. Bibianæ, & Demetriæ, ac Seueræ virginum a nobis in historia nostra SS. virg. Rom. & aliorum.

De Christianis vero ad opus damnatis, ad fodiendum, portandumq. arenam, lapides, & consimilia, res gestæ sanctorum a nobis in histor. nostra SS. virg. Rom. descriptæ, videlicet, Clementis Papæ, Seueræ virginis, ac Papiæ & Mauri militum.

De illis denique qui ad metalla, Tertullianus, & Cyprianus locis quorum nuper meminimus, Clem. Rom. lib. 5. Apostol. constit. cap. 1. Eusebius histor. Eccl. lib. 8. cap. 15. 17. 18. 19. 22. 24. 27. & quamplurima sanctorum Acta, videlicet Heliæ & sociorum a Romano Martyrologio 14. Kal. Martij, & ab Euse-

bio

bio histor. Eccles. lib. 8. cap. 22. Siluani Episcopi, & aliorum trigintanouem a Nicephoro lib. 7. cap. 16. Nemesiani, Paphnutij, atque Spiridionis a Rom. Martyrologio varijs in locis.

De Nemesiano & socijs quarto Id. Septemb. hoc modo:

In Africa natalis sanctorum Episcoporum, Nemesiani, Felicis, Lucij, alterius item Felicis, Littei, Poliani, Victoris, Iaderis, Datiui, & aliorum, qui sub Valeriano & Gallieno exurgente persecutionis rabie, ad primam confessionis Christi constantiam, grauiter fustibus cæsi, deinde compedibus vincti, & ad fodienda metalla deputati, gloriosæ confessionis agonem consummarunt.]

De S. Paphnutio tertio Id. eiusdem mensis sic:

In Aegypto S.Paphnutij Episcopi, qui vnus fuit ex ijs confessoribus, qui sub Maximiano Imperatore dextro oculo effosso, & sinistro poplite exciso, ad metalla damnati fuerunt: deinde sub Cõstantino Magno aduersus Arianos pro fide Catholica strenue decertauit: & demum multis coronis auctus in pace quieuit.]

De S. Spiridione 19. Kal. Ianuarij ita:

In Cypro insula natalis B. Spiridionis Episcopi, qui vnus fuit ex illis confessoribus, quos Maximianus, dextro oculo effosso, & sinistro poplite succiso, ad metalla damnauerat. Hic prophetiæ dono, & signorum gloria inclytus fuit, & in Nicæno Concilio philosophum Ethnicum Christianæ religioni insultantem deuicit, & ad fidem perduxit.]

Scribit præterea de Christianis ad metalla damnatis S. Athanasius ad solitariam vitam agentes, in hunc modum:

In summa, ita erant Ariani feri & acerbi in omnes, vt carnifices, homicidæ, nefarij delatores, malefici, & quiduis potius quam Christiani ab omnibus vocarētur: quippe qui Scythas imitantes, rapuerint Eutychium subdiaconum, virum probe Ecclesiæ inseruientem; quem primum scuticis vsque ad mortem curauerunt verberari, deinde ita moribundum in metallum mitti, & non in quoduis metallũ, sed in id quod Phæno appellatur, in quod homicida cum condemnatur, nonnisi ad paucissimos dies superesse potest: & quod immanius est, ne paucis quidem horis ad curationem vulnerum concessis, hominem statim in metallum

Eutychius subdiaconus ad necem flagellatus, deinde in metallum letale damnatur.

metallum deportarunt; prædicantes, ſi hoc fieret, omnes in metu futuros, & ſecum conſociatum iri. Ceterum ille non longe auectus, cum imbecillior eſſet, quam vt ad metallum perduci poſſet, ex dolore vulnerum in itinere deceſſit. Et ita ille cum gaudio mortuus eſt, poſſidẽs gloriam martyrij.] hæc Athanaſius. Cui proxime accedere videtur Petrus Alexandrinus apud Theodoretum hiſt. lib. 2. cap. 20. dum ait:

Palladius Præfectus impius.

Mandatum dabatur a Palladio vrbis illius Præfecto, homine ſuperſtitioni deditiſſimo, vt omnino Catholici lacrymari deſinerent. Vnde multi qui plorabant, hiq. præ diuino zelo ſtrenui Eccleſiæ propugnatores, arrepti primum in cuſtodiam conijciebantur: deinde verberibus cæſi, lacerati, & tormentis affecti, ad metalla, quæ ſunt in Phenneſo, & Proconneſo, amandabantur. Inter quos complures erant monachi, ad numerum vigintitrium, qui, quo ſeueram diſciplinam excolerent, in ſolitudine habitarunt. Quibuscum vna diaconus, qui litteras tum conſolationis tum communionis a Damaſo Epiſcopo Romano ad nos attulerat, manibus a tergo colligatis a lictoribus palam, tamquam maleficus inſigniter improbus, trahebatur: qui acerbioribus tormentis, quam quiſquam homicida, excruciatus fuit: cuius ceruices lapidibus & plumbo crudeliter verberatæ erant. Poſtremo naue ad traijciendum conſcenſa, eodem modo cum eo atque cum ceteris factum eſt. Nam omni ope ac ſubſidio deſtitutus erat, & propterea frontem ſigno ſanctæ crucis conſignauit; ſicque metallis æneis, quæ ſunt in Phenneſo, traditus eſt.] & de Catholicis ad metalla damnatis hæc Petrus. ſed iam reliqua proſequamur.

Quid in Damaſi Papæ diaconum Ariani.

De martyribus exilio damnatis.

Relegari ſolebant fortiſſimi bellatores Chriſti in inſulas, veluti Tertullianus tradit in apolog. c. 12. & res geſtæ Sanctorum, nempe Pontiani Papæ, Cæciliæ virginis, Flauiæq. Domitillæ item virginis, & alterius eiuſdem nominis, quæ Flauij Clementis martyris vxor extitit; & aliorum. Fit mentio de hoc exilij genere a Marciano in l. exilium. ff. de interdict. & relegat. vbi docet

cet triplex fuisse exilium, videlicet, aut certorum locorum interdictionem, aut latam fugam, vt omnibus locis præter certum locum interdiceretur; vel demum insulæ vinculum, hoc est, in insulam relegationem: & in hanc qui exilio mulctati erant, inde egredi nullo pacto eis licebat, l. relegat. ff. eo.

Porro hæc eadem pœna post relegati etiam mortem manebat: nam si quis in insulam relegatus ibi e vita migrasset, alio corpus eius transferri, inconsultoq. Principe tumulo mandari nequibat, l. 2. ff. de cadau. punit. Præterea alijs quoque pœnis hoc modo in exilium eiecti afficiebãtur. Siquidem vel deportati, vel relegati erant in insulas. Si primũ; tunc, Vlpiano teste, l. eius qui. §. 1. & §. sequenti, ff. qui testam. fac. pos. non solum singulis suis bonis, domo, & patria priuabantur, sed etiam ciuitate Romana, si ciues Romani erant, spoliabãtur. vide, si libet, legẽ 1. ff. de bon. damnat. Si vero relegabantur; vel ad tempus, vel in perpetuum, l. relegatorum. §. hæc est. & l. relegatus. ff. de interdict. & relegat. l. quod si forte. §. quid ergo. ff. de solut. Si ad tempus: tunc eiusmodi relegatis neque bona, neque bonorum partem adimi debuisse, rescriptis quibusdam cauebatur. Vlpianus enim dicta l. relegatorum. §. hæc est. testatur, eorum sententias reprehensas fuisse, qui ad tempus exilio mulctatis bona, vel partem bonorum ademissent; sic tamen, vt non debilitarentur sententiæ, quæ ita prolatæ fuissent. Ac relegationis absque bonorũ ademptione extat exemplum apud Arianũ Epithet. lib. 1. cap. 1. Perpetuo autem relegatorũ poterat pars saltem fisco adiudicari. sic Marcianus l. relegati. ff. de interdic. Et l. in ratione. §. cum quidam. ff. ad leg. Falc. proponitur quidam, qui dimidia bonorum parte spoliatus in exilium missus fuit. Hoc idem ostendere videtur Paul. l. si quis aliquid. §. si abortionis. & §. si quis instrumentum. ff. de pœnis. Atque hæc de relegatorum pœnis, de quibus adhuc plura tradit Brissonius lib. 5. de formulis.

Ceterum legimus in S. Athanasio, alijsq. patribus, quamplurimos Orthodoxæ fidei sectatores fuisse ab Arianis, sub Cõstantio præsertim & Valẽte Imperatoribus, atque sub Hunerico Vuandalorum Rege hæretico, exilio mulctatos, & varijs insuper di-

uersisq.

uersisq. pœnarum probrorumq. generibus, cum in itinere, tum in exilij loco, miserandum in modum affectos. Quamobrem hæc ille in apologia de fuga sua:

Quis igitur locus reliquus, qui non ipsorum, id est, Arianorum sæuitiæ monumenta possidet? Quæ ecclesia non luget eorum insidias? Nonne Antiochia ob Eustratium confessorem & orthodoxum virum ademptum in mærore est, & Balanea ob Euphrationem, Bultus & Antardus ob Cymatium & Carterium, Hadrianopolis ob Eutropium Christo addictissimum, deinde ob Liuium, qui ipsorum opera sæpe & catenas gestauit, & in catenis mortem obijt? Nonne Ancyra Marcellum luget? Berœa Acyrum? Gaza Diasdepan? quos sæpius antea contumeliose habitos, tandem suis dolis in exilium eliminarunt. Nonne itidem Theodulum & Olympium, Thraces? Quid autem de nobis ipsis, nostris presbyteris dicam?] Et post:

Eustratius in exiliū actus cum multis alijs Episcopis.

Liuius in catenis mortuus est.

Arianorum scelera qui vmquam condigne extulerit? aut tanta memoria, vt quæ ab illis designata sunt, plene recenseat? Pacata enim hactenus Ecclesia, populoq. in sacris Synaxibus orante, Liberius Romanus Præsul, Paulinus Galliarum Metropolitanus, Dionysius Italiæ, Lucifer Sardiniæ, Eusebius item Italiæ, omnes boni & præclari Episcopi, veritatis præcones, aguntur, raptantur, & in exilium profligantur, nulla prorsus de causa, nisi quod non adstipulati sunt Arianorum hæresi, & illorum calumnijs aduersus nos fictis subscribere noluerunt. Nam de magno & grauissimæ ætatis viro, eodemq. confessore Osio, qui vere Osius est, id est, sanctus, superfluum arbitror mentionem facere; cū nullus fortasse sit, quin cognitum habeat eum ab istis quoque in exilium missum esse, &c.] ac paulo post:

Episcopi in exiliū pulsi, quod contra Athanasium scribere nollent.

Ceteros deinde omnes, quotquot comprehenderant, in eam partem Aegypti, quæ Magna Osis appellatur, relegarunt. Corpora autem defunctorū initio ne suis quidem dari voluerunt, eaq. pro libidine sui consilij insepulta clanculum habuerunt, quod putarent suam crudelitatem latere posse. Qua in re vecordes illi magno errore mentis tenebantur: necessarij enim amiciq. interfectorum, de confessione quidem suorum læti, sed mæsti admodum de subductis corporibus, nec tacentes facti immanitatem,

causam

causam dedere, vt scelerum tragœdiæ semper in maius diuulgarentur. Illi autem ex Aegypto & Africa hos Episcopos ad fugam exiliumq. compulerunt, Ammonium, Muum, Gaium, Philonem, Hermem, Plinium, Psinosirin, Pelamonem, Agathonem, Anagamphon, Marcum, Ammonium, & alterum eiusdem nominis, Marcum, Dracontium, Adelphium, Athenodorum; presbyteros vero, Hieracem, & Dioscoriũ: quos tanta acerbitate raptauerunt, vt quidam in via, quidam in exilio mortem oppetierint, actis in fugam pluribus quam triginta Episcopis.] Item & in epistola ad solitarios idem Athanasius:

Episcopi multi ex Aegypto & Africa in exilium pulsi.

Imperatore Constantio prompto ad omnia quæ ipsi Ariani vellent, effecere, vt ab Alexandria in Armeniam duo presbyteri & tres diaconi relegarentur. Arium porro, & Asterium, alterum in Petra Palæstines, alterum in Petra Arabiæ Episcopum, qui ab ipsis desciuerant, non solum in superiorem Africam relegarunt, sed vt contumelias paterentur, operam dedere. Lucij porro Hadrianopoleos Episcopi manus, ceruicemque, plurima aduersus ipsos audacia vtentis, & impietatem redarguentis, iterum vti prius ferro vinxerunt, vinctumq. in exilium deportarunt, ibiq. (quod ipsos minime latet) extinctus est.]

Presbyteri, diaconi, & Episcopi in exilium pulsi.

Ferro vincti.

Et paulo post, loquens de Lucifero Metropolitano Sardiniæ, alijsq. Episcopis, ait: Excusso igitur sancti puluere, & oculis in Deum reiectis, nec Cæsaris minas verebantur, neque ob strictos enses veritatem prodiderunt, & exilium veluti ministerij sui officium acceptarunt, pergentes de loco in locum, & de ciuitate in ciuitatem: & nihilominus, quamquam in vinculis essent, euangelizabant, piam quidem fidem deprædicantes, Arianam autem hæresin anathemate damnantes.] Atque hæc quidem S. Athanasius.

Petrus vero Alexandrinus apud Theodoretum historiæ lib. 2. cap. 20. de Catholicis sub Valente in exilium pulsis hæc narrat:

Sententiam de pijs, populo vniuerso ante tribunal grauiter lamentante, pronunciat Magnus prouincialium largitionum Comes, vt Alexandria exacti, ad incolendum Heliopolim, vrbem Phœniciæ, transportarentur: in qua quidem vrbe ne vnus quidem habitabat, qui Christi nomen audire (omnes enim simula-

Qualis fuerit hic Magnus, habes in hac eadem Petri epistola.

cra colebant) omnino sustineret. Itaque iussis illis actutum nauem conscendere, ille ipse in littore stans (nam in balneis publicis, quæ prope inde aberant, eos condemnauerat) ensem districtum illis ostendit, ratus quidem se terrorem iniecturum eis, qui ancipiti gladio Spiritus, infestos dæmones sæpenumero vulnerassent. Dat igitur mandatum, vt iam, cum neque commeatum vllum in nauem imposuissent, neque quicquã omnino haberent, quo exilij molestias subleuarent, inde soluant.] & paulo post:

Cum enim tota ciuitas Heliopolitana in luctu & mærore esset; hi, hoc est, Ariani, quorum crudeles animi nullo modo exaturari poterant, non conquieuerunt, sed scelus de integro exercere aggressi sunt. Nam voluntatem suam, quæ ad deteriora inclinabat, patefacientes, suæ maleuolentiæ virus in illius prouinciæ Episcopos effundere cœperunt. Siquidẽ opera Magni, quem diximus, Comitis largitionum, satellites ad iniuriam satis instructi, nonnullos eorum in iudicium adducere: alijs, quo libitum erat modo, insidias parare, eo consilio, vti omnes vbique impietatis laqueis irretirent, nihil intentatum relinquentes. Quin etiam omnia loca circuire, non aliter atque diabolus ipsorum hæreseos parens, quærentes quem deuorent. Atqui cum in eo quod conabantur, ab omnibus se destitutos viderent, vndecim tamen Episcopos Aegypti, viros qui ab ineũte ætate, ad summam vsque senectutem solitudinem seueræ disciplinæ causa incoluerant, qui sanctam ac sinceram fidem audacter & libere prædicarant, pietatisq. dogmata vna cum lacte nutricis suxerant, qui victoriam contra dæmones reportarant, qui virtute aduersarium represserant, qui Arianam hæresin suis (vt aiunt) coloribus depinxerant; Magno illo, quem supra nominauimus, velut instrumento crudelitatis vsi, in exilium eiecerunt: oppidumq. nomine Diocæsaream, a Iudæis, qui Dominum interfecerant, habitatum, incolere compulerunt. Et tamen non aliter quam Orcus, morte fratrum minime satiati, vbique terrarum, velut amentes ac stupidi, suæ crudelitatis monumenta relinquere non verentur, atque adeo maleficijs se nobilitare student. Ecce enim rursus Ecclesiæ Catholicæ clericos, qui Antiochiæ commorabantur, quiq. cum quibusdam monasticæ vitæ spectatis tragica eorum

Episcopi Aegyptij vndecim in exilium acti.

rum

rum ſcelera teſtata apud omnes relinquere conſtituerant, iſti vocibus maledicis contra eos in auribus Imperatoris infuſis, Neocæſaream vrbem Ponti relegandos curauerunt; qui quidem, propter locorum aſperitatem, vita quoque breui ſpoliati ſunt.] hactenus Petrus Alexandrinus.

Porro Victor de perſecutione Vuandalica lib. 2. de Catholicis ab Hunerico Rege Ariano in exilium actis, deq. eorum pœnis hæc publicis monumentis conſignauit: Nitebatur ſemitam inuenire, per cuius aditum, publicam, ſicut fecit, faceret perſecutionem. Et ita faciens, nullo modo inueſtigare potuit quomodo Chriſti Eccleſiā macularet. Quibus autem proſequar fluminibus lacrymarū, quando Epiſcopos, presbyteros, diaconos, & alia Eccleſiæ membra, id eſt, quatuor millia DCCCCLXVI. ad exilium eremi deſtinauit? in quibus erant podagri quamplurimi, alij per ætatem annorum lumine temporali priuati. In quorum erat numero beatus Felix Abdiritanus Epiſcopus, habens iam in Epiſcopatu quadragintaquatuor annos; qui paralyſis morbo percuſſus, nec ſentiebat quicquam, nec penitus loquebatur. De quo nos maxime cogitantes, quod non poſſet iumento portari, ſuggeſſimus, vt a ſuis Rex peteretur, vt ſaltem eum propere moriturum Carthagini eſſe iuſſiſſet, quod ad exilium nulla poſſet ratione perduci. Cui ita fertur Tyrannus cum furore dixiſſe: Si animali ſedere non poteſt, iungantur boues indomiti, qui eum colligatis funibus trahendo perducant, vbi ego præcepi. Quem ex tranſuerſo ſuper burdonem vinctum, quaſi quemdam ligni truncum, toto itinere portabamus. Congregantur vniuerſi in Siccenſem & Larenſem ciuitates, vt illuc occurrentes Mauri ſibi traditos ad eremum perduxiſſent. Superuenientes igitur Comites duo ſubtilitate damnabili blandis ſermonibus cum Dei confeſſoribus agere cœperunt: Quid vobis, inquiunt, videtur, vt ita pertinaces ſitis, & domini noſtri præceptis minime obtemperetis, qui eſſe poteratis in conſpectu Regis honorabiles, ſi eius feſtinetis facere voluntatem? Statim illis clamantibus, & dicentibus ingenti vociferatione; Chriſtiani ſumus, Catholici ſumus, Trinitatem vnum Deum inuiolabilem confitemur: includuntur grauiore quidem,

Multa millia martyrū in exilium actorum.

Felix Epiſcopus relegatur.

Barbaries inaudita.

Promptitudo ſanctorum martyrū.

ſed adhuc latiore cuſtodia, vbi nobis copia dabatur & introire, & verbum admonitionis fratribus facere, & diuina myſteria celebrare. Ibi & infantuli fuere quamplurimi, quos genitrices materno ſequebantur affectu, aliæ gaudentes, aliæ retrahentes: aliæ gaudebant ſe martyres peperiſſe, aliæ morituros diluuio rebaptizationis nitebantur a confeſſione fidei reuocare. Nullum tamen tunc nec blandimenta vicerunt, nec carnalis pietas aliquem inclinauit ad terram. Nã quædam quid tunc fecerit anus, breuiter referre delectat.

Infantes in exilium amandati.

Matres gaudent ob filiorum exilium, perinde ac martyrum genitrices.

Dum iter ageremus cum Dei exercitu comitantes, & forte magis noctibus promoueremur propter Solis ardorem; conſpicimus mulierculam, ſacculum & alia veſtimenta portantem, manu infantulum vna tenentem, atque in his ſermonibus conſolantẽ: Curre, domine meus; vides vniuerſos ſanctos, quomodo pergunt, & feſtinant hilares ad coronas? Quam nos cum increparemus, quod importuna videretur aut viris pro ſexu iungi, aut exercitui Chriſti ſociari; reſpondit: Benedicite & orate pro me, & pro iſto nepote paruulo meo; quia etſi peccatrix, filia ſum quondam Turritanæ ciuitatis. Cui nos: Et quare ita abiecte ambulas? & qua ratione de tam longo itinere huc pergere demonſtratis? Quæ reſpondit: Cum hoc ſeruo veſtro paruulo ad exilium pergo, ne inueniat eum ſolum inimicus, & a via veritatis reuocet ad mortem. Ad hæc verba repleti lacrymis, nihil dicere valuimus, niſi vt voluntas fieret Dei.

Anus Catholicæ ardor.

Sed vbi aduerſarius, qui iam forte dicebat, Participor ſpolia, replebo animam meam, interficiam gladio meo, dominabitur manus mea; nullũ potuit occupare: inquirit anguſta & deterrima loca, in quorum cõclauibus Dei exercitum coarctaret. Tunc eis etiam viſitationis humanæ negata conſolatio, puniuntur & cuſtodes fuſtibus, & grauiter affliguntur: iactantur confeſſores Chriſti ſuper inuicem anguſtia coarctante, vnus ſuper alium, vt agmina locuſtarum, & vt proprie dicatur, vt grana pretioſiſſima frumentorum. In qua conſtipatione ſecedendi ad naturale officium nulla ratio ſinebat loci; ſed ſtercora, & vrinam, vrgente neceſſitate, ibidem faciebant, vti ille tunc fœtor & horror vniuerſa pœnarum genera ſuperaret: ad quos aliquando dantes ingen-

Includũtur martyres in anguſtiſſimo loco vnus ſuper alium quaſi agmina locuſtarum.

In anguſtioribus locis quanta paterentur confeſſores Chriſti.

ingentia munera Mauris, dormientibus Vuãdalis, vix clã admissi sumus intrare. Qui introeuntes, veluti in gurgite luti, vsque ad genua cœpimus mergi; illud tũc Hieremiæ videntes fuisse completum: Qui nutriti sunt in croceis, amplexati sunt stercora sua.

Quid multa? præcepti sunt, vndique perstrepentibus Mauris, ad iter, vbi destinati sunt, properari. Exeuntes itaque die Dominica, linita habentes stercoribus vestimenta, facies simul, & capita, a Mauris tamen crudeliter minabantur, hymnum cum exultatione Domino decantantes: Hæc est gloria omnibus sanctis eius. Aderat enim ibi tunc beatus Pontifex Cyprianus Vnizibirensis Episcopus, consolator egregius, qui singulos pio & paterno fouebat affectu, non sine fluminibus currentium lacrymarum, paratus pro fratribus animam ponere, & se vltroneum, si dimitteretur, talibus passionibus dare; qui totum quod habuit, egentibus fratribus, nulla tunc necessitate expendit: quærebat enim occasionem, qualiter confessoribus sociaretur, ipse animo & virtute confessor: qui postea per multos agones & squalores carceris, ad exilium, quod desiderabat, cũ exultatione perrexit.

Cypriani Vnizibirensis Episcopi charitas.

Quantæ tunc multitudines de diuersis regionibus & ciuitatibus ad visendos Dei martyres occurrerint populorum, testantur viæ, vel semitæ: quæ cum agmina venientium nequaquam caperent, per vertices montium & vallium concurrens turba Fidelium inæstimabilis descendebat, cereos manibus gestantes: suosque infantulos vestigijs martyrum proijcientes, ista voce clamabant: Quibus nos miseros relinquitis, dum pergitis ad coronas? qui hos baptizaturi sunt paruulos fontibus aquæ perẽnis? qui nobis pœnitentiæ munus collaturi sunt, & reconciliationis indulgentia obstrictos peccatorum vinculis soluturi? quia vobis dictum est: Quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis. Qui nos solemnibus orationibus sepulturi sunt morientes? a quibus diuini sacrificij ritus exhibendus est consuetus? Vobiscum & nos licebat pergere: si liceret, tali modo filios a patribus nulla necessitas separaret. In his vocibus & lacrymis nullus iam pergere admissus est consolator; sed arctabatur multitudo ad currendum, vt vbi cannaua erat præparata, laboriosam caperet mansionem: qui cum senes deficerent, & alij forte, etsi

iuue-

Vrgebãtur martyres ad currendum stimulis & alijs modis.

Tãta feritate rapiabãtur sancti, vt multi ex eis inter manus trahẽtium spiritũ emiserint.

iuuenes delicati, cœperunt hastilium cuspidibus ad currendum & lapidibus tundi: vnde magis deficientes, amplius lassabantur. Post vero imperatum est Mauris, vt eos qui ambulare non poterant, ligatis pedibus, vt cadauera animalis mortui, traherent per dura & aspera lapidum loca, vbi primo vestimenta, postea membra singula carpebantur: Quibus per gladios acutos petrarum huic caput conterebatur, alij latera findebantur, & ita inter manus trahentium spiritum exhalabant: quorum numerum nequaquam valuimus colligere, multitudine coercente. Exaltatur tamen per totum aggerem publicum vilis sepultura sanctorũ, loquentibus tumulis. Reliqui habiliores ad solitudinis loca perueniunt; in quibus collocati hordeum ad vescendum vt iumenta accipiunt. Vbi etiam venenatorum animalium atque scorpionum tanta dicitur esse multitudo, vt ignorantibus incredibilis videatur: quæ solo flatu etiam procul positis veneni virus infundat; ab scorpij autem percussu nullum dicunt aliquando euasisse: quorum feritas virulenta vsque ad præsens tempus, Christo defendente, nullum seruorum eius nocuisse docetur. Sed cum illic aluntur hordeaceis granis, postea & hoc ablatum est; quasi non poterat Deus, qui pluerat patribus manna, pascere & nunc tali exilio mancipatos.] hucusque Victor de Hunerici in Catholicos immanitate: qua quidem referta mulierum omniũ pessima Elizabetha Angliæ Regina dicta Christianos orthodoxos acerrimis tormentorum generibus, atque innumeris calamitatibus, pœnisq. excruciat, & in exilium nonnumquam (sicuti Sanderus testatur lib.3. de schismat. Anglic.) in exemplum & argumentum suæ simulatæ clementiæ, pellit. De huius ac patris impietate plura suis locis præfati sumus.

Sancti hordeo, ac si iumenta fuissent, pascebãtur.

Animalia virulẽta sanctis Christi confessoribus non nocent.

Catholici in Anglia iußu Elizabethæ in exilium mittuntur.

De damnatis ad opus, id est, ædificiorum operibus ascriptis, vel purgationibus cloacarum, vel etiam viarum & vicorum munitionibus.

Meminit huius supplicij Suetonius in Nerone cap. 31. ait enim, eum piscinam a Miseno ad Auernum lacum inchoasse, & fossam ab Auerno Ostiam vsque; quorum operum perficiendo-

rum gratia, quod vbique eſſet cuſtodiæ, in Italiam deportari, etiam ſcelere conuictos nonniſi ad opus damnari præcepit. Idem in Caligula c. 27. Multos, inquit, honeſti ordinis, deformatos prius ſtigmatum notis, ad metalla, & ad munitiones viarum, & ad beſtias condemnauit.] Traianus lib. 10. epiſt. Plinij: Si qui vetuſtiores inueniuntur, & ſint ante decem annos damnati, diſtribuamus illos in ea miniſteria, quæ non longe a pœna ſunt: ſolent enim huiuſmodi ad balineum, ad purgationes cloacarum, item ad munitiones viarum & vicorum dari.]

Publicis miniſterijs mancipari quid ſit.

Amplius de eodem ſupplicio res geſtæ Marcellini Papæ ſub S. Marcelli nomine his verbis: Tempore illo, quo Maximianus ex partibus Africæ redijt in vrbem Romam; volens placere Diocletiano Auguſto, vt in nomine eius Thermas ædificaret: cœpit ob inuidiam Chriſtianorum, omnes milites, ſiue Romanos, ſiue alterius gentis, ad afflictionem laboris compellere, & per varia loca alios ad lapides, alios ad arenam fodiendam damnare. In ipſo tempore, erat vir Chriſtianus, nomine Thraſon, vir potens, & facultatibus locuples, & vita fidelis: hic cum vidiſſet affligi Chriſtianos fatigatione & labore, de ſua facultate ſanctis martyribus alimenta & victum miniſtrabat.] & paucis interpoſitis: Iuſſit Maximianus Auguſtus, vt Cyriacus ſcilicet, Largus, Smaragdus, & Siſinnius ſub cuſtodia foderent arenam, & humeris ſuis portarent, vſque ad locum, vbi Thermæ ædificabantur. Erat autem ſenex inter eos, nomine Saturninus, qui iam ſenectute maceratus erat; & cœperunt eum ad portandum iuuare. hoc autem cum viderent cuſtodes, quia Siſinnius & Cyriacus diaconi ſuas & aliorum ſarcinas portarent, &c.] hucuſque Marcellini res geſtæ: eadem quoque, vel ſaltem conſimilia ſunt, quæ habentur in paſſionibus ſanctorum Cyriaci & ſociorum apud Surium tom. 4. Seueræ virginis ac martyris apud nos in hiſtoria noſtra SS. Virg. Rom.

Præterea de eodem quoque ſupplicij genere mentionem facit S. Athanaſius his verbis:

Et quemadmodum poſt noſtrum exilium contigit, Epiſcopos homines confeſſores flagris conſcindi, alios in carceribus haberi, Præſuleſq. longiſſimi in ſuo Epiſcopatu temporis publicis miniſterijs

Epiſcopi flagris conſciſſi, publiciſq miniſterijs mancipantur.

nisterijs mancipari, & fere omnes clericos & populos Ecclesiæ Catholicæ insidijs appeti, & persecutionem pati.] Et in epistola ad solitarios:

Episcopi ad lapidicinas damnati, id est, ad excidẽdos lapides.

Lapidicinæ, locus vbi lapides exciduntur, latumiæ a Græcis dictæ. vnde & carcerẽ latumiã vocamus, siue quod damnati ad lapides excidendos mittebantur; siue quod Syracusanorum Tyranni latomias habebãt instar carceris excauatas, ex quibus excisi lapides fuerant ad vrbem extruendam: hisce pro carcere vtebãtur. Plautus in capt. In lapidicinas facite deductus fiet. Lege Budæum ac Brissoniũ de verborum significationibus.

** Christiani ad opus damnabantur.*

Viliores personæ ad metalla damnabantur.

Milites Christiani ad opus Thermarum ascripti.

Veteres Episcopos Ariani profugos fecerunt, & hos quidẽ in lapidicinis manciparunt, illosq. ad necem persecuti sunt.] ita Athanasius.

Amplius de his etiam multa nobis scripta reliquit Victor de persecutione Vuandalica, præsertim lib. 2. vbi hæc tradit: At vt Tyrannus isto modo fidei infringere non valuit murum, cogitat vt nostræ religionis homines in aula eius constituti, neque annonas, neque stipendia solita potirentur: addidit quoque & laboribus eos conterere rusticanis. Dirigit viros ingenuos & admodum delicatos ad campum Vticensem, vt sub ardentis Solis incendio cæspites messium desecarent. vbi omnes cum gaudio pergentes, in Domino lætabantur.] hæc ille.

His itaque sine controuersia aliqua persuademur, in more maiorum extitisse, vt vel rei, vel Christiani * homines, ad summam eis iniuriam inferendam, & præcipue qui militia nobiles essent, ad opus ascriberentur: l. si quidem Pedius. §. nam plurimum. ff. de incend. ruin. & naufr. viliores personæ dumtaxat in publicum opus tradi solebant: sic namque ibidem legitur: Si sordidiores personæ erunt, in opus eius temporis publicum dabis.] Igitur si milites in opus publicũ dabantur, contra ipsorum leges profecto erat, quibus (vt Modestinus asserit l. 3. §. nam in metallum. ff. de re milit.) non licebat militem ad metalla damnari, aut torqueri: igitur neque ædificiorum operibus, ne more seruorum diuturno labore defatigari cogerentur, ascribi.

Extructa fuit Christianorum militum sudoribus ac laboribus, eorumdemq. deinde martyrum, moles illa Thermarum, quam Diocletianam ad hæc tempora appellamus. Vnde Dei opt. max. beneficio accidisse putandũ, vt superioribus annis, Pio Papa IV. sedente, eius potissima pars, quæ integra remanserat, in ecclesiæ vsum, memoriamq. Dei genitricis Mariæ, & Angelorum, sancte ac religiose fuerit commutata. Sed de damnatis ad opus hæc satis.

De mar-

De martyribus ad metalla damnatis.

Multa inuenimus pertulisse eos qui ad metalla damnabantur. Notis primum ac stigmate deformabantur, bonisq. omnibus ciuitateq. Romana spoliabantur: fustibus deinde cædebantur, compedibus vinciebantur: humi iacere, si fessis membris quietem dare voluissent, compellebantur: squalore, fœtore, ac longa inedia affligebantur: insuper medium eis caput abradebatur: ac denique sanctis martyribus, hoc modo, Maximiano, Diocletiano, atque Galerio Imperatoribus, damnatis dexter oculus, sinistro eisdem poplite exciso, eruebatur.

Ad metalla dānati multa perpetiebantur.

Ac fuisse, damnatos ad metalla, notis & stigmate deturpatos, ostendunt aperte Suetonius in Caligula cap. 27. & Constantinus l. 2. de pœn. Cod. Theod. Suetonius enim ait: Multos honesti ordinis, deformatos prius stigmatum notis, ad metalla condemnauit, &c.] Constantinus vero ad Eumelium rescribens, inquit: Si quis in ludum fuerit, vel in metallum pro criminum deprehensorum qualitate damnatus, minime in eius facie scribatur: dum & in manibus, & in suris possit pœna damnationis vna scriptione comprehendi: quo facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis cælestis est figurata, minime maculetur. Datum XII. Kal. April. Cabilluno, Constantino A. IIII. & Licinio IIII. Conss.] hæc ille: quibus profecto docemur, ad eius vsque tempora hanc consuetudinem extitisse, vt facies illorum qui ad metalla damnabantur, atris notis perpetuo mansuris, profundis characteribus inciderentur.

Faciei deturpationem vetuit Cōstantinus.

Quod autem bonis exteris patriaq. priuarentur, ex aliquibus legibus cognosci potest, præcipue l. 1. ff. de bon. damnat. & l. eius qui. §. 1. & seq. ff. qui testam. fac. pos. Praeterea damnatis ad metalla seruitus irrogabatur, l. in metallum. l. aut damnum. §. est pœna. & l. diui fratres. ff. de pœn. l. in metallum. ff. de iure fisc. & l. Pedius. §. non plurimum. ff. de incend. ruin. & naufr. in qua hæc verba reperies: Flagellis cæsos in metallum damnabis.] His ergo, qui hoc modo puniebantur, seruilis conditio saltem irrogabatur: ex quo consequitur vt singula eorum

bona damnatione publicarentur, l. 1. ff. de bon. damnat. confirmatur hoc idem l. in metallum. C. de bonis proſcript. ſeu damnat. vbi hæc leguntur: In metallum damnatus pœnæ ſeruus efficitur; & ideò eiuſmodi ſententiam paſſi bona vindicantur rationibus fiſci. Quare ſi quid rerum habuit is, quem poſtea noſtra indulgentia liberatum eſſe proponis, ad ius fiſci potius quam ad ipſius dominium pertinet.]

Ad metalla dānati martyres fuſtibus cædebantur, vinciebātur, & abradebantur.

Ad hæc, SS. martyres ad metalla damnatos, fuſtibus cæſos fuiſſe, compedibus vinctos, dimidia eis capita abraſa, fame, fœtore, ac ſqualore, alijſve modis afflictatos, demonſtrat Cyprianus epiſt. 77. ad Nemeſianum & ceteros martyres in metallo conſtitutos, dicens:

Quod autem fuſtibus cæſi prius grauiter & afflicti, per eiuſmodi pœnas initiaſtis cōfeſſionis veſtræ religioſa primordia; execranda nobis iſta res eſt. Neque enim ad fuſtes Chriſtianum corpus expauit, cuius eſt ſpes omnis in ligno. Sacramentum ſalutis ſuæ Chriſti ſeruus agnouit: redemptus ligno ad vitam æternam, ligno prouectus eſt ad coronam. Quid vero mirum, ſi vaſa aurea & argentea in metallum, id eſt, auri & argenti domicilium, dati eſtis, niſi quod nunc metallorū natura conuerſa eſt, locaq. quæ aurum & argentum dare ante conſueuerant, accipere cœperunt? Impoſuerunt quoque compedes pedibus veſtris, & membra felicia ac Dei templa infamibus vinculis ligauerunt; quaſi cum corpore ligetur & ſpiritus, aut aurum veſtrum ferri contagione maculetur. Dicatis Deo hominibus & fidem ſuam religioſa virtute teſtantibus armamenta ſunt iſta, non vincula; nec Chriſtianorum pedes ad infamiam copulant, ſed clarificant ad coronam. O pedes feliciter vincti, qui non a fabro, ſed a Domino reſoluentur. O pedes feliciter vincti, qui itinere ſalutari ad paradiſum diriguntur. O pedes in ſæculo ad præſens ligati, vt ſint ſemper apud Dominum liberi. O pedes compedibus & tranſuerſarijs interim cunctabundi, ſed celeriter ad Chriſtum glorioſo itinere curſuri. Quantum vult hic vel inuida crudelitas, vel maligna, nexibus vos ſuis & vinculis teneat: cito a terris & pœnis iſtis ad cælorum regna venietis.

Non fouetur in metallis lecto & culcitris corpus, ſed refrige-

rio & solatio Christi fouetur. Humi iacent fessa laboribus viscera, sed pœna non est cum Christo iacere. Squallent sine balneis membra situ & sorde deformia; sed spiritaliter intus abluitur, quod foris carnaliter sordidatur. Panis illic exiguus: at non in solo pane viuit homo, sed in sermone Dei. Vestis algentibus deest: sed qui Christum induit, & vestitus abundanter, & cultus est. Semitonsi capitis capillus horrescit: sed cum sit caput viri Christus; qualecumque illud caput deceat necesse est, quod ob Domini nomen insigne est. Omnis ista deformitas, detestabilis & tetra Gentilibus, quali splendore pensabitur?] hæc ille.

Ad metella relegati nuda humo cubabant.

Aliæ pœnæ ad metalla damnatorum circa eorum victum & vestitum.

His consimilia sunt quæ epist. sequenti ab ijsdē ad S. Cyprianū rescripta recitantur: Agunt ergo tibi nobiscū damnati maximas apud Deū gratias, Cypriane dilectissime, quod litteris tuis laborantia pectora recreasti, fustibus vulnerata membra curasti, compedibus pedes ligatos resoluisti, semitonsi capitis capillaturam adæquasti, tenebras carceris illuminasti, montes metalli in planum deduxisti, naribus etiam fragrantes flores imposuisti, & tetrum odorem fumi exclusisti. Fecit autem & prosecutum ministerium tuum, & Quirini dilectissimi nostri, quod per Herennianum hypodiaconum, & Lucanum, & Maximum, & Amantium acoluthos distribuēdum misisti, quæcumque necessitatibus corporum defuerant expediri.] hucusque Nemesiani, Datiui, & aliorum Episcoporum epistola ad Cyprianum.

Demum hisce damnatis dextrum oculum effossum fuisse, sinistriq. pedis neruos præcisos, indicant Romanum Martyrologium atque Eusebius locis paulo superius citatis. nam hæc Eusebius:

Damnatis ad hoc pœnæ genus dexter oculus eruebatur, sinistriq. pedis nerui præcidebantur.

Cum malorū nobis impositorum exuberantia deinceps Diocletianus & Maximianus defessi essent, & in hominum cæde defatigati, & satietatem ac fastidium in sanguinis effusione cœpissent, & se ad tantam clementiam ac facilitatem (vt ab illis putabatur) conuertissent, vti de reliquo nihil acerbitatis contra nos moliri viderentur (non enim decere aiebant, ciuitates intestino cruore contaminare, neque propter crudelitatem Imperium eorum qui principatum tenebant, vtpote omnibus tam clemens & mansuetū, ignominiæ nota afficere; sed potius beneficentiam humanæ ac veræ regiæ potestatis in omnes patere oportere, vti

nulli de reliquo morte mulctarentur, hocq. contra nos supplicij genus propter Imperatorum benignitatem remitti relaxariq. debere) tum oculos effodi, alterum crus suffringi solum præcipiebatur. Ista enim apud illos mitia admodum cruciamenta, atque lenissima supplicia, quibus nos torquerent, videbantur: adeo vt dicendo explicare non possimus innumerabilem fere multitudinem eorum, quorum ob istam impiorum mansuetudinem non solum oculi dextri sicis ante eruti fuerunt & excisi (quibus euulsis, loca in quibus inerant, ferro candente exusserunt) sed læui pedes etiam in ipsis flexuum commissuris cauterio ambusti fuerunt, & prorsus debilitati: ac postea isti ad æris metalla in singulis prouincijs, non tam ministerij causa, quam afflictationis & cruciatus, condẽnati.] sic Eusebius*. Innuit præterea S. Clemens, Christianos ad metalla damnatos a militibus asseruari consueuisse: lex * autem eosdem verberibus seruilibus coerceri solitos docet. De hac re vide plura apud Tertullianum de habitu muliebri cap. 5. & Eusebium locis nuper adductis, & denique apud S. Clementem Romanum Pontificem lib. 5. constit. Apostolicar. cap. 1. & l. pariter in metallum. ff. de iur. fisci.

** Histor. Eccles. lib. 8. c. 24.*
Ad metalla dãnati a militibus custodiebantur.
** l. Pedius de qua supra.*

Ceterum hanc eamdem metalli pœnam a Tarquinio Superbo excogitatam, tradunt Eutropius lib. 1. cap. 10. & Suidas verbo σύπερβος. Quamquam ille huius pœnæ auctor atque inuentor primarius non extiterit, cum ante eum Semiramis metalla inuenisse, eaq. per captiuos exercuisse, Diodorus Siculus & idem Suidas apertis verbis doceant.

Pœnæ metalli inuentor qui fuerit.
Suidas verbo Semiramis.

Habebant autem Romani, quibus præcipue huiusmodi pœnæ genus valde vsui fuit, metalla multa. Desumitur hoc ex l. sacrilegij. §. vlt. ff. ad l. Iul. pecul. & l. 9. atque 11. Codicis Theodosiani de indulgent. debit. lib. 11. Porro hac pœna damnati Metallici appellabantur, perinde ac metallo addicti & mancipati. l. aut damnum. §. 1. l. in metallum. & demum l. in seruorum. §. 1. ff. de pœnis.

Romani multa metalla habebãt.
In metallum dãti Metallici dicebantur.

Amplius, etsi nihil referre, nec diuersum esse, in metallum, inq. opus metalli damnari, dixerit Callistratus l. cognitionũ numerus. in fin. ff. de var. & extraord. cognit. quia vtrauis in perpetuum damnatus, libertatem amittebat, maximamq. per eam

An idem sit, in metallum, & in opus metalli dãnari.

capitis

capitis patiebatur diminutionem: attamen discrimen aliquod esse inter vtramque pœnam, præsertim in vinculis, colligi potest ex l. aut damnum. §. inter eos. & l. sequenti, §. sed enim. ff. de pœn. & l. capitalium. §. & vt generaliter. vers. diuus. ff. eo. & l. penult. in fin. ff. de var. & extraord. cognit. Namque grauioribus primum coercebantur vinculis qui in metallum dabantur, quam qui in opus metalli, dicta l. aut damnum.

Deinde, refugæ ex metalli opere, in metallum damnabantur; ex metallo vero refugæ grauius dumtaxat coercebantur, dicta quoque l. aut damnum.

Denique licet non debuerit quispiam ad tempus in opus metalli damnari; nihilominus si hoc alicui contigisset, libertas ei non perinde adimebatur, l. capitalium. §. diuus. ff. de pœn.

Ad tẽpus in opus metalli dãnatus non amittebat libertatem.

Erat amplius tertium pœnæ genus feminis etiam conueniens, in ministerium videlicet metallicorum damnari, de quo dicta l. aut damnum. Et de his hactenus.

Feminæ damnabantur ad ministerium metallicorum.

De contumelijs & probris cum Gentium, tum hæreticorum, in sanctorum martyrum cadauera.

Quoniam paulo ante, S. Athanasij verba de Catholicis in exilium pulsis referentes, legimus Christianæ Orthodoxæq. fidei inimicos, non solum in SS. martyres adhuc viuentes crudelitatem exercuisse, sed etiam in eorumdemmet cadauera: ob id opinamur non extra rem omnino fore, si de inhumanitate ac sæuitia ipsorum in martyrum corpora sensu vitaq. carentia adhibita, aliqua hoc loco scriptis mandemus.

Narrat igitur in primis Eusebius quamplurimis locis suæ historiæ de huiuscemodi re proposita multa, quorum aliqua recitabimus: Et sunt hæc:

Nam cum Cæsar responsum per litteras misisset, illos qui fidem Christi confiterentur, tympanis * esse torquendos; Præses beatos martyres, tamquam spectaculum & gloriosam pompam de illis multitudini præstiturus, ad tribunal deduci iubet: iterum in quæstionem vocat: datq. sententiam, vt qui municipes Romani essent, securi percuterentur, reliqui autem amandarentur ad bestias.]

** Tympana, in Aristophanis Pluto, ligna sunt, quibus cæderentur noxij. Hæc Rodiginus lib. 10. cap. 5. vbi sane fallitur, dum ait, apud Tertullianũ aduersus Gent. cap. 12. ascias & runcinas inter instrumenta sæuitiæ cõnumerari. ibi enim, vt ex eodẽ Tertulliano & Pamelio colligitur, hoc inferri non potest; ad aliud quippe propositum verba illa, sicuti legenti eum locum patebit, proferuntur.*

Et

Et post sanctorum martyrio coronatorum victorias, adiecit: Verum eorum rabies & crudelitas in sanctos non ita exaturata fuit. Nam ab immani & furiosa bellua, diabolo, immanes illæ & barbaræ gentes exagitatæ, vix, aut ne vix quidem a furore suo aliquando acquieuerunt: immo vero in corporibus martyrum suam deintegro contumeliam cœperunt & maleuolentiam exercere. Nam quamuis martyrum constantia penitus essent superatæ; tamen quia omnem humanam rationem omnino exuissent, illorum amentia minime fuit retardata, repressaque: sed acerba bilis cum Præsidis, tum populi (qui quidem in nos letale odij sui virus euomebant) tamquam immanis belluæ magis magisq. incensa; sic vt Scriptura vere impleretur: Impius adhuc impie agat, & iustus iustificetur adhuc. Etenim corpora eorum, quos carceris pestifer odor & cruciatus suffocauerat, canibus laceranda obijciuntur: studioseq. nocte dieq. obseruant, ne quisquam e nostris illa tumulis mandet. Tandem vero martyrum in amphitheatro interfectorum membra, quæ nec bestiæ adhuc vorarant, nec ignis absumpserat, partim minutatim dilaniata, partim instar carbonum ambusta, quinetiam securi percussorum capita vna cum corporum truncis collecta, dies complures similiter militum excubijs insepulta custodiunt. Porro alij fremere, & dentibus contra eos frendere cœperunt, toto animo connitentes aliquam grauiorem in ea exercere contumeliam. Nonnulli irrisione ludere, & falsos cachinnos tollere, summaq. commendatione & præconio idola sua efferre: quibus quidem tamquam auctoribus pœnam & vltionem Christianorum acceptam retulerunt. Non pauci, quamquam factis aliquanto modestiores erant, & de illorum afflictatione aliquantum condolescere videbantur, verbis tamen eos acerbe vexare, ad hunc modum: Vbi iam illorum Deus? Quid illis hæc profuit religio, quam suæ ipsorum vitæ præposuerunt?

Contumeliæ & probra Gentiũ in martyrum corpora.

Quæ ad Gentilium crudelitatem pertinebant, talem habebant veritatem. Quæ autem ad nos, videbantur sane magnum mærorem propterea in se complecti, quod martyrum corpora humo tegendi nulla dabatur facultas. Neque enim nox ad hanc rem aliquid afferre præsidij, neque magna pecuniæ vis eorum

animos

animos flectere, neque preces vlla ex parte placare poterant: sed nulla non ratione & via corpora illa erant assidue ab illis obseruata: & id quasi in magno lucro deputatum, si penitus inhumata iacerent. Paulo post etiam ista addunt: Martyrum corpora sex dies continuos sub dio iacentia & maxima ignominia affecta, post autem ab impijs illis & facinorosis carnificibus exusta, inq. cineres redacta, in Rhodanum fluuium, qui illic in proximo defluit, spargebantur, quo nullæ quidem illorum reliquiæ amplius super terram restarent.] hæc Eusebius lib. 5. cap. 1. in M. Aur. & L. Vero.

Cineres martyrum in Rhodanum effusi, & quare.

Amplius lib. 8. cap. 6. Reliqua autem Christianorum multitudo vinculis colligata, & a lictoribus in scaphis imposita, in vastum maris gurgitem fluctusque præceps proiecta fuit. Famulos illos regios post mortem decoro & celebri funere terræ mandatos, Imperatores, qui eorum domini putabantur, rursus de integro effodiendos, inq. mare præcipitandos, sententijs decreuerunt: ne, vt eorum ferebat opinio, quidam eos in sepulcris & monumentis conditos, deos esse reputantes, diuina veneratione prosequerentur.]

Hi fuerunt e familia Diocletiani. Martyres sepulti rursum effossi, & in mare proiecti.

Et cap. 7. Ad extremum, post graues & varias illarum etiam incursiones SS. martyres ense obtruncati fuere, & marinis fluctibus sepulcrorum loco mandati.]

Corpora martyrum gladio cæsorũ in mare proijciuntur.

Et cap. 19. Iste igitur (hoc est, Maxys Tribunus) immanitate longius progrediens, & rabiem prope belluinam contra pios indies adaugens, adeo extra naturæ leges penitus egressus est, vt inanimis sanctorum virorum corporibus sepulturam impudens inuideret: & propterea cadauera sub dio, vt a bestijs dilaniarentur, noctu assidue & interdiu seruari præcepit. Itaque non exiguum hominum numerum, multorum dierum spatio, huic immani & barbaro mandato inseruientium, cernere licebat. Quinetiã alij ex specula & loco edito, tamquam operæpretium facturi, ne cadauera surriperentur, sedulo obseruabant. Itaque agrestes bestiæ, canes, & aues carniuoræ membra discerpserunt humana, eaq. huc illuc dispersorunt: & tota ciuitas vndique visceribus ossibusque hominum constrata fuit: adeo vt illis ipsis, qui ante fuissent infesto animo in nos affecti, nihil vm-

Maxys Tribunus sæuissimus sub Diocletiani Imperio.

Sepultura martyrũ corporibus negata.

quam crudelius, nihil aspectu horribilius videretur: neque tam eorum calamitatem in quos hæc admissa erant, quam cum suam ipsorum, tum communis parentis naturæ ignominiam deplorabant. Spectaculum enim humanarum carnium, non vno loco deuoratarum, sed vbique misere disiectarum (quod omnem dicendi facultatem, omnemq. tragœdiæ speciem longe superat) prope ciuitatis portas cuiusque oculis subiectum fuit. Nonnulli autem membra, cadauera integra, & viscerum partes etiam intra portas se vidisse dixerunt.

Lacrymæ miraculose editæ in martyrum commiserationem.

Sed audi modo miraculum magnum. Dum permultis diebus ista gerebantur, tale quoddam accidit. Cum clara esset serenitas, & aer pulchre splendesceret, totiusque cæli omnia suo complexu ambientis summa extaret tranquillitas, derepente columnæ ciuitatis, quæ publicos & communes porticus sustentabant, multas veluti lacrymarum guttas quodammodo ex se profuderunt. Forum item, & plateæ, nulla pluuiæ gutta ex aere decidente, nescio vnde, quove modo, aqua aspersæ maduerunt: sic vt illico rumor per omnium ora volitaret, terram, vtpote rerum id temporis gestarum scelus & impietatem non ferentem, inexplicabili quadam ratione lacrymarum vim ex se fundere, & lapides naturamq. inanimam nefaria ea facinora deflere, quo hominum naturam tam ferream, tam immitem, tamq. ab omni affectione vacuam, iusta reprehensione coargueret.] Atque hæc quidem Eusebius: cui proxime accedere videntur Petrus Alexandrinus Episcopus apud Theodoretum historiæ Ecclesiasticæ lib. 2. cap. 20. in Valente, & Sozomenus lib. 5. cap. 8. in Iuliano. Ille his verbis:

Porro autem cum Palladius homo superstitioni deditissimus tenera puerorum Catholicorum corpora torqueret, quidam eorum post cruciatus remansere iure sepulturæ defraudati: idq. cum parentes, fratres, cognati, & tota pene dixerim ciuitas postularet, vt vnum hoc, atque adeo vltimum vitæ solatium illis tribueretur. Sed o sæuam iudicantis, immo vero condemnantis crudelitatem! Nam qui pro pietate decertarint, idem cum homicidis iudicium subeunt, corporaq. eorum manent insepulta: & qui pro fide strenue dimicarint, bestijs & volucribus obijciuntur

tur ad vorādum: qui denique patres cæſorum conſcientiæ cauſa commiſerati ſint, tamquam impij facinoris auctores ſecuri feriuntur.] Sozomenus autem loco dicto hæc ait:

Vt vero eos (id eſt, ſanctos Euſebium, Neſtabum, & Zenonem) diſcerpſerant, & capita ita confregerant, vt cerebrum in terram efflueret: extra vrbem deducunt ad locum, in quo animalia expertia rationis mortua proijci ſolent. Atque accenſo rogo, eorum corpora comburunt: reliqua autem oſſa, quæ ignis neutiquam abſumpſerat, oſſibus camelorum & aſinorum, quæ ibi proiecta erant, admiſcent: adeo vt perdifficile eſſet ea inter tot oſſa reperire. Attamen non diu ſic latuerunt.] hucuſque Sozomenus.

Oſſa SS. martyrum, quæ ignis non conſumpſit, oſſibus aſinorum & camelorum admiſcent Gentiles.

Reliquum eſt modo, vt aliqua eorum, quæ explicuimus, formis expreſſa proponamus. Non enim ſingula quæque, quæ tam hoc capite, quam præcedentibus diſcuſſimus, tabellis repræſentanda ſuſcepimus, ſed aliqua dumtaxat, eaq. præcipue quæ martyrij inſtrumenta denotant, tamquam alijs cum obſcuriora, tum etiam difficiliora.

A Vrgebantur sancti martyres de carnibus immolatis, deq. sacrificij vino degustare. Qui tamen ad hoc sacrilegium perpetrandum nulla vi, nullisq. minis adduci vmquam potuerunt. De hoc pœnæ genere multa cap. præcedenti: curauimus tamen hoc loco id repræsentare, quoniam visus est nobis locus hic opportunior.

A Sanctæ Christi virgines ignominiæ causa vel ad meretricum prostibula vi ducebantur,

B Vel sic ad turpitudinem radebantur.

A *Martyribus ob Christi fidem vel pellis detrahebatur,*
B *Vel eisdem adhuc tepentibus cor & viscera extrahebantur:*
C *Securi quandoque ipsorum capita contundebantur:*
D *Aliqui gladio obtruncabantur,*
E *Alij vel telis configebantur,*
F *Vel præacuta sude aut consimilibus transuerberabantur:*
G *Alij ad duarum arborum ramos alligati descerpebantur:*
H *Aliqui demum acutis calamis sub manuum pedumq. vnguibus infixis torquebantur.*

A *Sanctorum martyrum vultus notis deturpabantur:*
B *Eisdem crura confringebantur.*
C *Alij vel ferarum pellibus induti,* } *canibus obijciebantur.*
D *Vel hoc qui expressus est modo* }
E *Alij præterea aut in puteos præcipites dabantur:*
F *Aut culeo* } *in profluentem proijciebantur.*
G *Vel denique plumbeis loculis inclusi* }

A Christianorum aliqui vel muribus rodendi, ea, quam hæc figura demonstrat, forma, tradebantur,

B Vel vnus super alium perinde ac agmina locustarum in angustioribus custodijs includebantur,

C Vel etiam immissis equitibus obterebantur.

A *SS. martyres veſtibus denudati vel ſuper ferreos murices premebantur,*
B *Vel ſic alligati per diuerſa loca ducebantur,*
C *Aut in calcis fornacem conijciebantur,*
D *Vel demum ex altiſſimis locis præcipites dabantur.*

A B *Dabantur SS. martyres in metalla:*
C *Quandoque vero, præsertim nobiles, animalium rationis expertium pastores ac custodes constituebantur:*
D *Alij aut ad arenam fodiendam,*
E *Aut ad segetes desecandas damnabantur,*
F *Vel denique camelorum curæ ascribebantur.*

HAec itaque, quæ hucuſque a me ſunt enarrata, tormenta illa ſunt, illiq. pariter cruciatus, quibus vtriuſque ſexus Chriſtiani martyrij palma perſecutionum temporibus donati fuere.

Hæc igitur, o formoſi milites Dei, hæc, o inuicti duces Chriſti, hæc inquam, victoriæ veſtræ clariſſima ſunt inſignia, veſtræq. inſuper fidei ac fortitudinis apertiſſima indicia, hæc gloriatio veſtra. Mors, o glorioſiſſimi bellatores Dei, quam cupide appetiſtis, perennem vobis felicemq. peperit vitam. O vos ergo vere beatos. Et quis vos plene beatos non prædicabit; ſiquidem diuitias, atque huius ſæculi voluptates pro Chriſti nomine faſtidio habentes, extremum vitæ ſpiritum atrociſſimis tormentis profundere ſummopere concupiſtis? Quamobrem cum preſſuræ tempore, cruciatuum dolores vobis augerentur, mentis oculis cæleſte præmium intuentes, ad hunc modum Domino in cordibus veſtris ſine motu labiorum loquebamini: Amplificentur hic, o benigniſſime Domine, corporis ſupplicia, vt illic in paradiſo voluptatis propagetur & requies. O pectora diuini amoris calore flagrantia, o corda Spiritus ſancti ardore ſuccenſa.

Mirandum profecto non eſt, ſi in medio procellarum commorantes fortiſſimi athletæ Dei, non ſolum deterreri non potuerint, immo promptiores, robuſtioresq. ex eis effecti, vehementiſſime ſitierint, vt ſingulis horis noua eis, & quidẽ acerbiſſima crudeliſſimaq. ſupplicia, perinde ac ſi pœnis ſaturari non poſſent, admouerentur.

Sed o miſeros nos, o infelices: quam, quæſo, quam excuſationem apud Dominum in tremenda Iudicij die habituri ſumus, qui ſine perſecutionis atrocitate, ſineq. cruciatibus, charitatem Dei, vitamq. noſtram ita paruipendimus, vt torporis ſomno detineri omnino velimus? Quid igitur tunc temporis agemus? quid dicemus, quando & columnæ cæli contremiſcent? quando ſingulæ tribus terræ plangent? quando nobiliſſimi, beatiſſimiq. Chriſti martyres prope ſolium gloriæ magna cum lætitia ac fiducia aſtantes, vulnerum cicatrices oſtendent in ſuis corporibus lucentes, Soliſq. fulgorem propria claritate ſuperantes? nos quid tunc ibi oſtenſuri ſumus? quas virtutes in medium adducturi? num charitatem Dei? num inuiolabilem

labilem fidem? num terrenorum omnium nuditatem? num eleemosynas? num ieiunia, carnisq. macerationem? an mansuetudinem? an patientiam? num orationes mundas? an lacrymas? num compũctionem salutarem? an forte cordis trãquillitatem? an quietem? an vigilias. O beatos sane illos, o felices, quos illic ista amplectentur: efficientur enim & martyrum socij, & eorumdem gloriæ participes, ac consortes.

Rogamus itaque, etiã atque etiam oramus, & obtestamur vos, o beatissimi martyres, qui pro Deo, proq. illius charitate sponte, hilariq. vultu tormenta sustinuistis, atque ideo maiore ei familiaritate coniuncti, vitam nunc beatam ducitis, vt pro nobis miseris, peccatisq. grauissimis obnoxijs, ac negligentiæ squalore sordentibus Dominum interpellare dignemini; quo eum toto corde, totisq. viribus in hac valle lacrymarum diligentes, mereamur in die mala, quando occulta hominum manifesta fient, misericordiam consequi, ac salutem æternam. Nec, quæso, mei omnium miserrimi, o gloriosissimi Dei milites, obliuiscamini: vestris enim precibus felicitatem perpetuo duraturam consequi, vitamq. beatam adipisci, vobiscumq. etiam torrente voluptatis Dei potari, vbertateq. domus eius inebriari, & desidero, & toto animi affectu atque conatu exposco.

FINIS.

INDEX

INDEX
PRAECIPVARVM RERVM
QVAE HOC VOLVMINE
CONTINENTVR.

A

B

D

E

Equuleo

Eusta-

G

H.

Hæreti-

I

L

Mar-

N

O

P

Pedicæ

Q

R

Stylis

T

V

Valens

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag.	Linea	Mendum	Emendatio.
35	10	Lessanensi	Allessanensi
68	13	actu nono	actu tertio
69	9	Amphianij	Amphiani
71	9	dicti	dictæ
111	4	cap. 9.	cap.8.
116	6	I, ctor	I, lictor
140	14	tenuuior	tenuior } *emendata in pluribus.*
144	vlt.	adhæsis	adesis
173	20	iu- iubens	iubens
176	26	id est, Orthodoxos	id est, Orthodoxis infestos Arianos
198	28	citauimus	*dele*
210	1	&	*dele*
215	22	lib.5.	lib.1.
233	30	lib. 2.	lib. 4.
248	26	lib. 2.	lib. 4.

REGESTVM.

† †† ABCDEFGHIKLMNOPQRSTVXYZ
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo

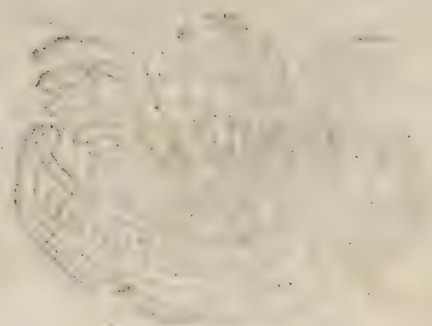
Singula ſunt folia, præter †† ſemifolium.

ROMAE Excudebat Aloyſius Zannetus 1594.

SVPERIORVM PERMISSV.

SOLI DEO HONOR ET GLORIA

9893

50

coll. compl. 1t

MFGG